

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBRI QVATVOR.

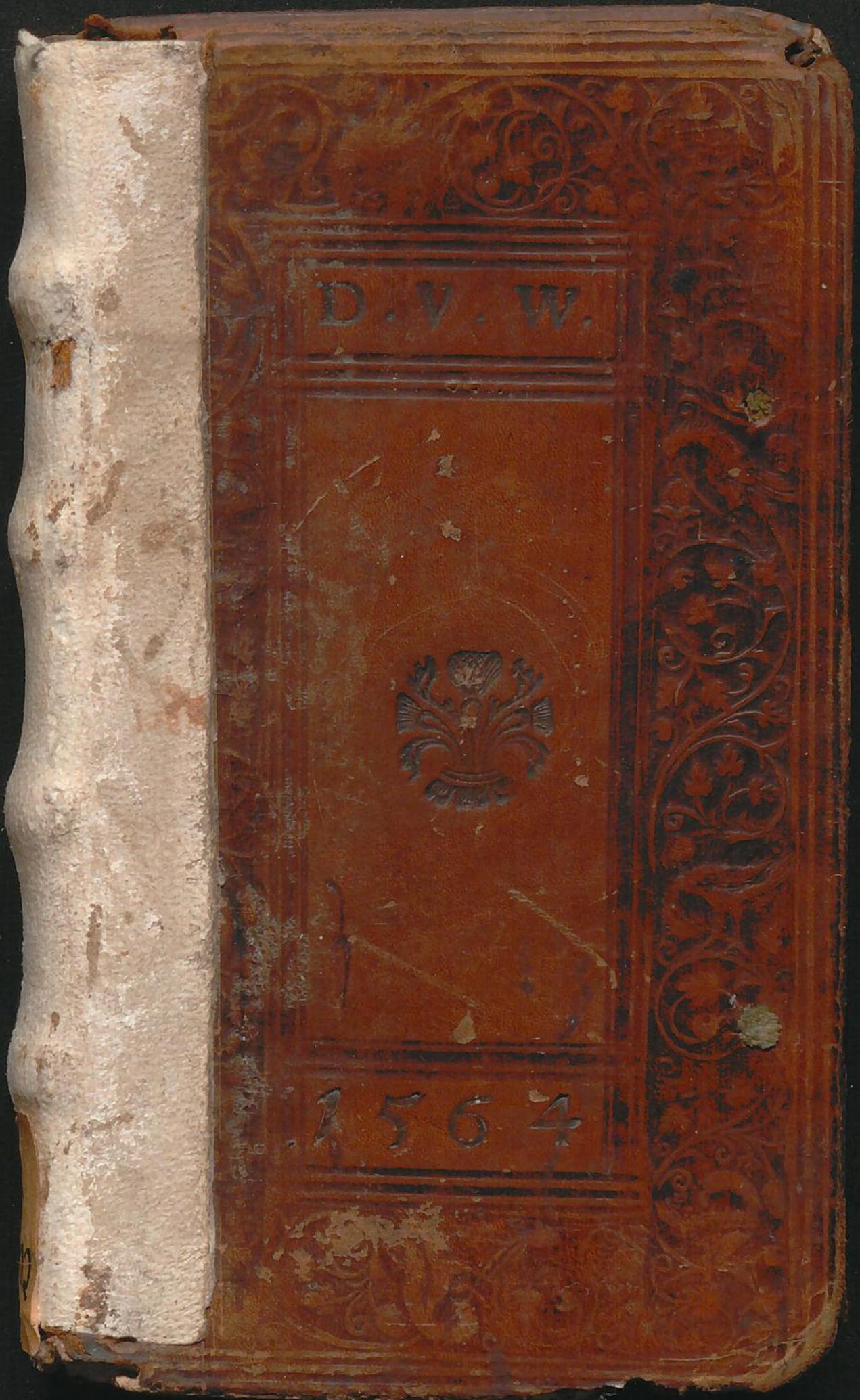
Cucchi, Marco Antonio

Coloniae, 1564

VD16 ZV 4150

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62908)

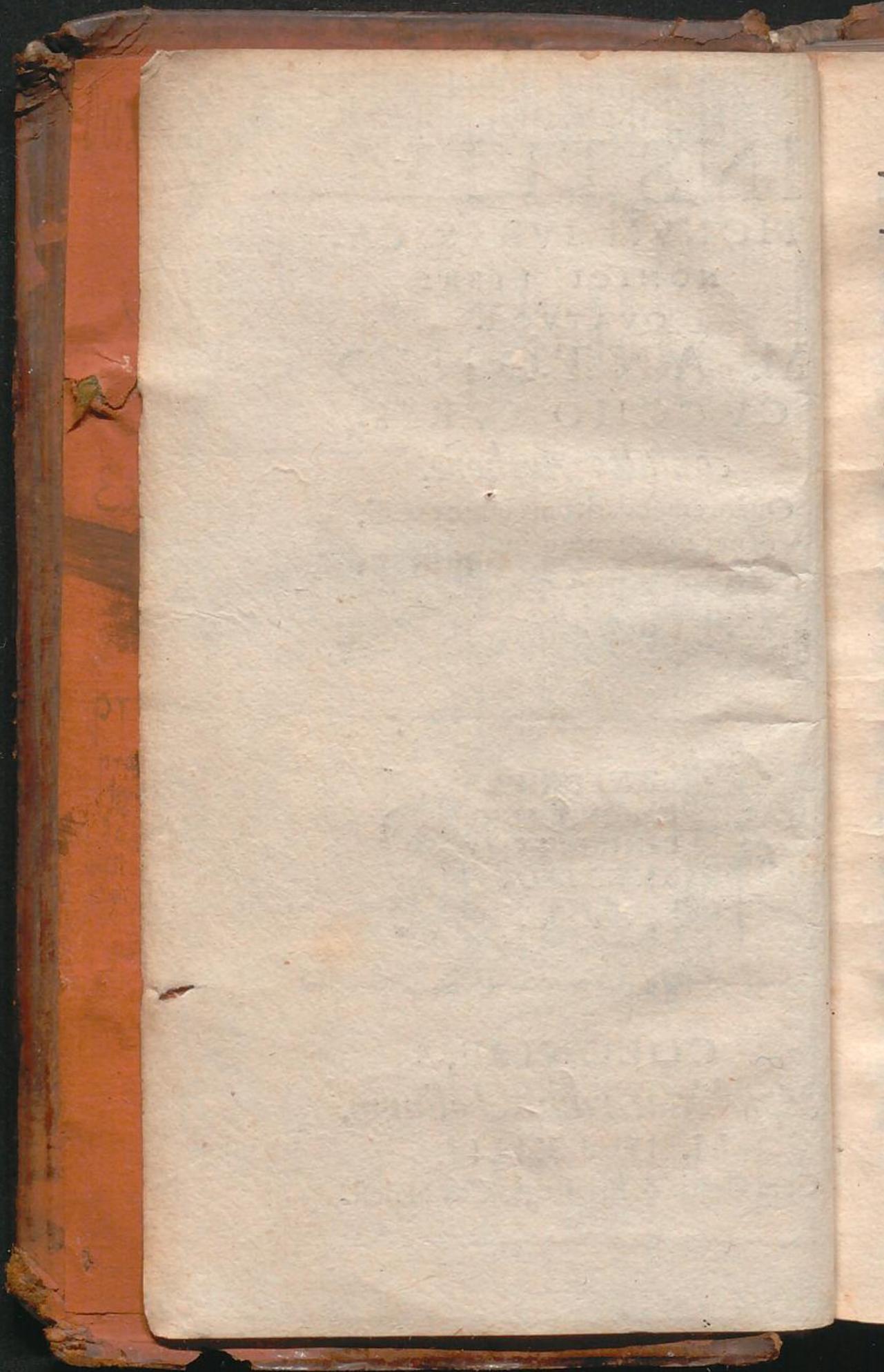
INSTITV=
TIONVM IVRIS CA-
NONICI LIBRI
QVATVOR. •

M. ANTONIO
CVCCHO IVRIS-
consulto Authore.

Quàm emendatissimè nunc excusi,
& necessario rerum indice aucti.

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXIII.
Cum Gratia & Priuilegio Cæs. Maiest.

M. ANTO=

NIVS CVCCHVS IV-

RISCONSULTVS IV-

ris Canonici stu-

diosis S.

Vm tam Iuris
Cæsarei disci-
na, quàm cæ-
teræ ferè om-
nes propria
quædam ha-
beant principia, ex quibus pos-
sint tirones ea præcepta hau-
rire, quæ ad interiorem do-
ctrinam ducant, & quodam-
modo viam sternant, sola ve-
rò iuris Pontificij scientia hoc
commodo careret, non inuti-
lem rem, nec vobis studiosis
ingratam me facturum existima-
ui, si hoc, quod desiderari vi-
debatur, ego pro viribus præsti-
tisssem,

A 2

tisssem,

4
tiffem, suscepi igitur hoc oneris non grauatè, vt in hoc enchiridion succum ex toto Pontificij iuris corpore delectum tanquam in vasculum conferrem, hoc enim libello collecta inuenietis, quæ ex pluribus voluminibus decretorum, & Decretalium epistolarum, sexti, Clementinarum, & extrauagantium constitutionum pèteda olim iuuenibus iuris præcepta erant, eaquæ sic in promptu sese offerent, vt singulæ ferè orationes præceptionibus, & documentis scateant, vt iam non (vt olim) præcepti vnus gratia integra pagina cum longa facti narratione legenda sit: eas verò potissimum materias attigimus, quæ huiusce iuris propriæ sunt illis omisis, quæ iuri Cæsareo communes sunt, spero

s
spero autem breuitatem, & sti-
li, ordinisque diuersitatem, le-
ctorem facilius allicere, & mi-
nore cum fastidio morari pos-
se, quam prolixa Goffredi, &
Hostiensis Compendia, (quas
summas vocant) namque (vt il-
la utilissima quidem sint, & fæ-
cundissima) ad hoc tamē quod
nobis in præsentia est, proposi-
tum, meo quidem iudicio, non
admodum conferunt. Quare si
ex animi mei sententia res eue-
nerit, vt studiosos hoc nostro
qualicumque libello adiuuari
videam, lætabor, & magnam
ex hoc voluptatem percipiam,
& magnum nobis, vberemque
fructum ex laboribus nostris
sic redditum existimabo, ac
quantum studio, & labore con-
tendere potero, curabo, vt pos-
sim alia quoque in posterum

A 3 ad

6

ad publicam vtilitatem afferre:
Sin minus voto nostro euen-
tus responderit, at propositum
nostrum vtilitati publicæ de-
seruiendi (vt puto) vituperan-
dum non erit, & sic fortè alijs
materiam præbebimus, vt fœ-
licioribus laboribus id asse-
quantur, quod nos sequuti su-
mus. Ne quis tamen nos car-
pat, quod eundem titulum,
quem Iustinianus Cæs. operi
nostro præscripserimus: sciat
Institutionum vocabulũ non
legum authoritatem sonare (&
si illæ Iustiniani ab authore
hanc vim nancisci potuerint)
quod libri Institutionum ora-
toris, Institutionum diuina-
rum, Institutionum Gramma-
tices, aliæque huiusmodi per-
spicue declarant, quare nihil
in hoc titulo esse puto, quod
nobis

7
nobis arrogantia adscribi pos-
sit. Accipite igitur Iuvenes stu-
diosi animis lubentibus hoc
(quicquid est libelli) ani-
mumque nostrum ag-
noscite, & boni
consultite.

Vale-
te.

A 4 RV.

RUBRICAE PRIMI LIBRI.

De Iure Pontificio.	i.
De Rescriptis.	ij.
De Ordinibus Clericorum.	iiij.
De his qui potestatem habent ordinandi, uel literas commendatitias dandi.	iiij.
Qui ordinari & promoueri possunt, uel non.	v.
De temporibus ordinationum.	vi.
De Electione.	vij.
De postulatione Prælatorum, & nominatione.	viiij.
De confirmatione Electi, & consecratione.	ix.
De Authoritate & usu pallij.	x.
De Translatione Episcopi.	xi.
Officio ordinarij.	xij.
Officio legati.	xiiij.
Officio iudicis delegati.	xiiij.
Officio Conseruatorum.	xv.
	Officio

9
Officio Archidiaconi. vxi.
Officio Archipresbyteri. xvij.
Officio primicerij, seu cantoris.
xviiij.

Officio Sacristæ, & Custodis. xix.
Officio Vtriusq; Vicarij. xx.
Visitatione per Prælatos facienda.
xxi.

Procuracionibus. xxij,

RUBRICAE SE- CVNDI LIBRI.

Regularibus, & eorum statu. i.
Vita & honestate Clericorum. ij.
Qui clerici matrimonium contrahere
possunt, qui non. iij.
Clericis non residentibus. iiij.
Voto. v.
Præbendis. vi.
Quibus modis Beneficia uacent. viij.
Prohibita Beneficiorum multiplici-
tate, & sectione. viij.
Pensionibus. viij.

A. 5

Iure

io	
Iure Patronatus.	ix.
Religiosis domibus, earumq; subiectione.	x.
Consecratione Ecclesiæ uel Altaris.	xi.
Ecclesijs ædificãdis, uel restituendis, uel sarcendis.	xij.
Renuntiatione.	xij.
Immunitate Ecclesiarum.	xiiij.
Decimis.	xv.
Quando, & quibus solennitatibus res Ecclesiæ alienari possunt.	xvi.
Peculio Clericorum.	xvij.
Testamentis.	xviij.

RUBRICAE TERTII LIBRI.

Sacramentis Ecclesiæ.	i.
Baptismo.	ij.
Confirmatione.	ij.
Sacramento Pœnitentiæ.	iiij.
Sacramento Eucharistiæ.	v.
Sacra Vnctione.	vi.
	Sacra

Sacramento Ordinis.	vij.
Sacramento Matrimonij.	vij.
Sponsalibus.	ix.
Desponsatione impuberum.	x.
Diuortijs.	xi.
Conuersione coniugatorum.	xij.
Gradibus cognationum.	xij.
Gradibus & generibus affinitatis.	xiiij.
Cognitione Spirituali.	xv.
Iudicijs.	xvi.

RVBRICAE QVAR-
TI ET VLTIMI
LIBRI.

Quibus modis de crimine agatur.	i.
Simoniam.	ij.
Hereticis.	iiij.
Scismaticis.	iiij.
Apostatis.	v.
De his qui crimen haresis querere, & uindicare possunt.	vi.

12

<i>Vsuris.</i>	vij.
<i>Crimine falsi.</i>	vij.
<i>Diuersis delictis.</i>	ix.
<i>Pœnis.</i>	x.
<i>Excommunicatione.</i>	xi.
<i>Interdicto.</i>	xij.
<i>Cessatione.</i>	xij.

INSTI-

ve
vt
ca
tu
na
vo
di
tu
tea

vij.
viiij.
ix.
x.
xi.
xii.
xiii.

INSTITUTIONVM IVRIS
CANONICI LIBER
PRIMVS.

De Iure Canonico.
Tit. I.

VS Canonium
(id est, constitu-
tio ecclesiastica,
a) nihil aliud con a *dist. iii.*
tinet, quã quod *in summa.*
in diuinis scriptu-
ris, & legibus in-
uenitur : diuinæ

verò leges natura consistunt : quò fit,
vt quæcunque diuinæ voluntati, seu
canonicæ scripturæ contraria proban-
tur, eadem etiam naturali iuri inue-
niantur aduersa: & quæcunque diuinæ
voluntati, seu canonicæ scripturæ, seu
diuinis legibus postponenda censentur,
eisdem naturale ius præferri oportet. *b c. fi. dis-
tin. ix.*

A 7 nonici

14 INSTIT. IUR. CANO.

nonici appellatur, quod normam rectè & benè viuendi præbet, vel quod distortum prauumque corrigit. nam, Canon, Græca vox, Latinè, Regula, interpretatur.

Constat autem Ius Canonicum, vel ex constitutionibus in generali Christianorum Concilio statutis, quas proprio nomine Canones vocant, vel his, quæ à sum. Pont. nunc solo, nunc Patrum Cardinalium Concilio adhibito, vel vltro, vel etiam aliquo interpellante factæ sunt, & omnes indistinctè adstringit. ^c Quod verò in concilij singularum prouinciarû, aut synodis per Episcopum vocatis ius statuitur eius prouinciæ, ciuitatisue, & diocesis homines duntaxat deuincit.

Sunt tamen & quædam leges priuatæ, quæ vel odio, vel fauore alicuius speciali, contra communes iuris normas factæ sunt, quæ priuilegia appellantur, nec ad exemplum sunt trahenda. ^d Sed & consuetudinis, id est iurii illius, quod moribus instituitur, non vilis est authoritas, nam pro lege suscipitur, cum nec sacris canonibus, nec humanis legibus obuiat. ^e At cum legum Pontificiarum constitutio deest

e c. i. de cõstitu.

d c. regu la. in fi. dist. ii.

e c. consuetudinis. xi. dist. c. fin. de consue.

nec leg pri int pre

S nel lan du ius fue igi est rit tel cau pic ma ne fed spl faf ne

LIBER PRIMVS. 15

nec vlla consuetudo extat, secularium leges adiri possunt. f

f c. i. vbi

Hoc cuiusvis constitutionis proprium est, vt futuris negotijs scripta intelligatur, non prateritis, nisi id expresserit. g

not. & non. oper. c. i. & seq. dist. x.

g c. ii. de constitu.

De Rescriptis.

Tit. II.

Solent etiam Rom. Pontifices Epistolas non nunque ad lites, vel beneficia subditis dare, quæ rescripta appellantur, quorum cum frequens admodum in iure nostro sit mentio, cumque ius inter partes statuatur, a non ab re a fuerit hoc loco pauca admonere. Hæc igitur prima lex in rescriptis sancita est, vt hæc cōditio, **SI PRECES** veritate nitantur, illis semper inesse intelligatur. Et quodcunque rescriptum causæ inhibuerit cognitionē, falsi suspicionē non caret. b

Docto. in

rubri.

b c. ii.

c c. ad aus

dientiā. i.

Nec illi rescripto standum est, quod manifestum contineat in constructione peccatum. c Literæ tamen vnus defectus rescriptum non vitiat, veluti, si spliarunt pro spoliarūt, O figura omis- sa scriptum sit. d

d c. ex par

te. vbi glo.

de fide ins

stru.

Ordo

*e e.causa
qua.*

*f e.causam
qua.*

*g Fel.c.ad
audientiã.
ii.nu.17. &
22. & e.su
per literis.
num.7.*

Ordo autem & structura rescripti
verborum interpretationem à iure ac-
cipit. *e* Finge exempli causa, Pontifi-
cem ita rescripsisse: si alterutra pars
legitimè citata vos adire, aut iudicio
vestro parere contempserit, vos præ-
sentis partis probationes admittere
& quantum de iure poteritis, in cau-
sæ cognitione, & decisione procedere
ne differatis: hic quippe verborum or-
do præposterus est. nam cum ex regu-
la probationes non nisi lite contesta-
ta admittantur, ex supradicta oratio-
ne tamen mandari videbatur, vt parte
absente, atque ita non contestata lite
admitterentur: sed quia hoc iuri ad-
uersaretur, clausula illa, **QV AN-
TVM** de iure poteritis, in anteriorem
locum est transferenda post illa verba,
VO S præsentis partis: vt hic sensus re-
sultet, probationes parte absente acci-
piendas, quatenus ex iure liceat. *f*

Rescriptum per mendacium aut ve-
ritatis occultationem impetratum ad
beneficia, nullius momenti ipso iure
censetur: ad lites verò hac arte obten-
tum rescriptum exceptione opposita
refellendum est. *g*

Rescriptum posterius priori præ-
fer-

fert
spe
tiqu
rit
vbi
def
ptis
opp
ead
pta
ben
eru
reb
M
nicu
circ
ta,
bus
libri
soni
inve

D
vinc

LIBER PRIMVS. 17

fertur, de quo mentionem habet. *h & h c. ceterum*
speciale generali: *i extra quos casus an- s. i. docu.*
tiquius præfertur, modò segnis nõ fue- *i c. c. pasto*
rit illius impetrator in eo reddendo, *rulis. s. quo*
vbi nullum certum beneficium in eo *niam. c. c.*
designaretur, *k & dummodò in rescri- studuisti. de*
ptis ad lites exceptio fuerit posteriori *offic. lega.*
opposita. *l k Abb. c.*

Qui plura contra eundem, super *capitulum.*
eadem re, ad diuersos iudices rescri- *num. 4.*
pta retulerit, nullam inuicem ha- *l c. si autẽ.*
bentia mentionem, omnibus vtinon *c. plerunq;*
erubescens, omnium commodo ca- *c. ceterum.*
rebit: *m Ab. vbi sus*

Nunc admonendi sumus ius cano- *prã. nu. 8.*
nicum, aut circa personas versari, aut *m c. ex tea*
circa res, aut circa ecclesiæ sacramen- *nore.*
ta, aut denique circa iudicia: de qui-
bus omnibus est nobis sigillatim his
libris explicandum: & primùm de per-
sonis, quarum causa cætera omnia ad-
inuenta sunt.

De Ordinibus Clericorum.

Tit. III.

Dvo sunt Christianorum genera
alterum quod mancipatum di-
uino officio, & deditum contempla-
tio-

18 INSTIT. IUR. CANO.

*a c. cum se-
cundum. de
præben. &
c. clericus.
xii. q. i.* tioni, & orationi à temporalium stre-
pitu vacare conuenit: qui appellan-
tur clerici, id est in sortem lecti. nam
eos potissimum Deus sibi delegit.^a Al-

*b cap. duo
sunt xii.
quest. i.* terum genus est eorum, qui laici vo-
cantur, id est, populares.^b Superiùs
Christianorum genus in duo genera
diducitur. nam aut seculares sunt cle-
rici, aut regulares, qui & religiosi vo-

*c c. vn. de
cle. per sal.
promo. c. sol
licitudo. lii.
distinc. c. fi.
xlviii. dist.* cantur, quia omnium maximè religio-
ni inseruire profitentur, de his infra se-
paratim tractabitur.

Horum omnium clericorum no-
uem sunt ordines, seu gradus. nemo
enim potest nisi per gradus ecclesiæ ac-
summum sacerdotium peruenire: nam

*d c. cū con-
tingit. vbi
glo. & doct.
de etat. &
quali.* casum appetit, quicumque ad summi
loci fastigia postpositis gradibus pe-
abrupta quærit ascensum.^c

Infimus ordo est eorū, qui primam
tonsuram tulerunt, quos psalmistas vo-
cant: nam & hic iure nostro inter ec-

*e c. clericos.
vbi gl. xxi.
distinc. c. si
quis suas
dente dias
bolo. xvii.
q. i. ù glo.* clesiasticos ordines refertur: ^d quare
nec quisquam in eos citra excommu-
nicationis pœnam manum iniuriosam
inijciat.^e

Quatuor deinde sunt ordines, seu
gradus, qui tametsi non leuibus priui-
legijs fruuntur, & sacri sint, quia tamen

his
di
cro
rit
tur
sta
fu
ne
ve
co
hi
ex
Ep
tu
ba
fa
id
pa
T
no
di
ru
p
cu
di
p
&
hi

LIBER PRIMVS. 19

his comparati, de quibus mox sumus dicturi, tenuiores habentur, idcirco sacrorum ordinum appellatione regulariter non veniunt, sed minores vocantur: qui sunt Ostiarij, Lectores, Exor-
f c. i. ù Ab. num 6. de consecra. alt. Gemi. prob. sex. vbi gl. ver. Episcopus.
 stæ, & Acoluthi, quibus omnibus sunt munia sigillatim diuisa.

Supra hos sunt alij quatuor ordines, quos mox dicebamus, vel sacros, vel maiores appellari: hi sunt, subdiaconi, qui infimi sunt, mox Diaconi, dehinc Presbyteri, & supremi Episcopi. explosa est enim eorum sententia, qui Episcoporum extare ordinem discretum inficias ibant. Item quamvis Urbani secundi temporibus subdiaconi sacris ordinibus non annumerarentur, ideoq; nemo ex eo ordine ad Episcopatum eligi posset, Innocentius tamen Tertius declarauit hunc quoque ordinem sacrũ esse, & ex eo ad Pontificiam dignitatem eligi quem posse.

Supremus igitur est ordo Episcoporum, qui hoc nomine decoratur, quod populorum sibi creditorum mores speculari debeant. Et hi in quatuor classes diuisi sunt, videlicet simplices Episcopos, Metropolitanos, Archiepiscopos, & Patriarchas.

Epif-

f c. i. ù Ab. num 6. de consecra. alt. Gemi. prob. sex. vbi gl. ver. Episcopus. Abb. d. cap. cum contin gat. Fel. ca. sicut pro certo. de si mon. g ca. à mul tis. de at at. & qualita. cap. miras mur. vbi glo. de Seru. non ordin. Abb. cap. non potest. nume. 4. colũ. iii. de re iudica. h d. capit. clerus. § epi scopus. xxxi. distin.

IO.
 m stre-
 bellan-
 i. nam
 it. a Al.
 ici vo-
 periu
 generi
 nt cle
 ofi vo.
 eligio-
 fra fe
 m no-
 nemo
 efiæ ad
 e: nam
 ummi
 us pe
 rimar
 stas vo
 ter ec
 quar
 mmu-
 io fan
 es, fet
 priui-
 tamen
 hi

20 INSTIT. IUR. CANO.

Episcopi singulis ciuitatibus cuius
diocœsi præfunt.

Metropolitani, qui & Archiepisco-
pi quandoque nuncupantur, singuli
prouincijs præfident. prouincia au-
tem dicitur, quæ habet decem, au-
vndecim ciuitates. i Archiepiscopi se-
Primates dicuntur, quibus Metro-
litani subijciuntur, cæteri que eius pro-
uinciæ Episcopi: eiusmodi sunt Can-
tuarien. Aquileien. & Bituricen. & hi
Patriarchæ interdum appellantur. k
Patriarchæ tamè propriè sunt, illi sum-
mi Patres, qui primum post sum. Pont.
locum obtinent. Quatuor enim sunt,
videlicet, Constantinopolitanus, Ale-
xandrinus, Antiochænus, & Hieroso-
lymitanus. hic enim ordo inter eos ex
Concilio generali Innocentiano ho-
die seruatur, quamuis olim Alexandri-
no prima sedes post Romanum com-
peteret. l omnes tamen hi quatuor eo-
dem Episcoporum ordine cõtinentur,
quamuis alius alio latiore habeat iur-
isdictionem, & hac de causa nomi-
bus etiam distincti sint.

Quin & ipse Roman. Pont. eodem
Episcoporum ordine censetur, sed po-
testatem habet cæteris latiore. est
enim

i cap. sci-
tote. vi.
quæst. iii.

k c. clerics.
per totum.
i. distin. &
c. si quis epi-
scopus. &
c. si inter
episcopos.
vi. q. iiii.

l cap. an-
tiqua. de
priuileg.
dist. xxii.
in summa.
vbi glo. &
cap. sacro-
sanct. Rom.

enim
terra
vice
vt in
non
vna
mur
Epis-
rum
E
episc-
dem
iore
adm
præf
holi
C
ficiu
cogn
Epis-
les P
tem
conc
nec
gij iu
non
suis. c
in ru
verò.

NO. us enim vrbis Romæ, seu verius vniuersi *in fi. & cap.*
 terrarum orbis Episcopus, *m* quamuis *sanct. i. Ro-*
 vices suas sic alijs impartiuit ecclesijs, *mana eccl.*
 vt in partem sint vocatæ sollicitudinis, *in extraua-*
 non in plenitudinem potestatis. *nam* *gan. comm.*
 vna est à Christo ecclesia per totum *de elect.*
 mundum in multa membra diuisa. & *m Glo. pro-*
 Episcopatus vnus multorū Episcopo- *hæ. sex vero*
 rum concordī numerositate diffusus. *o sicu. Episco-*
 Erant etiam olim quidam, qui Cor- *pus. Fel. ca.*
 episcopi dicebantur, Episcopis qui- *cum nobis.*
 dem inferiores, presbyteris autem ma- *num. 5. de*
 iores, & non solum ciuitatibus, quem- *præscrip.*
 admodum Episcopi, sed etiam vicis *n cap. deo*
 præfici poterant, sed eorum hodie ab- *creto ad fi.*
 holutus est vsus. *P*

Cardinalatus autem dignitas, & of- *& c. qui se*
 ficiū est, non ordo, q̄ quod vel ex eo *scit. ii. quæ*
 cognoscere licet quod alij Cardinales *stio. vi. &*
 Episcopi nuncupantur, alij Cardina- *cap. multi*
 les Presbyteri, alij Diaconi. nemo au- *stupeo. ad*
 tem cardinalis efficitur, qui infra Dia- *finem. iii.*
 conorum ordinem sit: quemadmodum *quæst. vi.*
 nec quisquam inter canonicos suffra- *o cap. nos*
 gijus habet, qui saltem subdiaconus *uatianus.*
 non sit. *r* Habent tamen Cardinales *vii. q. i.*

dem *pro- p d. c. eccle*
siis. c. quamuis. & cap. Corepiscopi. lxxviii. dist. q. Felin.
in rub. de maior. & obe. r Abb. c. extirpanda. §. quia
verò. num. 7. de præb. cler. vt hi. de ata. & qual. vbi glo.

propter eius dignitatis prærogatiua Pontificiam Iurisdictionem in ecclesijs sibi in titulum assignatis, alijsque ipsi titulo subiectis, etsi ipsi in Episcoporum ordine cooptati non sint. Horum officium, & potestas est, summum Pontificem eligere, eiusque laeteri hæerere, vt consilium suum moniti in grauissimis quibusque ecclesiæ Roman. negotijs impertiri possint. quod vt omninò obseruent, non multis a hinc annis in generali Concilio Lateranen. sub Leone. X. statutum est.

Hinc & hi fratres à summo Pontifice appellari solent, modò, vbi singuli appellantur, Episcopi sint: sic & Episcopus Canonicos fratres nuncupari solet.^u

Altera est clericorum diuisio, quod alij officium habere dicuntur, alij dignitatem, alij personatum.

Et dignitas quidem est ecclesiasticarum rerum cum iurisdictione administrandarum potestas. vnde Episcopus licet ordo sacer sit, tamen dignitatem etiam habet. & hinc Cardinales quoque in dignitate constitutos esse diximus. in quo numero etiam censentur Archidiaconus, & Archipresbyter.

Abbas

*s. Ab. c. his
quæ de ma-
ior. ex obed.
ii. not. per
illum tex.
Feli. c. cum
venerabilis
num. 34 de
excep. &
est con. ses-
cundū Man-
dos. in reg.
vii. quæst.
ii. num. 10.
t Doct. in
rub. de cōst.
vbi Fel. col.
ii. & Be.
u Ab. c. no-
nit. col. iii.
de his quæ
fi. à prelat.
c. i. in fin.
vbi glo. de
offic. lega.
in vi.*

Ab
col
qu
ten
est
ren
den
ne
nif
ris
ne
hal
uis
car
cto
no
co

LIBER PRIMVS. 29

Abbas, Præpositus, Prior, & quivis collegiatæ ecclesiæ præfecti, quocunque nomine vocentur, omnes dignitatem habere dicuntur. x Personatus est prærogatiua in ecclesia omni carens iurisdictione: veluti, si quis sedem habeat præ cæteris in choro eminentem. Officium autem est ius administrandarum rerum ecclesiæ sine iurisdictione. y

Alij verò sunt, qui neque officium, neque dignitatem, neque personarum habent, sed priuati clerici sunt, quamuis interdum iurisdictione aliqua non careant: veluti simplices Ecclesiæ Rectores. z Ecclesiæ autem cathedralis canonici, his, qui in dignitate sunt, ferè comparari possunt. aa Et hæc satis sit

dixisse de ordinibus clericorum.

Nunc videamus qui ad dictos ordines admittere, qui uè admitti possint.

x Abb. c. de multa. num. me. 22. Fel. rubri. de offic. deleg.

y Abb. d. c. de multa. Feli. d. rub. lo. de Sel. trac. de benef.

z Abb. c. cum contin. gat. numer.

31. de foro compe. aa c. statutum. de rescri. in vi.

De

De his, qui potestatem habent ordinandi, & literas commendatitias, seu dimissorias dandi.

Tit. IIII.

Ordines igitur suprascriptos assignandi potestas penes Episcopos est, qui tamen caueant, ne in alienam messem falcem immittant, alienos subditos ad ordines promouere, sibi arrogantes licentia ab eorum Episcopis non habita, nam, si hoc admiserint, totum annum ad ordines quempiam cooptandi potestate interdicti erunt, qua re vulgata poterunt eorum subditi etiam sine venia à vicinis Episcopis ordinibus associari. ^a Episcopo autem quis tribus modis subesse potest, origine, sacerdotio, & domicilio. ^b

a c ii. de
temp. ordi.
in vi.
b c. cum
nullus. ibi
dem.

Cæterùm alij prælati Episcopis inferiores tam religiosi, quàm seculares, putà Abbates, Archipresbyteri, Archidiaconi non possunt clericis subditisve suis potestatem facere alienos Episcopos adeundi, vt ab eis
ad or-

ad ordines promoueat̄ur, nisi hoc pri- *c d.c. cum*
 uilegium speciale eis à summo Ponti- *nullus. vbi*
 fice concessum sit. *c* *glo.*

Nec officiales Episcopi literas com-
 mendatitias dandi ius habent: nisi man-
 dato speciali à suo Pontifice hoc iuris
 habeant: vel nisi Episcopus in oris agat
 longinquis: tunc enim eius vicarius ge-
 neralis in spiritualibus commendati-
 tias literas dabit. at si inter regnum sit,
 capitulum, vel his ad quem sede va-
 cante spiritualium deuoluta fuerit ad- *d d c. cum*
 ministratio, huiusmodi literas con- *nullus.*
 cedent. *d*

Presbyter quoque qui Episcopalem *e c. cū cono*
 in laicos habet iurisdictionem, & Ab- *tingat. vbi*
 bas Presbyterorum ordini associatus, *Ab. de eta.*
 & benedictionis munere donatus, pos- *et qual. c. i.*
 sunt psalmistas creare. *e* *vbi glo. dia*

Præfecti locorū non exemptorum, *stin. lxxix.*
 eorumq; socij ab Episcopis promoue-
 ri possunt, quorum in diœcesi resident, *f d.c. cum*
 quamdiu ibi morantur, quamuis inde *nullus. §. si.*
 oriundi non sint. *f* *g c. cum se*

Græci à Latinis, & versa vice, *vbi cundum. c.*
 eorum ritus differunt, ad ordines pro- *quod ad*
 uēhi non possunt, ne rituum fiant com- *translatio*
 mixtiones. *g* Sed in cōcilio generali In- *nē. de temp.*
 nocētiano prouisum est, vt Episcopus, *ordi.*

B qui

qui varios linguis, & ritibus populo
regit, viros idoneos præficiat, qui iu
h c. quoniã xta eorum ritus eis sacramenta eccle
in plerisq; siastica sufficiant, & diuina officia ce
de offi. ordi. lebrent. h

At si quis transalpinus ab Italo Epi
scopo ordinum consociationem postu
let, non debet eum Episcopus promo
uere, nisi vel à summo Pontifice spe
cialem licentiam habuerit, vel Episco
pi, cui ille subest, literas patentes lege
rit, quæ causam ad hoc idoneam testetur,
i c. i. vbi gl. pi, quare ipse noluerit, aut non po
uer. Italia. rit, quæ causam ad hoc idoneam testetur.
de tēp. ord. tur, quare ipse noluerit, aut non po
in vi. tuerit ad ordines petitos admittere. i

Non omittendū est eum, qui à sum
mo Pōtifice ad aliquem ordinem eue
ctus sit, non posse ad sublimiores ordi
nes pariter ab alio, quæ à summo Pon
tificis non impetrata. k Non ideo
Pontificis non impetrata. k Non ideo
tamen ordinarij subtrahitur potestatis
l c. per tuas tamen ordinarij subtrahitur potestatis
de maio. & Episcopus aut magis proprio vocabulo
obedi. cōsecrari dicitur, tametsi & hunc ordi
nem esse supradixerimus. de quo aliàs

Qui promoueri ad ordines non possunt. Tit. V.

Non tamen cuicunque petenti est
supradictorum ordinum aditus
pate-

patefaciendus, certæ enim personæ prohibentur, quibus cognitio simul intelligemus, quæ admitti soleant. Primum a c. i. de ser. clericus fieri non potest seruus. a qui ta non ordin. men matre est ingenua editus, & si patrem habeat seruum, cum seruus ipse b c. fi. eo non sit, ab ordinibus non arcetur. b titu.

Item qui sunt ex fornicatione, præsertim à presbyteris nati, ad sacros ordines non ascendunt, nisi ut monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viuentes: nullo tamen modo ad præfecturas admittuntur. c Nec c c. i. de fil. tamen adimitur Episcopo facultas indulgendi illegitimis, ut ad minores ordines, & beneficia simplicia, & cura animarum soluta peruenire possint: ad maiores autem ordines, & beneficia cum cura ascendere cupientes sedem d c. i. eod. Rom. adire eos oportet. d tit. in vi.

Item bigami, & qui ex Agathensi concilio sibi indictam pœnitentiam e c. i. de biga. c. in ca. subierunt, ad sacerdotium non admittuntur. e Bigamum autem intelligimus, pite. dist. l. qui duas nuptias expertus est, quamuis f c. iii. de biga. c. fin. dis nunc omnino cælebs sit, & quamuis alteram earum vxorum ante baptismum habuisset. f Sed & si quis alterum coniugiũ de facto consummarit, postquam

B a morte

morte primæ vxoris solutus ad sacros ordines promotus erat, Bigamis annumerabitur propter affectum intentionis cum opere subsecuto, licet verè bigamus non existat, cùm sacramentum non desit. Vnde & ille qui in subdiaconatus ordine constitutus de facto tantùm, quia de Iure non potuit, duxit viduam in vxorem, licet bigamus non existat, nec viduæ possit propriè dici maritus, cum inter ipsum & illam non fuerit vinculum coniugij contractum, cum eo tamen contra doctrinam Apostoli, tamq; cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectũ, sed effectum intentionis cum opere subsecuto. g Bigamus tamen non censetur, qui plures concubinas habet. h nec is qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam duxit vxorem, quia nec illa, nec ipse carnem suam diuisit in plures, propter hoc impediri debet, quin possit ad sacerdotiũ promoueri.¹

Item qui procuratores, actores, aut tutores pupillorum, vel curatores fuerunt, non possunt nisi onere deposito, & reddita administrationis ratione ad ordines admitti. k

Sed

g c. fin. de
biga.

h c. quia
circa. eod.
titu.

i c. debitum
in fin. de biga.
gam.

k c. i. de obli-
liga. ad ra-
tioni.

LIBER PRIMVS. 29

Sed nec admittuntur quorum cor- *l c. i. de cora*
 pus aliquo defectu deformatum est, *po. viii. c.*
 veluti, qui manu carēt, vel digitis fran- *c. presbyteo*
 gendę Eucharistię aptis. *l. paruus tamen rum. de cleo*
 corporis defectus nihil impedit, puta *ri. egrot.*
 vnguis, vel dentis detrimētum, oculi *in c. ii. c.*
 non deformis macula. *m fin. de cora*

Et potest Episcopus presbytero, qui *po. vitia.*
 in monomachia digiti partem amise-
 rit (non tamen tantam, quin possit sine
 scandalo solenniter celebrare) indul- *n c. i. eod.*
 gere, vt in ordine suo ministret: *n. Quē- titu.*
 admodum etiam potest sua, & aposto-
 lica autoritate sacerdoti alioqui ido-
 neo sacerdotale officium permittere,
 qui virilia sibi vltro amputarit credens
 sibi ingens hoc facto meritum apud *o c. signifi-*
 Deum quæsitum iri, huic tamen altaris *cavit. eod.*
 non concedet ministerium. *o nisi iusta titu.*
 quæpiã causa ad hoc eum impulisset. *p p c. ex paro*
 at qui in cunabulis sectus est, licitè *te M.*
 promouetur. *q c. ex paro*

Item criminibus grauibus notati nō *te. B. eodem*
 promouentur. qui tamen crimini oc- *titu.*
 culto, homicidio excepto, r illigatus *r c. fin. de*
 est, ex his, quæ, si forent manifesta, de- *temp. ordia*
 ponendo etiam delinquēti fatis essent, *nat.*
 ordinibus acceptis vti pōtest, acta prius
 pœnitentię illi indictæ parte, quinimō

s. c. ex tenore vbi Bus tri. de tēp. ordi. amicè quidem erit monendus, vt illos ne velit ambire.^s

t. c. fin. de temp. ordi. in vi. Illiteratus quoque non potest tonsuram primam capere, nec coniugatus, nisi volens religionem intrare, aut ad sacros ordines promoueri: prout est sacris canonibus diffinitum.^t

u. d. c. fin. vbi gl. ver. infanti. Et cum in teneris annis non possit consilij, & morum maturitas vigere, quæ ante ætatem, vt plurimum venire non solent, idcirco certa ætas in singulis ordinibus desideratur, nam primùm ad infimum etiam ordinem nemo infans, id est minor septem annis admittitur, nisi, vt religioni se deuoueat.^u Ad

x. glo. cle. fin. in fin. de ata. & que lita. & glo. in summa. lxxvii. dist. quatuor autem alios ordines minores, vbi excessit infantiam quis aspirare potest. ^x At subdiaconus anno decimo

yc. in singulis lxxvii. dist. d. cle. fi. octauo, Diaconus vicesimo, Presbyter quinto supra vicesimū, Episcopus tricesimo quis potest esse.^y

De Temporibus Ordinationum.

Tit. VI.

Certa præterea tempora statuta sunt, extra quæ nefas sit ordinibus quempiam aggregati, nam statis quatuor anni tempestatibus, quibus ab ecclesia

ecclesia indicuntur ieiunia, & sabbato, quo Christi exurgentis piè colitur & celebratur memoria, item Sabbato, quod diem dominicã, quæ de passione dicitur, præcedit, quæ media quadragesima hebdomada est, sacri ordinis expleri possunt. ^a alijs diebus non possunt, nisi ab ipso summo Pontifice, nec consuetudine vlla hoc ius mutari potest. ^b & supradictis temporibus non obseruatis, qui contra hæc ad ordines fuerint recepti, ab illis tandiu reddi expertes debent, donec fuerint restitutionis gratiam consequuti: quiq; eos admiserit, prohibebitur alios deinceps ad hos ordines promouere. ^c nec minus tamen hoc modo recepti Characterè compuncti erunt, prohibentur enim tantũ, quæ eius ordinis exequi, quamuis intra ordinem sint. ^d

Minores autem ordines quibuslibet festis diebus vni aut alteri conferri possunt. ^e

Eadem autem persona eodem die vel duobus cõtinuatio ieiunio ad duos ordines sacros ascendere nequit: quinimò, si quis aliquem eodẽ die ad plures sacros ordines admiserit, est tandiu ab ordinandi potestate suspendendus,

B 4 donec

*a c. ordinans
ens. lxxv.
dist.*

*b c. sane.
de temp. ore*

*di.
c c. cũ quia
dã c. sane.*

*c. literas
eod. titu.*

*d c. consula
tationi. eod
dem titu.*

*Ab. d. c. cũ
quidam.
num. 5.*

*e c. de eo.
eo. titu.*

fc. dilectus. donec gratiam meruerit obtinere. *f*

cod. tit.

Vidimus de ordinibus clericorum, qui que ad eos ordines admittantur, quiue admittēdi potestatem habeant, & quibus temporibus: Deinceps videndum erit de officijs, & dignitatibus eorum, quæ cum electione frequenter conferantur, prius de ipsa electione nobis differendum est.

De electione. Tit. VII.

Ordinarium est, ut nō possit quis dignitate, aut munere aliquo præcipuo in aliquo collegio eminere, nisi ab ipso collegio ad id lectus sit, seu Episcopi, seu alterius Præfecti nomen affectet. *a* Quinimō & Pontifex ipse Rom. qui vniuersi orbis habenas moderatur Christi, vicaria opera fungens in terris, eò fastigij non nisi ex Cardinalium electione assumitur, in qua celebranda, quæ forma vel solennitas exigatur, disertè præscripsit Gregor. X. in generali cōcilio Lugdunensi, & Clemens V. vnde petenda est nam hodie ferè seruetur. *b*

a c. i. cod. titu.

b c. vbi periculū. in vi. & cle. ne Romani.

Verum quia ipse Rom. Pontifex eorum primam curam gerit, quæ anima-

rum

LIBER PRIMVS. 33

rum salutem respiciunt, quibus dum intentus est, contingit nonnunquam ecclesiam insanis perditorum hominum furoribus & bellis vexari, quibus ut forti manu obuiam iri possit Pastore ipso interim à diuinis ministerijs non auocato, strenuo atque impigro duce opus erat, atque in Christianum nomen propenso, cuius armis & prudentia Ecclesiæ hostes comprimi possent, atque ita eius ductu, & auspicijs Ecclesia conquiescere, idcirco imperator Rom. creatur: quem hodie certi Principes germani eligunt, Pon. Rom. examine præuio approbat, inungit, consecrat, ac demum corona donat, aut, si eum tanto culmine dignum non iudicarit, quia forte eum sacrilegum, vel excommunicatum, fatuum, vel hæreticum aut paganum inuenerit, reijciendi etiam potestatem habet, licet concordibus suffragijs electus esset. Sed & cum illos segnes videt, quibus deligendi Imperatoris potestas competit, potest Sum. Pont. eorum incuria animaduersa, (quæ in tantæ molis negotio omninò fugienda est) ipse ea vice hoc eligendi munere fungi: aut, si paria electorum suffragia diuer-

LIBER PRIMVS.

35

electio infirmari potest. e Eligere au-
 tem possunt omnes ex illo collegio, cui
 Pastor, vel minister dandus est, modo
 idonei sint. sed excommunicationi il-
 ligatus ius eligendi nullum habet: f nec
 quis in cathedrali, aut collegiata ec-
 clesia, seu seculari, seu regulari suffra-
 giorum ius habet, qui in subdiacono-
 rum ordine receptus non sit: g nec qui
 ad eos ordines intra annum (cum pos-
 set) promotus non est, quos dignitas,
 personatusue, aut officium suum exi-
 git: h nec qui illi regulæ, cui pastor dan-
 dus est, nondum ita se addixit, vt inter
 professos vel tacitè, vel expressè cen-
 seri possit, cum professis deligendo præ-
 lato in ecclesijs regularibus, vel mona-
 sterijs suffragari poterit: nec laici con-
 uersi (vt vocant) cum clericis in comi-
 tijs intererunt: i quanto minus laici sim-
 plices, repelluntur enim quamuis ec-
 clesia, cui præfectum dare volunt, eo-
 rum in patrocinio esset, cōtraria etiam
 consuetudine non obstante. k Et quis
 quis electioni de se factæ per secularis
 potestatis abusum consentit contra ca-
 nonicam libertatem, electionis com-
 modo carebit, & ineligibilis fiet, nec
 absque dispensatione ad aliquam di-

*e c. bona
 memorie. i.
 c. corā. vbi
 glo. & c. in
 genesi.
 f c. illa quoo
 tidiana.
 vbi doct. eo
 dem tit. &
 c. fin. vbi
 doct. de pro
 cu. & c. fin.
 de cleri. ex
 commun.
 ministr.
 g cle. vt hi.
 de atat. &
 qualit. vbi
 glo.
 h d. clem.
 vt hi.
 i c. ex eod.
 in princ. &
 si. cum glo.
 in vi.
 k c. sacro.
 sancta. &
 c. massana.
 & vtrobique
 gnita- glo. & doc.*

B 6

gnitatem eligi valebit: Ac qui electionem huiusmodi, quæ ipso iure irrita censetur, præsumpserint celebrare, ab officijs, & beneficijs, per triennium penitus suspenduntur eligendi tunc potestate priuati. l.

*l. c. quis
quis.*

Eligendum quoq; vndequaque idoneum esse oportere nemo ambigit.

*m. c. ii. in
vi.*

Suffragia autem pura, certaue esse debent, non sub conditione, incertae, aut ambigua, aut alternatiua ferri, inania enim hæc essent, & non modo cæterorum vim non impedirent, sed etiam illis accrescerent. m. Nec suffragium per literas absentis declaratum valet, licet nullus ex collegio vellet ipse esse procurator, nec ipse nolente capitulo extraneum valeat deputare, votum enim non ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secretè, & sigillatim tantummodò est exprimendum. n. Per procuratorem quidem licebit votum exarare, qui eiusdem collegij sit, modò iustè impeditus dominus absit, quod (si opus fuerit) iureiurando affirmare eum oportebit, & dummodò ibi sit, vnde vocari eum ad electionem celebrandam oporteat. o. Procurator autem, quem suo nomine legerit, eundem vice domini

*n. c. si quis
§. fin. in vi.*

*o. d. c. quia
propter §.
illud autè.*

domini eligere debet, nisi speciali man p d. cap. si
dato domini ei præscriptum sit, quem quis. §. poro
vice ipsius eligere debeat. P ro in vi.

Non tamen necesse est, omnium suffragia in vnum conuenire, sed tantum maiorem, faniolemque collegij partem. Nec rursus satis fuerit, quem plura competitoribus suis puncta retulisse, nisi eadem dimidiam totius collegij partem transcenderent. q c. ecclesie vestra.

Cæterum duabus electionibus factis ea firmissima est electio, quæ oppositam electionem duplo maiore suffragiorum numero superarit. hæc enim nisi electorum authoritate penitus sublata infirmari nequit, veluti excommunicatione maiore, suspensione, depositione, simonia:† aut electi enormi r c. penult.
inscitia, aut simili exceptione opposita. † alia verò leuior exceptio electori- f c. cū nobis
bus, aut electis opposita nihil oberit, veluti si suam ipsorum, aut electi grauitatem, scientiam, integritatem illa t c. si quando
aduersarij maiorem asserant. † do. in vi.

Sed, ne quid vos lateat, hæc forma in electione celebranda obseruatur, imprimis enim collegium ex suo corpore idoneos aliquos homines eliget, quorum cura sit, omnium ex collegio

sententias secreto, & sigillatim exquirere, & describere: illi mandato perfecto omni cūctatione abiecta, quicquid sequutum fuerit, palàm in collegio recitabunt: quo facto non licebit electoribus amplius vota sua reuocare, vel mutare. ^u Diuulgatione scrutiniij facta in collegio, ipsa suffragia sunt inter se

u c. publicato.

x d. c. quia

propter. in

prin. & fin.

y d. c. publicato.

z c. ecclesia

vestra. i.

vbi doc.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

aa c. cupientes. §. ceterum & in princ. in vi. bb c. quam sit vbi glo. ver. quam citius. in vi.

conferenda, & quæ plura maiorisque ponderis fuerint, eligenda, moxque electio pronuncianda, ^x ad quod etiam per superiorem, si opportuerit, compelli possunt, ^y nec sufficit electionem aliquo facto, cuiusmodi est deportatio, declaratum esse. ^z

Electione facta ea scripturæ publicæ credita electo offerri debet ^{aa} octo dierum spatio, ex quo id commode potest, eiusque consensus peti: quod Spatium Nicolaus III. præfixit, cum nullus olim terminus definitus esset, sed iudicantis arbitrio relinqueretur. ^{bb} bil- le verò acceptis electionis suæ codicillis, intra mensem assensum suum, si eam acceptet, præstare tenetur, nisi Prælati alicuius, cui subsit, venia non impetrata, nefas ei sit electionem agnoscere, huic enim tantum temporis præter supradictum mensem indulgetur, quantum

tum satis esse credatur licentiæ à Præ-
lato impetrandæ considerata ipsius
Prælati longinquitate, cc quod si ele-
ctioni consenserit, eam à Prælato, cui
ea dignitas vel officium, vel sacerdo-
tium subest, confirmari curabit, quo
autem tempore id fieri debeat, multo-
ties variatum est, vt infra suo loco di-
cemus. dd Electionis autem ipsius ne-
gotium, qua Cathedralibus vel regu-
laribus Ecclesijs Præfectus quæritur,
tribus mensibus ab interregni die est
absoluendum, si ea sit suprema illius
ecclesiæ Præfectura: sin alia dignitas
post supremam sit, in alijs autem ec-
clesijs quæuis dignitas, semestre tem-
pus habent. largius enim tempus in
his concessum fuit, quia minus peri-
culum in horum vacatione versatur,
quàm supradictorum. ee Hæc tamen
tempora neque iusta causa impeditis,
neque dignitatis vacantis scientiam
non habentibus labentur. ff si vero
nulla iusta causa impediti, hi quibus
eligendi ius competit, hæc tempora la-
bi permiserint, electione non facta, ad
proximum Antistitem deuoluetur ele-
ctio cum iisdem temporum spacijs:
quibus item frustra lapsis in eum ca-
noni-

cc d. c. quæ
sit. vbi glo.
ver. conditio.
tio. in fi. c.
c. si religio-
sus.
dd in titu.
de cõfirma.
electi.

ee c. ne pro
defectu. de
Electi. c. ii.
vbi Abb. de
cõces præb.
ff c. quia di-
uersitatem.
de conces.
præben.

40 INSTIT. IUR. CANO.

gg d.c. ne nonice animaduertetur, *gg* atque ad
pro defectu. superiorem eius prælatum immediatè
vbi Ab. nu transferetur. *hh* Sed olim in eligendo
me. 6. Episcopo negligentiam Sum. Pont.
hh Ab. d. c. fex supplebat: *ii* hodie autem supplebitur
ne pro defe- quidem, si indignus quis designatus
ctu. & d. c. vel forma à Concilio tradita ommissa
ii. num. 6. sit, secus si per negligentiam electio
ii gl. d. c. ne dilata, idque in cathedralibus duntaxat
pro defe- ecclesijs: in alijs autem ecclesijs
ctu. ver. de- nunquam immediatè summus Pont.
uoluetur. aditur, sed supradicta seruanda sunt. *kk*
kk d. c. qd Et hæc de Electione, quæ ex scrutinio
propter. c. fit, pauca etiam dicamus de illa, quæ ex
quâquam. compromisso celebratur, In qua non
vbi gl. ver. minus hoc obseruatur, quod si à ma-
deuoluetur. iori parte eorum, in quos compromis-
in fin. in vi. sum est, celebrata fuerit, mandati for-
ll c. cum di- ma ad vnguem seruata, non poterit
lectus, vbi electus recusari. *ll* Compromissum ta-
Ab. men per omnes factum esse oportet
mm Ab. d. nemine discrepante, *mm* & ante ele-
c. quia pro- ctionem fieri oportet. nam compro-
pter. 9. vel missum post electionem factum in præ-
salt. nu. 2. iudicium electi, laudumque ex eo se-
nn c. cum quutum electo nihil nocebit. *nn* Si il-
inter cano- li, in quos compromissum est, tempo-
nicos. ra iuris labi permiserint nulla electio-
 ne facta, compromittentium Antistes
 non

non minus hoc casu adiri debet, quàm si ipsismet compromittentibus ea negligentia adscribi posset. At si indignum elegerint cōpromissarij, ad compromittentes electionis ius redibit (nisi & ipsi eandem electionem ratam habuissent (quod iuris seruabitur, & cum electus vir alioqui idoneus electioni non consentit, nam & hoc casu compromittentes aliū eligere poterunt. *oo c. si cōpromissarius. in vi.*

Electio ex compromisso à pluribus facta non minus per vnum proferri debet, quàm quæ ex scrutinio celebratur. *pp c. sicut. in vi.* Si contingat electum minimè assentiri electioni de se factæ, vel post consensum iam præstitum ei renuntiare, aut decedere, aut eius electionem deleri, aliquo fortè eius vitio, quod prius latuerat, emergente, quoties id contigerit, tantundem electores tempus habebunt à dissensu, renūtiatione, morte, vel irritatione ad aliam electionem faciendam, quantum in prima electione habuerant, nisi aliquo dolo ipsi notari possint. *qq c. si electio. in vi.*

Qui duabus electionibus ad idē ius optatus fuerit, vtrā ex eis voluerit, eligere eū oportebit, altera omissa, ad quam reditus posthac non dabitur. *rr c. vt quis in vi.*

In

42 INSTIT. IVR. CANO.

In electionibus autem monialium
quæ suo monasterio præesse debent,
ue ex scrutinio, seu ex cõpromisso fiat
præcipua quædam iura statuit Bonifac
VIII. quæ hic non referimus. ss

*ss c. indem-
nitatibus.
in vi.*

Cæterùm, quia sæpè existunt litigio
si homines, qui vel inuidia, vel odio
vel auaritia quandoque inducti potius
quàm rei ecclesiasticæ bene gerendæ
studio electiones rectè, & ritè factas
omnibus (vt ita dicam) machinis distur-
bare conantur, propterea, ne his ad ne-
quitiam fenestra aperiatur, certæ pœ-
næ statutæ sunt aduersus huiusmodi ca-
lumniarum machinatores. si quis enim
per calumniam contra electionis for-
mam opposuerit, aduersario expensas,
& dispendia propter litem suscepta sar-
cire cogetur. At si in personam fuerit
calumniatus, beneficijs ecclesiasticis, si
quæ in ea ecclesia possidebat, trien-
nio carere cogetur: quibus se temere
ingerès perpetuo spoliabitur citra om-
nem veniæ spem, nisi manifestis proba-
tionibus se à calumnia purgarit. uu

*et glo. c. i. §.
fin. rer. be-
neficijs. in
vi.
uu c. i. §. fi.
in vi.
xx c. vt cir-
ca. c. qui cõ-
tra. c. procu-
rator. in vi.
C cle. con-
stitutione.*

Multaq; alia in hanc rem prudenter
prouisa sunt, tam per Bonifac. VIII. &
Clem. III. quàm per alios Roma. Pon-
tifices: xx quæ hic consulto missa fiunt,

ne

ne tirones multiplicitate doctrine
remus. Illud non prætermittam, in cau-
sis super electionibus procedi simpli-
citer, & de plano, sine strepitu, & figu-
ra iudicij. *yy cle. dia
spēdiosam.
de iudi.*

*De postulatione Prælatorum, & no-
minatione. Titu. VIII.*

EXistunt interdum viri, quorum
optimæ artes magno vsui essent
ecclesijs, veluti literarum doctrina,
magnus rerum vsus, & morum vitæq;
integritas, verum aliquid in eis desi-
deratur, quod impedimento est, ne ec-
clesijs præfici possint: quapropter ne
hac causa ecclesia viris idoneis careat,
compertum est. vt hosca viros colle-
gium vtilitatis publicæ gratia, ab an-
tistibus sibi prælatos dari petat: quæ
res iure nostro postulatio vocatur. ita
enim antistites huiusce rei causa adi-
ti, egregijs eorum, qui postulantur,
moribus, & disciplinis moti postula-
tionem admittent, si eis ita videbitur.
postquod (vt euitetur circuitus, & ec-
clesiarum dispendium) alia electione,
vel confirmatione postulatus non in-
digebit, sed omne ius consequetur,

nom

44 INSTIT. IUR. CANO.

a Abb. c. i. non secus ac si electus, & confirmatus
col. fi. num. fuisset. *a* Hinc apparet, nihil aliud esse
34. eod. tit. postulationem, quàm concordem, &
 certam supplicemque collegij petitionem antistiti factam eius personæ, quæ
 aliquo defectu ad regendam, vel administrandam ecclesiam admitti non poterat. *b* quod de solenni postulatione dictum intelligimus, id est, de ea, quæ ad Prælatum ipsum recta intenditur, qui potest omne postulati impedimentum remouere, nam & alia quædam postulatio est, quæ simplex appellatur, quia nullam solennitatem desiderat, sed ei fit, cuius consensus necessarius erat, ut promoueri quis posset, vir alioqui vndequaue idoneus, forte enim eius intererat hunc eo inconsulto non promoueri. Exempli gratia: Interest Abbatis ne ipso inuito eius monachus ad Episcopatum assumatur, Interesse potest Patris, ne ipso ignorante eius filius Ecclesiæ præficiatur, horum igitur consensus per simplicem postulationem erit petendus, quæ si postulatio fuerit admissa, adhuc tamen electione & cõfirmatione opus erit, *c* neq; enim hæc postulatio simplex illi superiori pare est iudicanda, cum illam electionis &

*b Abb. in
 Rub.*

*c Abb. d. c.
 i. col. fi.*

& confirmationis vim secum trahere dixerimus, vt omnis ambitus euitetur.

Postulandi autem solenniter sunt, vt diximus, quibus aliquod impedimētum obstat, ne eligantur: veluti, Episcopus, vt ad alium Episcopatum transferatur Postulandus est, item, qui vel ætatis, vel ordinis, vel irregularitatis, vel criminis, vel natalium, vel quem alium similem defectum patiuntur, solenni Postulatione egere noscuntur: quæ illi fieri debet, qui impedimentum remouere potest. Hinc qui ad officium vel dignitatem Episcopatu inferiorem expetitur, poterit à suo Episcopo Postulantibus concedi, hoc enim est perpetuum, vt qui confirmandi auctoritatem habet, is & postulationem admittere possit, eum maior non sit defectus, quàm vt ab ipso tolli queat. quid enim si decem & octo annorum adulescens ad Archidiaconatum petatur? non potest vtique Episcopus hunc defectum ætatis remouere, & si alioqui Archidiaconi confirmandi potestas ad eum pertinere noscatur: erit ergo à Summo Pontifice postulandus. Episcopus autem à Summo Pontifice semper postulandus est. d

d Abb. c. fr.

Certa

Certa autem & constans sit postulatio solennis. confusis enim, incertis verbis facta repelleretur. finge colligium hac verborum farragine vsur eligimus postulando, vel postuladum & postulamus eligendo, vel eligendū hac profecto verborum confusa congeries, neque electionis, neque postulationis vim vllam habet, qua ratio & illa postulatio tanquam minus legitime facta reijcienda est, quæ hoc modo fit facta: videlicet, Eligo, & Postulo, prout melius de iure videbitur, nisi iusta & rationabilis forte subesset dubitationis ratio, vtrum ille postulandus esset, an eligendus. quod cum accidit, is, qui hoc modo fuerit optatus, alterutram viam eligere tenetur (à consensu tempore) vel electionis, vel postulationis: qui consensus intra mensem post redditum sibi optationis instrumentum præstandus est. altera autem earum via electa ad alteram sibi aditum præcludet. e

*e c. i. in vi.
vbi gl. vero
si. consensu
sus.*

Item vt postulatio admiffa proficit, omnes postulati defectus in ea expressos esse oportet, qui electionem infirmare poterant. quin & hi, qui huiusmodi postulationem defectibus aliquibus

bus suppressis admiffissent sciētes, dein
ceps postulationes admittendi pote- *f Abb. c. fi.*
state priuarentur. *f* *num. 9.*

Postulatio autem facta & Summo *g c. bonæ*
Pōtifici alijue, Antistiti, qui admitten- *memoria.*
di ius habet, oblata, reuocari deinceps *vbi Abb.*
non potest, quamuis anteaque oblata *num. 10. de*
esset, reuocari possit. qua in re depre- *elect. dixi*
henditur differentia inter electionem *suprà.*

& postulationem: si quidem electio pu-
blicato scrutinio amplius mutari non *h c. licet. de*
potest. *g* Hoc tamen postulationi cum *translat.*
electione cōmune est, quod non minus *Episc.*
examinanda est, quàm electio: *h* & ean- *i Abb. d. c.*
dem formam exigit, quam supra in ele- *quia pro*
ctione esse necessariā demōstrauimus. *pter. col. iii.*

Est & aliud quid postulationi affi- *post med. de*
ne, sed aliquātisper tamen ab ea diuer- *elect.*
sum, quam nominationem appellant.

ea enim cū postulatione cōuenit, quia *k Abb. c. i.*
& ipsius duæ sunt species, altera sim- *col. fin. nua*
plex, altera solennis. Simplex est, cum *me. 34. c.*
canonici, vel alij electuri priusquam *c. quod sis*
ad scrutinium faciēdum se accingant, *cut. §. super*
ipsi inter se aliquos ex omnibus nomi- *eod. num. 1.*
nant, tanquā eos potissimū eligi di- *de elect. c.*
gnos à ceteris seiungentes, quæ admo- *c. bonæ me*
dū est sterilis nominatio, nec vlla cum *mi. num. 3.*
postulatione affinitate coniungitur. *k de postul.*

Solen-

Solennis autē nominatio dicitur, cuius collegium duos, vel tres, qui præstantissimi omnium videantur, vel plurimifeligit, quorum nomina in scriptis solenniter deposita ad summum Pontificem, vel alium, qui in hoc potestate habeat, transmittit, supplicans, ut eorum vnum ecclesiæ dare præsidem, vel ministrum velit. ¶ Quæ nominatio à postulatione discrepat in hoc, quia postulatio de vno tantum fit, nominatio pluribus. ¶ Hoc autem cum ea conuenit, quod vbi solenniter est facta, ab eorefilire non licet, sicut neque à postulatione superiori iam reddita, nisi prælatulus ipse postulantibus, vel nominantibus more gerere velit, quo casu et ipso postulato, vel nominato repugnante, retractatio tamen permittetur. ¶ In causis super postulationibus proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicij. ◊

De confirmatione Electi, & consecratione.

Tit. IX.

Qui ad aliquam præfecturam electus est, non tamen idcirco plenum

*l Hostien.
in summa.
col. i. in fin.
& seq.*

*m Hostien.
vbi supra.*

*n c. bona. ii.
vbi Abb.
o cle. dispen
diosam. de
iudi.*

num ius dicitur consequutus, nisi electionis confirmationem à suo Antistite impetrarit. quare, si quis, antequàm confirmatus esset, administrationi temerè se ingesserit, non solùm confirmationis spe, sed etiam omni iure ei per electionem quæsito priuatus erit: adeo vt neque œconomi, neque procuratoris titulus ei vlli auxilio sit, neque ab re hoc inductum est, vt confirmari debeat. ita enim fiet, vt examinatione à pluribus facta, vix aliquis non idoneus promoueri possit, cum & ille, penes quem est potestas confirmandi, de electo examinatione sumat, quamuis nemo cõtra illũ opposuisset, quem si idoneum non repererit, reijciet tantquam minus legitimè electum. *c. c. cum nobis de elec.*

Sed interdum accidit, vt, qui ad confirmationem accipiendam non admittitur, non tamen omninò repellatur: vt, si quis ante iustam ætatẽ sit electus, quem aut necessitas, aut certè poscebat utilitas. is enim & si confirmari non possit, poterit tamen procurator fieri dum libera tam in spiritualibus, quam in temporalibus administratione, nec parui æstimanda est administratio huiusmodi libera, nam eas ferè utilitates

C affert,

a. c. qualiter. vbi Ab.

nume. 4. de electio. c.

auaritie. in vi.

b. d. c. auaritie.

c. c. cum nobis de elec.

d. d. c. cum nobis. vbi nec gl. & Abb.

30 INSTIT. IUR. CANO.

*e. c. is. cui.
de electio.
in vi.*

*f. c. ex trās-
missa. vbi
glo. fin. de
elect.*

affert, quas confirmatio ipsa, quippe
talis procurator cathedralis ecclesie
omnia poterit quæ iurisdictionis sunt
Episcopalis, & quæ cōfirmatus possidet
excepta bonorum immobilium aliena-
tione: illa autem, quæ ordinis sunt,
ministeriū exigunt consecrationis, po-
terit iubere per alios Episcopos ex-
ceri. e nam hæc neque verè confirmatus
exequi potest, nisi etiam consecra-
tus sit. ex confirmatione enim ea dum
taxat quæruntur, quæ iurisdictionis sunt
veluti potestas iudicandi, excommuni-
candi, corrigendi, iuramenta à vasal-
accipiendi, item cōfirmandi, inuestien-
di, beneficia conferendi, & si quæ
similia sunt: non autem ea, quæ sunt
ordinis, & quæ maioris inquisitionis de-
cussionem exigunt: in quibus censetur
clericorū ordinatio, & depositio actus
lis, Chrismatis consecratio, virginum be-
nedictio, ecclesiarum, & altarium con-
secratio: hæc enim & similia, quæ ordi-
nis sunt, ex consecratione demum ac-
quiruntur. f Item, si quis valde remotus
puta extra Italiam concordibus votis
electus sit, poterit dispēsatiue propter
necessitates ecclesiarū, & utilitates
spiritualibus, & temporalibus admini-
strare

LIBER PRIMVS. 51

strare, sic tamen, vt de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienet: quæ tamen omnia procedunt, si immediate ad Rom. Pont. pertineant. g In cõfirmationis autem petendæ terminis varia iura diuersis temporibus seruata fuerunt, nam olim, & si electus in ea petenda segnis fuisset, non propterea ius electione, quæsitum amittebat, sed tantum poterat à Prælato, vt eam peteret, compelli. h Sed postea Gregor. X. constituit, vt intra menses tres post agnitam electionem peteretur: qua non petita electio irritaretur. i Sed exinde Nicolaus III. sanxit, vt electi ad regimen Ecclesiarum Cathedralium, vel regularium, cum à Summo Pontifice confirmandi sunt, pluribus terminis post consensum electioni præstitum ad confirmationem petendam potiantur, mense primum post consensum, vel post obtentam de electione notitiam, si eam debito tempore nõ contigerit factam, quo mense ad sedem apostolicam iter arripere debeant, altero deinde mense ex itineris longinquitate moderando, quo ad dictam sedem peruenire queant, & demum tertio viginti dierum spacio, quo ipsi coram eadem sede se sistant,

g c. nihil.
§. fi. de elec.

h glo. fin. c.
quam sit.

de elect.

in vi.

i d. c. quam
sit.

32 INSTIT. IUR. CANO.

vel impediti, quominus sistere se possint, ut eo saltem termino impedimenti causam proponant, & aliorum quindecim dierum termino probent: quæ si statuta electus non obseruarit, vel supradictis quidem obseruatis, & causa legitima impedimenti proposita, & probata procuratorem idoneum & instructum non dederit, aut sublato postea impedimento ipse se non statuerit, omni iure ex electione quæsito priuatur, multa que alia constituit, quæ in eius constitutione leguntur. *k* Quam Nicolai Constitutionem postea Bonifac. VIII. multis modis declarauit & extendit, inter cætera statuens, ut factus non sit huiusmodi electo ad sedem apostolicam uenisse, nisi usque ad finem negotium prosequatur. *l*

k c. cupientes. de elec. in vi.

l c. si postquam in vi.

m c. licet. de transla. Epis.

Qui ergo plenum & integrum ius uoluerit in Episcopatu habere, hunc oportet non confirmatum modo esse, sed etiam (ut supra diximus) consecratum: per consecrationem enim fedus conjugij spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, intelligitur consummatum, quod electione fuerat initiatum, & confirmatione ratificatum. *m* Hinc & si iam sit consecrandus, cum cele-

celebretur missa, quæ de more in his
 solennibus dici solet, si tamen ad con-
 secrationem nondum est deuentum,
 non poterit ordines conferre, nec eo-
 dem die esset post consecrationē, Con-
 secratio autem Episcopi inter Epistolæ
 recitationem, & Euangelij celebrari so-
 let, sicut etiam cæterorum omnium
 præter Rom. Pontificem, qui vnus ante
 hymnum Angelicum consecratur, &
 mox Ipse incipit missarum solennia, &
 perficit consecratus. Et quidem Epi-
 scopi consecratio intra sex menses pe-
 tēda est. Archiepiscopus verò plenam
 eius dignitatis administrationem non
 prius cōsecutus dicitur, quàm pallium
 impetrarit: quapropter nec prius pote-
 rit concilium vocare, Chrisma facere,
 Basilicas dedicare, clericos ordinare,
 & Episcopos consecrare. P Episcopus
 autem consecratur à tribus illius pro-
 uinciæ Episcopis cæteris consentienti-
 bus. Archiepiscopi iussu præcedente.
 Consultius tamen fuerit, si ipse Archi-
 episcopus vnà cum suffraganeis suis
 eum sacrarit. ¶ Consecratio verò fit
 vnctione capitis, & manuum Chris-
 mate solennibus verbis additis. ¶ At
 Archiepiscopus ab omnibus prouinciæ
 suæ

*n c. quod
 sicut. §. suo
 per eod. de
 elect.*

*o c. ii. vbi
 Abb. nu. 22.*

*o 35. de
 transl.
 Episc.*

*p d. §. suo
 per eo.*

*q c. si archi
 episcopus
 o seq. de
 tempo. oro
 dinat.*

*r c. vii. §. i.
 in si vbi gl.
 de Sacram.
 vnt. o ibi
 Abb.*

s d.c. si ar. suæ Episcopis consecratur in sede me-
chiepiscopi tropolitana.^s

De Authoritate & usu pallij.

Tit. X.

Quia titulo præcedenti est tradi-
 tum, Archiepiscopo tunc demum
 plenum ius in ea dignitate esse acqui-
 situm, cum pallio fuerit honestatus,
 aliqua de hoc insigni dicenda sunt.

*a Abb. in
 Rubri.*

Est igitur pallium ornamentum Pa-
 triarcharum, Archiepiscoporum, Me-
 tropolitarum, & quandoque etiam
 Episcoporum de corpore beati Petri
 Sumptum, Episcopalis dignitatis ple-
 nitudinem conferens. ^a eiusque con-
 ferendi potestas in quatuor Principe
 Patriarchas, scilicet, Constantinopo-
 litanum, Alexandrinum, Antiocha-
 num, & Hierosolymitanum soli Ro-
 mano Pontifici competit; in cæteris
 verò supradictis quatuor inferiores
 Episcopos ipsi illi Principes quatuor
 Patriarchæ conferre possunt, ^b nec cui
 concedi solet, nisi prius sedi Apostoli-
 cæ fidelitatis, & obedientiæ præstiterit
 sacramentum. ^c

*b c.antis
 qua. de pris
 uiley.*

*c c. signifi
 casti. de ele
 Etio.*

Idcirco autem de Petri corpore id
 sumi dicitur, siue (vt quidam credunt)
 quia

LIBER PRIMVS. §

quia super altare Petri benedicatur, & consecratur, atque inde mox ab illo excipitur, qui eo est usus, si præsens d. glo. pen. sit, vel si absit, ab ipsius procuratore c. significas eius nomine: d. seu (vt alij senserunt) sti.

quia à Rom. Ecclesia proficiscitur. nam & illi quatuor viri Patriarchæ, dum illud subiectis sibi Archiepiscopis conferunt, non citra Papæ authoritatem id faciunt. e. Abb. c. significauit. colum. pen. ad fin. ingl. penult. de electio.

Eo verò pallio vtetur primas ille, in quem fuerit collatum, in qualibet sibi credite Ecclesie prouincia, f. extra prouinciam eo non vtetur, sed nec omnibus diebus eo vti potest, sed certis duntaxat, statisque diebus, g. neque valet cōsuetudo, vt etiam extra prouinciam vsui esse possit. h. Rom. autem Pontifex dum sacra facit, pallio semper, & vbi- que vti potest nullo dierum vel locorum habito discrimine. i. Solet tamen idem Pontifex Rom. nonnunquam indulgere, vt Archiepiscopus necessario impeditus, ne possit ad ditionis suæ Ecclesias accedere suffraganeos suos consecraturus, & clericos ordinaturus possit in aliena etiam Ecclesia, ad quam huius negotij causa secesserit, pallium suum induere, dummodo eius Ecclesie

*k d.c. ex
tuarum.*

*l c. nisi spe
ajalis.*

*m extra
rag. iniunct.
in fin. de ele
ctio.*

n c. ii.

*o c. bonæ.
ii. in fi. vbi
glo.*

*p extraua
gan. i. eod.
titu. in com
mu.*

Episcopus hoc permittat. ^k Non tamen prohibetur Archiepiscopus etiam sine pallio, & aureis calceis, quæ sandalia appellant, consecrationem celebrare, modò ei collata sint, nam si nondum ei pallium esset traditum, aliud esse dicendum, nec dum enim Archiepiscopi nomine appellandus esset, nec Pontificalis officij plenitudinem esset consecutus, vt etiam supra diximus. ^l Illi qui apud sedem Apostolicam pallium fuerint honestati, cauti sint, vt inde proficiscentes eius rei testimonium secum literas ferant, nisi & prouentibus omnibus priuari, & ab actibus gerendis, exercendisque arceri velint. ^m nemini autem alij quis pallium suum commodet, personæ etenim hæerere debet, eaque defuncta simul sepulchro tradenda, nisi ad aliam ecclesiam translatus sit, tunc enim nouo pallio erit exornandus veteri omisso. ^o Nec prætermittendum est pallij traditionem criminis obiectione nõ differri, nisi obijciens præmissis iuramento obiecta probet intra bimestris tēporis spatium à collationis die. S
ma
po
Epi
tra
cel
tar

tin
lib
cer
inh
cel
spe
ne
tra
tri
no
po
Vn
ius
tur
tis
ce
cu
du
me
Po

De Translatione Episcopi.

Tit. XI.

Scieu-

Sciendum est Episcopum non semper in ecclesia sibi credita perpetuò manere. nam incidunt quandoq; tempora, quibus factu optimum videtur a *c. mutatio- nes. & c. seq. vii. q. i. & c. quanto. exo tra eo.* Episcopū à prisca Ecclesia ad alteram transferri, dum ad id vel ecclesiæ necessitas vrget, vel patens utilitas hortari & impellere videtur.^a

Verùm cum huiusmodi casus contingit, caueat tamen Episcopus, ne sua sibi autoritate hoc arroget: quod si facere ausus fuerit, neque ad hanc, cui inhiabat, ecclesiam ei concedetur accessus, neq; ad veterem quam alterius spe omiserit, remigratio.^b Quinimò *b c. iii.*

nec ei proderit à Patriarcha hanc transferendi licentiam habuisse, & Patriarcha ipse, qui sibi id iuris vindicare non erubuerit, suspendetur ab Episcoporum confirmandorum potestate.^c *c c. i.*

Vnum enim Romanum Pontificē hoc ius habere transferendi Episcopi certum est.^d quod non minus in confirmatis duntaxat Episcopis traducendis, licet nondum consecratis locum habet, *d c. ii.*

cum, licet cum his consummatū nondum sit matrimonium, contractum tamen esse, certū sit,^e ideoq; sine Summie Pontificis venia id diuidi nefas est.^f *e c. iii. f d. c. ii.*

Pontificis autem maximi indultum quo huiusmodi translationi annuit, arguè est interpretandum, quare, si maiorem priore dignitatem transiit concesserit, non auxiliabitur ad pare dignitatem migrare cupienti. g

g c. fin.

De officio ordinarij.

Tit. XII.

VIdeamus nunc, quæ sint Prætorum partes, & quæ potestates & ordinariorum imprimis, id est, eorum, (vt Hostiensis docuit) qui suo Iure, vel Principis beneficio iurisdictionem vniuersaliter exercere possunt cuiusmodi sunt legati Apostolici, Patriarchæ, Primates, Metropolitæ, Episcopi, item quibus collegiata ecclesiæ præfectus, quamuis Episcopo inferior ei que subditus, nam & is iurisdictionem in plebem suam habet, eiusque excommunicationem in subditos con-

a c. cum ab ecclesiarum. tenetur, nec potest eam auferre, nisi in. i. gl. ubi excommunicatus satisfecerit, & ipse Ab. & Ab. Prælati admonitus de relaxatione ab c. ii. eo. tit. Episcopo sit. a Gubernacula verò Episcopalia non nisi maioribus populis præ-

LIBER PRIMVS.

50

præsidere oportet, (ne dignitas vilescat,) & frequentioribus ciuitatibus.

b c. i. de priuilegiis. uileg. & c.

Horum igitur ordinariorū qui Episcopali gradu sunt illustrati, officium, & potestas erit, in suis diocesisibus adu-
audiuim⁹. iii. q. ii.

scopali gradu sunt illustrati, officium, & potestas erit, in suis diocesisibus adu-
teria, & scelera inquirere, uicisci & iudicare, & cum opus fuerit, manum quoque
secularem sibi auxiliarem adsciscant.

c cap. i.

Item hæc sunt iura Episcoporum præcipua, in Ecclesijs, & Sacellis suæ diocesis: canonicam obedientiam habere, ac institutionem & destitutionem cum Capituli tamen sui consilio. d
correctionem, & reformationem, & censuram ecclesiasticam, & iurisdictionem causarum omnium ad forum ecclesiasticum de iure spectantium, sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo sunt accipienda, collationem, synodum, & synodatici, seu Cathedratici nomine certam portionem quartam decimationum, & mortuorum, uisitandi etiam
ius, & uisitationis nomine procuratio-
nem moderatam, & charitatis subsidiū, & multa quæ alia. f quorum omnium alia diocesanæ legis dicuntur, ut illa à quibus monasteria de iure exempta esse constat, g
quæ Panormitanus Abbas recensuit, h illa autem, quibus etiam monasteria

d c. nouit. de his que fi. à prela.

e c. cōque- rente.

f c. luminum. so. 18. q. ii.

Abb c. dilectus. col. iiii.

g Ab. d. c. dilectus.

C 6

adstri-

h. c. i. x. q. i.

adstricta sunt, ad Iurisdictionis legem dicuntur pertinere. ^h Et sciendum est quòd quamuis hæc vtraque iura tan diocesanae legis, quam iurisdictioni ad Episcopum spectent, inter se tamen præter supradicta etiam ita differunt vt sententia in altero iure lata alteri præiudicium non ferat. ⁱ

i. d. c. dilectus. vbi Abba.

Cùm Episcopus in tota sua diocesi Iurisdictionem ordinariam habeat, dubium non est, quin in quolibet loco Diocesis non exempto, possit per se aut per alium pro tribunali sedere, causas fore Ecclesiasticas audire, personas ecclesiasticas, si earum merita exposcant, capere, iubere, & in carcerem detrudere, ceteraque ad eius officium spectantia exercere. ^k

k. c. cum Episcopus in vi.

Archiepiscopus verò, & si in omni prouinciæ suæ suffraganeos iuris habeat dictionem, in suorum tamen suffraganeorum subditos potestatem non habet quibusdam exceptis articulis. Sic & Patriarcha non potest de causis eorum cognoscere, qui Archiepiscopi sui vel Episcopi sub ditione sint, nisi appellatione ad eum legitime interposita, aut consuetudinis, vel priuilegij alicuius iure. ^m

l. c. pastoralis. in 1. vbi glo.

m. c. duo si. mul.

nat
doc
vel
rum
re
var
&
infl
plo
lar
fici
ger
qu
ces
da
du
Ep
cu
ren
rat
Ep
int
gn
da
ne
pu
rea

S

LIBER PRIMVS. 61

Si contingat varias linguis & ritibus nationes, eiusdem tamen Christianæ doctrinæ cultores, eandem ciuitatem, vel diœcesim incolere, Pontifices eorum locorum viros idoneos conquirere debent, qui pro linguarū, & rituum varietate eis diuina officia celebrent, & sacramenta ecclesiastica propinent instruentes eos verbo pariter, & exemplo: & præterea, si res videbitur postulare, vicarium sibi ad sociabunt Pontificijs apicibus decoratum, qui earum gentium linguas, & ritus probè calleat, quo tamen factò non idcirco ea diœcesis biceps, sed vnius capituli erit dicenda, ^{n c. quoniã} neque enim potest eadem ecclesia ^{in plerisq.} duos Episcopos habere, nisi forte cum Episcopus aliquis substitutus est in locum alterius propter hæresis crimen remoti: nam, si Episcopus hic, qui fuerat remotus, hæresim detestetur, & Episcopatu suo restituatur, diuidetur ^{o c. i. de pa} inter vtrosque Episcopatus, alia uero ^{rochius. vbi} magna ex causa. ^{Abb.}

Episcopi, qui se Pontificijs quibusdam muneribus obeundis non esse idoneos sentiunt: puta, verbo Dei ad populum ferendo, Ecclesijs inuisendis, reatibusque subditorum audiendis, &

pœnis cōdignis ob crimina inurendis idoneos viros sibi adiscere debent qui has partes eorum vice strenuè obire possint: qui homines coadiutores vel cooperatores appellatur: cuiusmodi virorum copia, vt ne vnquam deesse possit, pro vsibus Ecclesie, multi his artibus, & disciplinis optimis præditi in Ecclesijs instituendi sunt. P

*p c. inter
cetera.*

q c. cum

olim. de ma

io. & obed.

c. i. de insti.

r c. ii. ne se

de vacan.

s c. ii. de ins

stit. in vi.

Abb. d. c. cū

olim. c. i. ne

sede vacan.

t c. fin. de

sede vacan.

u extraua-

gan. iniun-

cta. de ele.

ctio. in com

mu.

Cum sedes Episcopalis vacat, eius munerum partem subibit capitulum nam & confirmabit electos, & oblatos sibi ab Ecclesiarum patronis instituet, aliaque faciet, quæ alibi referuntur. Non tamè potest libere beneficia conferre. Sede autem vacante nihil nouari cōtra eam potest: & ideo prius vniti illi Ecclesia dissociari non debet, & iudicium cōtra Ecclesiam sede vacante carentem legitimo defensore institutum non tenet.

Generaliter sciendum est, neminem esse in officio quod prætedit, accipiendum, qui apost. codicillos nō ostendat, nisi & qui eos receperint, & ipsi recepti pœnas canonicas experiri velint.

De Officio Legati.

Tit. XIII.

Nunc

LIBER PRIMVS. 63

Nunc dicamus de officio Legati
 eius, qui cum iurisdictione est.
 nam cum multa sæpe accidant, quæ
 ita ardua sunt, ut per locorum ordi-
 narios absolui non possint, sed supre-
 mi Pontificis auctoritatem deside-
 rent. Ipse autem Roma. Pont. omni-
 bus ubique præsto esse non possit suam
 auctoritatem impertiturus, necessa-
 rium fuit, ut aliquis in provincias latif-
 sima cum potestate mitteretur, qui Ro-
 mani Pontificis gerens vicem ea admi-
 nistraret, quæ alioqui sedis Apostolicæ
 potestate eguissent: eo igitur factum
 est, ut legati à sede Apostolica in pro-
 uincias mittantur, quos si qui non ad-
 miserint, aut impedierint, ipso facto in-
 sententiam excommunicationis inci-
 dunt, eorumque terræ Ecclesiastico
 subijciuntur interdicto nulla consue-
 tudine attentata.^a

*a extravas
gan. i. de cõ
su. in com
mu.*

Atque hi cum triplicis generis sint: *b c. decreta
nam aut Cardinalium è collegio sunt, to. c. si quis
qui & propterea de latere Põtificis le- Episcopus.
gati dicuntur, qui nec frequenter curiã ii. q. vi.
exeunt, nisi cum tali potestate legatio- ane. Falco.
nis: b aut Cardinalibus inferiores, qui de refer. ii.
legati constituti dicuntur, quibus ipso- p. art. v. pr. es
rummet ratione, & meritis id munus lu.*

con-

- e Spec. tit. de legat. ver. super. est. num. 3.* concessum est: *c* aut qui hoc legationis officium dignitati suæ annexū habent, unde & legati nati appellantur, quod vnā cū dignitate (puta Archiepiscopus) quam habent, id officium nascatur, & eius speciei esse dicuntur Archiepiscopus Cantuariensis, Eboracensis, Remensis, Pisanus: *d* omnes tamen (cuiuscunque generis sint) ordinariam habent iurisdictionem. & Legati Cardinales ferè proconsulibus comparari possunt: & qui Cardinalibus sunt inferiores cæteris præsidibus, quibus certa sunt decreta prouinciæ regendæ. quare nec cum Pontificis Romani vitæ quo Legati sint, eorum Iurisdictione ex-
e c. ii. in vi. pirabit. *e* Horum autem officium est, causas audire eorum, qui in prouincijs suis ad se accedunt, & de querelis ad se delatis cognoscere. *f* Item Conciliū prouinciæ vocare. *g* Beneficia autem vacantia iure Legationis conferre Legato Cardinali tantum potestas permisa est: alijs autem legatis non nisi nominatim eis concedatur. *h* Sed si beneficium in alicuius patronatu sit, qui clericus non sit, tunc neque Legatus à latere illud conferre potest, quamuis tunc possit cum sub patronatu clerici
- d Gig. tra. Ela. de Pen. sio q. vi. col. lum. iiii. in fin.*
- f c. i. vbi Imol. col. i. in fi.*
- g Abb. c. quod ad translationem. nu. 7.*
- h c. i. in vi. vbi gl. fi.*

est ratione Ecclesiæ quam ipse habet. *i c. dilectus*

Possunt etiam Legati cuiuscunque *filius. vbi*
generis sint facere statuta in prouincia *Ab. & glo.*
sibi cõmissa, post depositum quoq; offi-
cium vim nihilominus habitura. *k c. si. vbi*

Et nemo dubitat posse etiã eos de- *Ab. i. no.*
legare: quorum tamen delegatorum
iurisdictio, vna cum Legati officio, nisi *l d. c. si. vbi*
citatione præmissa perpetuata sit, ex- *gl. & Ab.*
tinguetur. Indubitati quoq; iuris est,

posse Legatum à latere suæ prouinciæ
beneficia suę collationi reseruare. Quę
tamen reseruaciones suæ Legationis
authoritate factæ, post Legationis offi-
cium obitum, nullius erunt momenti,
& processus super eis agitati nihil viriũ
tunc habebunt: cuiusmodi sunt (exem-
pli gratia) decreta super hisce reserua-
tionibus interposita, nec non denun-
tiationes, & inhibitiones per eum, vel
per executores ab eo datos factæ dum-
modo ad ipsorum beneficiorum colla-
tionem nõdum ventum sit. Et hæ qui-
dem reseruaciones strictè procedunt:
quare nec in eadem Ecclesia, nec ea-
dem vnus iurisdictione duas eodem *m c. pres*
tempore reseruaciones Legatus vel ha *senti. in vi.*
bere vel facere potest. *m vbi gl.*

Itẽ potest Legatus Cardinalis quos-
cunque

cunque etiam propter manuum in clericos iniectionem excommunicatos absoluerunt, tam in provincia ei decretum quam extra, tam subditos, quam extraneos, & aliunde profectos, dum ipse legatus extra urbem Romanam ageret. Nec minus hoc ei licebit, quamuis iniuria grauis fuisset, vt crebris interpretum sententijs est receptum. Quæ potestas non ita laxata est alijs Legatis qui ex Põtificis latere non sunt profecti. nam illi quidem, quibus non dignitas, quam habent, cõnexitate, sed ipsorum contemplatione Legatis datum est, provincie suæ homines subditos dum in ea morantur, absoluendi ius habent, & si crimen alibi contraxissent. Sed & non subditos, si in provincia excommunicationis in penam inciderint, non minus absoluent eos verò, qui neque in sua provincia deliquerunt, nec in ea morantur, nec aliqua ratione sibi subiecti sunt, dubium non est, quin absolvere non possint. Quin etiam neque proprios subditos absolunt, dum extra provinciam agunt, vt Gulielmus Durandus, Iohannes Andree, & Panormi. Abbas aduersus Vicentium tradiderunt. quod procedit &

LIBER PRIMVS. 67

(vt idem Panormitanus cum alijs cen-
fuit) si iudicis illius in cuius Dicecesi
morantur excommunicati, consensus
accessisset. Legati verò, qui legationis
officium dignitati suæ, Archiepiscopa-
tus forte, annexum habent, ideoq; le-
gati nati appellantur, nullo casu hu-
iusmodi excommunicationes expian-
di authoritatem habent, quamuis sibi
suppositi essent, iurisdictionisque suæ
oras incoherent, ibique delictum ex-
communicatione dignum patrassent.
nam, cum horum legatio perpetua sit,
sicut & dignitas, cui inhæret, si eis ex-
communicatos huiusmodi absoluendi

ius esset, leue esset medijsfidius priuile-
giū clericis eorū locorū à iure cōmuni
cōcessum, quando tam prōpta & faci-
lis esset perpetuo delinquentis indulgē-
tia dēpto ei Romani itineris labore.

Illud tamē certum est, legatum, qui
plurium locorū iurisdictionem habet
posse in omnibus locis officium suum
exercere, & loci vnius negotia moram
alibi trahentem explicare.

Legati Cardinales illis quoque ius
dicere possunt, qui ordinariorum iu-
risdictioni proprijs priuilegijs subtrahiti
sunt, quos exemptos vocant. P Et cum
legati

*n Habens
supradicta
omnia, ex
c. excommu-
nicatis. cō
doc. Ab.
o c. nouit
ille.
p c. i. de ver-
bo. sig. in
vi. Abb. c.
quod ad
translatio-
nem. nu. 10.*

legati Cardinales in sibi decreta p
uincia existunt, minoris legati officiu
ibi interea cessat, quamuis dignitatis
hæreat. ¶ Qui verò legatum quem
apostolicum exequi munus suum pr
hibuerit, eousque excommunicatio
illigatus manebit, donec integrè factu
fecerit.†

q c. volens
tes. rbi Ab.

r c. i. §. fi.
xciiii. dist.

Sed neq; causæ alij à summo Pon
delegatæ specialiter legatus se inger
re potest, nisi vt sententiam iustè lata
confirmet, & executioni demandet
neque ex generali legatione quam
à latere summi Pōtificis sit, Episcopo
transferre, vel ecclesiam cathedralis
alteri item Cathedrali subijcere, ne
duos Episcopatus vnire, aut vnum
duos partiri potest:† nec Cathedralis
vel regulares, aut alias collegiatae ec
clesias, aut vllas cathedralium eccle
siarum dignitates, quæ primæ post Ep
scopatū in ipsis ecclesijs sint, & ex ele
ctione conferri soleant, vel conferre
vel reseruare potest.‡ Nec potest lega
tus alicui, vel generaliter, vel nomine
tim concedere, vt possit beneficia in
tra suam legationem sita in suis manib
bus canonicè resignata, cui voluerit
conferre.‡ Nec valet collatio benefici

s c. ii.

r c. nisi spe
cialis. cum
sequen.

v c. delibe
ratione. in
princ. in vi.

x d. c. delis
beratione.
in fin.

S
or
fer
ve
rin
vic
ce
qu
di
qu
leg
ior
pe
rea
na
pe

per eum facta illi, qui aliud beneficium *y cap. fin.*
habebat, de quo nullam mentionem *in vi.*

fecit: y quod in quibuslibet alijs haben-
tibus conferendi potestatem contrà est. *z cle. fi. de*

Cum verò legatus causæ susceptam *offic. ordin.*

examinationem ad sedem apostolicam
detulerit, amplius de eadem examina- *a c. licet*
tionem sumere prohibetur. *a tranen.*

De officio iudicis delegati.

Tit. XIII.

Solent nonnunquam summi Pon-
tifices, eorumque delegati, aut alij
ordinarij etiam summo Pontifice in-
feriores, cum causas ad se spectantes,
vel delatas ipsi vel cognoscere, vel di-
rimere nolunt, aut non possunt, alteri
vices suas mandare, qui ad iudiciū vo-
cet, causam cognoscat, decidat, exe-
quatur, aut vnū, vel plura ex his faciat.

Non omnibus tamē facta huiusmo-
di mandata valebūt. nam præterquam
quod peritū eum esse oportet, cui de-
legatur, ætatisque legitimæ, id est ma-
iorem viginti annis, cui non à Princi-
pe facta sit delegatio: *exigitur præte-
rea, vt aliqua in dignitate sit vel perso-
natus, aut saltem alicuius ecclesiæ ca-
thedralis

*c. cum vi-
gesimum,
de offi. dele-
ga.

*** c. status
tum. in pri.
versi. sanc.
mus. de re
scri. in vi.* thedralis canonicus is, qui à summo Pontifice, vel eius legatis delegatur. Principalis etiam officialis Episcopi, religiosus conuentualé obtinens pri-

*a cle. ii. de
rescrip.* ratum, quamuis ad eum prioratū non confueuerit per electionem assumi, sede apostolica, vel eius legato delegari possunt. officialis autem foraneus aut religiosus monasterij sui Pri-

*b glo. d. c.
statutum.
ver. sedis
apostolica.* Claustralis delegari non possunt. a Episcopus autem, etiam simpliciter, iuridico delegare potest. b Et delegatio ista dignitati etiam ad successorē eius, cui primum facta fuerit, transit.

*c c. quoniā.
de offic. de
leg.* Sciendum est, quod quamuis actor iudicem habere recusans in rei conuenti ciuitate, vel diœcesi iudicem in-

*d c. status
tum. §. cum
autē de re
scrip. in vi.* petrare, vbi actor & reus diuersarum prouinciarum sunt, non tamen vltimus vnus diei iter eum trahere extra diœcesim debet: d quamuis ob-

*e c. nonnulli
li. in princ.
de rescrip.* vsque ad duorum dierum iter trahere eum possit. e

Non tantum vnus ad eandem causam dari iudex potest, sed & plures in pluribus iudicibus dandis duæ formæ diuersæ in vsu esse solent: namque ita quandoque dantur, vt (gratia expressa) si tribus causa committatur, si om-

LIBER PRIMVS. 71

nes interesse nequiuerint, duo nihilominus procedant: quod cum fit, necesse est omnes simul procedere, si nullum subsit impedimentum, quo aliqui eorum auocentur, sed si vnus vel aliqui eorum sint impediti, vel nolint interesse, oportet in primis horum impedimentum alijs, qui expliciti sunt, notum esse, vel de eorum voluntate constare, vt illi procedere possint, neque enim valerent acta per eos hoc non obseruato. *f. Pontificis autem re-* *f. c. prudentia, in pri.*
scriptum eum casum duntaxat exprimens, quo non possit delegatus interesse: ad eum quoque casum extenditur, quo non facultas, sed voluntas se immiscendi delegato abesset, *g & g d. c. prudentiam. g.*
non solum de impotentia facti, sed *adiicimus.*
etiam iuris intelligitur: vt si aliquem illorum seruum, vel infamem aut alio legitimo impedimento detentum esse cõstitit. *h. c. sciscio*
Alia est forma breuior, quæ *tatus. de*
& frequentior in vsu est, cum scilicet *rescrip.*
plures ita delegantur, vt omnes, aut duo vel vnus procedat, hic enim omit- titur illa cõditio. **SI VNVS NON POSSIT, &c.** sed facultas simpliciter cõceditur cuius & delegatis procedendi, quorum si quis alios præuenierit
inci-

incipiens de negotio cognoscere, ab
dempta erit potestas interea de eode
se impediendi, nisi is, qui præuenit, a
qua iusta causa postmodum impedit
fuerit causam finire, vel nisi dolose p
cedere detrectaret, his enim casib

*i c. cū plu
res. in vi.*

alijs fieret locus. ⁱ sed si is, qui alios præ
uenit, Iurisdictionem suam ita stabili
rit, vt delegantis morte expirare no
possit, puta, quia partes iam ad iudic
vocasset, hoc alijs quoq; collegis vo
erit. nam & si hunc mori contingat,
terunt nihilominus alij etiam man
tore mortuo hoc muneris suscipere

*k c. cū plu
res. in vi.*

quasi à collega sibi traditum & per
tuatum, quamuis ipsi, dum mandatu
in humanis esset, nihil omnino in
iudicio egissent. *k*

*l c. causam
matrimo
ni.*

Si verò delegatio facta sit pluribus
simpliciter, neutra ex relatis modis
clausulis inserta. Vnusq; delegatoru
sententiam ferat, nullius momenti erit
ab eo prolata sententia. ^l Quod no
minus locū habebit, & si delegatoru
vnus ab humanis rebus sublatus esse
vno enim mortuo omnium officiū ex
tinguitur, nisi aliud mādati forma con
tineat. *m*

*m c. vno
delegatorū.*

Delegatus Iudex hoc diligenter ob
serua

seruare debet, ne fines mandati egre- *n c. vena*
diatur. ⁿ Sin nulla mandatoris forma *rabi. c. fi.*
alia appareat, formam iuris seruabit. ^o *extra. eo. c.*

Si delegatus à Summo Pontifice in *cum dile*
alium hoc onus transferre velit, isque *sta. de reo,*
munere iniuncto fungi detrectet, pote *scrip.*
rit eum ad suscipiendum compellere, *o c. ex par*
nisi ipse malitiosè exonerare se stu- *se tua.*
deat. ^p Verùm in eo compellendo gra- *p c. pasto*
dus, & dignitatis rationē habebit: alio *ra. in pri.*
enim modo aget cum viro sublimi in
loco posito, quàm cum cæteris, qui &
si dignitatem habeant, non tamen ma-
gnoperè alios excellunt. Nam exempli
gratia, si Episcopo delegare quis velit,
non debet eum confestim his modis
cogere, quibus alium inferiorem pos-
set, sed modestia cum eo vtetur supre-
mi ordinis rationem habens: quare illi
primo Ecclesiæ ingressum interdicit,
vel sacerdotalis officij executionem,
post etiam ab officio suspendet, & de-
mum si pertinaci animo perseuerarit,
excommunicationem quoque irroga- *q c. ii. in*
bit. quod si iam ab initio admodū con- *vi. c. d. c.*
tumacem se ostēderit, iam tum licebit *pastoralis,*
contra eum ecclesiastica censura vti. *q in fi. prin.*
c. sane
Hinc apparet, quanta sit iudicis de- *quia.*
legati potestas, in causa ei mandata per

D Sum-

Summum Pontificem ; cum etiam imperandi ius habeat , qui extra causam ipso essent superiores . quare Episcopos , aliosque sibi minimè subditos , quorum causa sibi mandata poterit vel interdicti , vel suspensio aliaue censura compellere . r Eiusque potest etiam cōtra extraneos officii eius impedire enitētes exerceri : s quod & ipsius delegato permissum est . r Hic consequens est , vt possit delegatus (nulla à iure pœna statuta est) arbitrio suo pro delicti , & causæ qualitate potest etiam statuere in eos , qui in causis delegatis iudicio suo parere contēpserint . Potest delegatus mandatum suum quo totam causam alij delegauerit arbitrio suo reuocare , dum res adhuc integra sit , id est , si ille iurisdictionis usus hactenus non sit . x Sed & si huiusmodi subdelegatum mori contingat , causam ad subdelegantem reuertetur . y

r d.c.sane quia. Si delegatus (quoties cū abesse contigerit) alicui vices suas commiserit poterit subdelegatus eo rebus humanis exempto (cū & tunc censetur abesse) commissum sibi negotium liberè diffinire, modò illo viuente iurisdictione vti cœperit: quod non minus licet

r d.c.sane quia.

s c.i.

t c.ex lite. vis.

u c.de causis. in fi.

x c. quamuis. in vi.

y d.c. quāuis.

licebit, si vices sub ea forma commiserit, donec duxerit reuocandas.^z Et delegatorum à summo Pontifice potestas in sententiæ executione ad annum vigebit.^{aa}

*z c. si dele-
gat⁹. in vi.
aa c. que
renti.*

Possunt etiã, si eis videatur, id onus sententiæ executioni mittendæ in ordinarium transferre.^{bb}

*bb c. pasto-
ralis. §.*

Cum verò iudicis delegati sententiæ executionem fuerit sortita, eius finietur iurisdictio.^{cc}

*quia vero
sepe.
cc c. in li-*

Sed & alijs modis iurisdictio delegata finitur, veluti, si lapsa sit dies, ad quam causã ex mandati forma terminari debuerat, nisi à partibus prorogata sit.^{dd} alijs quoque modis finitur, qui

*dd c. de cau-
sis. in prin.*

ex voluminibus Decretalium Epistolarum peti possunt. Hoc neminem preterire volumus, nemini facilè fidem esse adhibendam, & si asserat se delegatum esse, nisi hoc ipse probet, quapropter si quis tanquam à sede Apostolica delegatus mihi iniungat, vt palam fieri curem, aliquem esse excommunicatum, potero ego hoc mandatum effugere, nisi ille de mandato

Apostolico fidem
faciat.^{ee}

*ee c. cum
in iure pen-
ritus.*

D 2

De

76 INSTIT. IUR. CANO.
De Officio Conseruatorum.

Titu. XV.

IVxta Delegatorum tractatum, n
erit ab re etiam de conseruatorib
aliqua dicere, quibus à Summo Pon
fice mandatur, vt aliquos à manife
iniurijs defendant. Et hi quidem ad
quæ iudicij indaginé desiderant, su
potestatem non extendunt.^a
Conseruator vero dari non pote
nisi qui dignitatem, aut personatum
beat in ecclesia Cathedrali, vel col
giata: puta, Episcopus, Abbas, Arc
presbyter, & similes, sed nec defuer
qui etiam officialem Episcopi prin
palem posse conseruatorem fieri co
diderint, quanuis declarationem su
mi Pontificis (vt res certior fiat) ex
tarent.^b Nec sufficit Ecclesiæ cathed
lis quem simplicem canonicum esse,
cōseruator fieri possit, quamuis Ecc
się cathedralis canonicus ad causas de
legari possit. Nec potest quis conser
tor sui cōseruatoris fieri, vel eius cui
ipse iurisdictioni ordinarię subdit
est, nisi fortè Regis, aut Reginę, &
mandatum ad causas, (de quo titulu
præcedenti tractauimus) etiam subdit

*a cap. i. de
offic. deleg.
in vi.*

*b glo. cle.
si. ver. dele
gatus. de
rescrip. vbi
docto.*

eius
M
ciui
dep
aut
diei
men
ben
cōse
(ex
den
ter
alib
tati
con
per
ner
V
mar
bita
requ
per
vero
tent
à qu
fatig
grè
cōse
neg
eius

eius, de cuius causa agitur, fieri possit.

Ner permittitur conseruatori extra ciuitatem, aut dicecesim, in qua fuerit deputatus, contra aliquem procedere; aut aliquem extra locum itinere vnus diei remotiorem protrahere: quod tamen delegato partium consensum habenti nõ denegetur. Prohibetur etiam cõseruator alij vices suas committere, (exceptis citationibus, & sententiarum denuntiationibus) nisi hoc ei specialiter sit concessum: quo tamen casu nec alibi hoc poterit facere, quàm in ciuitatibus suæ dicecesis, in quibus hoc conseruatoris fungatur officio, nec nisi personis, quas supra conseruatoris munere fungi posse diximus.

Verùm si conseruatores alijs quàm manifestis iniurijs se immiscere non dubitarint, & ad ea, quæ iudicij indaginé requirunt, manum extendere, eo ipso per annum ab officio sunt suspesi: pars vero, quæ hoc fieri procurauerit, sententiam excommunicationis incurrit; à qua absolui nõ potest, nisi ei, quæ sic *c habetur* fatigauit indebitè, prius de expensis inte *hac omnia* grè satisfecerit, officiũ aut quorũcunq; *ex c. i. & c.* cõseruatorũ ipso iure quo ad nõ cœpta *fin. de offic.* negotia per obitũ concedetis expirat. *c deleg. in vi.*

Archidiaconus à iure vicarius Episcopi est constitutus, clericum vniuersi curam habet, tam in vrbe quam in parrochijs; præest Archipresbytero, Primicerio, Custodi, Sacristæ; imperat Subdiaconis, & leuitis; Parrochiarum sollicitudo, & ordinatio ipsum pertinet; iurgia singulorum cognoscit; omniumque Primus, & eximius est post Episcopum, & Episcopi oculus appellatur, quod vice Episcopi omnia per Diocesim scrutans, corrigat, quæ correctione egere noscuntur, nisi negotia valde ardua sint, quæ maiorem auctoritatem desiderant; agitque de conuersatione, & examinatione clericorum certior fieri, in restaurandis Ecclesijs præest. Tertio quoque anno vniuersam Parrochiam, id est, Diocesim absente Episcopo circumlustrat, ea corrigens, quibus correctione sit opus, ^a parrochiam verò propriam singulis annis visitat, ^b Examinatio clericorum, qui sunt ad sacros ordines promouendi, eius officij est; & examinatio eorum, qui sunt Ecclesijs præ-

^a c. i. eod. titu.

^b c. mansuetudo.

præficiendi, quos etiam ipse coram Episcopo sistere debet. *c*

c. ad hæc.

Ipsius item hæ sunt partes, euangelium in missæ sacrificio pronuntiare, alijue ex Diaconis pronuntiandum iniungere, & cum Episcopus missam est solennem celebraturus, ipse leuitas eorum officio instruit, & iubet vestes sacras induere, & omne denique officium ecclesiasticum ipse disponit, Lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia præscribit, vel audit, ita, vt nemo Euangelium, sacramue Epistolam, aut responsoria, aut aliam quamlibet lectionem in ecclesia Legere, aut canere potest, nisi prius ab Archidiacono exauditus. Acoluthis quoque ipse officia diuidit, præcipiendo quis eorum candelabra, quis thuribulum gestare, & quod quisque minorum in Ecclesia munus obire debeat. *d* Idem vasa vti- *d c.ii.*
e Pecunia Ecclesiæ dicata custodit, *e c.iii.*
 nam Ecclesiæ à pijs hominibus Elemosinæ causa datam accipit, & Episcopo reddit, Diaconorum delicta Episcopo aperit. Sacerdoti ieiuniorum & solennitatum dies ipse notos facit. Archidiacono vero absente hæc omnia munera proximus illi Diaconus subit. *f* *stin.*

g c. ut no- strum. Prælatos idem Archidiaconus in sede locat, g nam missio in possessione corporalem beneficiorum, & dignitatum eius officij est. *h*

k c. Archidiaconis. Non tamen, aut animarum curam citra Episcopi mandatum committere potest, ⁱ aut in aliquos sententiam promulgare: ^k aut aliquem extero Episcopo ordinibus suscipiendis cōmendare aut in monasterijs iurisdictionem habere, nisi consuetudine præscripserit. *m*

n c. fin. re, nisi consuetudine præscripserit. *m*

n c. i. de hunc Diaconum esse oportet. *n*

ata. & qualita. De officio Archipresbyteri.

Titu. XVII.

ARchipresbyter ceteris Presbyteris eminet, ac præest, collectam indicit, vel is, cui ipse iniunxerit; horisque suis in Ecclesia residere tenetur. Episcopo absente vice eius officium inchoat.

Ipsò verò Episcopo solennem missam celebrante sacerdotes monet, ut vestes sacras induant. idè Ecclesiæ Custodem monet, ut det operam, ne in Sacramentario sancta Eucharistia unquam desit, quæ ægris propinari valeat. Aegrotantium quoque, & eorum ex diocesi, qui ad civitatem veniunt, hanc curam gerit,

LIBER PRIMVS. 81

gerit, vt præstò sint eis petentibus sacer-
 dotes, quibus possint crimina fate-
 ri, ne sine sacramentis Pœnitentiæ, &
 Eucharistiæ animam exhalent. omnia
 denique eius officij prouisionem expe-
 ctant, quæ sacerdotum ministerio per-
 ficiuntur, his tamen exceptis, quæ pro-
 hibita nominatim sunt: quare ad eum
 spectabit fontium benedictio, infirmo-
 rum sacro oleo perunctio, Pœnitentis
 ægri consulto prius Episcopo reconci-
 liatio. idem cæteris sacerdotibus pœni-
 tentiam iniunget, horas dicendis offi-
 cijs partietur, sacrisque diebus, & præ-
 fertim Deo dicatis, aut ipse missam so-
 lennem dicet, aut alij hoc munus dele-
 gabit. itè Christianis efficiendis, infan-
 tibus baptizandis, & ad succurrendum
 nihil à sacerdotibus sine Archipresby-
 teri fiet præcepto.

Archipresbyteri vero officiû illius,
 qui municipia aut rura colat, & regat
 (qui & Decanus dicitur) est curam ha-
 bere laicorum, & presbyterorum, qui
 ecclesias minores Archipresbyteratui
 subiectas, administrant: grauiaque de-
 licta, si quæ inciderint, Episcopo signi-
 ficare, nihil tamen audeat sibi arrogare
 contra ea, quæ ab Episcopo fuerint de-

D 5   creta.

a c. i. & to creta. Est tamen sciendum quod tam
 ro titulo. Archipresbyter, quàm urbanus parer
 b c. i. de Archidiacono. a Et vtrunque Presby
 eta. & qua terum esse oportet. b
 lita.

De officio primicerij, seu cantoris.

Tit. XVIII.

Primicerius, qui & alio vocabulo
 quibusdam appellatur, Cantor seu
 Præcentor, Archidiacono subest, quæ
 admodum etiam Archipresbyter: cu-
 ramque hanc præcipuam gerit, vt Dia-
 conis docendis, reliquisque gradibus
 & ordinibus ecclesiasticis incumbat: &
 iuxta consuetudinem Diaconis præ-
 scribat lectiones, quæ ad nocturna offi-
 cia clericorum pertinent. a Eiusdem est
 præfigere, qua hora signum campanæ
 peluis tinnitu officijs celebrandis dari
 debeat, & in eis per clericos munia di-
 uidere. Item ordinem & modum canen-
 di in choro præfigere, pro solennitate,
 & tempore. & si qua re basilicis sarcien-
 dis opus esse viderit, sacerdotem mo-
 nere. Ipse Epistolas Episcopi pro die-
 bus ieiuniorum sacerdotibus parochis
 per ostiarios reddi curabit: clericos,
 quorum errores cognouerit, idem coer-
 cebit. quos verò ipse coercere non va-
 lebit,

a c. unico
 eo. titu.

lebit, eorum commissa Episcopo re-
get. Basilicarum ipse ponet custodes,
& tabulam (quam matriculam vocant) *b c. perlea*
ipse disponet. eo autem absente hæc *Etis. §. ad*
curabit, qui illi lege, vel eruditione *primiceriū.*
proximus fuerit. *b xxxv. dist.*

De Officio Sacristæ, & Custodis.

Tit. XIX.

Sacrista, seu (quod idem est) The-
saurarius, sacra vasa, ecclesiasticas
vestes, & totum ecclesiasticum the-
saurum quæque ad luminaria, seu ce-
rea, seu oleo madentia, pertinent, cu-
stodire tenetur. *a d. c. per*
lectis. §. ad
ipse ostiarius Basilicarum constituit: thus incendendum *thesaura-*
præparat, curam chrismatis suscipit *riū c. i. exa*
conficiendi, & baptisterij instruendi, *tra eodem.*
& luminarium in sacrario, & sacrifi-
cij præparandorum. *b d. c. ad*
subest autem *primiceriū.*
(vt supra diximus) Archidiacono. Cu-
stos verò ecclesiæ is dicitur, cui ea,
quæ ecclesiæ competunt, custodien-
da traduntur. & cum multa ad eum
spectent, quæ ex sacristæ officio iux-
ta diuersam consuetudinem viden-
tur esse, inferior tamen custos est Sa-
crista. Et hæc propria ipsius sunt mu-
nera, vt horarum canonicarum signa

det tintinnabulorum pulsatione Archidiacono iubente, cui cum subfit, omnibus parere tenetur. Palia, vel linthea altaris, omniaque Ecclesiae utensilia perpetua custodia seruare debet accendendis, vel extinguendis lampadibus vigilem se præbere, ne aut supra modum ardentes nimium olei absumant, aut minus illucetes obscuriores ecclesiam relinquant. Diligenter etiam curet, ne thuris vnquam sit inopia; atque vt panis & vini ad missæ sacrificium omni tempore copia suppetat, omnesque oblationes, & eleemosinas, seu decimas Archidiacono cõsentiente (dum Episcopus abest) fratribus diuidat.

At si his exequendis custos minus vigilem se præstiterit, erit ab Archidiacono obiurgandus, vt se vltro ipse corrigere velit, sin nihil Archidiaconi castigatio profuerit, Episcopus ab Archidiacono monitus, alio in locum eius substituto eum exturbabit.

Hi ergo tres, de quibus proxime diximus, triumviri sunt, quibus tanquam tribus validissimis columnis fulcitur ecclesia, ipsiusque nititur salus. Archidiaconus, Archipresbyter, & Custos. Quare nemo nisi optimus, idemque vigilan-

gilantissimus ad hæc officia est admit-
tendus, ne qua negligentia, aut soccor^k *Tot. ti.*
dia in Dei Ecclesia notari possit.^k *extra. co.*

De officio Vtriusq; Vicarij.

Tit. XX.

Cum frequenter eueniat Clericos
necessarijs causis impeditos non
posse officijs suis, tam in diuinis cele-
brandis ministerijs, quam in iure dicen-
do superesse: Idcirco permittūt leges,
vt, cum id euenit, liceat eis aliorū ope-
ra uti, & sibi legere viros idoneos, qui-
bus tutò possint vices suas mandare,
quos propterea vicarios appellant.

Hi vero (vt diximus) vel ad diuina
ministeria celebranda constituuntur,
vel ad Iurisdictionem exercendam.
nam & si parocham ecclesiam habentes
non per vicarium, sed per seipfos il-
li deseruire teneantur in ordine, quem
ipius Ecclesiæ qualitas requirit: tamen
quia fieri potest, vt parochia Ecclesia,
quam habent, dignitati, vel præbendæ
Ecclesiæ maioris sit annexa: id vbi ac-
cidit, licebit ei, qui talē habuerit præ-
bendam, vel dignitatem (cum eximiam
eam habere debeat, & oporteat in pri-
mis maiori Ecclesiæ deseruire) vicariū

D 7   perpe-

*a gloss. in
Rub. co. tit.*

*b c. extir-
panda §.
quia vero.
de preb.*

perpetuum in parrochia Ecclesia sub-
tuere, qui ex illius Ecclesiæ redditibus
cōgruam portionem hoc nomine per-
cipiet. *b* Siue igitur hac causa, seu alia
quis excusetur, quominus teneatur ip-
se beneficio deservire, huius officium
vicarius supplebit, Episcopi tamē con-
sensus exigitur in hoc vicario consti-
tuendo: quo adhibito, neque per ip-
sum Rectorem dominum, neque per
successorem eius poterit amoueri, por-
tionē uē sua defraudari, nisi aliqua cul-
pa id meritus fuerit.

*c c. ii. ex-
tra eod.*

*d c. pen.
extra.*

*e c. clerici
extra
eo.*

Idem pluribus Ecclesijs vicarius per-
petuus eodē tempore esse nō potest.
Et qui dum alicuius esset vicarius per-
petuus in diuinis, beneficium curatum
postea est adeptus, amplius Vicarius
esse non permittetur. *d* Atq; ut Vicarij
perpetui in Ecclesijs, quarum Vicarij
sunt, resideant, & se in presbyteros (ut
eorum cura exigit) faciant promoue-
ri, per subtractionem prouentuum, aut
vicariatuum compelluntur. *e*

Sed & Clem. V. constituit, ut in hu-
iusmodi Vicariatibus perpetuis ea ob-
seruentur, quæ de Ecclesijs curam ani-
marum habentibus, agnitione aliarum
amittendis, ac de ipsarum Rectoribus

pro-

promouendis ad Sacerdotium, de quibus
eorum ætate à iure statuta esse noscun-
tur. ^f Clerici in presbyteratu, vel in alijs ^f *cle. vii.*
inferioribus ordinibus cōstituti, in Vi- ^{eo. tit.}
cariatibus Ecclesiarū, quos adepti sunt,
alios sibi substituere non possunt. ^g *c. clerico*

Et hæc de his vicarijs qui in diuinis ^{cos. extra.}
substituuntur. Pauca etiam dicamus
de his qui subrogantur in iurisdictione - ^h *glo. cle.*
ne, qui etiam quandoque officiales, ^{ii. ver. officia}
quandoque missi dominici appellan- ^{ciales. de}
tur. ^h & quorum creditur ordinarium ^{rescrip.}
esse officium. ⁱ Vicarius autem Summi ⁱ *glo. c. ii.*
Pontificis quem in vrbe relinquit, sciat ^{eo. hoc titu.}
iurisdictionem suam extra urbem non ^{in vi.}
protendi. ^k Quamuis in officium ^k *c. pen.*
Episcopi per officium generaliter ipsi ^{extra eo.}
traditum causarum cognitio transfe-
ratur, potestatem tamen inquirendi, ^l *c. ii. in*
corrigendi, aut delicta vlciscendi, seu ^{vi.}
aliquos à suis beneficijs, vel admini- ^m *c. fin. in*
strationibus amouendi, transferri ne- ^{vi.}
mo dixerit, nisi nominatim hæc quo- ⁿ *c. cum*
que tradita sint, ^l neque beneficia con- ^{nullus. §. i.}
ferendi, ^m nec literas commendati- ^{de temp. ora}
tias ad ordines suscipiendos conce- ^{din.}
dendi. ⁿ Et postremo sciendum hu- ^o *c. in no*
iusmodi Vicariam curam laico credi ^{ua. xvi.}
non posse. ^o *quest. vii.*

De

88 INSTIT. IUR. CANO.
De Visitatione per Prælatos faciend
da. Tit. XXI.

Qui ad Præfecturas, & populorū
vel ecclesiarum regimina vocat
sunt, excubare oportet, assidueq; ex
plorare, quænam vitia animarum fib
creditarum saluti officere videantur,
quæue res profuturæ sint, & illa pro v
ribus euellere conari, hæc impigrè præ
stare, & sollicitè ministrare: Atque v
morbi confestim habita notitia prom
ptius, & tutius ei manus medica adhi
beri possit, propterea debent Episcopi
quolibet anno semel diœceses sua in
uisere; sin valetudine impediuntur,
quominus ipsi hoc officiū exequi pos
sint, poterunt illud alij demandare.
*a c. decre
nimus c. epi
scopum. x.
q. i.* Hæ vero erunt prælati partes, cum ec
clesias suas inuisit, nempe, vt proposi
to verbo Dei quærat de vita, & conuer
satione ministrantium in ecclesijs, &
alijs locis diuino cultui addictis: & cū
de aliquibus læuam famam esse ortam
viderit, ipsorum ordinarijs id notum
faciet, si iudicarit expedire, vt super
his solenniter inquirent: notoria verò
crimina, quæ examinatione non egent,
in vi. vlcisci poterunt, b Prouidebitque, vt, si
qua

qua fortè basilica destituta fuerit, resti-
tuatur. *c*

*c d. c. de
creuimus.*

Visitandi autem potestatem habent
Cardinales, legati, vel nuntij Apo-
stolici, Patriarchæ, Archiepiscopi, Epis-
copi, Archidiaconi, Decani. hi tamen
duo postremi non suo, sed Episcopi no-
mine visitant, nisi fortè longa consue-
tudine præscripserint ius suam paro-
chiam visitandi, & denique vnusquis-
que prælatus iurisdictionem habens, &
visitandi ius habet, e quod nulla præ-
scriptione amittet. *f*

*d e. procu-
rationes. de
censi. c. mā-
damus. vbi
Ab. de offic.
ordi.*

*e Abb. c. cū
apostolus.
iii. not. de
censib.*

f c. cum ex

Archiepiscopus vniuersam suā pro-
uinciam arbitrato suo visitare potest,
quamuis non sint eius suffraganei ne-
gligentes, nec non visitationem iterare
adhibito suffraganeorum consensu, &
forma quadam seruata, & procuratio-
nes, id est expensas à locis excussis ac-
cipere potest, dumque ita visitat, po-
test crimina ab his audire, qui suffra-
ganeis suis subditi sunt, eosque soluere. *g*
Visitabit tamen in primis ecclesiæ suæ
capitulum, mox totam ciuitatem cum
diocesi, maiores ecclesias, & minores
pariter excutiendo, item clericos & po-
pulum: sin commodus ei ad singulas
ecclesias, tutusque accessus non fuerit,
ad

*officii. de
prescrip.*

g c. si. c. c.

i. h. ex quo.

*c. h. seq. de
censi. in vi.*

*h c. i. de cen
si. in vi.*

*i si. de sta
tu mona.*

*k l. con
gruit. ff. de
offic. præs.
Crau. conf.
ccxxxviii.
col. viii. in
fin.*

ad aliquem locum commodum omnes clericos, & laicos euocabit. post omnes prouinciæ suæ partes peragrabit suffraganeos suos, eorumq; subditos, ecclesiarum capitula, ecclesiasque omnes, monasteria, aliaque religiosa & pia loca, clericos, & populos pariter lustrando, & examinando: quod Innoc. III. quæadmodum, & multa alia in hoc proposito summa ratione constituit. *h*

Sunt tamen & quidam visitatores generales, quos generale capitulum constituit, qui superiorum visitorum vestigia diligenter inquirere tenentur, eorumque crimina, & culpas futuro generali Concilio referre. *i*

Laicis vero magistratibus, & si prouincias peragraræ congruat, id tamen in usu non est. *k*

De Procuracionibus.

Titu. XXII.

Sed ne Prælati hoc visitationis officium dispendio sit, si suis sumptibus peregrinentur, congruæ expensæ eis subministrandæ sunt ab ecclesijs, ad quas visendas accesserint, quas expensas procuraciones appellant: à quarum solutione nulla præscriptio excusat, & *si ab*

LIBER PRIMVS. 91

si ab illis excusare possit, quæ vel in- a *c. acces-*
 tutionis, vel cõsuetudinis iure pendun *dentur, ubi*
 tur. a Procuraciones autem prædictas *glo. fi. & c.*
 nemo ante perfectam visitationem im- *cum ex offi-*
 punè perecipiet. b *cii. de præ-*

Et cum Innoc. IIII. prohibuisset in *scrip.*
 pecunia numerata procuraciones sol- b *c. ii. de*
 ui, Bonifacius tamen VIII. moderatus *censu. in 6.*

est, vt ab inuitis quidem, (quod & ab
 Inno. statutum fuerat) pecunia pro his
 alimentis exigi non possit, à volenti-
 bus autem, & vltro offerentibus pecu-
 niæ loco alimentorum accipiendi po-
 testatem facit: adiiciens ne vna & ea- *c. c. felicitis*
 dem die præter vnã procuracionem *de censib.*
 accipere quis possit, tamen si ea die plu- *in vi.*
 ra loca inuisisset, quæ singula integris *d. c. cum*
 procuratiõibus dandi soluendo essent. c *Apostolus.*

Sed & ne procuraciones hæ immo-
 deratæ darentur, plura emanarunt Pon-
 tificum Decreta statuentia, quid vnuf-
 quisq; Prælatus habita personæ & di-
 gnitatis omniumq; cautionum ratio-
 ne accipere possit. d *in prim. de*
censu. c. i. §.
procuratio-
nes. eo. tit.
in vi. c. vni-
co. in extra
uag.

IN-

INSTITV
TIONVM IVRIS
CANONICI LIBER
SECVNDVS.

De Clericis Regularibus, & eorum
statu. Tit. I.

VNC videndum
de clericis regu-
laribus, seu reli-
giosis, quod idē
est, nam & si mul-
ta ex his, quæ su-
prà tradidimus e-
tiam his conue-
niant, tamen quia & quedam iura præ-
cipua habent, ea quoq; tradenda sunt,
Regulares autem dicuntur clerici, à re-
gula speciali in quam iurarunt: & sunt
illi, qui per emissionem professionis,
vel paternam deuotionem sequenti
ratihibitione Prælati imperio sub ali-
qua speciali & probata regula subijci-
untur.^a si tria substantialia professi fue-
rint, Paupertatem obedientiam, & con-
tinentiam. neque enim satis est vnum
vel

*a Hostien.
in summa.*

LIBER SECVNDVS. 93

vel alterum ex tribus iurasse supradictis vel vouisse, vt regulari dici possit, quamuis religio illa à sede Apostolica recepta esset.

b Abb. in Rub. eo. tit. glo. cle. i. ver. obediē

Fit autem duobus modis professio, expressè, & tacitè. expressa est professio, quæ & solennis meritò appellari potest, cum nouus monachus professurus coram Abbate, vel Priore, alterius uè nominis Prælato eius religionis, quâ sibi ipse delegit, promissionē accipiente vel corâ simplici etiâ monacho à Prælato mandatū habēte, conuentu præsentē vniuerso huius sententiæ promissionem emittit, se se Deo ac sanctis eius, & Prælato promittere, quantum sibi opis Deus dederit, adhibiturum, vt cōtinentiam, quam pro humana imbecillitate poterit, seruet incorruptā: vtque Prælato obedientiā & obseruantiam ex regulæ præceptis debitā præstet, malamq; vitæ cōsuetudinem, & mores (si quos hæctenus corruptos habuit) in melius deinceps mutet. testati essent simulque dent, se se bona sua repudiare.

tiam. de regul. domi. glo. cle. cum ex eo. ver. tertio, de senten. excommu.

Qua promissione exhibita professionis habitum suscipiet. solent enim huiusmodi generis clerici plerunq; nondum iuratos, nec religioni addictos ho-

c Spec. in tit. de regul. lar.

mines,

mines, qui nouitij vocantur, à veteranis, quos professos vocant, vestiū discrimine segregare: siue id discrimen coloribus vestium diuersis, seu vestiū modo, & forma inter se differenti notatur. ^d Quæ diuersitates oculis patent sunt. Sed & alijs quoque modis, non ita manifesta, hæc duo vestiū genera secernuntur. nam vel diuersis locis suscipiuntur, puta tyrones, id est, nouitij suas vestes in monasterio sumuntur. ^d Initiati quos professos vocant in ecclesia ante supremum altare, vel huic deo taxat professorū vesti benedicuntur. ^e illi nouitiorum, vel hæc ab vna certa persona, puta Abbate vel Priore tantum conferri potest, illa nouitiorum etiam ab alijs Abbate inferioribus, vel alijs demum diebus solent professi indui, alijs nouitij. ^e

*e c. i. in fi.
de reg. in
vi. d. cle.
eos. in fi. c.
statuimus
in fi. eo. tit.*

Sed ne quiuis temerè & inconsultè & repentino quodam animi impetu quasi vento incitatus, (quod non raro accidit) potius quam certo animi iudicio religioni quandoque se deuoueat, quam deinde pœniteat esse professum, dum eius asperitatem ferre non potest, constitutum anni integri est tempus quo in monasterio, professorum regu-

lis se
sibi
fit, &
mon
pos
ad f
I
min
ad p
pœ
tere
fior
fit, y
per
om
affi
Pra
trie
fess
qui
late
ribi
I
pro
qui
pro
uis
ei t
gat

LIBER SECVNDVS. 93

lis solutus, moretur experturus, an ea sibi vita placeat, & tolerare eam possit, & quo tempore vicissim eius vita & mores à Prælato spectari, & cognosci possint. ante quod, liberum est nouitio ad seculum arbitrato suo reuerti. f

*f c. consula
to. & c. pen.
eo. titu.*

Et Abbates, qui cuiusuis generis homines quoslibet ante supradictū tēpus ad professionē admiserint, canonicas pœnas nō euadent g. Tametsi esset interdū ante anni lapsum possint professionem admittere, quæ valitura etiam sit, vt cum nouitius eo tempore satis se periculū sui fecisse ipsius asserit, seq; ad omnia regulæ onera constanter ferēda affirmat. h Sed & anni tempus quādoq; Prælati arbitrio, vel ad biēnium, vel ad trienniū produci potest, & ante id professionem admittere detrectare potest. quid em̄ si nouitij conditio, & vita Prælato omninò ignota sit? & de eius moribus nullam antea notitiam habuerit? i

*g c. ad apo
stolicam.*

*h d. c. ad
apostolicā.*

i Abb d.

*c. ad apo
stolicam.*

In mendicantibus autem monachis, propria quædam iura seruantur. nam si quis eorū regulam etiam expressè ante probationis tempus supradictū, quamuis prælato accipiēte, fuerit professus, ei tamen regulæ non erit præcisè obligatus: sed modò alij cuius regulæ se addi-

addicat, eamque obseruet, nihil ei poterit crimini adscribi, quod hanc deseruerit. quod cum in prædicatoribus solum, & minoribus religiosis ab Alexand. IIII. statutum esset, ad omnes deinde cuiusuis generis monachos medicantes, scilicet, heremitas, & Cœmelitas à Bonif. VIII. extensum est.

Tacite autem fit professio, veluti quis ultra probationis tempus in monasterio permanferit indiscretum habitum gerens, & alijs modis, l puta actibus professorum vltro sciens se ingressus. m In alijs autem religionibus professio expresse vel tacite fieri potest intra annum: sed expresse emissa etiam seculari habitu nõ mutato illi religioni præcisè obligat, quam profitens est professus. Tacite verò facta infra probationis annum per susceptionem habitus, qui profitentibus tantum datur non illi specialiter, cuius habitus est susceptus, sed generaliter religioni alteri cui recipientem obligat, si ætatis aptus sit sciens, & voluntarius, & triduo perseveret. 11 At si tacite quidem professio facta sit, sed per gestationem indistincti habitus anno integro factam, non dubium est hac ratione illi ipsi regulæ obli

k c. non solum. c. seq. in vi. l glo. cle. eos. ver. deinceps eod. titu. m Abb. c. vidua. per illum text. extra. eo.

n c. constitutionem de regul. in vi.

obli rit, sciff ter Sup pub Is ve num tur, ciat susc fueu ctan test secu sequ man rum nem fecer ta in quoc alij c tes f In aliqu pube ætas mini

obligatum esse, cuius habitum induerit, nisi huiusmodi habitus in colore scissura vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum. *o d. cle. eos.*

Supradicta in illis procedunt, qui iam puberes facti religionem ingressi, sunt. Is verò, qui monasterium ante xiiij. annum, vt monachus efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari profitentibus consuevit, seu professionem à se prius factam ratam expressè habeat, liberè potest intra ipsum sequentem annum ad seculum remeare, quòd si per totum sequentem annum in monasterio permanserit, vbi professorum, & nouitiorum sunt habitus distincti, professionem per hoc fecisse, vel, si quam prius fecerat, ratam habuisse videtur; nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quod & professi & nouitij, ac etiam alij communem vitam cum eis ducentes simili penitus habitu induantur. *p p c. consti.*

In omnibus autem generaliter, qui aliquam regulam profiteri voluerint, in vi. pubertas exigitur. id est, in masculis q *glo. d. cle. etas quatuordecim annorum, in fœ-ri. eos. ver. minis duodecim. q Sed & quandoque atate.*

E plena

*r. i. c. quia
in insulis.
vbi Abb.*

plena pubertas requiretur. id est, decem & octo annorū, vt, si congregatio sit difficilis, vel regula valdè angusta

Beneficium autem illius, qui religionem ingreditur, non est intra probationis annum alicui conferendum, nisi vel ipsius accesserit assensus, vel manifestis indicijs colligatur decreuisse vitam absolutè mutare, vel professionem expressam ediderit, aut de monasterio professorum habitum sciens receperit, sed interim alius ei beneficio ministrabitur assignata ei congrua de illius prouentibus portione.^s

*s. c. benefi.
in vi.*

Hoc etiam valdè prouidendum est, ne cui monacho de monasterio in monasterium temerè migrare permittatur, nec peculiare quicquā habere, sed ad monasterium suum deferens ad illius competentem coercionem redire compellendus est: t ad arctiorem tamen regulam migratio concedetur, dum venia Prælati sit petita, quamuis non impetrata.^u Et religiosi medicantibus Martinus III. interdixit, sub excommunicationis pœna, ne quouis quæsivissent colore ad aliquam non mendicantem regulam se transferant.^x & Clemens VIII. constituit quoslibet mendicantes, qui

t. c. Ioānes.

lendum est: t ad arctiorem tamen regulam migratio concedetur, dum venia Prælati sit petita, quamuis non impetrata.^u Et religiosi medicantibus Martinus III. interdixit, sub excommunicationis pœna, ne quouis quæsivissent colore ad aliquam non mendicantem regulam se transferant.^x & Clemens VIII. constituit quoslibet mendicantes, qui

u. c. licet.

lendum est: t ad arctiorem tamen regulam migratio concedetur, dum venia Prælati sit petita, quamuis non impetrata.^u Et religiosi medicantibus Martinus III. interdixit, sub excommunicationis pœna, ne quouis quæsivissent colore ad aliquam non mendicantem regulam se transferant.^x & Clemens VIII. constituit quoslibet mendicantes, qui

*x. c. i. extra
mag. cōm.*

lendum est: t ad arctiorem tamen regulam migratio concedetur, dum venia Prælati sit petita, quamuis non impetrata.^u Et religiosi medicantibus Martinus III. interdixit, sub excommunicationis pœna, ne quouis quæsivissent colore ad aliquam non mendicantem regulam se transferant.^x & Clemens VIII. constituit quoslibet mendicantes, qui

ad non mendicantiũ ordines etiam auctoritate Apostolica trãsierint, à Prioritatibus, administrationibus, officijs, vicariatibus, & alijs quoq; nomine vocentur, repelli debere. y *cle. i.* Atque, vt omnibus religiosiſ paupertatis onus ferendum sit, his tamẽ magis obseruandum precipitur, qui fratres minores appellantur Beati Francisci regulæ addicti, vt eiusdẽ Clementis constitutione continetur. z *cle. exiui. de paradia* Non omittendum est nemini licere nouam religionem institueret. *so. de ver. signi.* sed quicunq; ad religionem se conuertere voluerint, vnã ex olim institutis, & ab Ecclesia receptis optent. *aa c. si. ex. tra. de reli. gio. domi.* & consequenter qui voluerint religionem domum fundare, ex veteribus religionibus accipere debent. *bb Summa Angeli. ver. bo. religio. sus. col. ii.* Probate autẽ religiones sunt principaliter, Basilij, Benedicti, Augustini, Francisci. A quibus tanquam fontibus ceteræ omnes manant. *ubi apost. & Poer. trac. de vita & stat. hare.* Et hactenus satis de regularibus dictum videtur.

De Vita & honestate Clericorum.

Titu. II.

Congruit, vt clerici omnes quẽadmodũ in sortem Dñi sunt vocati,

E z & à

& à populo officijs & ordinibus diu
 sunt, sic etiam summa ope nitantur, præ
 studeant, vitæ integritate ac sanctitate
 cæteris se se præstare, vt alijs docum
 to sint, & disciplinæ, & lucernam sua
 ardentem palam manibus præferent
 olei nunquam copiam non habeat
 ne eorum similes sint, qui lucernæ,
 ardeat, tantum lichnum emungunt,
 manu contrectant, olei autem nihil
 stillant: quapropter certa sacris cano
 bus præcepta eorū vitæ instituendæ,
 moribus castè informādis tradita sunt.
 Nam interdū his cōsulūt, quid eos m
 ximè deceat, quidūe eorū gradu in
 gnū sit, quid quemq; clericū sequi, q
 qd fugere oporteat, interdū etiā se
 re imperant & bonæ apud hoīes fam
 in detrimentum, salutisq; æternæ
 eturam minantur, & demum, quia p
 sentia sæpè magis metui solent, quā
 futura, & quæ terrestria bona auferū
 quam quæ cœlestiū futurum dispen
 portendūt, modo officia, modo bene
 cia, adimunt, suspendūt, interdiciūt,
 Christianorum consociatione priuati
 Curare igitur debent hi, vt grauitat
 tem in actibus, sermonibus, vestibus,
 omnibus moribus, & omni deniq; vit
 præ
 ne c
 ria e
 mis
 ram
 gian
 ta, d
 taxi
 sint;
 te vt
 cis t
 stud
 post
 men
 bus
 xita
 gust
 tibu
 nam
 form
 idē p
 nam
 ris s
 miu
 ficia
 seme
 rent
 inau
 terat
 præ

LIBER SECVNDVS. IOI

præ se ferant, hinc Innoc. III. sanxit,
 ne clerici officia & commercia secula-
 ria exerceant, præsertim inhonestas; mi-
 nis, ioculatoribus, & hystriionibus ope-
 ram ne impendant; & vt tabernas fu-
 giant, nisi fortè necessitate adducti, pu-
 ta, dum peregrè proficiscuntur; aleis, &
 taxillis ne ludant, nec ludëtibus inter-
 sint; coronamque & tonsuram in capi-
 te vt ferant; seque in officijs ecclesiasti-
 cis tantum, alijsq; honestis, & vtilibus
 studijs exerceant, quod sanctiùs etiam
 postea firmatum est. per Leonem. X. pię
 memor. in Concilio Lateranensi. Vesti-
 bus autem vtantur neque effusa proli-
 xitate nimium luxuriantibus, neq; an-
 gusta suprâ modũ breuitate sordescen-
 tibus; omnium denique vestium, & or-
 namëtorum quæ clericorum vsui sint,
 formam quàm exactissimè Innocen-
 idè præfinit. a Clemens etiam V. pœ- a c. clerici
 nam sanxit aduersus clericos, qui deco hoc titu.
 ris sui metas non seruantes vestibus ni-
 mium mollibus vsi fuerint, nam bene-
 ficia habentibus fructus beneficiorum
 semestres adimit: beneficijs autem ca-
 rentes clericos, sacris tamen ordinibus
 inauguratos omnibus excepto presby-
 teratu sex item mēses ad beneficia Ec-
 clesia-

clericalia aspirare vetat, quod ad alios
deinde neque beneficia, neque ordines
sacros consecutos clericos extendit, quod
prohibitas vestes, & tonsuram firmam
gestauerint. At, qui dignitatem habent
vel personatum, vel beneficiū, cui animarum
cura incumbat, si citra iustam
causam interdictis vestibus vti fuerint
anni vnus fructuum iactura suorum
beneficiorum damnantur. b

b *cle. fi.*

Item prohibentur clerici causa lucra
negotiarum. & monachi suo nomine con-

c *c. secundum
insti-
tuta ne cle.
vel mona.*

ductas possessiones tenere. c Item clericis
ad sacros ordines promotis tabella
lionatus officium per beneficiorum sub-
tractionem interdicatur. d & generaliter
quæuis officia vel negotia & si alioquin
turpitudine vacatia exerceret, si tamen

d *c. sicut.*

clericis interdicta sint, à pœna immuni-
nes non abeunt, nam si tertio moniti
negotijs eiusmodi secularibus se non
amouerint, priuilegijs omnibus priuati-
tur, quæ clericorum bonis à iure concessæ
sunt. e Et quandoque etiam seuerius priuati-
niuntur, si eorum contumacia, & mo-
res hoc mereri videantur. f

e *c. fin.*

f *cle. i.*

Quinimò & Alexand. III. edixit, ne
nulli religioso post votum religionis
susceptum & post factam professionem

ad Phisicam, vel leges seculares legendas exire liceat, pœna etiam violatoribus addita. §

g c. nō mas
gnoperè.

Quam Alexandri Constitutionem

Honorius III. postea sic declaravit; ut eius transgressor ipso iure ex canone latae sententiæ excommunicationi cenfeatur obnoxius; eamq; extendit, ut Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Prepositos, Cantores, & alios clericos personatus habentes, & presbyteros complectatur. h

h c. fin.

Sed rursus Honorij legem Bonifacius VIII. sic interpretatus est, ut eos non includat, qui Ecclesias parochas obtinent, quamdiu ad ordinem Sacerdotalem non sunt promoti; nisi sub se habeant sacella, in quibus instituantur clerici perpetui nequeunt

eis citra causam legitimam remoueri. i i c. i. in vi.

aliaque in hanc rem utilissima eadem constitutione idem Bonifacius comprehendit. Nouissimè quoque ex Concilio Lateranensi sub Leone X. statutum est, ne quis in sacris ordinibus constitutus, in gymnasijs generalibus, vel alias publicè audiendæ Philosophiæ, aut poësis studijs ultra quinquennium post Grammaticam aut Dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ,

aut iuris Pontificij incumbat, verum exacto quinquennio si illis studijs insidare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum Theologiæ, aut sacris canonibus operam navet. Et hæc quidem ab illis patribus statuta sunt, ne clerici humanarum literarum illecebris capti Theologiæ studia omittant, cui eos omni cura vacare convenit, cum infectas Philosophiæ & poësis radices & aliunde ortas pestes per hanc sanare, & purgare debeant. k

k c. fin.

Prohibentur quoque clerici sacrorum procuratores aut ministri in iudicio seculari laicorum esse. Iquemadmodum etiam prohibentur procuraciones oppidorum, aut rurium, aut quassibet secularis Iurisdictiones hominum secularium vice & nomine suscipere, & exercere, nisi ab ecclesiastico ministerio velint esse alieni, & religiosi clerici severius etiam puniri velint. m

l c. ii.

m cap. sed nec.

Cuiusvis aut ordinis clericus quamvis nō dum sacer effectus sanguinis iudicium ad mortem aut membri mutilationem inferendam exercens honore

re priuatur & loco. Et non modò sanguinis sententiam dictare, aut proferre, aut sanguinis vindictam exercere

n c. clericis in sacris. vbi Abba.

non debet, sed neque, vbi exerceatur, interesse, nec literas dictare, aut scribere in sanguineam vltionem mittendas, nec viris sanguinum vllis tanquam eorum dux præfici potest.

Item presbyter, Diaconus, Subdiaconus à Chirurgicæ artis exercitio repelluntur, qua adustio, vel incisio aliqua irroganda sit, alijsque artibus, quibus similia officia inesse necessariū sit.

Clerici quoque arma portantes, & vltionarij excommunicantur. P Et clericus percussor, qui se nō corrigit, deponendus est. Episcopus autem, cuius mandato mulier ob delictum seuerè nimium flagris seu fustibus cœsa fuerat, duobus mensibus à missarum administratione Gregorij Pontificis Romani decreto suspensus est. q Venationes item & aucupia à clericis omnibus aliena esse debent. r

Iam ex supradictis nemo non iudicare potest, quam deforme existimetur in clerico incontinentiæ & fornicationis vitium, cum supradicta, quorū multa minora sunt, tam acerbā vindictam expectent, quare clericus fornicator potest ab officio suspendi, siue iam monitus se nō correxerit, siue etiam nulla

E 5 mo-

o c. c. i. s. e. n. a
t. e. t. i. a. m. s. a. n. o.
g. u. i. n. i. s.
p. c. i. i.

q c. i. c. i. i.
de cler. per
cus.
r de cler.
venu.

monitio præcesserit, si ita iudici sedeat
 qui & delicti pondus, & locorum con-
 suetudinem perpendet, atque ex eis iu-
 dicabit, an à monitione, vel suspensio-
 ne, aut potius priuatione perpetua in-
 cipi præstet. ^s Qui clericus si cōtemp-
 tione suspensione diuina celebrare ausus fu-
 rit, & in vetere flagitio perseuerare, in
 beneficijs ecclesiasticis tantum exue-
 tur, sed etiā perpetuò deponetur. Quae
 pœna etiā prælatos manet, qui huius
 modi subditorū vitia æquo animo tol-
 lerint, nec in eos animaduernerint. ^t Et
 clericus Concubinam palam habens
 ipso iure ab officio est suspensus, nec pa-
 tem ab ecclesia suscipere potest. ^u
 Seuerius etiam puniuntur clerici
 quibus matrimonium contrahere ex
 regionis fortè vsu permissum est, si in
 hæc flagitia lapsi fuerint. non tamen
 Prælatos clericum coget omninò, ut
 concubinam abiuret, quia periurij me-
 titur periculum, sed dimittere recu-
 santem interdicit, suspēdet, & demum
 etiam excommunicabit. ^x Quæ pœna
 si priscis comparetur, quæ tunc infli-
 gi solebant, cum ecclesia adolesceret,
 quo tempore longè maximus erat in-
 fide ardor, leues medijs fidijs iudica-

*s Ab. c. at
 si clerici.
 nu. 36. ver.
 & ideo con-
 cludo. de ius-
 di.*

*t c. vt clerico-
 rum vbi*

*Ab. hoc tit.
 ca. sicut ad
 extirpan-*

*das. c. clerico-
 cos. & c. si
 auten. de co-
 hab. cle. &
 muli.*

*u c. super
 hoc xxxii.
 distinct.*

*x d. c. vt cle-
 ricorū. cum
 alijs supra
 alleg. in vi.*

ren-

LIBER SECVNDVS. 107

rentur : nam vel simplex fornicatio olim iusta causa clerico deponendo existimabatur. y

y c. presbyter. 81. dict. Abb. d. cap. sicut a l. exa tirpand. s.

Atq; vt hifce vitijs via omnis (quoad fieri potest) claudatur, omnisque occasio refecetur, certis iuribus prouisum est, vt ea vitentur, ex quibus contra eos læua suspitio oriri posset. hinc & prohibentur clerici mulieres domi habere, quæ incontinentiæ suspitionē præbere possint, quamuis matres eorum essent, alioque consanguinitatis gradu genere coniunctæ. 2 Et quarumcunque mulierum frequens, & assiduum colloquiū sacris clericis interdicitur: monitisque, nec tamen absistentibus, excommunicatio inuritur. aa & clericus sine manifesta, & probabili causa ad sanctimonialium cœnobia frequenter accedens per Episcopum arceri debet. seque non corrigens ecclesiastico beneficio priuari. bb

z cap. i. de cohab. cler. & mul. vbi Abb. aa c. ii. de coha. cler.

bb c. monasterium. hoc titulo.

Qui clerici matrimonium contrahere possunt, qui non.

Tit. III.

Deo in clericis castitas cōmendatur, vt non solū secundū supradicta à libidine etiam in laicis damnata

E 6 abstinence

NO.
i sedeat
um con
ex eis iu
spensio
betua in
ōtemp
ufus fu
erare, m
n exue
ur. Qu
i huius
imo tu
int. t. E
habent
nec pat
t. u
cleric
here ex
st, si in
tamen
inò, vt
rij me
e recu
emum
pœna
c infli
scerer,
erat in
udica
ren-

abstinere Pontificijs legibus iubeantur, sed ipsi etiam matrimonio alioque sancto, & à Deo instituto aliqui eorum

a c. i. dist. xxxii. aspirare prohibeantur, ^a neque id temere, cum castitas sit primum clericorum

b §. hoc de Deo. in aut. quom. oport. Episco. fundamentum, ^b omniumque sacerdotum ita excellens sit electio, ut quæ in alijs membris ecclesiæ vacare vitio creditur, in illis tamen habeantur illicita.

* d. c. i. dist. xxxii. Quare Episcopus, Presbyter, Diaconus, & Subdiaconus, & si irregularitatem etiam contraxerint, ad matrimonium tamen accedere prohibentur, ac si matrimonium de facto contraxerint, nulla habita irregularitatis ratione separabuntur: ^c & compelli poterunt per

e c. i. qui cler. vel vocen. ordinarium, suspensionis, & excommunicationis remedijs vxores repudiare: & nihilominus à maioribus ordinibus repellentur, & in susceptis administrare prohibebuntur. sanè si religionem ingredi voluerit, maiores quoque ordines retinere, & assequi concedentur. ^d

d c. ex tua rum. co. tit. Potest tamen Episcopus sacerdoti, qui post nuptias, vel contubernia verius contracta, eaque dimissa diu se continuerit, & pœnitentia acta laudabile sui ipsius specimen præbuerit officium ademptum, & executionem restituere. ^e

e c. sane.

Qui

LIBER SECVNDVS. 109

Qui verò est intra minores ordines clericus nuptiarum incapax non est, verum beneficio, quod habet, spoliatur, recipit tamen expensas, quas in rem illius ecclesiæ irrogat, f nec prodest f *c. quod à te. de cleri. coniu.*

Item hi clerici vxorati amittunt privilegium, quo rerum suarū immunitate potiebantur: h saluum tamen eis re- h *c. penul. de cler. coniu.*

manet privilegium, ne subiudice laico conueniri possint: néue cura excommunicationis pœnam manus iniuriosas quis in eos inferat, dum clericorum in habitu incedant vestibus clericalibus vtentes, & tonsuram gestantes: dumque vxor, quam habet hic clericus, prima, vnaque ei nupta fuerit, & virgo. i *c. vnico in vi.*

Sed sicut clericus à matrimonio repellitur secundum proximè suprà à nobis dicta, ita è conuerso dum quis iugovxorior iam præstus est, neque ad beneficia, neque administrationes ecclesiasticas; sed nec ad aliquos ordines accessum habet, nisi fortè castitatem vouisset, cum vxoris cōsensum haberet, vel, si adolescens ea esset, religionem ingressa

NO.
iubeant
alioquin
eorum
te id te
cleric
facerdo
quæ in
itio cre
r illicit
Diac
ularita
trimo
atur. at
xerint,
one se
nt per
ommu
diare
inibus
nistrat
onem
e ordi
atur. d
ti, qui
verius
ontia
abile
cium
ere. e
Qui

NO INSTIT. IUR. CANO.

gressa fuisset, & eam vnā, eandem
k *c. sane. i.* virginem habuisset vxorem. k

de cler. con- Atque ex his vnusquisque iudic
ing. vbi gl. assequi potest, quanto maiore ratione

& Ab. nus personæ supradictæ à dignitatibus Ec
me. 3. clesiasticis summoueantur, vel quæ d

l. c. cum ad personæ, à matrimonijs repellantur.
decorem.

eo. titu.

De Clericis non residentibus.

Tit. IIII.

SVpradicta & si Clericis diligenter
obseruanda sint, non tamen facta
fuerit ea obseruasse: nam & alia ex
sunt, quibus clericus præstandis tenetur,
& certe cū Ecclesiæ clericis curam
inquisitione credi soleant, apparet eorum
rum, quibus committuntur, eligi industria
dustriam, quibus id oneris tuto imponi
possit: quare & eos conuenit in ipsa
suis Ecclesijs residere, & officium suum
nauiter obire: ne eorum à quibus prebati
sunt, fidem fallant, si ipsi officio
suo (vt par erat) studiosè non super
sint: quod non sine magna populi of
fensione, & animarum sibi creditarum
dispendio eueniret. Curam igitur ad
hibent Pontificiæ leges, vt vnusquisque
que Ecclesiæ Rector, vel præfectus eam
ipse

LIBER SECVNDVS. III

ipſe regat, in eaſque temporibus debi-
tis reſideat. *a*

a Ab. c. ex

Quo circa, ſi quis à ſuo ſacerdotio
quamuis ſimplici. *b* diutius abſuerit,
quam Eccleſiæ utilitas expoſceret, mo-
nendus erit, & terminus ei ſtatuendus,

parte. 2.

verſi. ſed

quæro qua

liter.

intra quem commode reuerti poſſit,
quo lapſo, ſi omninò ſine cauſa proba-

b Ab. c. pe.

nu. 5.

bili ſui copiam non fecerit beneficio
priuari poterit, illudq; in alium tranſ-
ferri. ſed & alia via poterit clerici non
reſidentis cõtumacia coerceri ex Con-

c c. ex para

te veſtra.

cilio Agathenſi, nam in minoribus or-
dinibus conſtitutus clericus, ſi ab Ec-

cũ duobus

ſeq. vbi Ab.

cleſia ſua diebus ſolemnibus abſuerit,
id eſt, natiuitate Domini, Epiphania,
Paſchate, vel Penthecoſte, triennio à
communione ſuſpenderetur. Diaconus
verò & preſbyter, ſi tribus hebdoma-
dis ſuæ Eccleſiæ defuerint, huic pœnæ
ſuccumbent. *d* Cæterũ, ſi incertum ſit,

d c. ſi quis

in clero.

vbinaſque gentiũ agat Clericus vel præ-
latus, qui à ſua Eccleſia deſideratur, vel
ita abſit, vt non facilè ad eum citatio
deferri poſſit, tribus edictis euocari eũ
oportebit, publicè propoſitis in eius Ec-
cleſia: quibus ſi minimè audiens fuerit,
& ſex meſes expectatus non redierit,

e c. ex tua

deuotionis.

in prin.

eccleſia illa ſpoliari legitimè poterit. *e*

At ſi

At si in rem Ecclesiæ fortè non sit
 ut clericus hic vel Prælatus propter ip-
 sius præstantiam ab ea exturbetur pu-
 ta, quia eius opera multis de causis Ec-
 clesiæ utilis noscatur, dum adsit, eam
 velit impigrè (vt decet) ac sedulo præ-
 stare, ideoque melius videatur eum ad
 Ecclesiæ ministeria iurijs remedijs re-
 uocare, quàm ab ea summouere, ita po-
 terit procedi: vt per suspensionis ve
 excõmunicationis remedia redire con-
 pellatur, quæ si nihili facere se ostend-
 rit, tunc verò etiam spiritualium admi-
 nistratio ei interdicitur. Quod si is, qui
 desideratur, Prælatus, in Pontificia di-
 gnitate constitutus sit, ad legati, vel al-
 terius officium hoc pertinebit, vt ex
 speciali mandato Summi Pontificis,
 hunc Episcopum ita meritum ab Episc-
 copatu remoueat. f. Episcopus enim
 quiuis ab alio quàm à Summo Pontifi-
 ce Episcopatu priuari nequit, quare
 nec prior procedendi modus à nobis in
 principio huius tituli supra traditus po-
 terit aduersus Episcopum exerceri. g.
 Sed posteriorè hunc in eum experiri est
 necesse, nèpe vt suspèdatur ab Archiepi-
 scopo, & excõmunicetur, & demũ Sú-
 mi Pon. mādato Episcopatu priuetur. h.

f. c. ex tua.
 §. cõtra eos
 secundum
 vnum intel-
 lectum.
 g. d. §. con-
 tra eos. vbi
 not.
 h. d. §. con-
 tra eos. c.
 c. accusa-
 19. iii. q. vi.

At

LIBER SECVNDVS. 113

At Constitutio, qua clerici residere iubentur, ita procedit, vt nullum fiat discrimen inter beneficia opulenta, vel tenuia, aut inter ordinem supremum, vel infimum, nam & Clericum habentem beneficium non excedens prouentum viginti aureorum annuū residere nihilominus oportet. ⁱ & Cardinales ^{i c. cōquer} quoque ipsi huic Sanctioni subiacent, ^{rente.} cum & Leo. III. Anastasium Presbyterum Cardinalem tituli Beati Marcelli deposuerit, eò quod parochiam suam annos quinq; desertam esse passus fuisset. ^k

^k c. ii.

Distributiones itē quotidianæ alijs erogandæ non sunt, quam qui diuinis officijs celebraturi interfunt: nec vlla eis patrocinator consuetudo in contrarium præscripta. quiq; distributiones contra prædicta acceperint, nō facient suas, sed restituere eas tenebuntur: quod & in distributionibus diuidendis pro sacrificijs defunctorum anniuersarijs obseruatur, nec minus locum habet, si ^{l c. unico.} quis absit, vt Theologiæ studio operā ^{eo. ti. in vi.} det. tunc enim & si beneficij fructus percipiat, canonicas tamen distribu- ^{m c. licet} tiones non percipiet. ^{vobis. de}

Vtque omnia suo iure facilius pro- ^{praben.} cedere

cedere possint. Constitutum est ex Concilio Lateranensi, ut, cum ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium conferendum est, talis ad hoc persona quaeratur quae residere in loco, & curam eius per se ipsam valeat exercere, nisi & qui acceperit, acceptum amittere, & qui contulerit, conferendi potestate deinceps priuari velit. n

n c. quia nonnulli.

Relaxantur tamen interdum ex iustis causis, & remittuntur supra statuta: & conceditur interdum clericis suis beneficijs abesse, nam & studiorum rei literariae honesta est causa, quibus ut clerici imbuti meliores, utilioresque fiant conceditur, ut dum in illis versantur, beneficiorum suorum fructus nihilominus consequantur, dum tamen se ad honesta gymnasia non ad villas aut minuta castra studiorum causa tran-

o c. tua fraternitatis. p c. ex parte tua fuit propositum. q c. cum dilectus filius.

stulerint. o Item pro ecclesiae suae iuribus tuendis, & conservandis abesse quipotest, & si promotionis tempore iurasset in ea residere. p Familiares quoque summi Pontificis, dum in eius obsequijs sunt, & si in ecclesijs suis non resideant fructus licite percipient. q nec oberit eis constitutio contraria ex ea Synodo profecta. distributiones autem canonicas non

non obsepien capi tur. stro hoc priu teru uert vale sit n ctus but fan ren
V pro a se tis fin stri me acc fir

LIBER SECVNDVS. 115

non percipient, quod & de canonicis obsequijs Episcopi sui additis est accipiendum, modò plures non sint, quam capituli sui vsus, & necessitas patiantur. Si tamen ecclesiam debitis ministrorum officijs carere appareat, & ex hoc damnum ferre, dum plures ex ea priuilegijs innitentes eam deserunt, poterunt tunc fructibus subductis ut reuertantur, compelli. Clericus autem valetudine aduersa impeditus, ne possit munera sua obire, beneficij sui fructus nilominus consequetur, & distributiones canonicas, & omnia, quæ sano ministerium suum præstanti darentur.

r. c. ad austram. ubi Abb.
s. c. i. de cler. non res si. in vi.

De voto. Tit. V.

Votum est alicuius boni operis cum deliberatione Deo facta promissio, ut Beatus Thomas censuit, seu ut alij est propositi super erogationis promissio Deo facta propter bonum finem, ex deliberatione firmata.

a habes in ap. ad Abb. in rub. eo. b Summa Angel.

Est enim sciendum non idcirco adstringi aliquem voto, quod tantum animo coeperit, se aliquam operam Deo acceptam operaturum, nisi etiam id firmo certoque animo stabilierit. quare & si

& si quis cum animo agitaret de religionis habitu suscipiendo, verba huius sententiæ edidisset, non diu hic commorabor, voti reus non propterea censendus. *c* Tunc enim duntaxat initiatum est votum, nondum autem confirmatum. at si deliberatio matura processisset, dehinc in ea fixus persistisset, tunc utique etiam confirmatum dici posset. cum vero præterea etiam verba profert, quibus fixam animi sui deliberationem aperit, consummatum iam deinceps votum dicitur. *d*

e c. i. eod. titu.

d Abb. d. 6. ii.

Hactenus tamē, nisi ulterius sit processum simplex adhuc erit, nondum autem solenne, nam quamdiu ad aliquam solennitatem ventum non sit, qua voti executio initium accipiat, simplex appellatur. Sed cum executioni ipsius per solennitates aliquas rei necessarias initium datur, tunc iam solenne effectum dici potest, veluti, si quis vouerit, se religionem probatam ingressurum; suscepitque sacram vestem, quæ professorum propria est, vel si expressè in manibus prælati religionem, & regulam professus sit; vel sacros ordines acceperit, qui eis se deuouerat. his & similibus modis solēne effectum dicitur.

dice
neri
exp
fit, f
tum
qua
vel
mat
etia
sim
dur
I
din
aut
ad
Pra
suff
pro
ad c
cor
de l
P
in e
den
bus
sint

LIBER SECVNDVS. 117

dicetur. ante verò, quam ad huius generis solennitates ventum sit, quamvis expressa pollicitatio clare pronunciata sit, simplex appellatur. quod tamen votum simplex non minus Deo obligat, quam solenne, & si in alijs differant: veluti quod votum solenne nō solūm matrimonium contrahi impedit, sed etiam contractum dirimit: quam vim simplex votum non habet. contrahendum enim duntaxat impediri solet.

*e c. rursus.
vbi gl. mag.
qui cler vel
voven. & c.
vni. eo. tit.
in vi.*

Haftenus de Personis, id est, de ordinibus clericorum, & quæ personæ, aut à quibus, vel quibus temporibus ad ordines admitti possint: item de Prælatiis & eorum officijs diseruisse sufficiat. Nunc ad secundam partem propositæ diuisionis transeamus: id est ad dicendum de rebus ipsorum clericorum, & initium sumamus à Titulo de Præbendis.

De Præbendis. Tit. VI.

PROUIDENT Sacri Canones, vt qui ministerijs Ecclesiæ se deuouerūt, in eisq̄ue assidui sunt, his etiam ab ipsorum ecclesijs opes suppeditentur, quibus se dignè & honestè sustentare possint, si eos præserit inopia, necessitate

*a c. cum se
cundū Apo
stolum. de
præben.*

tate urgente cogantur, vel à diuino se
 mulatu recedere, & ad alia officia, &
 negotia, vnde victum sperare possint
 se transferre, vel saltem simul Deo
 mundo æquè operã suam locare: quò
 quàm difficilè, aut veriùs impossibi
 lit, nemo tam obtusam habet ingen
 aciem, cui sit incognitum. Idcirco
 Ecclesiæ patrimonio singulis clericis
 pro eorù meritis, & dignitatibus op
 congruæ subministrantur, non vt tan
 que proprias sibi eas vendicent. b Se
 quibus se honestè alere; ecclesiarù vñ
 vbi id opus esse viderint, succurrere
 & pauperum egentiumque hominum
 necessitatibus, si copiæ suppetant, sub
 uenire possint.

b c.iii. eo.
 titu.

Hæc autem bona Præbendæ appe
 lantur. nihil est enim aliud Præbendæ
 quàm certorum prouentuum in Ec
 clesia percipiendorum ius ratione di
 ni officij, cui quis inseruit, c & alter
 quidem Præbenda est connexa cano
 nicatus. altera etiam sine canonicatu
 confertur.

c Ryp. c. cū
 M. ferrar.
 nu. 17. vers.
 secundo mo
 do. de const.

Et quantæ hæc res Romanis Pon
 tificibus semper curæ fuerit, ne videli
 cet clericus inopia & egestate pressus
 iaceret, indicant plures constitutione
 diuer

diue
 ficib
 N
 que
 mou
 uide
 ta, v
 alim
 ei tit
 pat
 mer
 etia
 data
 tulo
 re. c
 ordi
 cit,
 pro
 titu
 hibe
 cler
 abse
 ne f
 ben
 ptus
 leri
 diar
 nec
 fun

LIBER SECVNDVS. 119

diuersis temporibus à diuersis Pontificibus editæ.

Nam & statuerunt, ne possit aliquem Episcopus ad sacros ordines promouere, nisi cui de alimentis etiã prouiderit, vel præbēda aliqua ei assignata, vel ex proprio sui ipsius patrimonio alimenta suggerendo, quoad certum ei titulum contulerit, nisi promotus in patrimonio locuplete esset, ex quo alimenta congrua habere posset. d Hinc etiam qui ex potestate sibi generaliter data clericos ad sacros ordines sine titulo euexit, eis etiam tenetur prouidere. qui verò certas personas mandat ad ordines euehi, vel personis ipsis ius facit, vt ab alijs promoueri possint, eis prouidere tenetur, si ad sacros nullo titulo fuerint euecti. e Hinc etiam prohibentur in Ecclesijs collegiatis plures clericos instituti, quam quot se alere absque penuria possint. f Eadem ratione fit, vt congruum non sit carere præbēda eum, qui in canicum est receptus. g quamprimum se facultas obtulerit, & interim distributiones quotidianas percipiat. h multaq: alia ad hoc necessario instituta sunt, quæ aliunde sunt assumenda.

d c.ii. c. iiii. c. tuis quas stionibus. e c. si Episcopus. in f c.i. c. authoritas te. de Institu. g c. relatū. in si. vbi gl. eod. tit. h d. c. relationum. c. dilectus fili. i. s.

Præ-

ANO. liuino f. fficia, v. e possin. al Deo. are: quo. possibi. et inge. d circo. s cleric. bus op. n vt tan. nt. b. S. arū v. ecurrer. ominu. ant, sub. æ app. æbēda. in Ec. one di. & alter. ca cano. onicat. is Pon. e videl. e press. utione. diuer.

Præbendæ autē omnes aut aliquorum in tutela & patrocinio sunt, quæ ab illis aut positæ aut locupletatæ sunt, quas & propterea Patronatus iura appellamus, quamvis hæc fortasse quæ præbendarū nomine non comprehendit, de quibus infra. Plerunq; autem liberae & ab omni cuiusque patronatu solutæ sunt Præbendæ. In quarum collatione consuetudini imprimis, si aliqua ibi vigeat deferendum erit. nam ex consuetudine capitulum solum conferre soleat, soli hoc ius permittetur. Prælati cum capitulo, vtriusque factum & consensus exigetur. Sin nulli ibi vigeat consuetudo, & de Præfectorum Ecclesiæ collegiatæ vel conuentualis agatur, collegium eliget vel conuentus, confirmabit Episcopus. At si de beneficio inferiore agatur, puta beneficio præbendæ uel simplici ecclesiæ cathedralis, Episcopus ipse vnâ cum Capitulo eorum largiendorum potestatem habebit; si tamen paruum fuerit beneficium vel solus Episcopus sine Capitulo latam in eo potestatem habebit. Sin Præbenda vel dignitas, aliud uel beneficium, de cuius collatione agitur non in Ecclesia Cathedrali sint, sed

in ali

in a
lato
per
qu
folu
bit.
que
I
nib
ni P
min
qua
(vt
ea t
mag
fess
si qu
nem
bus
omn
curi
tium
bus
tiger
tjjs a
in o
inici
miP
titul

LIBER SECVNDVS. 121

in alia collegiata, id collegiū cum Præ-
lato eligent, institutio ad Episcopum
pertinebit. In beneficijs verò cæteris,
quorum dantur Rectores, si tenuia sint
solus item Episcopus potestatem habe-
bit. sin opulentiora sint, Capituli quo-
que consilium erit adhibendum. ⁱ

*i Hostien.
in summa
de Elect.
Abb. c. cum
Ecclesia.*

In his autē omnibus maxima & om-
nibus regulis soluta est semper Roma-
ni Pontificis potestas, quæ nullo modo
minui vnquam potest, quin omni casu
quæuis beneficia elargiri possit. ^k Sed
(vt omnia beneficia illi⁹ in manu sint,) ^k
ea tamen proprio quodam iure ad eum
magis spectare videntur, quorum pos-
sessores in curia Apostolica obierint. ea
si quidem præter Summū Pontificem,
nemo conferre potest. ^l quod in omni-
bus cuiusq; generis beneficijs procedit
omnium aulicorum, & quorūcunq; ad
curiam accedentiū, vel ab ea receden-
tium, si in locis à curia non remotiori-
bus duorū dierū itinera eos mori con-
tigerit ^m nec non, & in legatis vel nun-
tijijs aliquo per Curia transmissis. ⁿ Item
in omnibus his, qui curiam sequentes
in itinere moriuntur. ^o Solent etiā Sum-
mi Pōtifices, certarū personarū, certiq;
tituli beneficia vbiuis locorū illæ per-

*col. iii. vero
si. primo ca
su. de Elect.
vbi appost.
c. licet ec
clesiarum
in vi.
l d. c. licet
ecclesiarū.
in vi.
m c. presen
ti declaran-
mus. in vi.
c. ad regia
men. in ex
trauag.
n extraua.
ex debito.
de elect.
o c. cū præ
senti.*

F sonæ

sonæ existant, & vbiq; eorum possessorès decedant largitioni suæ reseruari, alijs potestaté ea conferendi adimittentes, & irritū decernentes. quod cum faciūt, illa, quæ sibi reseruarint, beneficia adeò sunt affecta, vt eorū collatio per alium exinde quemcūq; facta nullius prorsus momēti habeatur. P. quini-
 mò & si præbenda prius alicui esset per electionem collata, quàm per Pontificē cum Decreto reseruata, omnia post reseruatiōem subsequuta effectū credebunt; licet reseruatō, inhibitiō, & Decretum electionem, aliāque præcedentia non afficiant. ¶

P ad regimē. c. ad romani. in extrauag. con. & c. ex debito. de elect. & c. dudum. de præb. in vi. q c. si eo tēpore. de ele. in vi.

r c. sm. de offi. legu. in vi.

Legatus quoque de latere Summi Pontificis missus beneficiorum conferendorum ius habet, vt suprā nos docuisse meminimus. alius verò Legatus, qui à latere Apostolico non sit profectus, nisi specialiter hoc ei indultum sit, beneficia non confert. ¶

Si verò ipsum Pōtificem Romanum mortuum esse contingat, atque ita sedem Apostolicam vacare, tunc cum beneficia curiæ Romanæ otiosa fiunt, aut, si mortuus Pontifex sit, antequàm beneficia conferret, quæ se viuente vacabant, eaq; beneficia ex his sint, qui-

bus
 nari
 per
 I
 dist
 tiun
 part
 per
 te p
 cesi
 dat
 in C
 ta a
 octa
 vt d
 alia
 ra, v
 stoli
 sint,
 S
 mus
 gē m
 quā
 stoli
 dina
 conf
 vel l
 plior
 redu

LIBER SECVNDVS. 123

bus animarum cura est annexa, Ordinarium, ad cuius donationem alioqui pertinuissent, illa conferre poterit. *s. c. si Apo- stolica sede.*

Item si Summus Pōtifex in mensem *in vi.* distulerit beneficiorum in curia vacan-

tium ad se pertinentem collationē, eas partes ordinarius excipiet conferendo per se ipsum, vel ipso in remotis agente per suū vicarium generalē, in diocesi existentē, cui id canonicē sit mandatum. *t. c. status*

in Concilio generali Lugdunensi editum. *de præben. in vi.*

quæ tamen per Bonifacium octauū creditur abrogata, cum Sanxit, ut dignitates, personatus, præbendæ, aliq; beneficia Ecclesiastica cum cura, vel sine cura, quæ apud sedem Apostolicam vacare noscantur, & vacatura sint, sedi Apostolicæ reseruentur. *u. extraua.*

Sciendū est etiam, cum ipsemet Summus Pontifex beneficia cōfert, vis longè maioris huiusmodi esse collationē, quàm ab alijs factā. hinc si à sede Apostolica, vel Legato ipsius vni, & ab ordinario alteri eodem die beneficium conferatur, is cui ipsa sedes contulerit, vel legatus (propter conferentis amplio- rem prærogatiuam) erit alteri defere- *piè sollicitus*
londinis. Co-
mes in reg.
de triē. pos.
reg. 31. dicit
communē,
quòd c. sta-
tutū sit cor
rectum.

redus, nisi appareat ab ordinario prius factam.

*x c. si à se-
de. de præ-
ben. in vi.* factam esse collationem, vel nisi alter possideat. *x* Item si super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, sicut ipsa gratia, (licet nondū sit in eius executione processum) morte nō perimitur concedentis sic neq; etiam re integra perimitur executoribus data potestas. *y*

*y c. si super
gratia. de
offi. deleg.
in vi.*

At si super prouisione certæ personæ, facienda sit data potestas alicui nō ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem, illa quidem expirat omnino, si cōcedens re integra moriatur, quāuis, vbi nulla personarū facta expressione alicui gratiosè est concessa facultas, vt auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia prouidere, vel beneficia, (quorum collatio est ad sedem legitime deuoluta) conferre, contradictores etiam compescendo, non expiret etiam re integra per obitum concedentis. *z*

*z c. si cui.
de præben.
in vi.*

Frequenter etiam Sum. Pon. potestatem suam in alienis dioccesibus alijs quoque modis exercet earumq; ordinarijs ita manus deuincit, vt non possint in conferendis beneficijs ius suum liberè exercere; dum vel ipse beneficia in eorū diocesi posita largitur: vel ipsis in-
iungit;

NO. iungit, vt vel soli, vel cum alio, qui executoris partibus fungatur, certis beneficia vacatura personis largiantur: vel etiam soli executori mandat, vt in aliena, Diœcesi aliquibus provideat: quo casu ex solo rescripti Apostolici ordinario vel Capitulo, vbi ad ipsum collatio pertinebat, facta redditione absq; alia etiam executoris insinuatione, inhibitione, vel reseruatione, beneficium id, pro quo scriptum fuerit, adeò censetur affectum, vt nullius roboris habeatur alij de eo facta largitio.^{aa} Interdum tamen non omnis potestas ordinario adimitur per huiusmodi rescriptum.^{bb}

Sciendum est, quamuis plenissima sit alias in beneficijs interpretatio facienda: literas tamè ad beneficia obtinenda impetratas, cum sint ambitiosæ, restringendas esse, & ideo, si alicui vsque ad certam Summam prouideri mandetur, non in pensione, sed in beneficijs ecclesiasticis tatum prouideri oportebit, nisi de pensione mentio habeatur expressa. Eadem ratione fit, vt quamuis sub nomine Ecclesiarum ciuitatis comprehendatur aliàs ecclesia Cathedralis; cum tamè alicui præcipitur de beneficio in aliqua ecclesiarum ciuitatis, vel

*aa c. si Cuius
pitula. de*

*conces. pres
ben. in vi.*

*bb c. si soe
li. vbi glo.*

*mag. in fi.
de conces.*

pres. in vi.

Dicecesis prouideri; ad Cathedralē ecclesiam, (quæ propter ipsius honorē sub hac generalitate includi nō debet) mandatum huiusmodi non extendatur. Aliud tamē erit, si mandetur in aliqua Ecclesia prouinciæ prouideri tūc enim & metropolitana, & cæteræ cathedrales Ecclesiæ continentur. cc

*cc c. quā
uis plenissim
ma. in vi.*

Item, cui de nō sacerdotali præbenda prouideri mandatur; ei etiam volenti sacerdotalis huius autoritate mandati cōferri nequibit. Huc pertinet, quod, si in ecclesia, in qua integræ, & mutilatæ præbendæ existunt, præcipiatur alicui integram præbendam conferri, mutilata præbenda non poterit etiam consentienti dari. Et, cum iniungitur, vti certi valoris præbēda alicui tribuatur, non poterit minoris valoris præbēda vel consentienti assignari. huiusmodi enim mandata (quorum fines diligenter seruandi sunt) non debēt extra casus expressos extendi. dd

*dd cui de
non sacerdo
tali. in vi.*

Item, si alicui de Ecclesijs personatibus, dignitatibus, vel alijs beneficijs quibuscunq; de animarum cura mentione non habita prouideri mandatur, ea conferri nequibunt, quibus ea cura annexa est, longē enim præstantiorem esse

esse oportet eum, cui cura animarum cum beneficio creditur, quam qui ad alia beneficia vocatur, est enim ars artium regimen animarum. *cc*

*cc c. cū sit
ars. de Eta.
& quali.*

His adde, quod cum Pontifex Romanus præcipit, ut alicui provideatur de personatu vel dignitate, quamvis curam haberent animarum, vel collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem spectantibus quorūcunque, hæc dignitates vel personatus videntur excepti, qui electione conferuntur. *ff* nec quicquam suffragij conferret de electione mentio enuntiatiuè habita. *gg* Cumq; inter collationem, præsentationem, & Institutionem multū inter sit, si cui de beneficio ad alicuius collationem spectante providei mandetur, de illo, quod ad eius Institutionem, vel præsentationem pertinet, providei non poterit, nec econverso, vno etenim supradictorum casuum expresso, mandatum ad alios non extenditur, institutio enim de beneficio ab Episcopo fit, quod est in patronatu alicuius post factam admissamq; præsentationem, præsentatio fit à Patrono ipsi Episcopo de eo, quæ velit ab Episcopo institui, Collatio est donatio ab eo facta

*ff c. cum in
illis.
gg cle. p. de
præben.*

qui conferendi potestatem habet de beneficio, quod nullius in patronatu sit. multa præterea alia similia exempla sunt prædictorum ratione, & regula studio-

hh *d.c. cum
in illis. in
vi.*

sus sibi colligere potest. hh
Non tamen ibimus inficias, interdum quoque plenam & latam in beneficijs interpretationem fieri, ut, cum motu ipsius Summi Pontificis propria litera conceduntur, nam huiusmodi litera pluribus beneficijs eodem tempore vacantibus de opulentiore intelliguntur: si æqualis sint valoris, ei permittetur optio, cui litera sunt concessa. Contra vero ad Postulationem alicuius datæ literæ, ad beneficium angustius restringuntur. & si æqualia sint beneficia, eliget is, qui alioqui conferendi ius habebat. ii

ii *c. si pluribus. in vi.*

Sed quemadmodum curant leges Pontificiæ, ne quis clericus in egestate iaceat, ita prospiciunt, ne quis beneficiorum ambitione alterius morti inhiat

kk *c. ii. de
conces. præben.*

ll *c. cum no
stris. de con
ces. præben.
fel.*

quapropter vetat Concilium Lateranense ecclesiastica beneficia vel ministeria alicui conferri priusquam vacent, vel promitti, kk adeo quidem ut omnino vacare ea oporteat. ll Et ne villo comento Concilij decretum deludi possit, quavis olim Prælati recte promitteret, se pro-

pro-

prouisurū, cum primū potuisset, mm exte-
nore nu. 8.
de rescrip.
nn c.ii.de
conces.prae
ben.in vi.
Ab. d.c.ano
tepe.
 Bonifacius tamē VIII. irritas inanesq; oo c.i.de
praben.
 decreuit quascunq; promissiones sub
 quavis verborū forma factas, quibus di-
 rectò vel obliquè aperiri possit via ad
 beneficia vacatura, nn Qui vero in viui
ben.in vi.
Ab. d.c.ano
tepe.
 sacerdotis præbendam suam non ab-
 iurantis locum sciens substitui se pati-
 tur, præbenda priuatur, & ab Ecclesia-
 stica cōmunionē pellitur eo ipso, quo
 se passus est, viuo sacerdoti successio-
 nem dari. oo Postremò nō lateat, in cau-
lis quorumcunq; beneficiorum pro-
cedi simpliciter, & de Plano, sine stre-
pitu & figura iudicij. PP

Quibus modis Beneficia uacent.

Tit. VII.

AT ne quis fortè ambigat, quando
 beneficia vacare dicantur, huic
 quoque rei ex parte satisfaciemus. Va- a c. susce-
care igitur potest beneficiū morte, vel
renuntiatione eius, qui illud fuerat af-
scip. in vi.
toto tit.
de rer. per.
c. ex lite-
ris. c. graue.
 secutus, a siue simplex sit renuntiatio, b
 siue permutationis causa facta. b Item
 si pœnæ causa ob delictum quis fuerit c
 priuatus beneficio. c

Item si quis ad Episcopatū electus
 fuerit, & confirmationē electionis acce-
 perit,

F 5 perit,

d c. cum in
cunctis. §.
cū vero. de
elect.

e c. de mul
ta vbi Ab.
iii. not. ex
traua. ex
crabilis.

f c. quantò.
de transla.
episco.

g c. licet ca
non. c. cōmis
sa. de elect.
in vi.

h gl. c. i. de
cler. cōiug.
in vi. Ab. c.
i. extra. eo.

i Bertrā.
cōf. cxxxii.
nu. 19. l. ii.
rebus. titu.
requisita
ad collatio
nem, nu. 61. ferre. i

perit, ecclesiasticorumq; bonorum ad
ministrationem habuerit decurso tem
pore consecrandis Episcopis à Cano
nibus diffinito is, ad quem spectat, be
neficia, quæ habebat, disponere libera
potest. d Quin & generaliter vbi cunq;
secundum beneficium quis assequitur
quod vel curam habeat, vel dignitate
annexam, prius ipso iure vacabat, cu
vel dignitas vel cura inhærebat e quo
& inf. dicemus. Episcopo quoque ad
aliam sedē propria autoritate se trā
ferente, eiusque possessionem adeptū
prior eius sedes vacua fiet. f

Vacuum quoq; fiet beneficium pa
rochum, differente eo, cui fuerat con
cessum, vltra annum sacerdotalis ordi
nis consociationem assequi. g Item va
cat beneficium clerici, qui matrimo
nium contraxit. h Nec deerunt forte &
alij modi, qui studiosis lectoribus cano
nicas constitutiones diligenter inspi
cientibus occurrent.

Illud sciendum debere Episcopum,
aut alium, qui beneficia conferat, mo
dum exprimere, per quem beneficium
à se collatum vacet, nec satis fore,
dixerit, vacantem se Ecclesiam con
ferre. i

De Prohibita Beneficiorum multi-
plicitate. Tit. VIII.

Sed & ne dum Clerici opibus eccle-
siasticis suprâ modum augentur, &
plurium Ecclesiarum curæ præficiun- ^{a c. quia}
tur: vel tantò oneri succumbant, & ali- ^{nōnulli, ubi}
quas ex Ecclesijs suis debito ministe- ^{Ab. de cler.}
rio destitutas esse patiantur, quæ singu- ^{nō residen.}
læ singulis credite melius fortassè fuif- ^{b Abb. c. cō}
sent administratæ, ^a vel ne fortè amplis ^{iamdudū.}
luxuriantes diuitijs clerici nimiū effe- ^{col. pe. m.}
rantur, dum ipsis redundat, quod alijs ^{8. c. ex}
deest: & ne desint, quæ alijs clericis sup- ^{tirpandæ.}
peditari possint, Ecclesiæ facultates, si ^{§. quia ve}
pauci eas exhauriant. Idcirco statutum ^{rō. nu. 34.}
est, ne quis clericus beneficium aut di- ^{in rep. de}
gnitatem habens aliud insuper benefi- ^{præben.}
cium assequi, & retinere cum priore ^{c d. c. ex}
possit: nisi tamen alterum ex his sim- ^{tirpandæ.}
plex sit, & in quo residere minimè oportet ^{§. quia ve}
ex cōsuetudine, & angustius, quàm ^{rō.}
ut eo clericus honestè subleuari possit? ^{d c. quia}
vel nisi vnum alteri annexum sit, ^{c intantum.}
quæ cura Episcopo incumbet, ne pa- ^{de præben.}
tiatur suos clericos plures ecclesias eo- ^{§. c. ordi}
dem tempore habere. ^{d narii. de ofi}

At si quis cōtra hæc præcepta eodem ^{fic. ord. in}
tempore plura beneficia tenere non ^{vi.}

dubitarit, hodiè aliam quam olim vindictam sentiet. nam (vt nihil antiquitatis penitus ignoretur) sciendū est, quater in hac re diuersis quatuor temporibus variatum esse. Et primū quidem Alexan. III. constituit, vt qui duas ecclesias, seu curatas, seu cura carentes, duasue dignitates, aut duos personatus haberet, vtrum ex eis retinere vellet, optare posset, alterū autem omninò, vt dimitteret.^e Sed Concilium Lateranense hanc cōstitutionem nimium mitem iudicans, noluit vt res deinceps in clerici arbitrio esset, cum vtriq; beneficio vel dignitas, vel personatus inesset, vel animarum cura, sed vt beneficium posterius huic omninò auferretur & potestatem conferendi posthac amitteret, qui illi postremū cōtulisset.^f Sed hoc tamen beneficium ex hac cōstitutione ipso iure non vacabat: quare Innoc. III. in generali concilio statuit, vt beneficium cum cura habens, vel dignitatem, vel personatū, si aliud simile beneficium, vel dignitatem vel personatum accepisset, beneficio priore vel dignitate, vel personatu tamq; ipso iure vacantibus cēferetur priuatus. Itaq; ex Innocentiana cōstitutione non se-

e c. referente. c. praterea. de praben.

f cap. quia nonnulli. de cler. non resi.

cun-

cundū vt ex Concilio Lateranensi, sed primū aufertur, idq; ipso iure, quod ex eo concilio nō erat. Sed & hęc Constit. locum non habet, nisi prius beneficiū, vel curæ onus, vel dignitatem, vel personatū haberet, licet secundum ex illis esset, g neq; huic cōstitutiōi locus erit, *g c. de multa vbi Abb. & si quis personatum cum cura animarum, & ecclesiam parocham præbēdæ annexam eodem tēpore habeat. h Illud quoq; addidit, vt, si quis post vnum beneficium, & alterū assequutus sit, & prius nihilominus retinere p̄seuerarit, vtroque sit priuatus: multaq; alia. Quæ omnia & si viderentur constituta prudenter, satis tamen plenè Ioanni XXII. nō fecerunt: quare is adiecit, vt quicumq; secundum curatū beneficiū, vel dignitatem, aut personatū acceperit, nisi cōfestim post adeptam secundi quietam possessionem primūm re ipsa publicis personis præsentibus dimiserit, vtroq; sit ipso iure exutus. quæ si nihilominus percinaciter retinere contenderit, ad aliud quodcunq; ecclesiasticum beneficium indignus admitti deinceps iudicetur. In religiosis verò clericis, iā tum à Bonifa. VII L. statutū fuerat, vt si habens Prioratū vel ecclesiam cum cura*

g c. de multa vbi Abb.

iii. not.

h c. super eo. de præb.

in vi.

extrauag. à Bonifa. VII L. statutū fuerat, vt si habens Prioratū vel ecclesiam cum cura bilis.

animarum, aliud quoque simile accepisset potestate à summo Pōtifice non facta, primùm ipso iure vacare censetur. quod si confestim à se non abdicarit, tanquàm ambitiosus ab utroque arceatur, & ampliùs eligi non possit. *k* Et tamen sciendum, quod nisi posteriori beneficij fructus percipere possit, constitutionis suprascriptæ pœnæ non erit obnoxius: putà, si illius posterioris beneficij fructus, sicut etiam aliorum vacantium ad certum tempus alicui fuerit concessi. *l* Quæ hactenus differuimus de beneficiorum exaggeratione à iure interdicta secundum iuris communis regulas procedunt: verùm iuris communis obseruationem relaxat interdum (vbi ecclesiæ vtilitatem hoc postulare videt) Sum. Pōtifex, vel Episcopus, vel ex personæ meritis, veluti dignitate, integritate, scientia, plurimo rerum vsu, vel etiam nobilitate, indulgendo, vt beneficia plura alicui liceat eodem tempore habere. Et si quidem vtrunque beneficium animarum curam gerat, vnus erit hæc authoritas indulgenti summi Pontificis: sin vel vtrunque vel eorum alterum simplex sit, Episcopus quoq; gratiam facere poterit, nisi

vtrun-

k c. cū singula. i. prin. in vi.

l c. si tibi cōcesso. vbi glo. de pres. ben. in vi.

LIBER SECVNDVS. 135

utrumq; in eadem ecclesia existat, imò
& si plura sint, quàm duo, sed vni tan-
tùm ex eis cura animarum sit poterit,
nihilominùs Episcopus indulgere, si
ecclesiæ vtilitas id suadeat, & causa iu-
sta subsit, quod nonnulli extendere vo-
lunt, & si duo curata essent, si publicæ
vtilitatis spiritualis studio magis, quàm
personæ meritis ducatur. *m*

Cæterùm sicut quibus supradictum
est modis, sacri canones inuigilant, ne
vni plura beneficia accumulentur: ita
econuersò prohibent ad vnum benefi-
cium plures personas admitti: ne vel
beneficiũ hoc modo scindatur, vel eo-
rum vnus, aut alter expectet, dum à so-
cio vacet: itaq; eius mortem optet, ^{si}si-
cut neq; duo eiusdem canonicatus, vel
præbendæ socij esse possunt. ^oSi tamen
præbenda ita opulenta sit vt duobus vi-
ctum commodè præbere possit, in duas
scindi eam licebit. nec Turonense Con-
ciliũ hoc improbat, quæ si partes sectæ
non sufficerent, ambæ essent per secto-
rem ex præbendis alijs vacantibus au-
genda, & earũ fructus præbendas sectas
habentibus pro parte tribuendo, dum
tot fructus ex eis supersint, quot cano-
nico sufficiant. alia enim præbenda

atte-

m Abb. c.

de multa.

num. 19. &

c. extirpano

de. §. quia

verò. nu. 43

versi. ex his

sequitur.

n c. maio

ribus. c. tue

fraternitas

de. de præ

ben.

o c. dilecto.

de præben.

p c. vacano

te. de præ

ben.

attenuari non debet, vt alia locupletetur, q̄ nisi necessitate impellere. r̄ Si vero aliqua præbenda cathedralis ecclesiæ ita inops sit, vt clerico ad victum oportunū non sufficiat, capella ei annecti poterit, dū ne illius presbyter, & ipse congrua portione defraudetur, si capella vtrique satis esse potest. s̄

q̄ c. cū cau-
sam que
vbi Abb. de
præben.
r̄ c. fin. de
ver. sig. c.
ex parte. de
constit. glo.
d. c. vacan-
te. in fi.
mag. glo.
s c. exposui-
sti nobis.

Animaduertere autem debet is, qui conferendi potestatem habet, ne ex affectu carnali, sed sano, & recto iudicio Ecclesiasticum officium vel beneficium, & in personam quæ magis visa fuerit idonea locet. Item vt nequa ex pactione, vel conuentione quacunque conferat, nec sibi retineat vllam reddituum portionem, alioque modo beneficium diminuat. Cōsultius etiam fuerit, si palam, non clam beneficium contulerit. t̄

t c. vnico.
ut Ecclesia.
benefi.

De Pensionibus. Tit. VIII.

ET si beneficia integra conferri debeant, nō diminuta, potest tamen interdum aliqua ex his decessio fieri, vt fructuum portio ab eis detracta alicui suppeditetur: quæ portio pensio appellatur. Eaqu; vel in titulum beneficij solet assignari ei, qui ad Ecclesiasticos ordines recipitur. Vel vexationis redimendæ causa

causa quę Rectori beneficij modò procurata non sit, ab aliquo in iudicio infertur, interdū & illi exoluitur, qui suū beneficiū alteri cessit, ne interea, dum superstes est, vitam inopē ducat: alia uē de causa. Sed & remunerationis gratia alicui nonnunquam constituitur: ueluti, si cuius opera utatur Ecclesia, nec refert an is Clericus, an laicus sit.

Moderatam tamen pensionem esse oportet, ne usq; adeò beneficiū extenuet, ut eius Rectori nō supersit, unde sustentari valeat. Hinc ferè obseruari solet, ut non maiorē tertia partem beneficij deducat: id est, ut quātitas fructuū, quę ex beneficio in pensionem detrahitur, tertię partis annui redditus beneficij onerati summā ne transfiliat, quod eo dictum uoluimus, ne cui persuasum sit, posse pensionem per quotas assignari, id enim simonię vitio non careret.

II. Illa quoq; pensio improbatur, quę per collusionem constituitur: ut cum Rector Ecclesię patitur sibi litem fieri, ut sub specie litis redimendę commentitio aduersario aliquam pensionem transactionis causa promittat super litigioso beneficio. Nec is tutus erit, qui pactione prius inita pensionem obtinuerit,

nuerit, nisi Summi Pontificis sese auctoritate munierit.

Ante omnia verò pensionis imponi vllum onus non debet, nisi Antistitis accedente auctoritate, sed non Pontifex Roma. solùm pensioni excipiendæ authoresse potest, verùm & legatus latere eius profectus: alius autem Legatus non potest, nisi hoc ei specialiter concessum. Item Episcopus Pensionem deducere potest, si qua eum iusta causa moueat, quæ euidentem Ecclesiæ utilitatem importet: dummodò, neque pensionis transferendæ potestatem eum facere posse, neque post eius mortem, cui est concessa, posse eam perpetuare intelligamus.

Item, qui aliquam Ecclesiam erigit, vt patronatum eius nanciscatur, potest in eius fundatione pensionem, de beneficio excipere alij Ecclesiæ, aut sibi Episcopi accedente consensu, quotannis soluendam.

In primis quoq; eius Rectoris consensus exigitur in pensione constituida, qui id oneris subiturus est: quisquis sit is qui pensionem est impositurus, seu Sum. Pon. seu Legatus, seu Episcopus, quòd etiam regulis Cancellariæ sanc-

ciri solet. Sed neque infante minor, neque illegitimus, nec Excommunicatus pensionis illius capaces sunt, quæ vel beneficij loco, vel in titulū datur.

Extingui autem potest etiam sola partium conuentione, licet nulla Antistitis authoritas accesserit, nisi in alimenta esset constituta, vel pecunia data redimatur, quemadmodum frequenter vsurpari videmus, quinque, fortè, aut sex, aut septem ad summum anticipatis pensionibus, quibus casibus receptum est Summi Pontificis auctoritatem desiderari.^a

*a Gig. in
tract. de
Pension.*

De Iure Patronatus. Tit. IX.

QVia Ecclesiæ, quæ alicuius in patronatu sunt, propria quædam ab alijs diuisa iura habent, quæ & ipsa necessarium est intelligere, de his quoq; quatenus instituti huius nominis ratio patitur, dicamus. Ius ergo Patronatus (seu aduocationem, seu custodiam, seu alio nomine quis illud appellet) est, quod alicui in ecclesia acquiritur, eò quod ipse, vel eius authores ecclesiam posuerint, ædificarint, vel suis opibus nō minimū auxerint, cōsensu Episcopi adhibito ex quo iure, cū utilitate honor, & onus simul resultant.

Potest

Potest autē quis huiusmodi patronatus iura nancisci, seu laicus sit; seu clericus, (& si in collegiata ecclesia longius infirmius habeat ius laicus ^a) quicumque enim fundum ecclesiae aedificandae largitus fuerit, vel ecclesiam suis sumptibus aedificarit, vel aedificatae non sordidam dotē dederit, ut hoc ius nancisceretur, in ipsa ecclesia ius adipiscitur patronatus. adeo ut si quispiam solus tria haec praestiterit, soli etiam totum hoc iuris integrè quaeratur. si tria haec munia à duobus, vel pluribus diuisim obiecta sint, ambo, vel omnes illius ecclesiae acquirant patrociniū. Ex quo haec consequentur, ut ipsi idoneos Rectores in illis ecclesijs Episcopo offerre possint instituēdos. quibus si spretis Episcopus alios ibi instituerit, nihil egerit, isq; instituendus erit, quem patronus praesentarit, ^b nec desunt alia commoda patronis, qui Ecclesiae fundandae, vel augendae suis copijs operam tulerint. nam si forte ipsi, aut eorum filij eo inopiae reducti fuerint, ut suppetijs alienis egeat, ab eadē ecclesia praesidiū vitae pro temporis usu percipiēt. ^c Sed & suus honor patrono seruetur. nam procedentibus, atq; urbē, vel ecclesiam supplicationū

*a c. masba
na. c. sacro
sanct. de ele
ctio.*

*b c. quicumque
c. decernimus.
xxi. q. vii.*

c d. c. quicumque.

gra-

gratia ambientibus Ecclesiæ ipsius clericis, primus eximiusq; eo ordine locus patrono debetur. *d* Ipse autē patronus *d c. nobis. eod. titu.* ecclesiæ tutelam sic suscipere debet, ut quoad possit, eā ab omni iniuria tueatur, & cum presbyterum in ea institutū ecclesiæ nō esse vtilem cognoscit, quia fortē frugi non sit, sed dilapidator, bonorumq; inhonestus cōcoctor, Episcopo denuntiare debet. *e* Non tamen credit clericus, qui ecclesiæ patronus est, sibi licere, ad eam ecclesiā seipsum offerre instituendū, quāuis alioqui valdē idoneus sit, pluribusq; meritis adiuuetur: nemo enim se ingerere debet ecclesiasticæ præfecturæ officijs. *f* Neq; habet patronus vēdendi ius per se, vel donandi, vel tanquam proprijs vtendi rebus iuris patronatus: nec vllū omninō grauatē ecclesiæ imponere potest, nihilq; in ipsa præter antiquos, & moderatos redditus à locorū Episcopis institutos exigere. *h* nec licet clericis ecclesiā à parentibus suis fundatas propria authoritate retinere: aut laicis vel laicorum filijs cōcedere. *i* Sed sicut patroni iura per Episcopum minui non possunt, sic ecōtra nō potest patronus sine episcopi authoritate ius suū exercere:

verūm

e c. filiis. xv. q. vii.

f c. per nos. stras. eo. ti.

g d. c. quicunque.

h c. præterea. de iure patro.

i c. consuetudo.

verum laicus patronus, qui Episcopi neglecta auctoritate clericos in ecclesia instituerit, possessione sua aut alia ecclesiastica bona ex sententia sua liberè distribuerit, anathemate est ferendus. Et clericus qui ecclesiam per laicos sine proprii Episcopi auctoritate acceperit, communionem priuatur. si vero in ea etiam persistere non dubitauerit, à ministerio ecclesiastico, & ordine deponetur.^k Si tamen laicus ius patronatus sibi competens eidem vel alteri ecclesiae, vel alij loco religioso contulerit, quamuis sine Episcopi assensu, concessio valebit: sed nihil tamen per hoc iuri Episcopi derogatur. Et tunc (quamuis patronus laicus quadrimestre tempus duntaxat ad praesentandum haberet) locus tamen pius, in quem tale ius translatum fuerit semestri potietur. nam (quod ad praesentandi ius pertinet, non laici, cui successit, sed ecclesiasticorum iuribus uti conceditur.^l

k. c. praeterea. i. et c. relatum.

l. c. unico. in vi.

m. c. cum saeculum.

Episcopi autem ius in faciendis institutionibus adeo firmum & stabile est, ut quamuis ius patronatus ad exemptos perueniret, nihilo tamen magis Episcopi ius debilitetur, ^m quinimo si Episcopus aliquis sit patronus Ecclesiae

LIBER SECVNDVS. 143

in aliena diœcesi positæ, ipsius sola au-
thoritas nõ sufficiet, sed ab illius dice-
cesis Episcopo instituendus erit ille,
quem Episcopus Patronus idoneum
præsentarit. ⁿ

*n. c. signifi-
canti.*

Cùm autem Patronus quẽpiam ido-
neum coram Episcopo instituendum
constituerit, si eo non repudiato alte-
rum postea æquè idoneum stiterit, vter
eorum præferendus sit iudicio Episcopi
relinquetur, si laicus sit Patronus, si ve-
ro collegium aut persona Ecclesiastica
ius patronatus habeat, prior tempore
oblatus potior habebitur. ^o At si Epi-
scopus idoneum clericum sibi à Patro-
no oblatũ admittere noluerit, alterq;
ab eodem adductus pariter idoneus,
& ab Episcopo admissus corporalem
possessionem acceperit, melior possi-
dentis erit ceditio: quoniã antequàm
præsentatio per Episcopũ admittatur,
& approbetur, ratũ non est, quod à Pa-
trono fuerit inchoatum. ^p Episcopus ta-
men, qui virum idoneum ad se à patro-
no adductum, dolosè recusarit insti-
tuere, de beneficio competenti prou-
idere illi compelletur. ^q Episcopus ve-
rò solus etiã illis Ecclesijs prouidebit,
de quarum patronatu contentio cum
esset

o. c. si autẽ.

*p. e. quod
autem.*

*q. c. pastor
ralis officii
ciii. in fi.*

esse inter Ecclesiasticas personas, ultra
sex menses à vacationis tēpore electio
reitoris sit dilata : vel ultra quatuor
cum laici essent, qui disceptabant: r
tamen nullum ex hoc illi in posterum
præiudiciū fiat, qui superior in lite fue-
rit, quin ipse eum sistere debeat, quem
Episcopus instituerit, & cæteros om-
nes deinceps, qui in ea Ecclesia erunt
instituti. s

r c. eā te.
c. cum pro-
pter laico-
rum.

s c. si vero
ordinario.

Aliud deinde est ius iuri patronatus
in multis simile. Sed ab eo tamen etiam
in multis absimile: id est, cum religiosi
Ecclesiam aliquam sibi subiectam ha-
bent, tam quo ad Spiritualia, quam
quo ad temporalia in qua tamen plene
iure instituire non possunt, nec curam
populi cōmittere, sed authoritas Episcopi
desideratur. nam hoc ius ita à pa-
tronatu differt, quod qui illud habent,
ipsi redditus Ecclesiæ illius percipiunt,
& congruam portionem Rectori assi-
gnant. at qui patronatum habent, nihil
redituum percipere possunt, sed inte-
gri prouentus Rectori instituto per-
mittuntur. t

r c. vn. de
Capel. mo-
na. in vi.
vbi glo. c.
cle. vn. de
sup. neg.
pral. vbi gl.
Ab. c. extir-
panda. §.
quia vero.
prab.

De Religiosis domibus, earūq; sub-
iectione. Tit. X.

scien-

LIBER SECVNDVS. 145

Sciendum est, hoc generale esse, vt
 Quoduis monasteriū, vel quælibet
 Ecclesia ei Episcopo subiecta sit, in cu-
 ius sita est Diœcesis: nisi ea Ecclesia vel
 monasteriū priuilegium exhibeat, quo
 se probet iurisdictioni eius subtractū.^a a *c. pe. ex*
 Nec ideò Episcopi iura in Ecclesia suæ *c. cum vene*
 diœcesis minuentur, quod illa Ecclesia *rabilis. de*
 suæ diœcesis minuentur, quod illa Ec- *relig. do.*
 clesia alteri vnita sit alienæ diœcesis Ec-
 clesie. b Si verò ambigi cōtingat, cuius b *c. ii. eod.*
 Episcopi ea diœcesis sit, in qua extat Ec- *titu.*
 clesia, & propterea incertum sit, à quo
 sit Basilica consecranda, ad illum eun-
 dem erit Episcopū consecrationis gra-
 tia, qui in eo loco hactenus Episcopa-
 lia iura exercuerit. c

Sunt tamen quandoq; Ecclesie pro- *c. i. vbi*
 prijs priuilegijs ab Episcoporum Iurif- *Abb.*
 ditione immunes, & solius Apostolicæ
 sedis ditioni parent. d Ceterum per ex- *d. c. recepim.*
 emptionē Ecclesie concessam, ipsa Ec- *mus. c. cum*
 clesia, & ipsius monachi vel canonici, *capella. de*
 clerici etiam & conuersi perpetuoque *privileg.*
 oblato (nō autem Ecclesie eiusdē pres-
 byter, qui parochianorū curam habet,
 quo ad ea, quæ ad curam eandem per-
 tinent, nec ipsi parochiani) intelliguntur
 excepti. verum si Canonici alicuius Ec-

G clesie

NO.
 nas, vlt
 re electio
 quatuor
 eant: r
 osterum
 lite fue
 at, quon
 eros om
 fia erun
 tronatu
 en etian
 religio
 etam ha
 a, quan
 en plen
 ec curan
 tas Epif
 ita à pa
 habent
 cipiunt
 tori asse
 ent, nihil
 sed inte
 to per
 ig. sub
 scien-

clesiæ eximantur, ipsi soli Canonici (non autem ecclesia vel alij eius clerici) sunt exempti. Si autem clerici cuiusvis Ecclesiæ eximantur, tunc tam Canonici, quàm alij clerici eximuntur, non tamen Ecclesia, nisi aliud in exemptionis priuilegio exprimat. ^e Itè quauis monasterium aliquod exemptum sit, hoc priuilegio tamen Capellæ ei subiectæ perfrui non conceduntur. ^f Et denum, quibus certæ rei vel loci ratione priuilegiū exemptionis concessum est, eodem priuilegio pro alia re, alio uel loco non potentur. ^g

^e c. per exemptionē.

de priuileg. in vi.

^f c. ex ore. de priuileg.

^g c. cū Capella.

De Consecratione Ecclesiæ uel Altaris. Tit. XI.

NON est autem temerè concedendum, ut cuius liceat suo arbitrio Ecclesias ponere, sed (ut rei tantæ suæ dignitas, quantum fieri potest, seruetur) certæ solēnitates introductæ sunt, quæ præire debeant in Ecclesia faciendâ. Nam primū nemo Ecclesiam ædificare debet, antequàm Episcopus ciuitatis eò accedat, & crucem ibi figens publicè atrium describat: ac prius illi, qui ædificaturus est, præfiniat quæ ad Luminarium, & Custodū sumptus sufficiant,

ficiant, & demōstrata donatione sic domum ædificet. Qua erecta atriū aqua benedicta aspergatur. ^apostea per consecrationē Deo ab Episcopo dedicetur cum missæ celebratione. ^bConsecratio aut fit superficiej interioris parietū delimitatione. cum crucibus. ^csed oratoriū non consecratur, quia ad orandū, non ad celebrandum ædificari solet. ^d

Ecclesijs Deo semel sacratīs non est iterum consecratio adhibenda, nisi aut incendio, aut alia ruina defecratae sint: quo casu omnia ex integro agenda erunt, perinde ac si nūquam consecratae fuissent. sed & si incertum sit, vtrū olim consecratae fuerint, an id minū, cū nec certa scriptura, nec testes existant, à quibus indubitatē id sciri possit, nihil prohibet eas denuò à Capite consecrari. At cum Ecclesiæ aut hominiduo etiam citra sanguinem aut seminis vel sanguinis humani effusione, fedantur ea labes. vino aqua diluto, & cinere abstergenda est, quæ appellatur recōciliatio. ^eEcclesia autem non consecrata cuiuscunque seminis fuerit, vel sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lauanda est, ne diuinæ laudis organa suspendantur. ^f

*a c. placuit.**i. q. ii. c. i. de**consec. di**stinct. i.**b c. omnes**Basilicæ.**i. dist.**c Ab. c. pro**posuisti. nus**me. 7. de cō**sec.**d c. fin. de**consib.**e c. eccles**siis semel.**ea. dist. d. c.**proposuisti.**vbi Abb. &**c. si. eod. tit.**& c. solen**itates. i.**ea. dist.**f c. si. ex**tru. eo.*

Quòd autē diximus Ecclesiam post consecrationem pollutam, posse reconciliari, & à macula iniusta purgari, etiam de cimiterio Ecclesiæ intelligendū est. nam, si Ecclesiæ contiguum sic cimiterium, polluta Ecclesia & ipsum pollutū erit: nec debet quis in ea ante abstersionem sepeliri, quòd contrà erit, si ab ecclesia seiunctū fuerit cimiteriū, ipso verò cimiterio polluto quamvis ecclesiæ annexo, non tamen Ecclesia polluta erit. g. Cōsecratio Ecclesiæ etiam priuatis diebus fieri potest. h. quamvis sacri ordines non nisi statutis à iure diebus conferri possint, vt suprà docuimus. honestiùs tamen in diebus faceris uis consecratio fiet. i.

g. c. unico.
in vi.

h. c. ii. extra
tra eo.

i. habetur
in Pontificali.

Ecclesiam, in qua mortuorum cadauera fidelium siue infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet. sed si apta uideatur ad consecrandum inde euulsis corporibus, & rasis parietibus, & tignis eius loci reædificetur, sed si hæc consecrata ante fuerit, missas in ea celebrare licet, tamen si fideles fuerint, qui in ea sepulti sunt. k.

k. c. Ecclesiam.
de cōsecra.
dist. i.

Non solū autē Ecclesia, certis solennitatibus sacra efficitur, sed etiam altaria statas solēnitates quasdam desiderant

LIBER SECVNDVS. 149

rant in eis cōsecrandis: nec nisi lapidea
 sint, consecrari possunt. ^lSolennitates *l c. altaria.*
 sunt hæ, nam post altaris inunctionem *ea. dist.*
 Chrismate factam, & benedictionē ei à
 Summo Sacerdote tributam. ^m in facie *m c. vni. h.*
 ipsius altaris vel dextro cornu fenestel- *fin. de sacr.*
 la aperitur, in qua sacræ sanctorum re- *unct. c. al.*
 liquiæ conduntur vnà cum nomine il- *taria. c. pla*
 lius Sancti cui altare dicatur, & nomi- *cuit. ea. dis.*
 ne Episcopi ipsius, qui sacrū facit: quæ
 fenestella deinde paruo lapide vel qua-
 drato, vel rotūdo operitur, qui lapis si-
 gillū appellatur. ⁿ Quæ in altari immo- *n Abb. c. i.*
 to & stabili procedunt, sed & alia alta- *eo. titu.*
 ris forma est, quòd portatile, seu viati-
 cum appellatur: quia per diuersa loca
 facile transferri potest, & itineri etiam
 est aptum: estque lapis paruus foramen
 habens, & consecrationem, lapide su-
 perimposito. ^o Possunt etiam plura al- *o Ab. d. e. i.*
 taria in eadem ecclesia simul consecra- *p ea. cum*
 ri. ^p Altari autē amoto & sigillo fracto *sis. eod. tit.*
 & diminuto denuò id consecrabitur. ^q *q c. i.*

De Ecclesijs edificadis, uel restituen-
 dis, uel sarcindis. Tit. XII.

SI quando contingit ecclesias instau-
 ratione aliqua egere, putà, vt tecta,
 aut parietes ruinam minantes sarcian-
 tur,

G 3 tur,

tur, vel fulciantur, aut iam lapsi resti-
tuantur, subire hoc onus debet ipsius
Ecclesiæ Rector, si quarta huic vsui à
sacris canonibus ex redditibus ecclesiæ
assignata non sufficiat, & ipsi Rectori
prouetus supersint, vnde hos sumptus
ferre possit, nullaque consuetudo hoc
oneris ad laicos transtulerit.^a

*a c. i. vbi
glo. et c. de
his. de eccl.
edifican.*

Item sciendum licere interdum in
aliena parochia nouam ecclesiam ædi-
ficare, si publica vtilitas id flagitet. ve-
luti, si ita absit parochia ecclesia, vt non
facile animabus curæ eius creditis, vbi
necessitas exegerit, præsto esse possit,
ex quo sæpè eueniat plures animas in
periculum adduci, tunc enim ecclesia
construi poterit, quæ animabus oportu-
nior sit, & ipsi Ecclesiæ veteri ius Re-
ctoris in ea præsentandi vnà cum pa-
trono, qui eam fundauerit, competet.^b

*b c. iii. eod.
titu.*

De Renuntiatione. Tit. XIII.

Qui beneficia, vel dignitates ali-
quas habent, illas interdum re-
nuntiant; quòd cum venia prælati, cui
subsunt, facere debet.^a nam si vel præ-
lato incòsulto, vel fortè in manibus lai-
ci cuiuspiam quis sacerdotium suum ab-
dicarit, nulla erit abdicatio, quòd ad

*a c. almo-
net. extra
eod.*

præ-

LIBER SECVNDVS. 151

praelati praeiudiciū attinet, sanè ipsi renuntianti oberit, hoc laico tribuisse, vt in eius manib⁹ suū beneficiū cederet, idēq; ab eo sibi cōferri pateretur, nam hoc ipso beneficio erit spoliādus. ^b Pu-
ram quoq; & liberā esse oportet renun-
tiationē quæ in manibus ordinarij fit. ^c

Quisquis autem beneficium suum semel renunciarit, sciat sibi ad illud re-
petendum viam esse interclusam, ^d cuius quidem renuntiationis vel ex ip-
sius renuntiantis confessione, vel etiā
Episcoporum literis indubitatum sum-
metur testimonium. ^e Sed & si nōdum
cesserit, cedendi tamen à praelato li-
centiam impetrarit, non licebit ei po-
steà consilio mutato à cessione absti-
nere, sed à praelato cedere cogendus
erit. ^f Quòd si contigerit eum, qui vl-
trò reddiderit beneficium, denuò ad
illud eligi, nihil ei obstabit olim facta
renuntiatio, quamuis etiam iureiuran-
do firmata esset. ^g

Itē si quis probauerit, se non vltrò,
sed coactū metu resignasse, audiendus
erit, adstringeturq; reus, qui ei volun-
tariam exceptionem obijcit, in exce-
ptione causam exprimere, qua ad re-
nuntiandū actor adductus fuerit. ^h

^b c. quod
in dubiis.

^c c. ex para-
te. vbi glo.

^d & doc. de
offic. dele-

^e ga. c. si. de
pact. c. tua

^f nos. de simo-
mon.

^d c. extr. in
missa.

^e c. in praes-
sentia.

^f c. quidā.

^g c. ii.

^h c. super
hoc.

Si quis amica & beneuola canonicorum gratia potius quàm literarum Pontificiarum authoritate cupiens beneficium consequi, ipsorum canonicorum arbitrio mitis se submittere dixerit, non propterea videtur literarum Pontificiarum, quas habebat, fauorem hac sua comitate repudiaffe, nec ei nocebit illiberalis canonicorum contumacia detrectantiu[m] li-

*i c. veniens
ad apostoli.*

teras Pontificias exequi, i quod etiam certius erit, ubi ex ipsis literis institutionem secuta erit: tunc enim (quod enim est) & si ipsis aduersarijs literas apostolicas veluti eas abnuens, & canonicorum gratiam tantum se submittere reddidisset. hoc tamen factum institutionis sibi quaesite iure ex contumacia aduersariorum, & impudeti pertinacia, non priuabitur, potuisset tamen illi hoc in cautum effectum nocere, si nondum institutus fuisset, cum literas Apostolicas prodegit.

k c. sanè.

Item si quis, Prælatum, dum Corporis ægritudine oppressus breui se moriturum suspicaretur, suos subditos absoluerit, ne sibi parere tenerentur, non idcirco tamen præfecturam videtur abdicasse.

l c. lecta.

Potest episcopus, qui vel persecutione veritus, vel aduersa valetudine, aut inscitia deterritus, vel simoniae vitium

tium (quod clàm se in sui commodum, fuerat cõmissum) per osus, alia uè simili causa adductus Episcopatum deposuerat, seq; ad religionem transfulerat, ad episcopatũ denuò assumi, quòd tamen ei tunc nõ petmitteretur, cum propter suum crimen se ab eo remouisset. *m*

Renunciatio etiam per Procuratorẽ *m c. quod translatio*

ad hoc specialiter constitutum fieri potest, & fera erit Dñi pœnitentia tunc

mandatũ reuocare volentis, cũ procurator animi ipsius ignorans mutationẽ Prælato non minùs ignoranti iam beneficiũ reddiderat: nisi vel procurator vel Prælatus dolosè curassent, ne ad se reuocationis nuncium perueniret. *n*

n cle. unica.

Non tamẽ omnibus permittitur officium vel dignitatem suam arbitrio suo deponere, nam & si episcopus aliquis senectutem causatus successorem sibi dari postulet, non facilè impetrabit, si alioqui ecclesiæ vel necessarius, vel saltem utilis videatur. *o* Si quis tamen aper

o c. i. extra.

to mortis in discrimine versetur, dum episcopatus sui administrationem strenuè gerere studet, & in ecclesia sua morari conatur, poterit missionem impetrare. *p* Sed & aliæ sunt causæ, quæ deponendi episcopatus iustam tribuunt

p c. ad sup plicationẽ.

excufationem, quas Innocen. I II. epistola fua ad Arelatensem episcopū dilucidè complexus est: vt tenuis, & male firma corporis valetudo, conscientia criminis, incitia, si plebi sit inuisus, si ei offendiçulo, seu scandalo sit, si irregularitatem contraxerit, q̄ Prælatus autem, qui summo Pontifici immediate subest, non potest ab alio, quam ab ipso Sum. Pontifice, præfecturæ, quam gerit, vacationem impetrare.^r

q̄ c. nisi cū
pridem.

r cap. fi.

Qui præbendam suam exilem ideo abdicauit, vt alij noceret, quem præsumebat literarū Apostolicam auctoritate aliam pinguiorem propediem habiturū, nisi hac tenui dolo suo præueniretur, nihil agit, sed si ipsemet eam maiore in se transferri curauerit, vtraque carebit. hinc enim manifesta apparet fraus, quæ tegi non potest.^s

s c. fi. in vi.

Sciendum est etiam Summum Pontificem renuntiare posse.^t

t c. i. in vi.

De Immunitate Ecclesiarum.

Tit. XIII.

VT clerici diuinis commodius vacare possint, aduertunt canonicæ leges, ne vlla eis onera per laicos imponi possint, sed vt ab omni grauamine &

ne & tributo immunes custodiantur, omniaque eis priuilegia indulgeantur, propter quæ ab omni vexatione securi vni Deo omnē operam suam colendo nauare possint, quapropter plena personarum, & rerum suarum immunitate à laicis perfrui debēt. Ideoq; ex Concilio Lateranensi Sancitum est, ne secularis potestates vllum onus, vel tributum clericis aut ecclesijs imponant, quod si non seruarint, & moniti nō destiterint, ipsos, eorūq; fautores à Christianorum communitate exterminat, nec prius restitui eos permittit, quàm Clericis eo modo læsis integrè satisfecerint. Permittitur tamen ab eis aliquid percipi, vbi maximam necessitatem, vel euidentem ecclesię utilitatem viderint, cui rei secularium facultates nequaquam satis fuissent futuræ. a idq; *a c non minus.* cernēs episcopus & Clerus subueniendum ei iudicarit. Constitutiones autem & sententiæ contra supradicta factæ inanes, & irritæ esse decernuntur. nec supradicta excōmunicationis pœna solutus quis erit, quamuis post legē violatam, pœnamque admissam officium deposuerit, nisi satisfecerit, eadēque pœna etiam successorem deuincit,

b c. aduersus.

e ca. i. de immu. eccl. in vi.

d e. quams quã. de cen sib. in vi.

e cle. præsenti. de cẽs sib.

nisi damnũ à prædecessore suo illatum intra mensem restituerit, ^b quòd cum ab Innoc. III. in generali cõcilio statutum esset, eius constitutionem Alexan. III. cõstitutione promulgata nõ modo approbavit, sed etiam amplificavit, vt ex ea percipi potest. ^c Postea Bonifacius VIII. declaravit, leges supradictas contra collegium, vniuersitates, personasque singulares cuiusuis dignitatis, aut conditionis extendi, quicumq; ab ecclesijs, aut clericis pro eorum personis aut rebus aliquid vectigalis, vel portorij nomine, seu cuiusuis alterius tributi titulo exigere ausi fuerint: pœnãque addidit interdicti, vel excõmunicationis legis violatoribus, ^d quos ita interdictos, vel excõmunicatos publice pronũtiari episcopus curare debet. ^e Sed cum ex Innocetiana lege quædam quasi ansã laicis Principibus oblata videretur, clericos & ecclesias expilandis hac specie, quod eorũ laicorũ necessitas postularet, vt à clericis suppetias expectarent, vel quod clerici eas vltro offerrent, atque ita laici Principes effacerent, vt clerici metu impulsis eorum nutui tãquã necessaria voluntate impulsis obtẽperarent, tributa laicis Principibus,

cipibus frequenter pendentes: idcirco,
 ut huic astutiæ obuiam iretur, edixit
 idem Bonifacius, ut quicumq; prælati,
 vel ecclesiasticæ personæ religiosæ, vel
 seculares cuiusuis nominis, vel generis
 tributum laicis soluerint, aut promise-
 rint absque autoritate sedis Apostoli-
 cæ, sententiâ excōmunicationis incur-
 rant, f quâ Bonifacij constitutionem *f c clericis*
 cum Benedictus XI. declarasset, ad eos *de immun.*
 non extendi, qui spontè soluissent, aut *eccles. in vi.*
 qui à spontè soluentibus accepissent, g *extraua.*
 Clem. V. ut primùm ad sedem Apostoli *gan. de im-*
 cam assumptus est, decreuit Bonifacij *mu. eccle.*
 Constitutionem cum declarationibus
 Benedicti: & quicquid earum causa se-
 quitur esset, reuocari oportere, & pro
 nullis & infectis haberi; utque omninò
 Lateranense, & generale Conciliū ser-
 uarentur in his, quæ de hac materia sta-
 tuerunt. h Hæc quoque inter ecclesia- *h cle. vni.*
 stica priuilegia censentur, quod in ec- *eod. tit.*
 clesiasticis domibus laici iudices, neq;
 iudicare, neq; hospitium quærere pos-
 sunt: i & præsertim causæ, quibus de san *i c. i. de im-*
 guine, vel pœna corporea tractatur in *mu.*
 ecclesijs vel cimiterijs agitari prohibe-
 tur. k Item liber homo ad ecclesiam *k c. cum ecc-*
 confugiens non est ab ea ad mortem, *clesia Dei.*

aliamuē pœnam corpoream trahendus, quodcunque crimen patrarit: nisi vel publicus latro sit, vel nocturnus agrorum depopulator, quiuē itinera frequentata, & vias publicas obsidet, insidijs in viatores paratis: hi enim ab ecclesijs extrahi possunt immunitatis securitate non præstita.^l

*l c. inter
alia.*

Ecclesiæ quoq; non cōsecratae, quæ propriè Basilica appellatur, dùm in ea diuina officia celebrentur, eadem immunitatis priuilegia tribuuntur, quia diuinis obsequijs dedicata nullius est

*m c. eccle-
sia in qua.*

temerarijs ausibus prophananda. ^m Si quis tamen delicti impunitatem ita se consecuturum sperans homicidiũ aut membri mutilationem in ecclesia ipsa, vel eius cimiterio patrare ausus fuerit, quæ, nisi ab ecclesia in quam confugit, defensum se iri sperasset, non fuerat cōmissurus, tam impio homini ecclesia nulli adiumento vel præsidio esse debet: frustra enim legis auxilium implo-

n c. fin.

rat, qui eam violat. ⁿ Et hæc quidẽ sunt immunitatum species, quibus ecclesiæ ecclesiasticęque personæ perfruuntur, & si quæ prætereà sunt, ex latioribus Decretalium Epistolarum, aut Decretorum voluminibus petendæ sunt.

Non

Non tamé ita plena immunitate perfruuntur, quin & ipsæ interdū aliquid oneris ferre cogantur. nam & à muro- rum custodijs magna imminéte neces- sitate excusationé non habét, ° & onus o *c.ii.* procurationis, quæ prælato visitanti persoluitur, effugere non possunt. qua de re suprâ à nobis, quantū ad rem ne- cessarium esse duximus tractatum est. P *p Sup. tis*

Item si quis ab initio cum ecclesiam fundaret, vel suis opibus locupletaret, *tu. de proo curat.*

ut eius patrociniū nancisceretur, ali- quos sibi redditus Episcopo annuente ab Ecclesia illa reseruarit, non licebit illi ecclesiæ hoc oneris detrectare, q *q c. prate* quod non minùs procedit, si res ali- *re à quoniã.* quod onus habens annexum à laicis ad *de iure pa* ecclesiam transferatur. onus enim suū *tro. c. quano* rem sequetur, & ecclesiam quoque te- *to. c. procua* nebit. Decimarum quoque Rom. Pon- *rationes.* tif. soluendarum onus ecclesiam inter- *de censu.* dum adstringit, sed frequentius ipsi ec- *r ib. q. i. c.* clesiæ à laicis decimæ soluuntur. De *si quis lai* qua re mox subijciemus. *eus. glo. cle.*

De Decimis. Tit. XV.

Decimas à populo Sacerdotibus, *tu de censu.* ac Leuitis esse reddendas diuina *a c. decimas* sanxit authoritas. a His enim verbis *xvi. q. i.*

præ-

præceptum diuinum emanauit? Decimas & primitias non tardabis offerre. ^b sunt enim decimæ egentium animarū tributa, quas si quis dederit, non solum vbertatem fructuū recipiet, sed etiam corporis ac animæ salutem consequetur. ^c Et decimæ vel prædiorum, quæ aliquis possidet, ratione debentur, vel propter lucra ex hominis industria & opera quæsitā. & hæ personales decimæ appellantur, illæ prædiales. Soluuntur autem decimæ de fructu omni prædiorum, de sceno, lana, de prouentibus molendinorū etiam eorum, quæ vento impelluntur, de piscinis, apibus, ^d vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, de militia, de negotiatione, & de omnibus deniq; bonis: & ad eas soluendas censura etiam ecclesiastica compelli quis potest. ^e idque simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicij. ^f

Hoc autem differunt decimæ prædiorū à personalibus, quòd in decimis prædialibus soluendis nullæ deducuntur expensæ: ^g nam neque semen, neque sumptus colendo agro facti ante decimas capi possunt: ^h nec impensæ pro reparanda re factæ ex fructibus, vel pensioni-

b *Exod. 22.*

c *c. decima. xvi. q. i.*

d *c. proueniunt. c. n. tit. eos. tit.*

e *c. non est c. seq. & c. ex parte.*

f *cle. dispensatio. de iudic.*

g *c. ex parte. & c. non est. in fi.*

h *c. tua nobis.*

tionibus detrahuntur: veluti expensa domui, aut molendino, aut similibus reficiendis, vel sarciedis. item si sumptu melior factus sit ager, vel vinea: si grex, substitutione in capitū demortuorum loco facta, seruatus sit vel auctus. his in quā erogata modis decimas haud quāquam imminuēt. In ec famulis, aut mercenarijs mercedes debitæ ante exolutas decimas persolui debent, sed decima fructibus lectis cōfessim reddenda est. ^k Quæ verò ex rebus opera, industriaq; nostra, putà ex negotiatiōe partis debentur decimæ non nisi detractis expensis æstimanda sunt. ^l

Personales decimæ ad illam parochiam spectant quæ diuina sacramenta ministrat. ^m Quòd si duæ parochiæ inter se certent, quia altera baptismatis sacramentum conferat, altera autem cætera sacramenta omnia, illa potior habebitur, quæ baptizat. ⁿ

Prædiales verò decimæ ad illam parochiam deferri debent, sub qua prædialia existunt. quod si ea prædialia e celebri- tate, & frequentia hominum, & ecclesiarum ita remota sint, vt nulli ecclesiæ subesse dici possint, Episcopo decimæ soluentur: consuetudinis tamen, si qua

*i c. pastor-
ralis.*

*k c. cur ho-
mines.*

*l glo. d. c.
pastoralis.*

*glo. d. c. ad
Apostolica.*

*ver. perso-
nales.*

*m d. c. ad
Apostolica.*

*n c. cum cō-
tingat. col.*

ii. in prin.

ibi

o d.c. ad ibi fuerit, non negligetur autoritas.^o
Apostolica. Laicus certè incapax decimarum
Abb. d.c. cū censetur. P

contingat. Decimarum quoq; solutio prius fa-
p c. quam cienda est, quā census vel tributū. quod
uis. c. prohi si censuum, aut tributorum solutio de-
bemus. de cimās præcesserint, ab ipsis quoq; tri-
decim. c. butis, & censibus decima deducetur. P

cām. vbi Ecclesiæ quoque ipsæ interdum ad
doct. de præ decimas Ro. Pontifici soluendas com-
script. pelluntur: si pro vniuersalis Ecclesiæ

q c. cū non vsibus sit necessarium, quo casu si quis
sit in homi- dubitet, de quibus rebus solui debeat,
ne. diffusè hoc declarauit Bonif. VIII. sua

r in extra- Constitutione, r & nonnulla quoque
uag. com. c. addidit Clem. V. vt ex amborum Con-
vnico. stitutionibus vobis patere potest. S

s cle. ii. vbi Quando, & quibus solennitatibus
glo. res Ecclesiæ alienari possunt.

Tit. XV.

Quamuis leges Pontificiæ curent,
 que clericis facultates idoneæ ab
 ecclesia desint, & propterea illis præ-
 bendas suggerant: ea tamē bona cleri-
 corum ipsorum in dominio censeri ne-
 mo existimet, vel quod illis possint suo
 arbitrio vti, & in quoscunq; vsus trans-
 ferre: nam præterquam quod supra do-
 cui-

LIBER SECVNDVS. 163.

cuimus, quibus nam vsibus sint illæ facultates destinate prætereà etiã cauendum est, ne alienentur, ne patrimoniũ Petri prodiga Prælatorũ & clericorum libidine exhauriatur. quo facto inæstimabile damnũ ecclesiæ inueheretur, si opes deinde non suppeterent, quibus subleuari possent, qui ministerijs diuinis omnẽ operã suã dicarunt, quapropter ex Concilio apud Syluanũ statutũ est, ne cui liceat alienare rem immobilem ecclesiæ, nec mancipiũ, neq; specialis hypothecę titulo cuiquã addicere. Alienationis aut titulo diffinitũ est cõtineri conductionẽ, donationẽ, venditionẽ, permutationẽ, & emphyteuticũ contractũ perpetuũ. ^a Et sancitũ est

a c. nulli. de reb. eccl. non alien.

Leoninæ Constitutioni subiaccere eos, qui hanc concilij constitutionẽ fuerint transgressi: nẽpẽ vt officio priuẽtur, & omnẽ damnũ illatũ ecclesiæ restituant ipsi qui cõtactum inierint, aut eorum successores: tabelliones autẽ de alienatione instrumẽta cõticientes ex eadem Leonina Constitutione relegantur, & iudices alienationi authoritatem præstantes bonis & dignitate priuat: ^b qui

b l. iubeamus. §. aconomus. C. de sacro. eccle.

bus Symmachus piæ memo. Sum. Pont. addidit, vt si quis presbyterorum, dia-

cono-

conorū, seu defensorū, alienanti prædium ecclesię subscripserit, anathemate feriatur: nisi fortè & alienator, & qui acceperit, clerici restitutione sibi prospexerint. & liceat prætereà quibuscūque ecclesiasticis personis contradicere, & rem cum fructibus alienatam recuperare. ^cSed & Clemens. V. in Concilio Viennensi constituit, ^d ne quis religiosus monasterio, prioratui, ecclesię, seu administrationi cuius præsidens, iura, redditus, aut possessiones eiusdem alicui ad vitam eius, seu aliud certum tempus, pecunia etiam inde recepta, quouis modo concedat, nisi necessitas, aut utilitas monasterij, prioratus, Ecclesię aut administrationis huiusmodi hoc exposcat, conventus sui, aut (si conventum non habeat) prælati proprij assensu accedente & qui contra hæc fecerit, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat: nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur. Quod tamen ad locatiões, vel etiam reddituū, aut fructuū venditiones ad tempus modicum faciendas non extenditur. ^eProhibentur item ecclesię, earumq; bona immobilia, & iura laicis subigi, absque capituli consensu, & Romani Põtificis venia,

*e c. si quis
presbytero.
rum. extra.
eod.
d cle. i. eod.
titu.*

e d. cle. i.

LIBER SECVNDVS. 165

venia, sed omnes cōtractus quouis sint
 robore muniti contra hæc celebrari
 inanes decernuntur: nec impunè abeūt
 prælati qui hæc fuerint transgressi, &
 clerici, qui sese non opposuerint. sed &
 laici, qui prælatos ad hoc cōpulerint,
 dignis pœnis subijciūtur. *f. Cùm igitur* *f. c. ii. in vi.*
incidunt tempora, quibus vel utile est *g. c. non li*
ecclesiæ, vel fortè etiam necessarium *ceat. c. alien*
alienationem fieri, ei erit cōsulendum *nationes. c.*
cum totius cleri tractatu consensu & *sine exce*
subscriptione: gqua forma non seruata *ptione. xii.*
nullius erit momenti alienatio. *h. q. ii.*

Sed longè omnium plenissimè huic *h. c. i. in vi.*
 rei prouidit Paulus Venetus II. dum
 sua constitutione, quæ in viridi est ob-
 seruantia, prohibuit omnium rerum &
 bonorum Ecclesiasticorum alienatio-
 nem: omneq; pactum, per quod domi-
 nium ipsorum transfertur: concessio-
 nem, hypothecam, locationem, & con-
 ductionem, vltra trienniū: nec non in-
 feudationem, vel contractum emphy-
 teoticum, præterquàm in casibus à iu-
 re permissis, ac exceptis rebus & bonis
 in emphyteosim ab antiquo concedi
 solitis (& tūc ecclesiarum euidenti vti-
 litate) dēptisq; fructibus & bonis quæ
 seruando seruari non possunt, pro in-
 stan-

ANO.
 anti præ-
 mathema-
 or, & qui
 sibi pro-
 uibuscū-
 tradice-
 atam re-
 Concilio
 religio-
 esiæ, seu
 ns, iura,
 m alicui
 am tem-
 ta, quo-
 itas, aut
 Ecclesiæ
 odi hoc
 conuen-
 ij assen-
 fecerit,
 eo ipso
 sius re-
 Quod
 edituū,
 pus mo-
 e. Pro-
 ; bona
 absque
 otificis
 venia,

stantis temporis exigentia, prædecessorum cōstitutionibus, prohibitionibus, & decretis alijs super hoc æditis in suo robore nihilominus relictis. & decrevit cōtra hæc facta nullius omninò roboris, & momenti. & tam alienantem, quàm eum qui alienatas res, & bona prædicta receperit, sententiæ excommunicationis subiacere. Alienanti verò bona ecclesiarum, monasteriorum, locorumq; piorum quorūlibet inconsulto Romano Pōtifice, aut contra ipsius constitutionis tenorem, si Pontificali, vel Abbatiali præfulgeat dignitate, Ecclesiæ ingressum interdicit; qui si per sex menses immediatè subsequentes sub interdicto huiusmodi obstinatis auribus perseverarit regimine, & administratiōe ecclesiæ monasterij cui præsidet in temporalibus, & spiritualibus sit eo ipso suspensus. Inferiores verò prælati, commendatarij, & aliarum ecclesiarum rectores beneficia vel administrationem quomodolibet obtinētes, prioratibus, præposituris, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officijs, canonicatibus, præbendis, alijsque ecclesiasticis cum cura, & sine cura secularibus, & regularibus beneficijs,

ficijs, quorum res, & bona alienarunt, duntaxat, ipso facto privati existant: illaq; absq; declaratione aliqua vacare censeantur, possintq; per locorum ordinarios, & alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis quæ propterea priuatæ fuerint) liberè de iure conferri, nisi alias dispositioni Apostolicæ sedis sint specialiter reseruata, vel generaliter: & nihilominus alienatæ res, & bona huiusmodi ad ecclesias monasteria & loca pia ad quæ antè alienationem huiusmodi pertinebunt, liberè reuertantur. h

*h in extra
uagan. i. de
reb. eccle.*

Non licet etiam Episcopo vel Ab- bati terram vnius Ecclesiæ ad aliam vertere, quamuis ambæ in eius sint potestate. si tamen eam commutare voluerit, cum ambarum cõsensu hoc faciat. i

i c. i. eod. titu.

Et permutationes rerum ecclesiasticarum ab antecessore inconsultè factæ à successore emendari poterunt. k

*k c. ii. de
rerum pera*

Causæ autem iustæ ad alienationem rei ecclesiasticæ esse possunt: veluti, si

muta.

ære alieno ita sit oppressa ecclesia, vt illi exoluendo fructus non sufficiant: si rem alienet, quò meliorem emat: si captiuos Christianos redimere velit: aut, si res, quæ alienantur, damno potius & oneri

oneri

I Abb. d. c. oneri sit ecclesiæ, quàm emolumento.
nulli.

Sed interdum & si nulla solennitas in alienatione facienda posthabita sit, ab ea tamen resilire licebit: vt si graue dispendium ex ea alienatione ferat ecclesia, rescindetur enim tunc alienatio

m c. i. eod. per in integrum restitutionem. m
titu.

Sed cùm ex supradictis appareat, ne ecclesiasticis quidẽ personis licere ecclesiasticas res alienare, quo detestabilior est iudicanda Principum secularium temeritas, qui falcem in messem alienam iniicere, resq; ecclesiasticas prophanis sacrilegisq; manibus cõtractare, easq; iure suo, quasi earum domini sint, alijs donare non dubitarint, atque ita egentium clericorum substantiam rapere, vel qui ab eis hæc petere ausi fuerint: quippe hoc modo tentata, irrita esse omnia ex Concilio Lugdunensi iubentur. hocq; impium & temerarium hominum genus à communionem ecclesiæ excludi.¹¹

n c. ii.

De Peculio Clericorum.

Tit. XVI.

Inquirendũ est prætereà, si quis presbyterorum de rebus ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine

nomine res comparuerit quia quem-
admodum suo, ita nec alieno nomine
fraudem facere presbyter de faculta-
tibus ecclesiasticis potest: quoniam
hoc sacrilegium est. & par crimini Iu-
dæ, qui sacros oblationes asportabat,
& furabatur.^a

*a c. inquit
rendis. eod.
titu.*

Et qui patrimonij nihil habebat pres-
byter, quo tēpore ad sacrum ordinem
promotus est, si postea prædium eme-
rit, ecclesiæ illud acquirit, ad quam
inops promotus est. ^b Idcirco Episco-
pus res, quas ecclesiæ occasione post
consecrationē acquisierit propriæ ec-
clesiæ relinquere tenetur. ^c Et pres-
byter qui diocēsim tenet, de his quæ
emerit, ipsius ecclesiæ nomine con-
ficere instrumenta debet, aut ab ea
discedere.^d

b c. i.

c c. iii.

d c. ii.

Si quis sanè clericorum agellos vel
vineolas sibi parasse sustentandæ vitæ
causa probatus fuerit, vsq; ad obitum
suum ea possidere poterit: sed post eius
decessum ecclesiæ erunt restituenda,
nec testamentario, aut successorio iu-
re cuiquam hæredum pro hæredum ue
relinqui possunt, nisi forsan cui Epif-
copus propter obsequia Ecclesiæ præ-
stita elargiri voluerit.^e

e cap. fin.

H De

Non alienum fuerit hoc loco bre-
uiter etiam de testamentis aliqua
retulisse. nam & si nobis propositum
sit hoc volumine ea duntaxat tractare,
quæ Pontificij iuris propria sint, tamen
quia hæc materia secundum ius no-
strum propria quædam præcepta habet
à iure ciuili discrepantia, necessarium
esse duximus ea quoque demonstrare.
sed primùm tamen ab ipsis Iureconsul-
tis Cæs. diffinitionem mutuemus.

Est igitur testamentum nostræ vo-
luntatis iusta sententia de eo quod quis
a l. i. ff. eo. post mortem suam facere voluerit.^a In
quo condendo quamuis leges ciuiles
maiores testium numerum requirant,
ius tamen nostrum ea quoque testa-
menta recipit, quæ coram suo presby-
tero, & tribus vel duabus alijs perso-
nis idoneis facta sint: & executionem
eis concedit omni consuetudine reie-
cta, quæ maiorem testium numerum
b ca. cum desideraret.^b

esef.

Item hoc iure, qui extremam volunta-
tem suam in alterius dispositionem con-
c c. cū tibi. fert, non videtur intestatus decedere.^c

Nec

LIBER SECVNDVS. 171

Nec minùs executionem merebitur testamentum ad pias causas, quamuis per verba enuntiatiua ad aliud prolata scriptum sit. ^d

*d c. fin. de
succes. ab
intesta.*

Sciendum est, Episcopis, Presbyteris, & alijs clericis, qui per hæreditatem, vel alium modum, intuitu personæ aliquid acqviserint, donare id licere, cui voluerint, dùm viuunt: sin ante obierint, quàm hoc fecerint, altari, cui seruiunt, omnia perpetuò consecrantur, & in ius eius transeunt, si nullos

consanguineos habeant. ^e Hæc

*e c. i eod.
titu. de suc-
cessio. vbi
glo.*

de rebus sufficiant, nunc

de sacramentis Ec-

clesiæ tracte-

mus.

H 2

IN-

ANO.
VIII.
locobre-
tis aliqua
opositum
tractare,
nt, tamen
a ius no-
pta habet
cessarium
onstrare.
reconful
us.
ostræ vo-
uod quis
erit. ^a In
es civiles
quirant,
e testa-
o presby-
js perfo-
utionem
ine reie-
umerum
volunta-
onē con-
cedere. ^c
Nec

INSTITV TIONVM IVRIS CANONICI LIBER TERTIVS.

De Sacramentis Ecclesiae.

Titu. I.

VIA mortalium
cōditio omnium
ita cōparata est,
vt longè plus ca-
liginis, quam lu-
cis nostri oculi ha-
beant in his spe-
culandis quæ nō
caduca, aut fluxa sunt, sed cœlestia, &
æterna: cū tamen ad illa æterna ac-
cessus aliàs nobis non pateat, quàm si
ad ea mente erecta sæpè suspexerimus:
propterea, vt imbecillitas nostra, quæ
maximè fieri potest adiuuetur, & sen-
sim animos attolere, æternaq; illa con-
tueri discamus, nec semper mētem hu-
mi defixam teneamus, diuina autori-
tate via adiuuenta est, qua ex terrestriu
rerum oculata inspectione. ad earum,
quæ

quæ supra nos sunt, mente perceptam cognitionem & cogitationem peruenire possimus. Hacque ratione septem ecclesiæ sacramenta instituta sunt, quæ præter id quod (vt modò diximus) supra nos docent: suspicere: & efficiunt, vt animus quamuis inclusus in corpore, tamen foras emineat, longè se à corpore abstrahens: sunt prætereà tanquam signa & vexilla congregationis illius, quæ ecclesia appellatur, sub quibus in vnū fideles congregantur. Sed & aliud nobis conferunt, nam castè à nobis, & incorruptè obseruata humilitatis, & submissionis cuiusdam in nobis specimen ostendūt: ex quo efficitur, vt dum non dedignamur nos rebus infimis earum contemplatione, quæ in eis significantur, pronos & obediens effingere, æternis digni præmijs apud Deū habeamur: quibus item sacramentis dū nostram operam integrè, & sincerè nauamus, nosq; in eis exercemus, & animam nostram agitamus, efficitur, vt otiosè ne fedeamus, multaq; malorum semina hoc pacto vitemus.^a

Est autem sacramentū, corporeum quoddam elemētum extrinsecūs cum sensu inflatum, inuisibilia, & incorporea.

b *Abb. d.*
rub. col. i.

c *cap. qui*
manducat.
i. ea. dist.

d *c. multi*
§. mysteriū.
s. q. i.

e *Abb. d.*
rub. col. i.
¶ ii.

f *c. remis-*
sionem. in
si. i. q. i.

ralia propter similitudinem referens, & propter institutionem significans. Ideoque dicuntur sacramenta: quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. quod cernitur specie habet corpoream quod percipitur, fructum habet spiritalem. Unde à secretis virtutibus, vel factis sacramenta dicuntur: quia sub tegmento corporalium rerum diuina virtus secretius salutem eorundem sacramentorum operatur. d

Sunt autem hæc septem infrascripta ecclesie sacramenta: Baptismus, Confirmatio, Ordo, Eucharistia, Pœnitentia, Matrimonium, & Sacra unctio.

Horum tria prima characterem anime imprimunt, ideoque illa iterari nefas est. Alia verò quatuor postrema, characterem cum non infligent, nihil impedit, quin iterari possint. Rursus horum sacramentorum quinque sunt, quibus non habitis vel neglectis eorumque aliquo, nulla homini salutis æternæ spes esse potest: quare & necessaria appellantur. Alia verò duo matrimonium, & ordo, quæ & dignitatis dicuntur, liberæ sunt voluntatis unicuique, licet vniuerso ecclesie corpori sint necessaria: & tamen quis hæc nunquam acceperit,

perit
diuin
singul
ptifm
& pr

B
adm
mur.
sterg
bis o
exte
form
tum
tate
cūci
rena
tam
erat
circu
Et d
simp
git p
& ca
tas p
tes d
fario

perit, animę tamen salutem, & gratiam
 diuinam sperare potest. De his igitur *g glo.c.i.*
 singulis videamus: & primũ de Ba- *dist.iiii. &*
 ptismo, qui reliquis omnibus ianua est *c. quicunq.*
 & principium. *g lxxvii. dist.*

De Baptismo. Tit. II.

Baptismus tanti est momenti, vt si-
 ne eo nemo saluus esse possit, quę-
 admodum Christi ipsius voce doce-
 mur. hoc enim crimen ingenitum ab-
 stergitur, quod cœlestem ianuam no-
 bis obserauerat. Est autem baptismus,
 exterior hominum ablutio cum certa
 forma verborum, originarium pecca-
 tum delens, a & longę maiorem utili- *a glo.c.i.*
 tatem affert Baptismus, quã clim cir *iiii. distin.*
 cūcisio afferret: quippe per Baptismum *de consecra*
 renatus ianuam cœlestem sibi resera- *tio. Thom.*
 tam inuenit, quę circuncisis occlusa *l. iiii. sens*
 erat, quamuis culpa ingenita eis per *ten. dist. iiii.*
 circuncisionem ipsam remitteretur. *b q. i.*
 Et duplex est baptismus: solennis, & *b c. maior*
 simplex, ille multas cæremonias exi- *res. in prin.*
 git præter verbum Dei, & aquam: nam
 & catechismos, & exorgismos, & mul-
 tas preces, multasque alias solennita-
 tes desiderat. hic autem in casu neces-
 sario in vsu esse solet. præcipua autem

in hoc sacramento verba sunt hæc: Ego te baptizo. addito sanctissimæ Trinitatis nomine. c

c. i. de consecr. dist. iiii.

Et quamuis hoc munus baptizandi sacerdotum proprium sit, tamen & laicus rectè & vtiliter necessitate exigente baptizare poterit. nec, si hæreticus, vel paganus, aut Iudæus baptizari, dummodò debita materia forma & intentione vtatur, sacramentum repetendum erit: cum non dignitate ministri, sed virtute verbi diuini, & spiritu sancti constet. d

d. c. in necessitate. cum sequent. ca. dist. iiii.

Sed quâuis hoc sacramentum iterandum non sit, si de aliquo tamen ambigatur, an sit baptizatus, necne, poterit ei baptismus huiusmodi verbis cõferri: si baptizatus es te non rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo. addito Trinitatis nomine. e

e. c. ii. eod. titu.

Nemo tamen seipsum baptizat. At quicumque presbyter commendatum sibi ægrum baptizare neglexerit, adeò vt ille sine baptismo è vita decesserit ab officio deponendus est. f

f. d. c. in necessitate. cum seq.

De Confirmatione.

Titu. III.

Post bap̄tismum, confirmatio quæque est Christiano adhibenda, qua vnde-

vnde
plici
infid
geni
enut
spiri
impo
batu
ne ch
presb
no fi
sanct
form
accip
ctus.
ritus
M
Epis
etiar
bere
honi
& in
itera

labu

vnde quaque munitus sit, tanquam duplici thorace aduersus maligni hostis insidias: ita enim fit, vt per baptismum genitus, postea per hoc sacramentum enutriatur, & crescat, & per virtutem spiritus sancti confirmetur: quod olim impositione manuum duntaxat celebrabatur, hodie ex Apostolorum traditione chrisma quoque adhibetur cum impressione signi sanctae crucis, vt externo signo intima vnctio, quam spiritus sanctus efficit, significetur. hinc septiformis spiritus sanctus hoc sacramento accipitur, spiritus sapientiae, & intellectus. spiritus consilij, & fortitudinis. spiritus scientiae, & pietatis, ac timoris.

Minister autem huius sacramenti est Episcopus, quamuis caeteras vnctiones etiam simplex presbyter valeat exhibere, ^a nec nisi ieiunijs & a ieiunijs ex honestate confertur, exceptis infirmis, ^b & in tenui discrimine leti positus, ^c nec iterandum est.

a c. vni. §. frontis. de sacra. vnct. c. quanto. de consuetud. b c. vt episcopi. de cons. secr. dist. v.

De Poenitentia.

Tit. IIII.

CVM hominis per baptismum renati sunt, saepe in grauia crimina labuntur, quibus ne opprimantur, in-

H s stituit

stituit Christus sacramentum pœnitentiæ, quod post baptismum sit nobis
 a *c. secunda. de pœnitent. dist. i.* tanquàm secūda tabula in naufragio,^a
 cuius ope à lapsu nos erigere possimus,^b si nostra vulnera criminibus cō-
 b *c. i. in sum. trinita.* tracta medico, id est, sacerdoti nuda-
 uerimus debita cordis compunctio-
 in corde enim si adsit contritio, in ore
 confessio, in opere satisfactio, sacra-
 menti huius vis operatur, quæ in abso-
 lutione sacerdotis consistit. illi enim
 soluendi & ligandi potestas diuinitus
 data est, quam non poterit utique cum
 iudicio exercere hunc pro meritis solu-
 uens, illum vinciens, nisi ex peccatorum
 enumeratione proprio ore facta,
 etiam criminum occultorum notitiam

c *c. voluistis. sent. de pœnit. dist. i.* habeat. c

Sed quia parū fuerit sacramenta
 esse instituta, nisi etiam cura adhibere-
 tur, vt hi quorū vtilitati eorum inuen-
 tione & institutione prospectum est,
 ea non recipientes dignam mercedem
 habeant: idcirco in Concilio generali
 Innoc. sancitū est, vt quilibet Christia-
 nus, vbi ad annos iudicij peruenerit,
 quolibet anno hoc se sacramento exer-
 ceat, sua crimina proprio sacerdoti ape-
 riendo, nisi à Christianorum commu-
 nitate

nita
 gressi
 stico
 etiam
 dotē
 sa re

V
 verò
 uere
 tuit
 sacra
 & vi
 sang
 sacra
 nec
 in il
 Chr
 N
 face
 dum
 Apo
 stus.
 qui i
 alij,
 per f
 mun

nitate repelli velit, & ab ecclesiæ ingressu arceri, & post mortem ecclesiastico sepulchro interdici. quo concilio etiam pœna sancita est aduersus sacerdotē, qui peccata sibi pœnitentiæ causa resecta quouis modo prodiderit.^d

De Sacramento Eucharistiæ.

Tit. V.

Vbi homo pœnitentiæ ope à lapsu exurrexerit in domino, tum verò ei cauendum est, vt in bono perseueret, accrescat, quem ad vsum instituit Christus sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, sub visibili specie panis, & vini, quæ verum Christi corpus & sanguinem nobis præbet. quo quidem sacramento nullum maius esse potest, nec vlla potior oblatio: ^a cuius forma in illis verbis solennibus consistit, quæ Christus nobis reliquit.

Nemo autē illud facere potest nisi sacerdos, qui ritè sit ordinatus, secundum clauas ecclesiæ, quas concessit Apostolis, eorumq; successoribus Christus. ^b Illud autem sumunt vel illi ipsi qui id fecerunt, id est, sacerdotes. aut alij, siue laici, siue sacerdotes quibus per sacerdotem alium propinatur, sumunt verò ipsi sacerdotes, dum missam

Hic cele-

*d c. omnis
vtriusque
sexus. extra.
eod.*

*a c. nihil.
de consec.
distin. ii.*

*b c. i. de
sum. trin.
§. penult.*

celebrant, nam quotiescunq; sacerdos sacrificans corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi participem se præbeat, nisi ab ipsa communionione annum velit esse suspensus.^c

*c. c. relatiū.
in fi. de con
secr. dist. ii.
c. seq.
d. c. Iaco
bus. de con
secr. dist. i.
e. c. Sacra
menta. ead.
dist.
f. c. sufficit.
ea. dist. c.
iii. de celeb.
missar.
g. d. c. suffi
cit.*

Missæ autem celebrationē Iacobus frater Domini, & Basilius Cæsariensis adinuenerunt.^d Eaque non debet nisi à ieiunis celebrari,^e nec nisi vna missa à quouis sacerdote, vna eademq; die, si iusta causa non subest celebrari potest, die Natiuitatis Dominicæ excepta.^f Qui verò pecunia inductus, vel adulationibus seculariū plures eadem die missas celebrare non formidat, hic non creditur damnationem euadere.^g Caueat verò sacerdos, ne dum missam celebrat, & sacramenti misterium facere simulat, suppressis verbis solennibus, quibus sacramentum conficitur, panem & vinum inanè tantummodò sumat: dum fortè veretur missam celebrare, quòd se sciat letali crimini obnoxium: & eam tamen propter aliquam necessitatē intermittere non potest. nam & si leuis non sit eius noxa, qui criminis grauis sibi conscius sacramento

mento

LIBER TERTIVS. 181

mento impudenter sese ingerit, longè tamen grauius crimen illius existimandū est, qui prædicto modò aliud agere, aliud simulare nõ formidarit. ille enim Deum solū: hic & Deum, & populum lædit, & quod in se est, ludit. ^h

h. c. de ho- mine. de ce- lebr. missa.

At laici sacramentum de manu eorundem sacerdotum expectant, & clerici presbyteris inferiores. nemo enim illud ministrare debet excepto presbytero: adeò vt presbyter puniatur, qui per alium ægro sacramentū ministrat. ⁱ Sed quamuis olim quilibet Christianus ætatis legitimæ ter in anno sacramentum assumere iuberetur, id est, in festo Paschatis, Pentecostes, & Natalis Domini: ^k hodie tamen quia decrescen- ^l te fidei feruore ægrè hoc obseruabatur, ex concilio generali sancitum est, vt quouis anno saltem semel, idque in Paschate Resurrectionis ad hoc con- uuium quilibet accedat, delictorū cōfessiōe præmissa: alioquin ecclesiæ ingressu, & ecclesiastica sepultura prohibeatur, nisi proprij sacerdotis consilio legitima de causa id distulerit. ^l

i. c. perue- nit. de cōse- cra. dist. ii.

k. c. & si nõ frequētius. ea. dist. Ab. d. c. omnis vtriusq;.

l. d. c. omnis vtriusq;.

Hoc autem sacramentum non nisi in ieiunio stomacho regulariter suscipi debet. ^m Consultiusq; faciet si etiam à

m. c. liquis do. de conse- cra. dist. ii.

*n c. omnis
homo. ea.
distin. vbi
glo.
o cap. pres-
byter. ead.
distin.*

propria vxore tribus saltem diebus ante, totidemque post se continuerit.ⁿ Presbyter curet sacram Eucharistiam ad omnem ægri cuiusque repentinam necessitatem semper paratam habere, ne sine ea ægros mori contingat.^o Et diligenter obseruetur, vt in cunctis ecclesijs Chrisma, & Eucharistia sub fida custodia clauibus obfignata seruentur, ne ad illa queat temeraria manus extendi ad aliqua nephanda patranda. Si verò is, ad quem spectat custodia, noctes, diesque stertens ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendendus erit. at si propter eius negligentiam aliquod nephas inde contigerit, grauiori etiam subdendus est ultioni. P

*p c. i. de cus-
sto. eucha-
rist.*

De sacra Vnctione. Tit. VI.

*a c. i. §. i.
de sacra vn-
ctio.*

NON est etiam omittendum sacrae vntionis sacramentum, cuius duæ sunt species: exterior, & interior. illa, quæ materialis est, & visibilis inungit corpus. hæc quæ spiritualis est, & inuisibilis inungit cor.^a hæcque per illam exteriorem significatur.

Vngitur ergo quilibet Christianus, primū in baptisinate bis: oleo quidem
cath-

LIBER TERTIVS. 183

cathecuminorū prius ante baptismum, mox chrismate ante solennia baptismi peracta. vngitur etiam chrismate, dum confirmationis munus accipit: quod non nisi ab Episcopo impendi potest, quamvis cæteræ vñctiones per quemvis presbyterorum fieri possint. vngitur demum, cum infirmatur, vt & corpus & anima feruentur. quæ vñctiones cuius Christiano communes sunt: aliæ verò non omnibus conceduntur. Episcopus enim chrismate caput, manusque inungitur. vngitur altare dum consecratur. templum cum dedicatur. calix cum benedicitur. Itē vngitur Princeps secularis in brachio, seu in humero, vel harmo: non in capite, vt olim. ^b

b toto tit. de sacr. vno Elio.

De Sacramento Ordinis.

Tit. VII.

QVia suprà libro primo satis docuisse arbitramur, qui sint clericorum ordines, superfluū existimamus hīc circa sacramētum ordinis pluribus insistere: quod sacramentum institutum est, cum signo impositionis manuum, alijsque ritibus solennibus. quamvis enim Christiani omnes sint sacer-

sacerdotes, vt spiritales hostias, id est semetipsos Deo offerre, & nomen eius laudare, & vtiliter inuocare in omni loco possint: non omnes tamen sunt ecclesie ministri, sed iam inde ab ecclesie initio selecti sunt quidam, qui muneribus ecclesiasticis fungerentur: & hi in nouem classes distincti sunt, quas supra libro primo recensuimus. quauis Theologi infimam & supremam classem inter has non recenseant. Hoc autem sacramentum verbis Christi nititur pluribus locis repetitis, & duplicem potestatem confert, ordinis videlicet, & iurisdictionis. sub quarum altera cadit verbi diuini ministerium, administratio sacramentorum, & ecclesiarum ordinatio ad ædificationem. sub altera potestas excommunicandi, & pœnitentes absoluendi.

De Sacramento Matrimonij.

Tit. VIII.

Matrimonium est Sacramentum, quo vir vnus vnaq; mulier perpetuò, & indissociabili vinculo coniungantur. duæ etenim Christiani matrimonij leges præcipuæ sunt, altera, vt sit inter duos tantum: id est, vnus viri, &

LIBER TERTIVS. 185

& vnus mulieris coniunctio: & neutri eorum liceat corporis sui tertio potestatem facere. altera, vt hæc coniunctio sola alterutrius morte dissoluatur. & si enim lege antiqua repudium non prohiberetur, id tamen illis populis durissimi cordis Moses permiserat, grauius ducens vxorẽ occidi, (quod in illis metuebatur) quã odij causa dimitti: quod hodiẽ cessante iam illa tanta duritie minimẽ necessarium existimatur: at quod dicitur, vxorẽ ob fornicationem dimitti posse: non sic est exaudiendum, quod propterea matrimonij vinculum scindatur, sed duntaxat thori & mensæ consuetudo separatur: quare adulterij reus erit, tanquã alienam contrectans, quisquis sic dimissã duxerit.

Causæ autem contrahendo matrimonio, vel iam contracto aduersantes hæc ferè solent hoc iure enumerari. In primis votum solenne contrahendum impedit, & contractum diuellit. simplex autem votum contrahendo qui- a c. i. & fi. dem obesse potest, non contractum di- qui cler. vel rimere. a Item duo quorũ alter sit Chri- von. stianus, alter infidelis se inuicem ma- b c. caue. trimonio copulare non possunt. b Er- cum sequẽ. ror quoque quo coniugum alter duci- xxxviii. q. i. tur,

tur, dum vel in persona coniugis labitur, credens gratia exempli esse Corneliā, quæ Sempronia erat, vel quo in coniugis conditione decipitur, existimans ingenuam esse, quæ serua erat, solet nuptiarum validitati officere.^c

*c. c. propositus
suis. ubi
Ab. de con-
iug. ser.*

Item cognati & affines nuptias inter se contrahere prohibentur. & cognatorum quidem per lineam rectam inter se coniunctorum prohibitio perpetua est, nullo certo fine conclusa: eorum verò, qui ex transuerso gradu cognationis iunguntur, prohibitio ultra quartum cognationis gradum non protenditur, & cum dispari in gradu sunt, remotior spectatur gradus.^d Cùm autem

*d. c. fin. de
consang. &
affin.*

tres species cognationis sint, scilicet carnalis, & legalis, & spiritualis, quæ scilicet contrahitur per baptismum, & confirmationem, quælibet harum matrimonium impedit, & infirmat, licet diuersis modis, vt infra docebimus. Cognatio autem legalis dicitur, vt si qua per adoptionem mihi soror esse ceperit: nam quamdiu durat adoptio, inter me & ipsam, nuptiæ consistere non possunt.^e Affinitatis autem ratio in primo duntaxat genere habetur, non in secundo, nec in tertio: quòd in Con-

*e. c. unico.
de cogn.
leg.*

cilio

LIBER TERTIVS. 187

cilio generali Innocentiano statutum fuit, cum antea & secundum & tertium affinitatis genus nuptias impediret, & irritaret. ea autem prohibitio ultra quartum gradum non prouehitur, cum ante illud Concilium ad septimum usque gradum extenderetur. f

f c. non des
bet. ubi glo.
& doct.

Item ex his quae paulo supra à nobis tradita sunt, constat, eum qui iam vno matrimonij iugo praemittitur, alterum subire non posse. quo fit, ut si quis cum duabus mulieribus verbis praesentem actum significantibus matrimonij contractum inierit, eorum prior sola futura sit vxor, & posterior dimittenda, quamuis cum ea se iam immiscuisset. g g c. i. & Eadem ratione, & qui vxorem ducit eam, quam alter sibi desponsam verbis praesentibus habuerit, eam dimittere cogendus est, poenitentiamque subire. h h c. ii. de

g c. i. &
iii. & fin. de
spōsa. duo.
h c. ii. de
spōsa. duo.

Publicae quoque honestatis iustitia nuptijs obesse solet: puta, si consanguineus meus cum aliqua muliere sponsalia tantum contraxerit, quamuis nondum praesentibus verbis confirmatum sit matrimonium, mihi tamen sponsi ipsius consanguineo collocari matrimonio propter honestatis quandam publicae rationem prohibetur: quod non minus locum

locum habet, quamuis illa sponsalia consanguinitatis vel affinitatis, aut frigiditatis, aut religionis, aliaue ratione essent nulla, dummodò eis consensus non deesset. si quis verò sponsalia sub conditione contraxerit, si ante conditionis euentum cum alia prioris consanguinea per verba præsentia contraxerit, cum secunda remanere tenebitur. nam ex sponsalibus sub conditione initis, ante conditionis euentum, tanquàm incertis, & puro consensu carentibus, nulla publicæ honestatis

i c. iuuenis. iustitia oritur.^l

*c. ad audiē-
tiam. de spō
sal. c. vni.
eo. tit. in vi.
k c. i. de cō
uers. in fi.
l ca. super
hoc. de eo
qui duxit
in matri.
quā poluit.
m c. i. c. vii.
vbi Abb. de
eo qui dux.
in matri.* Item non potest quis eam vxorem habere, cuius ope eiusdem maritū interfecerit. k nefariæ enim habentur nuptiæ, quibus cōciliandis mariti prioris sanguis & vita præmij quodammodo nuptiarum loco petita fuerint. Quo exemplo nec quis eam ducere potest vxorem, quæ in prioris vxoris ipsius necem aliquid fuerit machinata, siue ei fidem dedisset, se eam priore defuncta ducturum, siue non. quæ prohibitio perpetuò est seruanda.^l Item non valet matrimonium cum ea, quam per adulterium polluit, scienter contractum. m Cùm ea quoq; matrimonium

non

gij celebrati die. quo triennio lapsō, si alterius impotentiā adhuc subesse fuerit probatum, licebit alteri à tali coniuge discedere, aliumq; sibi matrimonio iungere. sin ambo simul habitare consenserint potiùs quàm diuertere, fratris & sororis loco potiùs sibi inuicem, quàm coniugum erunt: s

s c. laudabile. de frigid.

t c. capellanus. de fer.

u toto tit. de matrim.

contr. con. inter eccle.

x c. ad id quod. & c.

consultatio nitue. vbi

glo. ii. & Ab. de spon.

sal. c. insuper. qui ma

tri. accus. non po.

y c. gemma. de spon

sal.

Atq; vt cæteris negotijs, curisq; vacui maiorem diligentiorēq; operam certis temporibus orationibus, pijsq; alijs operibus nauare possimus, statutū est etiam, vt illis temporibus, quæ diuino cultui potissimūm dedicata sunt, nuptias contrahi quodammodò nephas habeatur: nempe à septuagesima vsque ad octauam Paschatis: & à tribus diebus rogationum, vsq; ad octauam: & per totum Aduentum. t

Item matrimonium cōtrahere prohibentur hi, quibus ecclesia, ne contraherēt, iustis orationibus interdixerit. u Et cūm matrimonia libera esse oporteat satis constat, vi cōtractum matrimoniū nullius roboris haberi, nisi copula liberè subsequuta. x hinc fit, vt pœnæ promissio in matrimonijs nullam obligationem pariat. y Furiosus quoq; matrimonium contrahere non potest, quia

LIBER TERTIVS. 191

quia legitimum consensum præstare nequit, nisi dilucida interualla tunc haberet. ^z Item conditionibus contra *z c. dilectus. de spons.* matrimonij substantiam appositis, tale matrimonium non consistit: puta, vt *sal.*

proles vitetur: vel donec nuptiæ digniores inueniantur: vel vt coniunx quæstum turpiter faciat. aliæ verò conditiones turpes, aut impossibiles matrimonium non vitiant, sed reijciuntur tanquàm non adiectæ. *aa*

aa c. si. de condi. apposi.

Si quis contra supradicta præcepta matrimoniū inierint, (vbi perpetuum subest impedimentum) nihil agunt. & vbi consanguinitas, vel affinitas subesset, vel cum monialibus, aut religiosis, aut cum sacratibus clericis initum esset, excommunicationis sententiæ ipso iure illigati essent, qui tale matrimonium contraxissent: eosque ecclesiarum Prælati sic excommunicatos publicè pronuntiare debent, aut

bb cle. vii. de consang. & affin.

suis subditis, vt notum id publicè faciant, iubere, donec errore cognito se separarint, & absolutionem impetrarint. *bb* & proles ex talibus matrimonijs suscepta prorsus illegitima habetur. que pœna etiam in clandestinis matrimonijs seruatur. *cc* aliæque pœnæ *sspon.*

statu-

statutæ sunt, quas aliunde cognoscere quis potest. Sed & sacerdos parochus, qui huiusmodi cōiugationibus obuiam ire neglexerit, & quilibet regularis, qui eis interfuerit, per triēnium ab officio suspenduntur, grauius etiam puniēdi, si culpæ qualitas postularit. *dd*

*dd c. f. §.
fin de clan-
dest. despō.*

*ee c. Eus-
themiū. §.
i. ii. q. iii.*

*ff tot titu.
de secun.
nupt.*

*gg cle. dis-
spēdiosam.
de iudic.*

Altero autem coniugum morte sublato, ubi certum nuntium de hoc fuerit allatū, superstiti licebit ad alias nuptias transire. Nec mulierem infamiae metus deterreat tempore luctus à Cæsareis legibus nubenti præfixus. *ee* In secundis nuptijs & si coniugum alter dūtaxat bigamus sit, neutri tamen eorum à presbytero benedicendum est. Presbyter hæc præcepta nō obseruans ab officio, & beneficio suspenditur. *ff*

In causis super matrimonijs vertentibus, vel eas quoquo modo tangentibus, proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij. *gg*

De Sponsalibus.

Tit. XI.

Admonet nos tractatus de matrimonio modò à nobis habitus, vt hoc loco aliquid etiam de sponsalibus dicamus: quæ licet matrimonium in

con-

NO.

LIBER TERTIVS. 193

gnoscere
arochus,
s obuiam
laris, qui
b officio
puniēdi,
norte su-
hoc fue-
alias nu-
infamiz
us à Cæ-
us. ce In
um alter
men eo-
dum est
bferuans
ditur. ff
s verten
angenti-
& de pla-
ij. 55

e matri-
bitus, vt
nsalibus
nium in
con-

contrahēdo præcedant, nos hīc tamen
idcirco postponēda existimauimus, ne
matrimoniu à cæteris sacramentis hoc
titulo interposito diuideremus.

Sunt igitur sponsalia mentio & re-
promissio futurarum nuptiarum, & à
spondendo dicta sunt. nam moris fuit
veteribus stipulari & spondere sibi vxo-
res futuras, vnde & sponsi, sponsæque
appellatio nata est. ^a eisq; constituen-
dis, vel nudus consensus sufficit. ^b Vn-
de qui de matrimonio contrahendo
purè & sine aliqua conditione fidem
dederunt, commonendi sunt, & omni-
bus modis inducendi, vt præstitam fi-
dem obseruent, si autē se inuicem ad-
mittere noluerint, (ne fortè peiora in-
de contingant) vt eam scilicet ducat,
quam odio quis habet, videtur, quod
ad exemplum eorum, qui societatem
fide interposita contrahunt, & postea
sibi inuicē remittunt, hoc possit æqua-
nimitè ferri. ^c

Ex sponsalibus, (vt etiam titulo su-
periore docuimus) oritur publicæ ho-
nestatis iustitia, si purè contracta sint,
& consensus non defuerit, quamuis
alioqui frigiditatis, consanguinitatis,
vel affinitatis impedimentum nuptijs
I obsta-

*a l. i. ii. §
iii. de spon-
sal.*

*b l. sufficit.
ff. de spons.
ca. sufficit.
xxvii. q. ii.*

*c c. ii. eod.
titu.*

d c.iiii. c.
iuuenis. c.

* ad audien-
tiam. eo. tit.
tu. c. i. &
in vi.

e c. antes
penul. &
c. fin.

f c. sicut ex
literis.

obstaret. d Si verò sponsalia etiam car-
nis commixtio fuerit subsequuta, iam
matrimonium iuris interpretatione cen-
sebitur, at si duntaxat ad copulam enisi
fuerint, nec perfecerint quod cupie-
bant, ex hoc haudquaquam matrimo-
nium censetur contractum. e

Illud non ignorandum est, sponsa-
lia ad futuras nuptias preparandas tan-
quam exordium premissa (& si iurata etiam
sint) per aliud tamen matrimonium pre-
sentibus verbis perfectum dissolui. f

Aetas sponsalibus contrahendis ap-
ta est post septem annos.

De desponsatione impuberum.

Tit. X.

Q Via circa impuberum sponsalia,
quaedam iura praecipua seruan-
tur, idcirco de his hoc speciali titulo,
quam breuissimis verbis poterimus di-
cendum est. Impuberes igitur matri-
monium contrahere non possunt, quod
etiam superiore titulo docuimus. &
impuberes dicuntur, qui propter aeta-
tem generare non possunt. magna ta-
men alicuius necessitatis causa, puta
pacis conciliandae, quandoque talis con-
iunctio concedi solet. a

a c.iii.

Spon-

LIBER TERTIVS. 195

Sponsalia quidē impuberibus, dum septennium excefferint, vt etiam supra diximus, habere licet: à quibus tamen, vbi ad pubertatem vterque peruenerit, poterunt discedere. sed si eorum alter id ætatis maturius attigerit, alterū tamen, quoad ille etiam eò ætatis peruenerit, præstolari erit necesse. Sin eorum alter iam tum, cum sponsalia facta sunt, matrimonio maturus esset, nō licebit ei à sponsalibus discedere, nisi & eius confors pubes factus in id consenserit. *b* nihil suffragante callida verborum interpretatione, vt inter impuberes matrimoniū consistere possit: adeo, vt quamuis huiusmodi verba emanarint, quibus præsens matrimonium significetur, sponsalia tamen duntaxat efficiantur. *c* nec quicquam proderit, quod impuberes hi spōsalibus contractis ad carnis copulam sint enisi. *d*

b c. de illis.

c c. fin.

d c. attestations.

Quemadmodum autem ab impuberibus matrimonium contrahi non potest, ita etiam ab infantibus sponsalia contrahi prohibētur, cum eorum nullus sit consensus. quare ab his contracta sponsalia ne publicæ quidē honestatis iustitiam parient, quod etiā supra docuimus. nec ætate iusta superueniente

e c. literas.

I 2 quic-

quicquam eis roboris accedet, nisi per cohabitationem, & cōsuetudinem eorum mutuam, aut aliud factum vel verbum eorum aliquod appareat, eos in eadem volūtate maiores septennio factos perseuerare, f quo tamen casu per subsequens aliud matrimonium solui poterunt. g Planè si maior septennio minorem septennio duxerit vxorem, & ad se traduxerit, ex hoc publicæ honestatis iustitia orietur. h

f c. vii. in
prin. in vi.
g cap. duo
pueri.

h cap. ius
uenis.

i c. vii. in
fi. in vi.

Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus cōtrahunt, filij siue tacitè, siue expressè consenserint, obligantur, & ex eis publicæ honestatis iustitia oritur. i

De Diuortijs. Tit. XI.

Qvod diximus suprà, diuortium hodiè iure diuino prohiberi: de matrimonijs secundum leges canonicas contractis intelligendum est. matrimonia verò legibus canonicis interdicta, non dubium est, quatenus de facto processerint, retractari: quos casus ferè suprà recensuimus. quæ tamen dissociatio absque iudicio ecclesiæ facta non debet. a

a c. iii. eod.
titu.

Item cum mulier viro absente, cuius

ius de morte falsum nuntium acceperat, alteri se se copulavit, eo post reuerso quem mortuum falsò crediderat, posteriore matrimonio dimisso, ad prius quam clarissimè redire est còpellèda. *b b c. i. ii. &*

Item si coniugum infidelium alter ad Christum conuertatur, altero in uere errore perseuerante, & vel cohabitationem detrectante, vel blasphemix causam præbente, poterit ad alias nuptias absq; ecclesiæ licentia transire. *c c c. quãtò.*

Illo quoq; casu diuortium permittitur, cum diuersæ religionis homo, qui ex sua lege plures vxores habebat ad nostram postea religionem melioribus auspicijs migrans, cæteras omnes præter primam dimittere compellitur ex nostræ legis præceptis, vel ad primam redire quam alia superducta repudiauerat. *d d c. gaudes*

Sed si contingat coniuges Christianos quandoq; à se inuicem separari ob alterutrius fortè adulterium, vel aliam similem causam, non tamen id propriè erit diuortium, quia matrimonij vinculum solutum ex hoc non est: unde neuter eorū altero superstite alias nuptias experiri potest. quod & supra, nos seimus docuisse. *e e c. supra de matr.*

198 INSTIT. IVR. CANO.
De Conuersione coniugatorum.

Tit. XII.

ET si religionis causa semper & ubique præcipua sit, non tamen sic ei fauent iura Pontificia, vt matrimonia legitimè contracta altero coniugum inuito hac causa dirimi concedant, neque enim vult Deus tale lucrum cum tali dispendio compensare. Quare, si coniugum alter sine alterius consensu religionem fuerit ingressus, poterit ab altero ad thori consortium retrahi. nec tamen matrimonio alterius morte, soluto ad monasterium redire compellatur, quamuis in cœlibatu eum posthac viuere oporteat.^a Sed & si vir consensu per metum vel dolum ab vxore extorto religioni se deuouisset, vxori petenti esset nihilominùs restituendus.^b si tamen carnis copula inter coniuges nondum intercesserit, quãuis præsentibus verbis matrimonium esset contractum, poterit coniugum alter etiam altero inuito ad monasterium transire: & alter in seculo remanēs etiam alteris nuptijs operam dare, si continentiam monitus non seruarit, cum nondum vna caro effecti essent.^c

*a c. quidã
intrauit.*

*b c. accedēs
vbi Ab.*

c c. ii.

Sed

Sed ne hoc veluti commento opportuno ad nuptias deludendas post iam præstitum cōsensum abutatur, debent partes Episcopi certum terminum cautione idonea recepta præfigere illi, qui à matrimonio ad monasterium transire se velle dixerit, intra quem vel religionem ingrediatur, vel in coniugio constans sit. ^d

*d c. ex pua
blico.*

Poterunt etiam post conformatum, & consummatū iam matrimoniū coniuges pariter concordēs monasterio se dicare, vel alter eorū altero cōtinentiā vouente, cum suspitio nulla subesset, ne integrè eam esset seruaturus. ^e Vnus est casus quo vel renitente vxore maritus se religioni addicere potest: cum videlicet vxor adulterij rea est etiam sub matrimonij specie contracti. ^f

e c. cū sis.

*f c. consti
tutus.*

De gradibus cognationum.

Tit. XIII.

Nunc videamus quemadmodum gradus cognationis naturalis numeratur. Et primū admonēdi sumus, cognationem aliam suprà numerari, aliam infrà, aliā ex trāsuerfo. Superior cognatio est parentū. hoc enim vocabulo generaliter omnes appellare licet,

I 4 qui

qui per directam lineam ascendunt, quocunque personis, seu gradibus à me distent. Inferior cognatio est liberorum, quæ vox omnes continet, quocunque à me descendunt quocunque gradus inter me, & ipsos interiectus sit. Ex transverso autem cognati sunt, qui cum à parentibus meis, & ipsi oriantur, in me tamen non influunt, neque ego in illos, sed aliorsum deflectunt, à linea discedentes, quæ ex me perpetuanda est. veluti, gratia exempli, frater mihi transversalis est. nam & si ab eodem patre ortus sit, à quo ego, alium tamen cursum à me tenet. in me enim non influit, nec item ego in illū. & alia ab eo linea ducenda est, alia à me. Sic patruelis frater, vel consobrinus eundem quem & ego avum referunt, sed diuersis tamen riuus ab eo descendimus, cum diuersis patribus orti sumus. quæ exempla in his duabus speciebus posita ad multas alias transferri possunt. Contrà parentes linea recta nullis flexionibus in me decurrunt. nam ab avus in proavum, isq; in avum, qui avus in patrem, & pater demum in me influit. quæ ratio pariter in descendentibus constituenda est, quocunque in

lineas,

lineas, vel riuos se diuidant. inter hos
igitur perpetua prohibitio matrimonij
est, & si in alias, atque alias stirpes in
infinitum essent propagati. quo circa
haud malè sentiunt, qui tradiderunt
Adamo illi primo totius humani gene-
ris parenti, si hodiè ageret in humanis,
nullam repertum iri mulierem, quæ ci-
tra violatæ legis pœnam nubere pos-
set. à quo tamè quis nescit, quot quam-
que sæpè prorogatis & multiplicatis
stirpibus deducti simus. Gradus autem
hoc modo secundum ius nostrum nu-
merantur.

Primo gradu suprâ sunt: pater, ma-
ter. infrâ filius, filia. ex transuerso, fra-
ter, soror. quamuis secundum leges ci-
uiles frater, & soror in secundo gradu
locentur. & Iustinianus Impera. docue-
rit, lineam, quæ ex transuerso ducitur,
à secundo gradu, scilicet fratris & so-
roris incipere.^a

a Inst. eo.

Secundò gradu suprâ sunt: auus, auia. & l. i. in
infrâ, nepos, neptis. ex transuerso, fra-
tris, sororisque filius, vel filia, & conue-
nienter, patruus, amita. auunculus, ma-
tertera. frater patruelis, vel amitinus,
soror patruelis, vel amitina. consobri-
nus, consobrina.

prin. ff. eo.

I 5

Tertiò

Tertio gradu suprà sunt, proauus, proauia. infrà, pronepos, proneptis. ex transuerso, patruus magnus, amita magna. auunculus magnus, matertera magna. propior sobrinus, propior sobrina: & eorum filius & filia. fratris patruelis vel amitini, sororis patruelis, vel amitinae. item consobrini vel consobrinae filius filia, fratrisq; vel sororis nepos, vel neptis.

Quarto gradu suprà, abauus, abauia. infrà, abnepos, abneptis. ex transuerso, propatruus, proamita. proauunculus, promatertera, & eorum filij & filia, nepotes, & neptes. pronepotes, & proneptes. item propioris sobrini, & propioris sobrinae nepos neptis. item fratris patruelis, vel amitini, sororis patruelis vel amitinae, consobrini, vel consobrinae nepos neptis, & demù fratris & sororis pronepos, & proneptis. Et hæc vsque ad quartum gradum tradidisse sufficiat. nam cum hodie vsque ad quartum gradù duntaxat nuptiæ prohibeantur, nihil attinet hoc loco vltiores gradus cognoscere.

Sed quo vnusquisque per se discat has computationes graduum inire, hoc præceptum generale ei tenendum est:

vt in

vt in subducendo ascendentium, & descendentiū calculo tot gradus censentur, quot intercesserint personæ vna dēpta. Veluti gratia exempli, à me, ad abauum, quinque personæ numerantur. Ego, pater, auus, proauus, abauus. hīc igitur inter me & abauum quatuor gradus recensentur. In transversalibus verò hæc sit regula generalis, vt quisque ex collateralibus meis tot gradibus à me distare dicatur, quot gradibus à stipite is distet, ex nobis, qui ab ipso stipite remotior est. quare, si ego stipiti duobus gradibus vicinus sim, tu ab eodem stipite quatuor gradibus absis, quarto gradu mihi eris coniunctus. ^b At si neuter altero longiùs à stipite absit, tot gradus ^{b c. fin. vbi glo. de consan. & affi.} inter nos cognationis referentur, quot nostrum vteruis ab eodem stipite remotus est.

Supradictorum autem vocabulorū significatio hæc est: patruus, dicitur frater patris. amita est matris soror. auunculus, frater matris. matertera, soror matris. Fratres patruales dicuntur, qui ex duobus fratribus nati sunt, quemadmodum & sorores patruales. Fratres amitini vel sorores amitinae sunt,

qui quæuē ex fratre & sorore sunt orti vel ortæ, consobrini, qui ex duabus sororibus. Patruus magnus, amita magna, sunt aui frater & soror. auunculus magnus, matertera magna, sunt auix frater & soror. propior sobrinus, propior sobrina dicuntur, filij, & filix ex patruo magno, amita magna, & auunculo magno, & matertera magna. Propatruus, proamita, dicuntur proaui frater & soror. proauunculus, promatertera, proauix frater & soror.

De gradibus & generibus affinitatis. Tit. XIII.

CVM (vt suprâ docuimus) quædam Ciura etiam inter affines versentur matrimonij obstantia, non erit ab re de affinium quoque gradibus & generibus pauca hic disserere. Est igitur affinitas (vt Ioanni And. placuit.) personarū necessitudo ex coitu proueniens omni carens consanguinitate, id est sanguinis parentela. Nec refert an coitus sit legitimus, id est, per nuptias legitimas contractus, an id minùs, quando quidem etiam per coniunctionem illicitam affinitas cõtrahitur impediendis nuptijs apta. omnes enim qui mihi
con-

LIBER TERTIVS. 205

consanguinei sunt, illi efficiuntur affines: cum quæ mihi coniunctio carnis consummata fuit, & inuicem ipsius mulieris consanguinei omnes mihi affines sunt. ego verò & ea mulier inuicem affines nō sumus. nos enim tantummodò affinitatis principium & origo sumus. consanguinei quoque mei nullo affinitatis vinculo iuncti sunt consanguineis sceminae à me cognitæ. a

a Ioann.

And. in arbore affi.

Affinitas & ipsa tres ordines habet quemadmodum cognatio: videlicet ascendentium, descendentium, & collateralium. Ascendentium affinium nomina sunt, veluti, focer, focrus, id est mariti vel vxoris pater & mater. vitricus, id est, præsens maritus matris meæ, à quo tamen ego genitus non sim. noverca, id est, præsens patris mei vxor, quæ me tamen non genuit. aliorum autem superiorum affinium nomina non recenseo, cum ferè sint eadē, quæ consanguineorum, vel sola particulæ huius, Pro, adiectione distinguuntur, vt profocer, & similia. Infrà sunt, veluti gener, id est, filia maritus. nurus, id est, filij vxor. priuignus, vel priuigna, id est, vxoris vel mariti filius filia ex alio marito, vel alia vxore suscepti, & vlt-

I 7. riores,

*b c. infra
mes. 9. affi-
nitates. iii.
q. vii. vbi
glo. ver.
prepositio.*

*c c. quod
autē. xxxv.
q. vi.*

riores, quibus præpositio Pro, solet ac-
cedere, vt progener, id est maritus ne-
pris. *b* Collaterales affines sunt, qui vel
uxori vel marito consanguinei sunt ex
transuersa linea iuncti.

Eorum autem affiniū, qui iustis nu-
ptijs parantur, specialia nomina sunt
hec, videlicet, leuir, qui est frater mari-
ti. Sororius, qui est vir sororis. Glos,
quæ est soror mariti. Fratrisa, quæ est
vxor fratris: quæ & ipsa glos, rectius di-
ci potest. Ianitricæ, seu inateres, quæ
sunt duorum fratrum vxores. *c* alij au-
tem specialia nomina non habent, sed
illo consanguinitatis nomine fere so-
lent appellari, quo nomine vel gradu
ab eo nuncupantur, cuius causa affini-
tatem contraxerunt: veluti, qui vxore
mæ consobrinus, vel patruelis est, is &
mihi consobrinus, vel frater patruelis
appellabitur, & de similibus. In his igitur,
cū scire voluerimus, an cum eis
nuptiæ contrahi possint, non solum
inspiciemus, quoto gradu affinitatis
inter se de iuncti sint, sed etiam (vt su-
prà attigimus) inspiciendum erit, quo
in genere affinitatis existant. nam & si
olim, & in secundo, & in tertio affini-
tatis genere nuptijs non esset locus,
ho-

hodie tamen aliud seruari ex Concilio generali Innocentiano supra demonstrauimus, vt scilicet in primo genere duntaxat prohibita censeantur, idque ad quartum vsque gradum.

Sed ne quid ad huiusce rei notitiam desideretur, declaremus etiam, quando in primo genere affinitatis, vel secundo, vel vltiore quis esse dicatur.

Est igitur sciendum, quod illa persona, cum qua consanguineus meus carnis copula coniungitur, mihi in primo genere affinitatis est. in eo autem gradu est affinitatis, in quo gradu consanguinitatis mihi est ille, ex cuius persona affinitatem acquisiui. quo consanguineo mortuo, si ea mulier alteri nubat, vel cum alio per carnis coniunctionem immisceatur, is secundus eius mulieris maritus, vel qui eam absq; nuptijs cognouerit, mihi in secundo genere affinitatis hoc facto adscitus erit. qua muliere defuncta, si vir vel amicus eius, quem dixi modo affinitatis genere secundo, mihi esse coniunctum, superstes sit, alteramq; vel ducat vxorem, vel sine matrimonio etiam per carnis copulam cognoscat, ea mulier mihi ex tertio affinium genere iuncta erit:

Sed

Sed quamuis in hac tertia personarum mutatione genus quoque ipsum ter variatum sit, vt modò primum genus affinitatis diceretur, nunc secundum postremò tertium, gradus tamen idem semper fuit, nunquam variatus, quamuis genus mutaretur. Nam finge, quòd ille consanguineus meus mihi in primo gradu consanguinitatis coniunctus esset, eodem in gradu affinitatis erit mihi mulier ab eo cognita, nec mutabitur gradus postmodum in persona alterius eiusdem mulieris viri: & demum hac muliere sublata lege naturæ, noua mulier à superstite ipsius viro cognita nõ minùs mihi adhuc erit in primo gradu affinitatis, quã prima fratris mei vxor, eiusque vxoris secundus maritus, quamuis ille in secundo genere affinitatis mihi esset, hæc in tertio.

Atque his quidem modis genera affinitatis colliguntur, quæ tametsi omnia præter primum à nuptiarum contractibus abolita sint, (vt iam sæpè ostendimus) quia tamen haud ita facile primũ genus fuisset perceptum, nisi & altera duo ad maiorem declarationem subdidissemus, non absurdum fore iudicauimus, hæc quoque duo postre-

strema declarare. Maneat igitur, alio modo genera affinitatum esse dimetienda, quàm gradus. & gradus quidem affinitatis ex gradibus consanguinitatis illius dinumerari, à quo affinitatis causam, & originem ducunt. Genera verò ex personarum varietate & accessione propter carnis immixtionem interueniente variari.

De Cognatione Spirituali.

Tit. XV.

Cognatio quoque spiritualis (vt supra indicauimus) non leue impedimentum nuptijs esse solet. Cognatio autem spiritualis dicitur illud vinculum quod ex eo contrahitur, dum quis alij munus baptismi vel confirmationis impendit, seu dum impenderetur, ei tanquàm pater astitit. ex his enim duobus sacramentis tantùm, baptismo scilicet, & confirmatione, cognatio hæc contrahitur, quæ cognationem naturalem in multis imitatur. ^a Hæc autem a *Abb. in rubr. de cogn. spir.* cognatio inter tres personas primùm initur, à quibus ad alias quoque eadem causa emanat. nam inter illum, qui his sacramentis augetur, & illum, qui sacramentum ministrat, & illum præ-

præterea, qui his solennibus pro sacramentū accipiente interuenit, tanquam eius tutelam suscepturus (qui compater vulgò appellatur) cognatio contrahitur præcipua. si quidem & sacramenti minister, & ille, qui afsistit, quo tutelam accipiat, quæ diximus vulgò compatrem appellari, baptizato, seu confirmato, pro patribus habentur: quorum causa ad alios quoque fluit cognatio. nam eorundem ministri, & tutoris seu cõpatris vxores antea cognitæ, baptizato, seu confirmato, eorumque parentibus cognatione deuinciuntur: eorum verò filij solis baptizatis, vel confirmatis, non etiam eorum parentibus, hac necessitudine iunguntur. ^b Filij autem duorum compatrum, quorū nemo cognationi causam dedit, quæ inter eorū patres intercedit spiritualis, cognati inter se dici non possunt: ideoque matrimonium inter se contrahere non prohibentur, nisi consuetudine aliqua fingatur eos cognatos esse. ^c

Si vir aut mulier filium proprium de sacro fonte etiam sciens suscepit, nõ tamen idcirco à se inuicem separandi sunt, nec corporis potestatem alter alteri subtrahere potest: ^d ne hanc tanquam

*b glo. c. i.
in fin. in vi.
Ab. c. Mar-
sinus in fi.*

c. c. ii.

d d. c. ii.

LIBER TERTIVS. 211

quam anſam ad thori ſeparationem al-
ter eorum aucupetur.

Quamuis non plures , quàm vnus
vir , vnaque mulier accedere debeant
ad ſuſcipiendum de baptiſmo infan-
tem, ſi tamẽ plures acceſſerint, cogna-
tio inde contrahitur, matrimonia con-
trahenda impediens, ac etiam poſt con-
tracta diſſoluens. de confirmatione in-
ſuper (quantum ad hoc) idem iudicium
eſt habendum. e

e cap. ſin.

in vi.

Per catheciſmum quoque , qui ba-
ptiſmo tanquàm exordium eſt, cogna-
tio hæc inducitur, per quam cõtrahen-
dum matrimonium impeditur. per eam
tamen matrimonium contractum po-
ſtea non ſeparatur. f

f c. penult.

in vi.

Poſtremò ſciendum eſt hanc cogna-
tionem ad nepotes non extēdi. Et hæc
de Sacramentis hætenus dicta ſuffici-
ant, nunc ad quartam, eandemq; vlti-
mam noſtri inſtituti partē accedamus,
quæ eſt de Iudicijs.

De Iudicijs. Tit. XVI.

Iudicium eſt actus trium persona-
rum in iudicio contendentiũ, a quod a *doct. in*
vel coram ordinario, vel coram dele- *rub. extra.*
gato exercetur. Sed & arbitria ad inſtar *eod.*
iudicio-

*b l. i. de ar.
bitr.*

iudiciorum sunt redacta. *b* Et aliud est iudicium summarium, aliud ordinarium, de quo infra. Item aliud est possessorium, aliud petitorium. petitorio quidem iudicio agitur de rei dominio & proprietate: possessorio agitur de possessione. idq; tribus ferè modis, vel ut retineatur, vel ut quæratur, vel ut recuperetur possessio. & cū super possessorio, & petitorio simul est actum, utrunque vna sententia terminari debet: sed licet in pronuntiando sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietatis præualere. *c*

e c. cum dilectus. de cau. posses.

In iudicio ordinario sic proceditur. nam in primis actor libellum iudici offert in scriptis reo citato reddendum,

d c. offeratur. iii. q. iii.

cum quo litigaturus est: *d* citatio enim in omni actu, quo præiudicium inferri possit necessaria est, adeò ut nullatenus tolli possit, *e* cū sit iuris naturalis. In libello actor suum, iudicisq; nomen, & rei conuenti comprehendet,

e cle. pastoralis. de re iudic.

remque petitam, & petendi causam: non tamen actionis nomen hoc iure est necessario in libello exprimendum,

f c. i. vbi gl. de libel. oblat.

& si aliud Cæsareæ leges decernant, sed satis fuerit simpliciter, & purè factum ipsum & rei veritatem proponi. *g*

g c. dilecti. de iudi.

At si

At si in hoc quoque peccatum fuerit, reuserit à iudicij obseruatione absol- uendus, seruata actori potestate aptius agendi. *h c. examio*

Nonnulla verò solent fre- *nata. de ius* quenter per reum opponi priusquam ad merita causæ, & litis cōtestationem di. perueniatur: putà, quòd iudex incom- petens sit, vt si fortè iudex laicus cleri- cum conueniret. neque enim clericus à iudice laico, vel distringi, vel cōdem- nari potest, pœna etiam excommuni- cationis iudici imminente, qui id fece- rit: vel si quis coram non suo Episcopo *i c. ii. de fo*

conueniatur: *k* vel si alia huiusmodi *ro compe.* opponantur, quibus iudicis declinetur *k c. i. de fo* vel recusetur iurisdictio. Item si actor *ro compet.*

sit excommunicatus, à limine iudicij repellendus est: conuentus tamen de- bet, quamuis excommunicatus sit, per alium respondere, ne videatur de sua malitia commodum reportare. *l* Sed & *l c. intelles* multa alia sunt, quæ vel contra actoris *ximus. de* personam, vel aliàs ad impediendam *iudic.* litis cōtestationem opponi solent, quæ missa fiunt, ne extra propositi nostri normam vagentur.

Post quæ ad litis contestationem venit. ea verò non per positiones, & respōsiones ad eas, sed per petitionem in iu-

*m c. vnic.
de lit. cons-
test.
n c. fin. de
lit. contest.
in vi.
o d. c. fin.
p d. c. i. de
lit. cōtesta.
in vi.*

in iure propositam, & respōsionem se-
quutam celebratur. *m* Nec per exce-
ptionem peremptoriam litis contesta-
tio facta intelligitur, imò litis conte-
statio fieri nihilominus debebit, *n* nisi
ex illis exceptionibus sit, quæ litis con-
testationē impediūt, *o* veluti exceptio
rei iudicatæ, transactæ, vel finitæ. *P*

Contumace autem existente reo in
actione quidem reali, mittendus est in
possessionem rei petitæ actor, vt tedio
affectus reus veniat responsurus. qui si
intra annum venerit, iudicio sibi cau-
tione præstita, & exhibita satisfactio-
congrua expensarum, possessionem
recuperabit. cautione autem intra an-
num nõ præstita, actor post annum ve-
rus constituetur possessor, super pro-
prietate duntaxat aduersæ parti defen-
sione legitimè reseruata.

Sed alienarum rerum immobilium
possessor dominum in iudicio statim
nominare debet, eiq; certus terminus
à iudice præfinietur, quo domino id
notum facere possit, vt ipse veniēs vel
idoneum dirigens responsalem actoris
intentionem excipiat. quò nec venien-
te præscriptio longi temporis nihilo-
minus hoc facto interrupta censebi-
tur.

tur.
tus
exan
rum
alleg
quæ
Si
tus r
do c
acto
vel i
habe
in c
tent
na,
fit, i
alter
mer
veni
etia
supe
A
tum
na f
que
terit
so in
piet
stan
tur.

tur. & si dominus tribus edictus vocatus non venerit, negotio summam examinato, actor in possessionem rerum petitarum mittendus erit, omni allegatione absenti super principali quaestione reseruata. ¶

*q. c. quonia
frequent
h. fin. vt lit.
non cōtest.*

Si autem personali actione conuen- tus reus, eo quo supra dictum est, modo contumax fuerit, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati, vel in contumacem est ecclesiastica sententia proferenda, ita vt alterutra poena, qua verisimiliter magis metuenda sit, iudex a principio contentus sit, ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis: qui veniens infra annum, vel post annum etiam iuxta distinctionem in alio casu superius annotatam, audietur. ¶

*r. d. c. quonia
frequent
h. fin.
s. c. prout
nobis. de do
lo & cōtu.
t. c. ii. de do
lo & contra
m. s.*

At si post litem contestatam reus contumax sit, & de causa liqueat, diffinitiva sententia poterit proferri. si non liquet, actor in veram possessionem poterit tamen immitti. § Actore autem ipso in contumacia constituto testes recipietiam lite non contestata, & reo instante sententia ferri poterit. ¶

Regu-

ANO.
ionem fe-
per exce-
contesta-
tis conte-
bit, n̄ n̄
litis con-
exceptio
ita. P
nte reo in
ndus est in
, vt tedio
rus. qui li
o fisti cau-
isfactione
efsionem
intra an-
annum ve-
uper pro-
arti defen-
nobilium
cio statim
terminus
omino id
ueniēs vel
m actoris
c venien-
s nihilo-
censebi-
tur.

Regulariter autem lite non contestata non est ad testium receptionem procedendum, nisi de testium morte fortassis timeatur, vel absentia diuturna: quibus casibus, cum ciuilitur est agendum, ne veritas occultetur, & ne probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, senes, & valetudinarij, & alij testes, de quibus ex rationabili causa timetur etiam lite non contestata admittendi sunt, seu pars conuenta sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conueniri non possit: attestations tamen huiusmodi non valebunt, nisi actor conuenerit aduersarium intra annum, ex quo potuit, vel nisi huiusmodi testium receptionem illi denuntiauerit.

Possunt etiam alij casus incidere, quibus lite non contestata recipi testes opus sit: ut (verbi gratia) si super alicuius electione, vel copula maritali questio moueatur, presertim, si propinquitatis gradus opponat lege diuina prohibitus. nam, si contumax fuerit is, contra quem agendum erat, seu quia citatione peremptoria accepta venire contemnat, seu quia se ipsum malitiose occultet, seu quia impediatur, ne ad se citatio perueniat, poterunt testes lite non

u d.c. quoniam frequenter in princ.

con-

in conte-
ptionem
in morte
a diutur-
est agen-
ne pro-
is subtra-
& alij te-
causa ti-
stata ad-
ta sit con-
ualitia, vt
iones ta-
nisi actor
annum,
modi te-
iauerit.
ncidere,
ipi testes
er alicui-
ali qua-
opiniqui-
ina pro-
ritis, con-
uia cita-
nre con-
itiosè oc-
d se cita-
lite non
con-

contestata recipi: & vbi de causa li-
queat, ad sententiam procedi. item
quando excessuum inquisitio contra
contumacem, vel testium publicatio
imminet facienda, quia super aliquo
contractu in posterum quaestio metua-
tur, poterunt absque litis contestatio-
ne testes produci. x

x d.c. quos

Pòst litis contestationem iuramen-
tum calumniæ præstandum est: quo
hæc iurans affirmabit, quod se credit
bonam causam fouere: rogatusque
omnia fatebitur, quæ vera crediderit:
nec sciens falsa probatione vtetur: iu-
rabitque se nihil dedisse, aut promissif-
se, daturumue esse, aut promissurum,
propter eam causam alicui his exce-
ptis, quibus leges dare permittunt: se-
que dilationem in fraudem nunquam
petiturum, & si hoc postremum tutius
fortè omitteretur. y

niam fre-

quenter. s.

porro. s. s.

sunt & alii.

y c.i. de iu-

ram. calu.

vbi glo. &

Abb.

z c.i. de mu-

tu. petit.

Contingit etiam interdum, vt reus
conuentus alium vicissim libellum ex
aliqua causa contra actorem propo-
nat. quod vbi incidit, debet iudex eti-
am delegatus actorem in causa recon-
ventionis ad respondendum inconti-
nenti cogere, & vtranque causam vna
sententia terminare. z Arbitri verò

K non

non possunt, nisi de his super quibus in eos compromissum fuit, iudicare: propterea coram eis reconventionilocus non est. aa

aa *c. cū dilectus. de arbit.*

Hæc in iudicijs vt plurimum interuenire solent, videlicet, citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellations, renuntiationes, conclusiones: quæ omnia acta viri idonei in id deputati conscribent, ita vt originalia penes ipsos remaneant ad fidem faciendam, exemplis partibus volentibus dentur. bb

bb *c. quoniam contra falsam. de proba.*

Libello igitur, vt supra diximus, dato, litisque facta contestatione, & re discussa, conclusioneq; etiam in causa habita, & partibus peremptoriae citationis sententia est proferenda, quæ debet ab ipso iudice sedente, non ab alio, de scripti recitatione proferri. Episcopo tamen propter dignitatis prærogatiuam licebit ad exemplum illustrium personarum, etiam per alium sententiam recitare. cc

cc *c. si. de re iud. ca. in vi.*

Sciendum est autem sententiam alijs non nocere, quàm eis inter quos lata est,

est, eo tamen excepto qui, cum sibi pri-
mum actio vel exceptio de ea re com-
peteret, passus est, eum à quo cau-
sam habuit, experiri. *dd Duobus au-* *dd d. c. fi.*
tem iudicibus diuersas sententias pro- *de re iudic.*
ferentibus ex iurisdictione ordina- *in vi.*
ria, tenet pro reo non pro actore sen-
tentiæ, causa fauorabili excepta: pu-
tà, causa matrimonij, libertatis, do-
tis, testamenti. Si verò ex delegata
potestate fuerint latæ, vtraque ex ar-
bitrio delegantis pendebit. at si ex
compromisso, neutra habebit vigo-
rem. ee

ee c. pen.
de re iudic.

Lata sententia, si is, contra quem
lata est, acquiescendum ei non duxe-
rit, debet intra decem dies appella-
re. nam decem diebus lapsis, senten-
tia, à qua non fuerit appellatum, vim
rei iudicatæ habebit: ac post quadri-
mestre executionem in actione perso-
nali fortietur, nisi iudex eum termi-
num coarctarit. *ff Nec minus in ele-* *ff c. quod*
ctionibus, postulationibus, prouisioni- *ad consulo*
tationibus, & quibuslibet actibus, extraiudi- *tationem.*
cialibus, in quibus appellatio est per- *de re iudic.*
missa, intra decem dies appellandum *gg c. cons*
est. gg Et non est prætermittendū, quod *certationi.*
licet leges seculares appellationem *de appella.*
in vi.

K 2 (nisi

(nisi in quibusdam casibus) ante sententiam non admittant, sacri tamen canones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt ap-

hh c. super eo. ii. de appella. pellandi, hh ante sententiam tamen appellans rationabilem causam exprimere tenetur. ii

ii c. vt des bitus. de appella. Vna sententia pluribus condemnatis, si vnus solus ad appellationis beneficium conuolarit, illius victoria iure communi cæteris suffragatur, si iure communi iuuentur, idemque negotium, & eadem causa defensionis exi-

kk c. vna sententia. de appella. stat. kk Innouata autem post appellationem à diffinitiuâ sententia interiectam debent semper (exceptis casibus quibus iura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis iudicem penitus reuocari. imò & ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem, quæ postmodum intra decennium interponitur, fuerint innouata. illa verò quæ post appellationem interpositam ante diffinitiuam sententiam innouantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, reuocari non debent: nisi iudex

appel-

appellationis, postquam sibi constiterit per appellationem emissam ex probabili causa ad se negotium deuolutum, inhibeat canonicè iudici à quo est appellatum, ne procedat. tunc enim quicquid post inhibitionem huiusmodi fuerit innouatum (& si causa appellationis vera non sit) per iudicem appellationis ante omnia in statum pristinum est restituendum. *ll c. non solum. de appella. in vi.*

Is autem, qui appellat, intra dies triginta instanter apostolos petere debet. *mm c. ab eo. de appell. in vi.* sunt enim apostoli literæ quædam dimissoria, quibus iudex, à cuius sententia appellatum fuit, notum facit iudici superiori appellationem à sua sententia interpositam, & appellantem ad eius iudicium remitti. *nn gl. c. i. de appell. in vi. l. i. ff. de libel. dis-*

missor. Appellatio tam iudicialis, quàm extrajudicialis debet intra annum (nisi oo iudex terminum coarctarit^{oo}) vel ex sit *na. de appella. in vi. l. i. ff. de libel. dis-* causa etiam intra biennium à die interpositionis ipsius, vel à die illati grauaminis (vbi à futuro grauamine appellatur) finiri. quod si iusto impedimento cessante appellans non curauerit, eius appellatio deserta censetur. *pp qq c. dire-*

Non licet autè alicui in eadem causa tertio appellare: *qq quinimo si quis pella.*

tres sententias contra se in petitorio, vel possessorio reportauerit, nullatenus ad agendum de nullitate ipsarum vel alicuius ex eis admittetur, donec plenam executionem fuerint conse-

rr *cle. i. de re iudic.* *cutæ. rr*

Sed cum & de summarijs iudicijs aliqua sint dicenda, sciendum est in eis propria quædam iura seruari, siue ex negotiorum & causarum natura eam qualitatem cōsequantur, siue ex mandati forma, & in causis quidem electionum, postulationum, vel prouisionum, aut super dignitatibus, personatibus, officijs, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusuis beneficijs ecclesiasticis, aut super decimis, nec non super matrimonijs, & vsuris, & eas quoquomodo tangentibus proceditur simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicij, ^{ss} item in causis hæresis. ^{tt}

ss cle. di spediōsam. de iudic. tt c. fin. in prin. de hæret. in vi.

Eorum autem verborum vis hæc est, vt necessariò libellus non exigatur: litis contestatio non postuletur: temporæque etiam feriarum necessitatibus hominum concessarum à iure procedi valeat: dilationum materia amputetur: ac lis quàm breuissima fiat: exceptiones, appellationes, dilatorias, & fru-

stra-

ratorias, partium, aduocatorum, &
 procuratorum contentiones, & iur-
 gia, testiumque superfluam multitudi-
 nem refrenando: non sic tamen rem
 coarctando, quin probationes necessa-
 rias, & defensiones legitimæ admittan-
 tur, & quin citatio, ac præstatio iura-
 menti de calumnia locum habeat. item
 in ipso litis exordio nihilominus peti-
 tio est facienda tam ex parte actoris,
 quam rei, siue scriptis siue verbo, dum
 tamen actis inseratur. item iudex sic
 datus potest terminum ad dandum si-
 mul positiones & articulos præscribe-
 re (nisi aliud de voluntate partium
 procedat) & ad exhibendū omnia acta,
 & monumenta, quibus partes uti vo-
 lunt, in causa post dationem articulo-
 rum, diem certam, (quandocunq; sibi
 videbitur) assignare. Interrogabit eti-
 am in huiusmodi causis iudex partes,
 tam ad earum instantiam, quam ex
 officio, vbicunque hoc æquitas sua-
 debit. Sententiam verò diffinitiuam
 (citatis ad id licet non peremptoriæ
 partibus) in scriptis, & prout magis sibi
 placuerit, stans vel sedens proferet,
 etiam, si ei videbitur, conclusione non
 facta in causa, prout ex petitione, &

probatione, & alijs actitatis in causa fuerit faciendum. Si tamen in prædictis casibus solènis ordo iudiciarius in toto vel in parte nõ contradicentibus partibus fuerit obseruatus, non ideo pro-

uu cle. sã cessus nullus, irritandus uè erit. *uu* Non
pè. de verb. tamen semper supradictæ clausulæ om-
signi. nes simul copulantur, sed aliquæ, vel
vna ex eis tantum. Sciendum est po-

stremò, quod aliud est iudicium ciuile, cuius finis respicit priuatum commo- dum. aliud criminale, quod publicum interesse, vindictamq; publicam

xx doc. in
emb. de iud.

respicit: *xx* quare tradenda

sunt ea quæ ad iu-
dicium crimi-
nale spe-
ctant.

IN

INSTITV=

TIONVM IVRIS

CANONICI LIBER

QVARTVS.

Quibus modis de crimine agatur.

Tit. I.

Idendum est de Iudicijs, quæ circa delicta versantur. nam & si leges Pótificiæ pœnarum atrocitatem exhorreant, quibus præsertim

de sanguine & vita hominis agitur, nõ tamen ita indulgentes se præbent, vt velint crimina omninò delinquentibus condonare, sed vt & qui deliquerunt, discant talia posthac non committere, & cæteri pœnarum metu sint ad scelera patrandã tardiores, certas pœnas adinuenerunt, quæ in fontes ex delicti qualitate citra sanguinis vindictam, aut membri debilitationem exerceri possint, (quædam enim culpæ

K 5   exi-

a *c. quia,*
dist. xxviii.

b *Spec. in*
titu. de ac-
cusa.

c *Fely. c.*
qualiter. ii.
ver. ad cor-
rigendos.

de accusa.

d *c. i. de ac-*
cusa.

e *c. de ce-*
tere. de te-
sti. vbi glo.
& doct.

f *c. cum p.*
manconel-
la. de accu-
sa.

g *c. de his.*
de accusa.

existunt, in quibus culpa est relaxare vindictam. a) multosque modos tradiderunt, quibus medijs contra facinorosos homines ad publicam ultionem perueniri possit. Quinque enim sunt modi, quibus de crimine haberi notitia potest, videlicet, accusatio, denuntiatio, inquisitio, exceptio, & notorium: b nam & si alij quoque enumerari soleant. c hi tamen magis ad rem sunt.

In accusatione hoc seruatur inconcussè, vt si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. d Nec laico clericum accusare conceditur, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, e quibusdam articulis, quibusdamque criminibus exceptis. f Nec conceditur, super iisdem criminibus quempiam sæpius vexari: sed semel absolutus, deinceps amplius de eodem crimine molestiam pati non cogitur. g

Et ne passim calumniatoribus licentia detur alium ex libidine sua ad iudicium vocandi, vt de crimine falso obiecto se purget, ac ne ita eueniat innocentes citra aliquam eorum noxam capitis, fortunarum, aut existimationis discrimen alicuius impij & scelerati ho-

hon
de f
quit
infe
à se
por
opo
set
ciur
pos
inte
nun
suo
dia
præ
fect
& si
esse
diss
tem
licti
III
dur
esse
I
cur
mir
sum
cau

ho-

hominis impudenti audacia subire, & de statu suo conflictari, statutum est, ut quisquis alium accusare voluerit, se inscribat, seque obliget (ubi obiectum à se crimen probare nequeat) talionis pœnæ, id est, quam reum sustinere oportuisset, si de obiecto crimine fuisset conuictus. h dum eiusmodi supplicium sit, quod in accusatorem cadere possit. quapropter Gregorius X. cum intellexisset Subdiaconum in Diaconum quendam calumniatum rescripto suo præcepit, Subdiaconum non Subdiaconatus solùm ordine spoliari, sed præterea etiam verberibus publicè affectum in exilium mitti. i Hodie tamen & subscriptio amplius in vsu frequenti esse non videtur: k & talionis pœna dissuetudine abholita. l Quendam autem, qui in probandis Episcopi sui delictis à se delatis defecerat, Innocent. III. ab officio & beneficio suspendendum decreuit, quoad se à calumnia abesse legitimè purgasset. m

Nò potest quisquam accusatus procuratorem dare, qui causam eius nomine suscipiat defendendam, sed ipsummet accusatum in iudicio esse, & causam per se dicere oportet. concedit

h c. quisquis. c. qui crimen. ii. q. viii.

i c. i. de calumniato. k Bar. l. si cui. in prin. ante nu. 3. de accusa.

l Fel. c. super his. ult. no. de accusa.

m c. ii. de calum.

tamen, si absens sit, absentiae suae causas per procuratorem proponere, aliasque excusationes, quae ipsum crimen, cuius causa ei fit negotium, non at-

n c. veniēs. tingant.ⁿ

de accusa.

*o c. super
his. de accu
sa.*

*p c. fin. de
calum. vbi
Abb.*

*q c. ii. de
accusa.*

Denuntiatio quoque magnam habet cum accusatione coniunctionem, nisi quod cum crimen in modum denuntiationis opponitur, non est, sicut in accusatione inscriptio necessaria, quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denuntiatio facienda: ^otametsi is quoque interdum impunè nō habeat, si nequiverit probare crimen, quod detulit. ^p Et cum denuntiatio hac potissimum ratione fiat, ut is, cuius crimen deferatur, deinceps ab eo crimine se contineat, conuenire videtur, ut prius amice & blandis verbis, moxque etiam si oportuerit, amaris obiurgationibus castigetur, ut vltro se ipsum corrigere, & à vitio velit continere: quæ si nihil prodesse confiterit: quominus in delicto pertinaciter perseueret, tunc demum ecclesiastico iudici erit denūtiandus. ^q Denuntiationis verò faciendæ potestas omnibus non patet, sicut neque accusationis. quare nec publicè concu-

binas

binas habétes, nec excommunicati, ad denuntiandum admittuntur.^r

r c. cū dile

ctus.eod.

Inquisitio à iudice ex officio eius merito fieri solet, vt sciat, an fama, quæ de crimine alicuius circumfertur, vera

tit.c.i.iiii.

q.i.

fit.^s quam, si facta disquisitione veram esse compertum fuerit, quamuis certa

s c.cum

oporteat.

pœna in eo delicto legibus diffinita esset, si per modum accusationis pro-

c. quas

liter.de acco

cederetur. vbi tamē per inquisitionem proceditur, secundum personæ merita, & qualitatem excessus pœna pote-

cus.

rit iudicis arbitrio moderari.^t in qua tamen moderatione facienda plures

t Felin.c.

qualiter

quando.ii.

erunt cautiones iudici cōsiderandæ, si tamen ex his criminibus fuerit, quæ

§.licet.nu

me.29.

executionem ordinis impediunt, nullum erit iudicis arbitrium: tunc enim

sequen.de

accusa.

certa erit pœna, quæ non iudicis voluntati mandatur, sed legis authoritati reseruatur: nempè vt beneficio, vel

u Fel.vbi

suprà.

etiam officio exuatur, quamuis per inquisitionem conuictus: vel nisi tale sit

crimen, quod beneficio indignum delinquentem faciat. nam tunc haud dubiè beneficio illi erit interdendum,

x c. inquisi

sitionis.in

prin.eo.tit.

quamuis per inquisitionem damnato. quas pœnas vtroque casu nullo pacto poterit iudex moderari.^x Quicumque

de accusa.

poterit iudex moderari.^x

autem iudex inquisitionis tramite contra delinquentem procedit, hoc cautè obseruet, vt non priùs in personam quærat, quam suspicatur delictum patrasse, quàm de fama in eum vulgata compertum habuerit quæstione præmissa. qua etiam ratione fit, vt criminum occultorum excussio per inquisitionem fieri prohibeatur. y

y c. cum oporteat.

c. qualiter.

i. & c. qualiter. ii. vbi

Abb. vlti.

no. de accusa.

z c. licet.

de simon.

aa c. cum

dilectus. de

ordine cog.

Bart. l. ii.

in princ. ff.

de accusa.

& l. ii. § si

publico. nu.

me. 20. ff.

de adult.

Opponi verò solent crimina per exceptionis modum: veluti contra actorem, vt ab accusatione repellatur. item contra testes, vt testimonio ferendo minùs idonei habeantur. quibus casibus non erit necesse de crimine excipientem se inscribere, z nec punietur excipiens, & si crimen obiectum non probauerit: nec is, contra quem est in exceptionis duntaxat vim, vt repellatur, obiectum, & si conuictus sit, vllam criminis obiecti pœnam sentiet. aa Per exceptionem quoque crimina opponuntur, vt quis ab officio, vel beneficio, quod affectat, repellatur. quo casu seu ante confirmationem, seu post fiat & l. ii. § si exceptio, nunquàm tamen inscriptio erit necessaria, quamuis posteriore casu, in exceptionis probatione post confirmationem oppositæ deficiens, aliqua pœna

pœna arbitrio iudicis afficiendus sit. *bb bb Spec. in*

Et hi quidem proximè dicti quatuor *titu. de cri-*
modi tunc sunt necessarii, seu eorum *mi. in mo.*
aliquis criminibus vindicandis, vbi cri- *excep. §. in*
minum aperta notitia non est. verùm si *primis.*

evidentia patrati sceleris in promptu
fit: tunc neque accusatoris ardens cla- *cc c. eui-*
mor, neque denuntiatoris diligens cha- *dentia. de*

ritas, nec iudicentis officium sagax *accusa Spe-*
per inquisitionem desideratur, neque *cu. in titu.*
exceptione crimen obijci necesse est, *de crim. no-*

vt his medijs ad criminis vindictâ per- *tor.*
ueniri possit, vel delinquens ab affe-

ctatis summoueri, sed & sine libello,
sine exacta causæ cognitione poterit *dd c. accu-*
iudex ad legitimam vltionem reo vo- *satores. in*

cato procedere. *cc b* *fi. iii. q. viii.*
Illud generaliter est obseruandum, *c. absens*
vt nemo absens iudicetur, nisi ex con- *iii. q. ix. &*

tumacia absens fuerit: quia diuinæ & *per totam.*
humanæ leges hoc prohibent. *dd*

De Simonia. Tit. II.

*a cap. per
tuas. de*

Dicendum est nunc quæ nam sint *simon. c. fin.*
crimina, quæ vltionem expectât. *i. q. vii. vbi*

Et primùm Simonia grauissimum cri- *glo. ver. res*
men est, adeò vt cætera crimina quam- *putantur.*
uis alioqui grauia, huic tamen compa- *& ver. pro*

rata læuia æstimentur. *a* nam cum sæpè *nihilo.*
contin-

NO.
te con-
c caute
rsonam
um pa-
vulgata
ne præ-
t crimi-
nquifi-
per ex-
a acto-
r. item
erendo
us casu-
e exci-
nietur
m non
n est in
pellam
vllam
aa Per
oppo-
enefi-
o casu
ost fiat
criptio
ore ca-
st con-
aliqua
pœna

contingat homines ambitione tractos immensa, & vasta quadam bonorum, & beneficiorū siti omnia tentare, quæ sibi in mentem modò venire possint, vt suis desiderijs satisfaciant, & nunc præcibus, nunc precio, nunc alijs vijs aggredi, vt quæ gratis esset concedenda, nec nisi benemeritis spiritualium administratio, quouis modo ad commoda sua extorquere possint, nullam habentes rationem, quod Simon magus à Petro acri fuerit obiurgatione repulsus, cum ab eo pecunia gratiam redimere tentasset: propterea in huiusmodi labe purganda nunquam se conuiuere Pontifices Romani & Canonicae leges ostenderūt, omnia quantum potuerunt, remouentes, quæ huic nefandissimo sceleri causam vel occasionem præbere posse videbantur, multa etiam introducentes, quibus comprimi & coerceri saltem pœnæ temporalis metu possent, qui æternam flocci facerent.

Incidit autem in hoc crimen, quicumq; quouis machinarum genere (vt ita dicam) sibi eos expugnare conatus fuerit, quibus ius est spiritualia aut eis annexa, vel accedentia conferendi, quicq;

quicq;
& pro
aura
vel o
bonis
nè ge
anne
confe
num
ab hi
gium
præfe
eccle
sepul
oleu
facie
conf
ter p
idem
rum
quib
preti
celar
cilia
tem
mini
cipie
sunt
mus

quiq̄ue his aggressiōibus superari se
 & prosterni permiserit, vt pretio fortè,
 aura populari, aut optimatum gratia,
 vel obsequijs potius quàm meritis &
 bonis artibus, aut ecclesiasticæ rei be-
 nè gerendæ studio spiritualia vel eis
 annexa, aut eorum administrationem
 conferret, vel decerneret. ex quorum
 numero sunt, qui pecuniam exigunt
 ab his, quos ad religionem in colle-
 gium suum sunt cooptaturi. quiq̄ue
 præfecturas quascunq̄ue, aut regimina
 ecclesiarum vendunt, vel emunt, vel
 sepulturam, vel Chrisma, aut Sanctum
 oleum, quacunq̄ue id facti verborum
 facie obducant. *b idem de ecclesiarum b c. non são*
 consecratione dicendum: pro qua præ- *tis. c. tua*
 ter procurationem nihil exigi potest. *c nobis. cap.*
 idem de consecrationibus Episcopo- *eam quæ. c.*
 rum, benedictionibus Abbatum, & *in tantum.*
 quibusuis ordinationibus. *d item qui c c. cum sit*
 pretio, vel gratia peccatorẽ publicum Romana. *d c. sicut*
 celarit, vel minimè pœnitentem recon- *pro certo.*
 ciliarit, aut econuerso verè pœniten- *e c. nemo*
 tem reconciliare detrectarit, huius cri- *presbytero*
 minis reus est, e quæ non minus in ac- *rorum.*
 cipiente locum habere intelligenda *f c. sicut sit*
 sunt. *f Et quæ de paucis specie retuli-*
 mus, ad multas alias transferri earum *monia.*

exem-

exemplo possunt. ad eam enim regulam, quam diximus, semper referenda res est: nempe ut spiritualia, eorumque administratio non nisi benemeritis concedantur, idque gratis.

Hoc igitur simoniæ vitio qui laborant, ut primùm eius rei indicia claruerint, ab altaris ministerio expelli debent, *g d. c. sicut simonia.* quam pœnam non minus feret, quamuis non quidem conuicti essent, seu communi tamen omnium voce cum notarentur, & oculis signarentur, hocque nomine purgatio eis indicta esset, canonicè eam non præstiterint.

Sed seuerius etiam contra huiusmodi personas, simoniæ vitio irretitas infurrexit Paulus Venetus II. cuius constitutio extat sanciens, ut pœnis ipso iure censeantur adstrictæ. & adijciens, ut omnes illi qui simoniacè ordinati fuerint à suorum sint ordinum executione suspensi: atque ut per electiones, confirmationes, prouisiones, seu quauis alias dispositiones, quas simoniaca labe fieri contigerit, nullum omninò ius cuiquam acquiratur, sed omnium, quæ perceperit, restitutioni sub animæ periculo sit adstrictus. & omnes, qui simoniam commiserint, aut in ea patran

da

da mediatores fuerint, excommunica-
 tioni obnoxij sint, nec absolui ab alio
 queant quàm à summo Pontifice. h
 Quare constare potest, quam diris exe-
 crationibus hoc vitij Pótifices Romani
 semper sint persecuti.

*h extra
 uagan. cum
 detestabi-
 le. de simo.*

Hinc etiam serui aduersus domi-
 nos, & quilibet criminosi in huius cri-
 minis accusatione admittuntur, &
 quiuis peccator simoniaco excepto
 missam canere permittitur. i Item neq;
 infamia, neque aliqua crimina contra
 testes obijci possunt, qui de simonia te-
 stimonium reddunt, cum de ea per in-
 quisitionis viam cognoscitur: sed hæ
 solæ excep. testes repellere poterunt,
 quibus probatis appareat eos maligni-
 tate potiùs, quam iustitiæ zelo addu-
 ctos testificari. k Et hoc de crimine ac-
 cusatus prohibetur interim missarum
 solennia celebrare, donec de veritate
 confiterit. l

*i c. tanta
 est labes.*

*k c. licet
 heli.*

*l c. accusa-
 tum. & seq.*

De Hæreticis. Tit. IIII.

Maxima est etiam & pernitiōsa
 admodum hæresis labes, quæ ta-
 met si interdum parua motu primo vi-
 deatur, tamē quamprimùm vestigiorū
 vel leuiter præmendorum potestatem
 nacta

nacta est, paulatim serpens in dies maiores sibi vires comparat: & postquam eò virium peruenerit, vt iam in multos populos vagata regni sui fines latè protenderit, tum verò sic hæret tenaciter, & tam firma figit vestigia, vt sæpè maximo labore & industria, crebrisque & sollicitis vigilijs ei euellendæ opus sit: sæpè etiam non minimas calamitates fidelibus inuehat priusquam extingui, & à radicibus euelli possit, quod res ipsa testatur: propterea quò est hæc pestis orbi Christiano perniciosior, eò vigilantius illi obuiandum est, tam vt veteres hæreses deleantur, quàm vt nullæ præterea oriri, aut ortæ vsquam coalescere possint: ea propter multæ sæpè constitutiones diuersis temporibus factæ sunt per Romanos Pontifices, & sacrosancta Concilia generalia, quibus multa prudenter statuta sunt, vt vel amore, vel metu homines coererentur, ne huiusmodi labium authores existerent.

Hæreticus autem dicitur, qui à fide & doctrina Christi, Apostolorum, vel ecclesiæ discedit, articulos fidei, vel ecclesiastica sacramenta cum asseueratione refellens. Eorū plures, & diuersæ sunt

sunt sectæ. & alij quidem de nomine
 suorum authorum nuncupantur: ve-
 luti, Simoniaci, Menandriani, Basili-
 diani, Nicolaitæ, Lutherani, Vgono-
 thi, & multi id genus alij quorum hac
 tempestate, (quod maximè dolendum
 est) infinitus ferè est numerus. Alij ve-
 rò ex causis nouorum rituum, vel opi-
 nionum, quas vel instituerunt, vel tu-
 tari conati sunt: Cuiusmodi sunt
 Aquarij, Alogij, Antropomorphitæ,
 pluresque alij, quorum nomina tam
 superioris generis, quàm posterioris
 Isidorus recensuit. ^a qui omnes qui-
 buscunq; nominibus censeantur, vel
 quibuscunq; ritibus & opinionibus
 inter se differant & si facies habeant
 diuersas, caudas tamè cónexas habent,
 cum vanitate in vnum conueniant, ^b
 & cõmuni nomine aduersus Ecclesiam
 Dei conspirent. ^c

Hoc autem nefarium hominum ge-
 nus varijs pœnis affici solet. nam primū
 excommunicantur, non solū, cum
 de hæresi aperte conuicti sunt, sed &
 si, cum solummodò suspecti essent,
 eoque nomine purgatio eis indicta ef-
 fect, eam contumaciter recusarint. quo
 casu, si excommunicationem annum
 pertu-

*a c. quidã
 aut. xxiiii.
 q. iii.*

*b c. excom-
 munica-
 mus. i. c. ii.*

*c c. quidã
 aut. in fin.*

pertulerint, nec tamen se purgarint de
obiecta eis suspitione, veris hæreticis

d c. ad ab- per omnia annūmerabuntur.^d
holendam. Item nemo hæreticos in oppido suo,

§. qui verò. aut in domo sua suscipere, aut eos fo-
eodem titu. uere debet, aut negotiationē aliquam

¶ c. excom cum eis exercere: eisque in hoc pec-
municas cato defunctis nec inter Christianos
mus. i. §. sepulchrum conceditur, nec oblatio-

qui autem. nes pro eis factas ecclesia agnoscit.^e

e c. sicut Et quicumque hæreticos, eorumue se-
autem. ctatores, receptatores, defensores, vel
fautores scienter ecclesiasticæ sepultu-
ræ concesserit, excōmunicatione tam-
diu deuinctus tenetur, quoad idonee
satisfecerit: nec absolutionis munus
prius consequitur, quam cadauera eo-
rum suis manibus publicè effoderit, &
abiecerit ille verò locus, qui eis sepul-
chrum dederat, nullius orthodoxi se-
pulchro aptus deinceps censetur.^f

f c. ii. in Bona quoque omnia hæreticorum
princ. in vi. publicantur, quāuis eis filij orthodoxi
sint. quæ bona, si eorum domini hære-
tici in clericatu sint, vel temporali Ec-
clesiæ ditioni subiecti, Ecclesiæ fisco
addicentur, vel si ab aliqua ecclesia sti-
pendium habeant, ipsi ecclesiæ quæ sti-
pendium eis suppeditabat, applica-
bun-

buntur. fin laici illi sint, laicorumque
 ditioni pareant, laicorū item fisco bo-
 na eorum vendicabuntur. *g* Sed quam-
 uis eo ipso quo aliquis hac labe fœda-
 tus est, confestim eius bona ipso iure
 fisci efficiantur, non tamen confisca-
 tionis ipsius executio, vel bonorum ip-
 sorum occupatio fieri debet per prin-
 cipes, aut alios dominos temporales,
 antequam per Episcopū loci, vel aliam
 personam ecclesiasticā quæ super hoc
 habeat potestatem, sententia super eo
 crimine fuerit promulgata. *h* Quæ con-
 demnationis sententia etiam post mor-
 tem hæretici nihilominus ferri poterit,
 atq; ita bona ipsius iam dudū ipso iure
 fisco addicta occupari. *i* quin & dos mu-
 lieris, quæ sciens cum hæretico nuptias
 contraxerit, publicatur. *k* Item hæreti-
 ci & qui eorum peruersas opiniones
 sequuntur, & eorum receptatores, de-
 fensores, & fautores, horumq; omnium
 filij ad secundam stirpem paternam
 æditi, vel ad primam stirpē maternam,
 ad nullum ecclesiasticum beneficium,
 vel publicum officiū admittuntur. *l* nisi
 tamen huiusmodi hæretici Christiano-
 rum fidelium cœtui emēdatione præ-
 cedente iam essent restituti. *m*

Item

*g c. vera
 gentis. c.
 excommu-
 nicamus.
 i. f.*

*h ca. cum
 secundum.
 de hæretic.
 in vi.*

*i c. accusa-
 tus. f. in eo
 verò. in vi.*

*k c. decre-
 uit. in vi.*

*l c. heretia
 ci. ii. in vi.*

*o c. statua-
 tum. ii. eod.
 lib.*

*m d. c. sta-
 tutum. ii.*

Item qui huiusmodi hominum commendatione, & opera beneficia ecclesiastica scientes adepti fuerint, non solum beneficijs eo modo quæsitis, privantur, sed omni quærendorum quoque spe carere iubentur. sin verò imprudentes eorum suffragijs vota sua expleuerint, quærendis quidem sacerdotijs poterunt animum adijcere, sed eo modo quæsitâ retinere non permittentur. ¹¹ Nec potest hæreticis aliquid ab Episcopis, presbyteris, alijs uè clericis conferri, nisi velint largitores anathemati obnoxij esse, quamuis sanguine etiam eis essent coniuncti: Omnesque hæreticis quauis occasione obligati ipso iure ea obligatione soluti censentur, P quin etiam potestatem amittunt hæretici, quam in proprios liberos habent: quare frustra eos emancipabunt. ¶

*n c.ii. §. ad
hac. in vi.*

*o c. si quis
Episcopus.
et c. seq.
p c. fin.*

*q c.ii. in
fi. in vi.*

Atq; vt hæretici, cum iudicentium manus effugiunt, ne debita suæ impietati supplicia experiantur, tēdio tamen vitæ affecti (quippe quæ infrascriptis causis ærumnosa illis ducenda sit) ita resipiscant fortassè, & mentē recipiant, cum viuentibus sibi omnia viderint viuorum commertia interdicta: statuit

In-

Innocent. I II. vt aduocati & scriniarij omnes infamia notati decernantur, & ab officio suspensi, quicumque hæreticis, eorumque sectatoribus, fautoribus, vel defensoribus, aliquod præstiterint auxilium, vel suffragium, & in causis, litibusque eis patrocinati fuerint, & pro ipsis publica instrumenta, aut Syngraphas conscripserint.^r

r c. si. ad. uersus.

Ac ne vllis mæandris vel tergiuerfationibus possint hæreticè condemnationem suo arbitratu differre, atque ita iudicium eludentes è manibus iustitiæ elabi, prouisum est etiam, vt personarum alioqui intestabilium contra eos testimonium recipiatur. nam & excommunicati, & participes, vel socij criminis ad testificandum admittuntur, præsertim in probationum aliarum defectum, si omnibus cautionibus rectè perpensis eorum dicta verisimilia videantur.^s Sed & qui in eodem crimine hæresis testes interrogati periuriterunt, volentes postmodum corrigere dictum suum contra se, ac socios suos deponendo audiuntur.^t

s c. in fine dei. in vi.

t c. accusatus. §. licet. in vi.

Eadem ratione etiam fit, vt oppidorum iurisdictionem tenentes, seu provinciarum, aut loci cuiuslibet, quam-

L uis

uis excommunicati sint, vel nullo iure permittente eam sibi iurisdictionem arrogarint, possint nihilominus, & teneantur contra hæreticos, aut alios eorum fautores, vbi id fuerit necesse, suum officium exercere. ^u Eo fit quoque vt sententia contra eos lata nullo appellationis, vel prouocationis auxilio rescindi possit. ^x

u c. præsidentes. in vi.

x c. vt inquisitionis. in vi.

y c. excommunicatus. i. §. i.

z c. i. in vi.

aa c. excommunicatus. ii. §.

fin. vbi glo. & Abb. &

c. super eo. i. vi.

bb c. accusatus. §. eū verò. in vi.

Postremo si huiusmodi nepharij & impij homines in potestatem iudicij peruenerint, damnati præsentibus potestatis secularibus dimittendi sunt, animaduersione debita puniendi, de tractis tamen prius sacris ordinibus, si clerici fuerint: Y quæ depositio vel ab vno Episcopo, si aliorum copia haberi nequeat, fieri poterit, conuocatis tamen ad hoc maioris ecclesie canonicis, & Abbatibus, alijsque prælatibus, & religiosis suæ diocesis scientissimis, quorum præsentia ei negotio oportuna videatur. ^z

Ad sanam tamen mentem reuersis, & publicè errores priscos detestatis iura indulgere solent, ne laicorum manibus eos permittant: aa nisi relapsi sint. (& relapsi dicuntur, etiam de alio, non eodē articulo malè sentire cōuicti. ^{bb})

Sed i
ableg
pœn
pœn
in ali
com
In
citer
iudic

S
hære
ctæ
qui c
ficia
uant
fiasti
mon
piam
gnita
si in
sunt

A
Sed

Sed in carcerem tamé perpetuum eos ablegari, vel muto includi præcipiunt *cc d. s. fin. vbi glo.*

pœnitentiam erroris acturos, *cc* quæ pœna potest hodie iusdicentis arbitrio in aliam mitiorem, si ei visum fuerit, commutari. *dd*

In causa hæresis proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicij. *ee*

De Scismaticis.

Tit. IIII.

Scismatici quoq; id est, qui ab unitate ecclesiæ se diuidunt, suos sibi seorsum cõstituentes sacerdotes, *a* a hæreticis annumerantur: & ab eis factæ ordinationes irritæ habentur, & qui dignitates ecclesiasticas, vel beneficia per ipsos sunt consequuti, eis priuantur. item alienationes rerum ecclesiasticarum per ipsos factæ nullius sunt momenti. & qui spontè in scisma quodpiam iurarint, à sacris ordinibus & dignitatibus suspenduntur: *b* & demum, *b c. i. c. ii.* si indomiti sint, degradari etiam possunt, & curiæ seculari tradi. *c*

De Apostatis. Tit. V.

Apostatis non minus suæ pœnæ sunt. Horum autem tres cum sint

L 2 spe-

dd cap. vt commiss. in vi. & Abb. d. c. excommunicas. ii. ee c. fina. in vi.

a Abb. in rubr. b c. i. c. ii. c Bernar. Diaz. titu. de scismati.

NO. ullo iu- tionem s, & te- at alios ecessse, fit quo- ta nullo is auxi- harij & iudicij bus po- di sunt, ndi, de- dinibus, fitio vel opia ha- nuoca- efiæ ca- e præla- ientissi- otio op- reuerfis, statis u- m mani- apli sint. lio, non icti. bb) Sed

species, nam alij à Christianæ religionis doctrina deflectunt. alij erga suos prælatos se nimirum contumaces præstant. alij regulam suam posthabent, quem susceperant habitum, & regulæ præcepta, in quæ iurarunt, deserentes. Prima eorum species illis pœnis tenetur quas supra aduersus hæreticos statutas demonstrauius. in qua specie illos ponendos existimarem, qui Summo Pontifici non parent, nec eius canonibus tanquam à Potestate nō habente conditis.

Qui verò ex altera specie apostatae sunt, & nimix erga prælatos suos contumaciæ nomine accusantur si adeò ceruices erexerint, vt etiam ipsi Romano Pontifici non magis obedientes se reddant, sed contemptui eum se habere ostendant, deponendi sunt: atque etiam si correctioni aures non patefecerint, excommunicandi, & laicorum manibus derelinquendi. mitius tamen punientur, si hæc ex lasciuia quadam potiùs, quàm elato animi fastu aduersus Pontificem commiserint.

Tertiæ autem speciei apostatae, id est, qui ordinis & religionis susceptæ desertores existunt, quamdiu in eo pro-

posito

posito persistunt, efficiuntur infames: & ab accusatione & testimonio repelluntur: nec possunt ad dignitates euehi. & præterquàm quod pluribus actibus interdicti sunt, prætereà, si admoniti correctionem nullam admiserint, deponi etiam possunt, & demum fœdi carceris squalorem etiam experiri coguntur, donec ad saniores mores, à quibus tam obstinatis animis declinant, suos pertesi errores reuertantur.

a a Bernar.

Hisp. in pra

cti. eo. titu.

Abb. c. 1.

De his qui crimen hæresis querere, & vindicare possunt.

Tit. VI.

PARum fuerit pœnas contra hæreticos statutas esse, nisi etiam iudices constituti essent, qui & quæstione diligenter exercitata fontes inuenirent, & inuētos dignis supplicijs subijcerent. Ad ordinarios igitur hæ partes spectant, verum quia prouincia ipsa per se ardua est, magnique negotij, & sæpè contingit Episcopum alijs curis, quæ plurimæ illi officio incumbunt, distractum non posse, qua esset opus diligentia in hoc negotium incumbere.

L 3 re, &

re, & tamen tanti est momenti res, vt nihil tepidè, nihil remissè in ea agi oporteat, ea propter prouiderunt iuris Pontificij conditores, vt iudices aliqui constituerentur, quibus id negotij præcipuè daretur: nempe vt hæreticos sagaciter exquirendo inuenirent, inuentos diligenter excuterent, excussosque legitimis pœnis afficerent, omnemque suam curam & studium in hanc rem conferrent. Quos iudices vel quæsitores, vel (vt vulgò) inquisitores appellare solemus. eos verò annorum quadraginta ætatem attigisse oportet, a

*a cle. pen.
de heret.*

quod officium & si in mandato fundetur, vel sedis apostolicæ, vel aliorum, quibus tales iudices dandi ius competit, mandatoris tamen morte non extinguatur, etiam quo ad negotia, nec dum viuente mandatore incepta, quæque

*b c. ne alii
qui. de hæret. in vi.*

etiam nondum emerferant. *b*
Horum igitur inquisitorum non parua in his negotijs est potestas, quippe hi & citationes mandare possunt, & denuntiationes sententiarum, quas in id genus homines promulgarint, clerici quoque ad se euocandi, & populi, & peritissimi cuiusque quorum sententias in hac causa explorare velint, ius & potestas

testas eis permiffa est. poffuntque fuæ
ditionis fines egressos hæreticos perfe-
qui. Item libros, quibus quæstiones con-
tra hæreticos actitatæ continentur, ad
se afferri iubere. item hæreticos penes
se remorari, & capi eos imperare, & in
custodiam conijcere: cõpedibus quoq;
& manicis ferreis deuinciendo, in eo-
rum potestate est. Et demum cõtra eos,
in quos viderint expedire, quæstiones
exercere poffunt: Quæ omnia etiam so-
liline diocæsano facere poffunt.

Verùm carcerẽ pœnæ magis quàm
custodiæ causa assignandi potestas Epi-
scopo inconfulto eis non permittitur:
nec carcerem hæreticis ad sanitatem
reuerfis in pœnam prisca erroris iure
assignatum in aliam pœnam transfer-
re: vel tormentis subijcere: aut contra
eos sententiam ferre. sicut neque econ-
uersò Episcopis hæc agere permiffum
est inquisitoris sententia non explora-
ta. *c. Quod si eorum alter siue Episco-*
pus siue inquisitor nolit, aut nõ valeat
ipse coram adesse, vt cũ altero de præ-
scriptis conferat, hoc tamen ab eo exi-
gitur, vt saltẽ collegę partibus suis fun-
genti vices suas mandet, vel cõsensum
suum & cõsilium per literas significet.

c. vt com-
missi. in vi.
cle. i. §. i.

d. cle. i.
§. i.

Liberū tamen est eis, videlicet Episcopo, & inquisitoribus, vel simul coniūctim aduersus hæreticos querere, vel diuisim, dummodò si seiunctim processerint acta coram se gesta alter alteri communicet: eo scilicet tempore, quo aliud nil iam superest agendū, nisi vt sentētia feratur: e quò facilior sit veritati aperiendæ aditus, & vna vterque simul negotium sententia finiet. in qua ferenda, si fortè inter eos non conuenit, negotij series aptè & compositæ ab utroq; exposita ad sedem apostolicam mittenda est. Verūm inquisitores, & si à Summo Pontifice dati essent, contra Episcopum tamen inquirendi ius nullum habēt, nisi hæc facultas eis specialiter concessa sit. sed si quempiam Pontificij gradus in hoc crimine iacere cōpertum habeant, vel de hoc famam vehementē aduersus eum esse intelligāt, id tenentur sedi Apostolicæ denuntiare. f Quod etiam obseruandum est in apostolicis officialibus, vel nūtijs. nam & eorum huius generis errores summo Pontifici per quæsitores denuntiandi sunt. ipsis enim quæsitores nullum aduersus Episcopos inquirendi ius legibus Pontificijs concessum est. g

e *extrauagan. i. eo. ti.*
 c. *per hoc. in vi.*

f *c. inquisitores. in vi.*

g *extrauagan. si.*

Multa

Multa præterea per diuersos Summos Pontifices statuta sunt, quæ ex quaestorum officio esse decreuerunt, tam circa testes super hoc crimine examinandos, quam circa librarios, & alias personas, quæ eorum officio impedimentum, vel opem importare possent: quàm etiam circa custodiam hereticorum: & denique circa plura, quæ ad eorum officium spectare decernunt. h Sed quia instituti nostri propositum egrederetur, ea idcirco prudenter missa facimus.

De Vsuris.

Tit. VII.

VSuræ, crimen non minimum, existimantur, cum & testamenti vtriusque lege diris execrationibus sancitæ sint, & à iure quoque humano, tam Cæsareo, quàm Pontificio repellantur. a siue id sit, quia naturam supe-

h c. vt officium. & c. inquisitionis in vi. & cle. i. §. ii. vsque ad finem. & cle. ii.

a c. quod dicam. vbi glo. ver. red di. xiiii. quest. iiii.

L 5 à Chri-

O.
t Epif-
al con-
ere, vel
n pro-
er alte-
npore,
dū, nisi
fit ve-
terque
in qua
onuene
sitæ ab
olicam
es, & fi
contra
us nul-
specia-
m Pon
ere cõ-
am ve-
elligat,
untia-
n est in
s. nam
ummo
ntiandi
nullum
ius le-
Multa

à Christiana charitate alienum, nolle opibus sibi superatibus proximo egen-
ti gratis suppetias ferre.

Est autè usura crimen ex lucro pro-
ueniens, quo fors mutuò data accen-
sionem accipit, vel ex pacto, vel inten-
tione mutuantis. Et cum dixerimus usu-
ram ex mutuo oriri, cõsequens est etiã,
vt in his duntaxat rebus committi pos-
sit, in quibus & mutuum cõsistit, nem-
pe his, quæ pondere, numero, mensu-
raue constant. ^b

*b Abb. in
rubr.*

*c i. c. cõ
questus.*

*d c. in ci-
uitate.*

Qui pro mutuata pecunia fundum
pignori accepit, eius fructus, si quos
percipit, in sortem acceptos ferre de-
bet, non sibi lucro adscribere, nisi fœ-
neratoris nomen & notã subire velit. ^c
Sed nec ille hoc peccato erit solutus,
qui maiore pretio rem suam ideò ven-
diderit, quod pretio persoluendo tem-
poris aliquod interstitiũ emptori con-
cesserit. ^d nam & hic mutuum videtur
latere, quãuis extrã non appareat, em-
ptori si quidem venditor pecuniam vi-
detur ad rem à se comparandam mu-
tuasse, quam statuto tempore auctam
sibi postea cum fœnore reddat. Quod
sanè ita est intelligendum, si certum
erat, venditarum merciũ pretium post
vendi-

venditionem factam auctum non iri:
quod si id fuisset incertum, easq; mer-
ces cōtractus celebrati tēpore vltro nō
fuisset vēditurus, aliud dicendū esset. *e c. fin.*

Qui verò decem solidos dat, vt alio
tempore totidem sibi grani, vini, vel
olei mēsuræ reddantur, quæ licet tunc
plus valeant, vtrum plus vel minus
solutionis tempore fuerint valituræ,
verisimiliter tamen dubitabatur, non
est ob hoc fœenerator existimandus. at
qui ex eo, quod pecuniarum à se mu-
tuò datarum periculum suscepit, ali-
quid vltra sortem percipit, fœenerato-
ris labe non caret. *f d. c. fin.* Ac tanto odio sem-
per est habitum vsurarum crimen, vt
Alexand. I II. olim rescripserit, nec re-
dimendorum quidem à Barbaris ca-
ptiuorum gratia fœnori dare, aut acci-
pere licere. *g c. super*

Quare cum tam enorme hoc vitium *eo.*
habeatur, meritò etiam graui pœna
fuit vindicandum: quo circa ab eodem
Alexand. in Concilio Lateran. statu-
tum fuit, vt manifesti vsurarij nec ad
communione admittantur altaris:
nec (vbi in hoc peccato eos mori con-
tingat) sepulturæ concedantur: nec
eorum oblationes accipiantur. & qui

*h c. quia.**i c. prater
reà.
k Abb. d. c.
praterè.*

contra supradicta eos admiserint, dignè puniantur. ^h Et rursus idem Alexand. constituit, vt laici fœnus exercentes vsque ad dignam satisfactionem vinculo excommunicationis adstringantur, & clerici ab officio, & beneficio suspendantur. ⁱ Arbitrioque iudicis relinquetur, à qua supradictarum pœnarum incipere malit. ^k Atque vt Lateranensis Concilij canon sanctiùs custodiatur, addidit Gregor. X. vt quamquam manifesti vsurarij de vsuris, quas receperunt, satisfieri expressâ quantitate, vel generaliter in vltima voluntate mandauerint, nihilo tamen minus ecclesiastica sepultura eis denegetur, donec de vsuris ipsis fuerit, vt eorum facultates patiuntur, plenè & integrè satisfactum, vel ijsdem ipsis, qui vsuras soluerint, si præstò sint, vel alij, qui eas possit acquirere, vel his deficientibus loci ordinario, eiusve suffecto vel Rectori parochiæ, sub qua testator habitat, coram aliquibus eius Parochiæ hominibus integris, aut seruo publico ordinarij ipsius mandato. quibus quidem personis liceat cautionem huiusmodi creditorum nomine, huius constitutionis autoritate accipere, ita quod
illis

illis perinde actio acquiratur, ac si ijsdem ipsis creditoribus cautum esset. Et, si quidem receptarum vsurarum quantitas fuerit manifesta, illa semper in huiusmodi cautione exprimenda est, sin minus ea quantitas exprimetur, quam is qui cautionem acceperit, iudicio suo arbitratus fuerit. qui, si minore veritate quantitatem sciens fuerit arbitratus, ad reliqua creditori facienda tenebitur. Sanxit prætereà, ne quis manifestorum fœneratorum testamentis intersit, nec quis eos ad confessionem admittat, vel absoluat, nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro viribus facultatum præstent idoneam cautionem: & testamenta contra hæc condita ipso iure irrita esse decernit. ¶ Si verò nusquam appareant illi, à quibus vsuræ acceptæ sint, cum tamen certum sit ab aliquibus fuisse acceptas, poterunt malè ablata pauperibus diuidi. Verùm vt ijsdem ipsis potius, qui detrimentum passi sunt, reddatur, quam incertis distribuatur, quod certarum sit personarum, optimum erit publicis edictis pronuntiare in locis à quorum incolis solutæ sunt, vt quisquis fœnoris nomine à se

*l. c. quanto
quã. in vi.*

*m. c. cum
tu. cap. Mo
chael.*

aliquid sciat ablatum, id veniat recepturus.ⁿ

*n glo.d.c.
quāquam.*

*in ver. satis
fieri.*

*o cap. tua
nos.*

*p c. quia
frustra.*

*q c. Mi-
chael.*

*r cum in
tua diocesi
extra.*

*s c. pe. ex-
tra.*

Fœneratoris quoque hæres poterit iisdem modis, quibus ipse fœnerator posset, si viueret, ad restituendas vsuras compelli.^o Quinimò si quis fœnerator à sede apostolica literas impetrarit de vsuris sibi restituendis, vel fructibus sibi in sortem computandis nulli ei modo erūt literæ impetratæ, nisi prius restituerit vsuras, quas ab alijs noscitur abstulisse ipse, p vel author eius.^q Si aliqui existant, qui proculdubio sint vsurarij manifesti, quāuis nec sint condemnati, nec contra eos propter potentiorum metum, qui eos tuentur, vel accusator appareat, hi tamen, si alijs argumentis constiterit, eos fœneratores esse manifestos, poterunt Lateranensis Concilij pœna puniri.^r

Iudæi quoque ad restitutionem vsurarum, quas à Christianis retulerint, compelli possunt, interdicta eis Christianorum societate.^s

Vtque omnis occasio remoueatur, qua contra supradicta fœnus exerceri possit. statuit idem Gregorius, ne quis dominus, vel vniuersitas patiatur quempiam alienigenam in terris suis domos

domos fœnori exercendo conducere, neue aliquis domos eis locet, pœna tam contra laicos, quàm contra clericos, qui hæc fuerint præcepta trãsgrefsi statuta. ^t Et Clem. V. Christianorum ^{t c.i.in vi.} consortio interdictos esse iussit, quicumque super vsuris soluendis statuta ordinarint, fecerint, scripserint, vel dictarint vel secũdum ea statuta iudicarint. oneratque fœneratores omnes in causis de fœnore vertetibus rationum suarum libros aduersarijs, proferre & exhibere. Item eos hereticos esse decernit, qui asseuerare non dubitarint, minimẽ peccatum esse fœnerari. ^u ^{u cle. i.}

In causis super vsuris vel eas quomodo tangentibus procedi potest simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicij. ^x ^{x cle. dis. sp̃diosam. de iudic.}

De crimine falsi.

Tit. VIII.

CRimen quoq; falsi magnum æstimatur, magnisq; pœnis vindicatur. nec id immeritò, quandoquidem non vnus hoc crimine læditur. nam Deus in primis tum iudex, & is deniq; aduersus quẽ falsum adstruitur, simul ^a ^{a c. i. de crim. falsi.} offenduntur. a & quibusnam modis falsum

falsum deprehendi possit in literis, quæ Romani Pontificis nomen præscriptum habent, disertè exposuit Innocent. III. Archiepiscopo, & canonicis Mediolanensibus. ^b

b c. licet.

Quatuor autem in primis sunt, quibus diligenter inspectis, non poterit falsitas vlla, si qua suberit, latere. nam aliquo infracriptorum quatuor falsitas ferè patrari solet. aut in diplomate, quo pro sigillo vtuntur Petri & Pauli Apostolorum imagines in cæra impressas habente: quam bullam vulgò appellant, quæ funiculo appensa manet, aut in ipso funiculo committitur, qui per cartham plicatam traiectus bullam carthæ annectit, aut in cartha ipsa. aut denique in literarum stylo deprehenditur. ^c

c c. quam

gravi. in fi.

et cap. cum

olim. in fi.

de primleg.

Ex qua regula sic generaliter tradita diligentissimus quisque codicillos omnes Pontificios, quanti sint faciendi, facilè dijudicare poterit. & ne singulis casibus explicandis moram traham, hos infrascriptos breuiter retulisse sufficiat. nam literæ à Summo Pontifice ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos scriptæ quibus eos filios appellant, falsi crimine non carent, quod à sty-

à stylo curiæ Romanæ abhorreant. si-
cut etiam econuersò, quæ ab eodem
Pontifice ad Reges, Principes, aliosue
cuiuscunque ordinis, vel gradus missæ
literæ alio, quam filiorum nomine eos
compellant. ^dItem vni scriptæ literæ *d. c. quam*
eum plurium numero appellantes. *gravi.*
Depræhendet etiam falsitatem perspi-
caciſſimus quisque si animaduertet
nonnunquàm adulterinum sigillum
codicillis appendi: vel funiculum veris
literis detractum adulterinis apponi:
vel cartham, in qua veræ literæ scri-
ptæ fuerant, penitus abrasam alia te-
nuissima cartha alterius sententiæ li-
teris conscripta tenacissimè conglu-
tinari. alij præterea sunt modi, quos
ex Innocentiana Epistola colligere
potestis, ^e & demum nemini fas est co- *e d. c. licet.*
dicillos Apostolicos vel in tantulo pū-
cto violare, nisi ei, cui id officij sit de-
mandatum. quod si quis ausus fuerit,
excommunicationi addictus erit, à qua
præter Rom. Pontificem nemo eum po-
terit subleuare. ^f

f Bernar.

Huius autem delicti pœna est in *Diaz. tit.*
eum, qui falsitatis author extiterit, si *de crim. fal.*
laicus sit, vt Christianorum commu-
nitate interdicator, non ipse modò,
sed

sed etiam ipsius in delicto adiutores, quamuis etiam alieno ministerio ad id flagitij vsus sit, alteri fortè id fieri mandans. Clerici verò officijs & beneficijs priuati, & ab ordinibus suis depositi laicorum curiæ relinquuntur puniendi. At, qui non ipsi falsum perfecerint, aut fieri mandarint, falsis tamè ab alijs fabricatis literis scientes, vsi fuerint, si clerici sint, officijs & beneficijs spoliantur, laici excommunicatione deuinciuntur. g Aliorum verò iudicum siue à sede apostolica datorum, siue alterius generis literas adulterantes, vel quæ ex Cancellaria, vel à pœnitentiario Papæ proficiscuntur, qua pœna affici debeat, ex alijs locis petèdum est. h Sicut etiam, qui falsum sigillum alicuius supposuerit, vel falsam monetam cudiderit: i & es aurum, argentum, alchimistica fecerit. k

g c. ad falsarios.

h Soci. c. ad falsarios.

i c. ad audientiam.

extra. & in extraua.

vn. Ioan.

k c. fin. in

extrauag.

cō

De diuersis delictis.

Tit. IX.

SVnt & alia crimina præter supra dicta non minore animaduersione digna: vt ecce clericus contra Episcopi sui vitam vel honorem, coniu-

ratio-

rationem machinatus, nec potis ad fanitatem vlllo modo flecti, deponi potest, & in manibus seculariũ deseruiendus. ^a Item maiestatis læsæ criminobnoxius clericus, cuiuscunque ordinis sit, deponitur. ^b

*a Bernar.
Diaz. eo.
titu.*

Homicidium quoq; nemo ignorat crimen horrendum censeri, tunc præsertim, cum neque fortuito, neque necessitate ad id impellente committitur, sed libera voluntate id suggerente, quod si à laico patratum sit ecclesiasticæ ditioni subiecto, iudex eius ecclesiasticus causam seculari iudici mandabit, vt ille iustitiam faciat. ^c ille secularibus legis decretas pœnas in eum statuet. ^d si clericus sit, deponetur, atque etiam si adiacentes crimini loci valde illud exaggerent, vt iam non videatur amplius dissimulanda aut ferenda rei proterua temeritas, laicorum manibus sacris ei ordinibus ante ablatis plectendus dimittetur. ^d

*b idē Diaz.
vbi supra.*

*c c. cleris
cis. ne cler.
vel mona.*

d c. cum

Sed & furtum, id est, contrectatio rei alienę inuito domino lucri faciendi causa facta, non leuem irrogat auctori suo notam & pœnam. Clericus enim fur deponitur, & cum nullâ correctionem admittit, excōmunicatur. deinde

contu-

contumacia crescēte anathematis mucrone feritur. quod si adhuc in profundum malorum veniens contempserit, seculari potestati relinquitur exilio, vel alia legitima pœna puniendus.^e

c. c. cum non ab homine.

Adulteriū quoq; id est, alieni thori violatio magnam pœnā meretur. nam

f. c. signifi casti. vbi

clericus deponitur. laicus excommunicatur.^f

Ab. de adul te. c. at si clerici. §. de adul. de iudi. Host. in summa.

Item stuprum, id est, illicitam virginis deflorationem pœna non læuis manet. nam laicus, qui virginem stupro deceperit, corruptam à se virginem dote illi idonea à se constituta vxorem ducere tenetur. quam si iungi sibi recusarit, corpore afflictus & excommu-

g. cap. ii. de adul. Diaz. eo. titu.

nicatedus in monasteriū conijcitur. clericus verò flagris cæditur. interdumque pœna pecuniaria mulctatur. & quandoque etiam deponitur.^g

h. c. eos. c. de puellis. xxxvi. q. ii.

Item raptores, id est, qui puellas vi illata à domo patris abducunt, vt corruptas à se vxores habeant, pœnas seueras non euadunt: siue puellæ duntaxat, seu parentibus solis, seu vtrisque

i. c. de raptoribus. ea. q. e. caus. Host. in summa.

vis facta dicatur. nã clerici à gradu suo deiiciuntur. laici excōmunicantur vnà cum adiutoribus suis: h & pœnam pecuniariam inferre coguntur.ⁱ

Qui

Qui incendium quoque posuerit
dolosè, pœnam canonicam non effu-
git. nam laicus excommunicatur, nec
absoluitur, nisi damno priùs restituto,
& iuramento præstito, quod nullum
posthac incendium eius dolo excita-
bitur. k Clerico autem in id sceleris

k c. pessis
mā. xxvii.
q. viii. Host.
in summa.

lapse (quod abhominatur) iudicis
considerati & prudentis arbitrio pœ-
na imponetur. l

His adduntur & aliæ delictorum
species, veluti sortilegium. Sortilegi
autem dicuntur (vt Isidoro placuit)
qui sub fictæ religionis specie per quas-
dam sortes, quas ipsi apostolorum, aut
aliorum sanctorum hominum nomi-
nibus prætegere enituntur, diuinatio-
nis scientiam profitètur, aut certarum
scripturarum inspectione futurorum
euentum se prædicere posse glorian-
tur. m quorum pœna est ex Concilio

l Diaz. tit.
de incend.

m c. vno.
xxvi. q. i.

Lateranensi sub Leone X. celebrato
antistitem arbitrio permiffa: nisi in eo
vitio perseverarint, nam tunc ex eo-
dem concilio deponuntur, & in mona-
sterium ad tempus iudicis arbitrio dif-
finiendum detruduntur. beneficijsque
& officijs ecclesiasticis quibuscunque
priuantur. n

n Diaz. ti.
de sortileg.

Periu-

Periuris verò præterquam quod & beneficia auferuntur & ordinum interdicitur executio, aliæ quoque pœnæ adduntur pro rei qualitate.º

º Rip. c. ii.
de rescri.
c. tua nos.
de iureiu.

Blasphemus autem clericus ex eodem ipso Lateranen. Concilio ita punitur. nam prima vice, qua de hoc crimine fuerit conuictus beneficiorum omnium fructibus annuis spoliatur. altera vice, beneficij ipsius, quod vnum ei sit, iacturam sustinebit: si plura beneficia habeat, illud ex eis amittet, quod ordinarius ei adimere statuerit. tertio demum ad vomitum reuersus & conuictus, dignitatibus omnibus, & beneficijs ipso iure priuatus censetur. Pœnia tamen pœna olim statuta erat per Gregor. I X. q

p Bernar.
Diaz. tit.
de Blasph.
q c. fin. de
maledi.

Cæteras autem delictorum species, si quæ sunt, & eorum pœnas studiosus ex corpore iuris canonici excipiet, nos enim de his tantum diximus. quantum pro instituto nostro necessariũ esse iudicauimus.

De pœnis. Tit. X.

SED cum varia pœnarũ genera inuenta sint, quibus delicta vel seuerè, vel remissè, prout eorum qualitas exe-

exegerit, puniantur, ^a earum aliquas a *c. ad res*
 enumeremus, vt proinde sciant iudi- *primendā.*
 ces acri iudicio æstimare, quænam pro *ubi glo. de*
 delicti qualitate, & delinquentis statu *officio ordi-*
 & conditione, omnibusq; circumspe- *b c. quod*
 ctis maturè statuenda sit.

Et maxima quidem iure nostro pœ- *ad transla-*
 na est degradatio, id est, omnibus gra- *tionem. ubi*
 dibus, & ordinibus spoliatio. quæ etiam *glo. de offic.*
 in clericum minorum ordinum cadere *leg. c. discus-*
 potest. eaque est duplex. altera quæ so- *tere. c. hæc*
 lis verbis fit, & depositio simplex ap- *quippe. iii.*
 pellatur. altera, quæ non tantum ver- *q. vi. c. accu-*
 bis, sed etiam factis celebratur, ideoq; *satores. §.*
 actualis appellatur degradatio: & cer- *indices. &*
 tus in ea Episcoporum numerus defi- *sequen. iii.*
 deratur. nam Episcopo deponendo Epi- *q. viii. & c.*
 scoporū duodecim præsentia opus est, *duodecim.*
 quod tamen nec sine autoritate Sum- *v. quas. iiii.*
 mi Pontificis fieri debet. ^b *Ab. c. nō po-*

Presbyteto autem deponendo sex *test de re in*
 Episcopos interessè satis fuerit. Diaco- *dica.*
 no, & Subdiacono tres præter pro- *c c. felix.*
 prium ipsius Episcopum. cæteris cleri- *xv. q. vii.*
 cis deponendis sola proprij ipforum d *c. degra-*
 Episcopi sententia sufficiet, ^c cum cle- *datio. in c.*
 ricorum tamen suorū præsentia. ^d Cri- *c. episcopo-*
 minis tamen hæretis damnatū sacerdo- *rum xv. q.*
 tem, vel alium clericū in sacris ordini- *vii.*
 bus

bus constitutum, poterit suus Episcopus solus convocatis Abbatibus, aliisque praelatis, & religiosis personis, & literatis suae dioecesis, quos vocare voluerit degradare.^e

*e c. i. de ha
ret. in vi.*

Multa autem solennitas in solenni degradatione requiritur, quae tam ex Concilio Carthaginensi secundo, quam ex Bonifacii rescripto ad Arelatensem

*f c. de gra-
datio. in vi.
et d. c. sex-
lix.*

Episcopum praescripta est.^f Eo etenim modo fit, quo exautorari solet, qui in militiam armatam adscriptus est. nam sicut illi militaria detrahuntur insignia, atque à militia & castris exturbatur priuatus consortio & priuilegio militari, ita clericus in coelestem militiam receptus, singula ordinum, quos receperit, insignia reddere compellitur. qua degradatione perfecta exinde curiae seculari praesenti est tradendus, ut eum in forum suum recipiat, & poenas, quas ei visum fuerit, infligat, habita eius erroris tamen aliqua miseratione, quod ut iudex secularis faciat,

*g Ab. c. no-
uimus. in fi.
per illum.
tex. de ver.
sign.*

& praesertim ne mortem ei inferat, a iudicibus ecclesiasticis est impense moneendus, & rogandus.^g Simplex autem depositio nullam facti solennitatem desiderat, quippe eius executio est de-

L
gradat
per de
lis exe
su mu
cenfue
fitio r
delicti
cautum
tium o
tio fia
delice
fi. m
atrox.
aut pre
Can
damna
quae h
reis cu
dis car
tamen
usus p
accept
bus in
suppli
culare
metall
p Fel.
in prac

gra-

gradatio actualis, & si non tamen semper depositio verbalis fiat, quô actualis executionem secum trahat, quo casu multa ex supra dictis remitti aliqui

Non solet autem depositio nisi pro grauibus & capitalibus delictis inuri, & nisi legibus canonicis cautum sit, & grauius etiam negotium oportet esse, vt actualis degradatio fiat.

& ex his causis fieri potest, videlicet propter hæresim. crimen falsi. m scisma indomitum, homicidium atrox. putà parricidium, vel Episcopi aut presbyteri cædem.

Carcerem quoque ad perpetuum damnatio non infima est inter pœnas, quæ hoc iure irrogari solent nam, & si reus custodiendis, magis quàm puniendis carceris angustia inuentæ sint, iure tamen nostro hic quoque carcerum

vsus pro delinquentium supplicio est acceptus. atque hæc pœna capitalibus interdum annumeratur P eiûque supplicio quàm simillima est, quo

seculares vtuntur, dum quempiam ad metallum vel triremes damnant.

M in in vi.

Fel. c. qualiter. ii. §. ad corrigendos. de accusat. Diaz. in practi. crim. q Fel. & Diaz. vbi sup.

h Abb. d. c. non potest.

col. iiii. de re iudica.

i glo. mag.

in fin. c. i.

xv. q. viii.

k Abb. c. ad si clerici.

col. pe. &

antepe. de iudic.

l c. i. de hæret. in vi.

m d. c. nos uimus.

n Ab. Dec.

d. c. at si clerici.

o c. quamo

uis. vbi glo.

in in vi.

r *Ab. c. tua* in eum, qui depositus fuerit, exerceri
de poen. potest: his videlicet casibus, quibus in
 foro laicorum vita adimeretur. r potest
 s *d. c. quā* tamen etiam ad tempus fieri in carce-
nis. in fi. rem relegatio. s

Item beneficiorum ademptio gra-
 t *c. inuen-* uis poena censetur. nec nisi pro graui-
tum. xvi. q. bus delictis imponi solet. t & nisi deli-
vii. vbi glo. ctum eam priuationis poenam mereri
Abb. c. dile- in iure sit expressum: vt cōtingit etiam
ctus. i. nu. 3. cum agitur de aliquo priuando pote-
de rescript. state eligendi, vel praesentandi. u & in
 bonorum quoq; publicatione hęc lo-
 u *Glo. e* cum habent. x

Supplicij etiam loco detruduntur
 i *Abb. c. fi. de* fontes quandoque in arctum monaste-
iure patro. rium, extra quod eis facultas non fit
 x *c. decre-* exiliendi, quod ferè post depositionem
uit. de here factam contingit. y hinc iudicari potest
tic. in vi. ex grauioribus duntaxat delictis hanc
 poenam irrogari solere. z Item possunt
 y *c. tua.* clerici notis & stigmatibus compungi,
 vbi *Abb. de* dum citra sanguinem id fiat: idq; post
poen. c. sicut depositionem duntaxat. aa Seruitutem
dignum. §. quin etiam in poenam interdum cano-
clericos. de nes irrogant. bb
 homicid.

Suspen-
 z *Abb. d. c. tua. colum. ii.* aa *c. ad audientiam. de poen.*
 bb *cap. ita quorundam. §. clericos. de iuda.*

LIBER QVARTVS. 267

Suspenduntur etiam nonnunquam *cc cle. cus*
 clerici ab officijs, vel omnibus, vel ali- *piētes. ver.*
 quibus: idque vel ad tempus, vel per- *suspensi. de*
 petuō: & ab ingressu ecclesiæ, & ab ad- *pæn. vbi gl.*
 ministracione, & à beneficio, & alijs
 pluribus modis. *cc*

dd c. is cui.

Ac vbi interdicuntur ab ecclesiæ *de senten.*
 ingressu, eo casu si in ea celebrare non *excommu.*
 dubitarint, irregulares efficiuntur. *dd in vi.*
 suspensionis verò, & interdicti senten-
 tia est in scriptis proferenda causa ex- *ee c. i. de*
 pressa: cuius exemplum est suspenso *sen. excom.*
 vel interdicto petenti infrà mensem *in vi.*
 edendum. *ee*

Mittuntur etiam interdum in exi- *ff c. pen. de*
 lium delinquentes, ex iuris canonici *calum. c. hō*
 constitutionibus. *ff Verberibus quo-*
 que fontes affici possunt, dum mode- *qui. iii. q.*
 ratè id fiat citra sanguinis effusionem, *iiii. c. cū*
 & præsertim citra vitæ & membrorum *beatus. xlv.*
 periculum. *gg* *dist. c. aus*
diētiam. de

Adimitur etiam in pœnam aliquan- *crimi. falsi.*
 do priuilegium clericale. *hh* Indicun-
 tur ieiunia, & pecuniariæ mulctæ irro- *gg c. cum*
 gantur. quæ mulctæ ipsorum tamen iu- *beatus. xlv.*
 dicum vsui non sunt adscribendæ. *ii dist. c. i. in*

M 2 Item *si. de calum.*

c. in Archiepiscopatu. de rapt. *hh de vita c. honest.*
c. fin. ii c. dilectus de offic. ord. c. licet. de pæn.

Item cessatur quandoque à diuinis: & interduntur ecclesiæ sacramenta, & diuina officia aliquibus in pœnam celebrari, & vindictam. de quibus duobus infra separatim sumus dicturi.

kk Abb.c. si capitalis non habeatur. *kk omnium cum contin* tamen pœnarum lōgè maximè formidanda est, de qua mox subijciemus. *gat.nu.31.*
de foro com peten.

De excommunicatione.

Tit. XI.

Videndum est igitur de excommunicatione, quæ sicut medicinam affert eam metuenti, atque (vt dicitur) magnificenti, sic contra si fuerit contempta, mortem æternam inuehit excommunicato. *a c. i. in vi.* *a* Et nihil est aliud excommunicatio, (vt Panormitanus Abbas diffiniuit) quam censura à canone, vel iudice ecclesiastico prolata priuans legitima communione sacramentorum, & quandoque hominum. Vnde hoc nomen accepit, quasi extra communionem. *b*

b Abb. in rub.

Eaque duplex est: scilicet, maior, quæ non sacramentorum modò, sed etiam hominum communitatem, & conso-

confociationem adimit: & minor, quæ sacramentorum quidem vsu interdicit, sed hominum consuetudinem permittit, hæcquæ etiam sola participatione cum excōmunicato incurritur. *c* Qui- *c c. fi. iii. q.*
 busdam tamen personis etiam per ta- *iiii. Abb. c.*
 lem participationem nullum excom- *si celebrat.*
 municationis periculum imminet: d vt *de cleri. ex*
 vxoribus, filijs, feruis, ancillis, alijsquæ, *com. minist.*
 quos nulla est suspitio in crimine ex- *et in rubr.*
 communicato famulatu- *olum. ii.*

At qui minore excommunicatione est illigatus, si celebrat, nullius tamen d *ca. inter*
 notam irregularitatis incurrit, licet *aliam. ex*
 grauiter peccet. nec eligere prohibe- *tra et cap.*
 tur: nec ea, quæ ratione iurisdictionis *quoniam*
 sibi competunt, exercere, si tamen *multos. xi.*
 sciens electus fuerit, eius est electio in- *q. iii.*
 firmanda: peccatque conferendo ec-
 clesiastica sacramenta: sed ab eo col-
 lata virtutis non tamen carent effectu,
 cum non videatur à collatione, sed à
 participatione sacramentorum, quæ in
 sola consistit perceptione, remotus:
 dummodò non in contemptum eccle-
 siasticæ disciplinæ, videlicet contra
 prohibitionem superioris, communio-
 ni excommunicatorum pertinaciter se
 ingesserit: quo casu est anathemate fe-

*e c. fin. de
cle. excom.
min.*

*f c. si quis
suadente
diabolo.
xvii. q. iiii.*

*g Abb. in
Rub. in pri.
c. cum non
ab hom. vbi
gl. de iudi.*

*Abb. c. cum
contingat.
num. 31. de
foro compe.
gl. c. ex par.
te. de verb.
signi.*

*h c. debet.
xi. quest.
iii. Fel. c. ii.
num. 7. &
8. de excep.*

riendus. *e* Excommunicatio maior quandoque ab homine impingitur. quandoq; à lege irrogatur. à lege quidem irrogatur, vt aduersus eum, qui in clericum violentas manus intulerit. *f* & alijs quibusdam casibus. delictorum enim puniendorum causa, vt plurimum, iura à communitate hominum aliquem summouent: sed homo, cum excommunicatione infligit, (quæ potestas cuius prælato iurisdictionem habenti permiffa est) ferè contumaciæ in pœnam id facit. quæ contumaciæ vel non veniendo, vel non parendo commiffa fit. *g*

Irrogatur etiam interdum excommunicatio maiore quadam sollemnitate, vt contumaciæ grauior ostendatur, quæ excommunicationis species proprio vocabulo anathema vocatur, eaque fit cum Episcopum excommunicationem infligentem duodecim sacerdotibus circumstantes candelas ardetes manibus tenentes, quas sub ipsum anathematis intorti finem in terram proiectas pedibus conculcant. deinde Epistola per ecclesias parochas mittitur continens excommunicati nomen, & excommunicationis causam. *h* Quæ
excom-

excommunicatio tamen nihil grauioris oneris excommunicato imponit, quam alia nisi quod eadem solennitate absolui ipsum est necesse, qua lata fuit. non tamen admodum frequenti in vsu hæc esse videtur.ⁱ

i Ab. c. cum

In excommunicatione ferenda hoc generaliter est obseruandum: vt non prius in aliquem intorqueatur, quam ille trina monitione, cum iustis dierum interuallis monitus sit: personisq; idoneis præsentibus ferri debet. qui secus egerit, etiam si iusta alioqui fuerit excommunicatio, mensem tamen ecclesie ingressu erit interdictus, & grauiori etiam pœnæ subijcietur, si fuerit visum expedire. nec debet vlllo casu excommunicatio sine iusta causa proferri: ^k in scriptisq; est promulganda, excommunicacionis causa nominatim adiecta, & Schœdæ exemplum infra mensem, si petitum fuerit, excommunicato est exhibendū, ^l quod etiam in suspensionis & interdicti sententia seruari supra docuimus. ^m

contingat nu. 31. de foro compe.

k c. sacro. vbi glo. c. continuo git. ii.

l c. i. in vi. m supra de pœn.

Maior excommunicatio, quæ à lege infligitur, non potest ab alio, quàm ab Episcopo, vel superiore auferri. quinimò plures sunt casus, quibus nec

ipse Episcopus ab ea soluere potest: ubi scilicet conditor canonis sibi ipsi referuauit absoluendi potestatem. Cuiusmodi casus multi sunt diuersis in locis enumerati, inter quos infra scripti referri solent, quos gratia exempli subiicimus: cum scilicet quis in clericum iniurias manus intulerit, quibusdam articulis exceptis. ⁿ si quis ecclesias perfregerit, & spoliarit. ^o si quis incendium fecerit. ^p quod post diuulgationem factam accipiendum est. si quis excommunicatus à summo Pontifice sciens, ac spontè participauerit in diuinis officijs. ^q si quis falsas literas se habere cognoscens, illas infra viginti dies, neque destruxerit, neque resignarit. ^r eaque causa fuerit ante lata sententia excommunicatus. ^s Hi enim casus, & si qui alij similes sunt per decretalium Epistolarum volumina dispersi absolutionem apostolicam desiderant. Sententia verò excommunicationis ab homine prolata, ab eodem etiam auferri potest, à quo fuerit prolata. ^t

n d. c. si quis suadente diabolo.
o c. consuesti.
p c. tua.
q c. signis cauuit.
r c. dura. §. de crimi. fal.
s glo. & Abb. d. c. dura. in fi.
t Hostien. lata. t
in sum. ver. si verò sit lata.

Et in minoris quidem excommunicationis vinculo dissoluendo alia solennitas non exigitur, quam vt sacerdos

dos deiectam sibi ab excommunicato causam excommunicationis in sacramento poenitentiae cognoscat, & eum absoluat, restituendo eum ecclesiasticis sacramentis, quibus fuerat priuatus.^u

u Hostien.

In maioris autem excommunicationis relaxatione, maior etiam solennitas abhibenda est, siue à lege, siue ab homine inflictæ sit. nam primùm non antè absoluendus est, quàm offensa est manifesta, quàm iuramento promiserit, se mandatis ecclesiasticis pariturum: ^x & de omni damno illato, omniq̃ue offensa plenè satisfecerit. vel saltem cautionem cum iuramento præstiterit, (vbi tunc de damni summa non constaret) se satisfacturum. ^y vel vbi soluendo non erat, quibus peractis ille qui absoluendi ius habet, vel cui mandatum sit à potestate habente huiusce negotij causa aditus excommunicatum coram se suppliciter prosternum seruata forma absoluet.^{aa}

*versi. quæ
liter hæc
absolutio.*

*x c. ex te
nore.*

y Hostien.

vbi supra.

y vel vbi §. secundū.

z c. ex para

te. vbi glo.

ver. contra

maciam. ibi.

quid si alio

quis ita

Sciendum est eum, qui à diuersis prælatis varias ob causas excommunicationis vinculo est innodatus non posse absolutum nuntiari, nisi de omnibus satisfecerit, quamuis de vna cau-

pauper. de

verb. signi.

aa Hostien.

d. §. secundo

dum.

M 5 fa

sa paratus sit satisfacere. supprimenti quidem veritatem absolutio surrepta non prodest, & veritatem intelligens absolutione huiusmodi exhibere non debet. bb

bb c. offi.
cii.

Semel excommunicatus, omni tempore tanquam excommunicatus vitandus est, nisi legitime doceat se absolutum. cc

cc c. sicut
nobis.

De interdicto.

Tit. XII.

Interdictum est sententia à iudice ecclesiastico lata, quæ diuina officia prohibet palàm celebrari, & sacramenta ecclesiastica ministrari. Interdici autem solent vel homines, vel loca, vel vtrunque simul. & homines quidem interdicto supponi possunt, vel generaliter, vel specialiter, vel singulariter.

Generale interdictum hominum dicitur, cum alicuius regni, vel provincie, vel ciuitatis, aut castri populus distringitur. quo casu locus ipse interdicto non continetur, nec clerus: quare poterit tunc in ecclesijs non secus ac prius celebrari omnibus peregrinis admissis, interdictis tamé exclusis.^a

a Gem c.
si sententia.
col. ii.
in fin. de
sentent ex
com. in vi.

Spe-

O. LIBER QVARTVS. 275

menti
repta
ligens
e non
tem-
vitan
abfo-
udice
officia
sacra-
inter-
el lo-
mines
ffunt,
el fin-
inum
l pro-
popu-
se in-
lerus:
on se-
regri-
uis.^a
Spe-

Speciale autem contra homines dici-
tur interdictum, cum aliqua multitu-
do sub certo vocabulo comprehensa,
sed in populo inclusa, interdicitur. ve-
luti, collegium, vniuersitas, Capitulū:
quo interdicto singuli eius vniuersita-
tis, collegii, vel capituli dicentur adstri-
cti, tam clerici, quam laici. Singulariter
verò dicuntur interdicti, qui non sub
nomine collectiuo multitudinis, sed
nominatim sunt expressi. ^b

b Sum. An

Hoc igitur interdicti genus in ho-
mines intortum, quocunque ex tri-
bus suprà dictis modis, hominem quo-
cunque se transferat, vsque comitatur,
nunquam eum deserens. quapropter
interdictus vbiuis locorum sit, ab illis
actibus arcetur, qui ex interdicti causa
sunt prohibiti.

*ge. ver. in
terdictum.*

Aequè loca tribus supradictis mo-
dis interdici possunt. & generale qui-
dem loci interdictum est, cum prouin-
cia, regnum, vel diocesis interdican-
tur. Speciale, cum ciuitas, rus, castrum,
pagus. Singulare, cū ecclesia, vel sacel-
lum. quibus locorum interdictis nun-
quā homines cōtinētur, quin extra loca
interdicta possint diuinorū celebratio-
ni interesse, ecclesiastica sacramenta

c. Sum. Angel. ubi supra.

d. c. si sententia. de sentent. excom. in vi.

e. c. si ciuitas. de sentent. excom. in vi.

f. c. statutum. de excom. in vi.

accipere, & sepulturæ ecclesiasticæ concedi, nisi ex his sint, quorum odio ea loca interdicta fuerint. ^c Quo fit, ut cū propter delictum domini, vel rectoris ciuitas est interdicta, aut alius locus: ciues tamen vel municipes, & quilibet indigenæ, qui in vitio non sunt, dummodò & ipsi in domini, vel rectoris ultionem non fuerint interdicti, possint extra locum interdictum diuinis interesse, & ecclesiasticorum capaces sint. ^d Si ciuitas, castrum, aut pagus subiiciatur interdicto: eorum suburbia, & continentia ædificia, eo ipso interdicta intelliguntur, ne vilipendi & deludi possit sententia interdicti, si in suburbijs liceat celebrari. qua ratione, si ecclesia sit interdicto supposita, nec in sacello eius celebrari, nec in cœmeterio ecclesiæ contiguo sepeliri poterit. ^e Ne verò temerè hanc interdicti potestatem irrogari contingat, statuit Bonifac. VIII. ne quis interdicti sententiam proferat, qui canonicam monitionem non præmiserit. ^f ut in excommunicationis quoque & suspensionis sententia olim per Gregorium X. fuerat constitutum, & per Innocent. III. Item statutum est, ut sententia interdicti

pro-

proferatur in scriptis causa interdicti
addita: eiusque exemplum sententiam
passis intra mensem, si fuerit petitum,
ædatur. g

g c. i. de sen

ten. excom.

Sed ne huiusmodi interdictis duran
tibus fideles homines penitus careant *in vi.*

optatis ecclesie sacramentis, quod gra-
ue damnum esset, Bonifac. VIII. sua
Constitutione prouidit, vt interdicti
quoque in locum prolati tempore pœ-
nitentiæ munus etiam sanis non dene-
getur. nisi vel excommunicati sint:
nam hi mortis tempore duntaxat ad-
mittuntur, vel nisi interdicto causam,
aut eius authoribus suppetias dede-
rint. qui nisi prius satisfecerint, vel cau-
tione data promiserint, se satisfactu-
ros, pœnitentiæ digni sacramento non
existimantur. Idemque Bonifac. VIII.
ne aliquorum delicta causam præbere
possint, vt ecclesia suis debitis obse-
quijs defraudetur, intereaque eccle-
siarum ministri, dum ab suis muneribus
immunitatem haberent otio torpe-
rent, & fortè etiam ritus ecclesie sa-
cros tam ipsi quàm laici obliuisceren-
tur, ea propter consultè disposuit, vt
interdicti tempore omnibus diebus in
ecclesijs missæ non minus celebrentur,

M 7 quàm

quàm prius submissa tamen voce, & ianuis clausis, excōmunicatis, & interdictis exclusis sine campanarum tinnitu, quibus officijs si qui clerici vel canonici non interfuerint, distributionibus canonicis non secus priuatos esse iubet, quàm si nulla interdicti sententia subesset. Quatuor autem solēnibus anni diebus ianuas quoq; patefieri ecclesiæ, campanas pulsari, & clara voce officia celebrari cōcedit, qui dies sunt, Natalis Dominici, Paschæ, Penthecostes, & assumptionis sacræ Virginis: addito per Martinum solenni corporis

h Summa Christi die vsque ad octauam. *h à* quibus tamen officijs excommunicati ar-

Ang. ver. in cendi sunt: interdicti verò his diebus

terdictum. admittuntur modo altari non appro-

i c. fina. de pinquent. *i* Quæ Bonifacij modo relata

sen. excom. cōstitutio longè melius, & vtilius prouidit, quam Constitutio Gregoriana,

in vi. quæ ante hanc emanarat, illa si quidem interdicti lati tempore semel in heb-

domoda tantùm missas celebrari Eu-

charistiæ conficiendæ gratia permitte-

bat, voce suppressa, ianuisque eccle-

k c. permit- siæ obserratis, & omni campanariis

timus. de tinnitu cessante. *k* Plenius etiam vbe-

sentē. excō. riusque prouidit: quàm constitutio In-

no-

nocentiana: l qua nec pœnitentia mo- l *c. quod te.*
 rientibus, nec verè pœnitentibus via- *de pœni. &*
 ticum denegatur, & conceditur, vt *remissi.*

clerici decedentes, qui tamen serua-
 uerint interdictum in cœmiterio ec-
 clesiæ sine campanarũ pulsatione ces-
 santibus solennitatibus omnibus cum
 silentio tumultentur. Et vt in conuen-
 tualibus ecclesijs bini & bini, vel simul
 tres horas canonicas valeant legere,
 non cantare, ianuis clausis, interdictis
 & excommunicatis exclusis, & voce
 ita demissa, quod extra audiri non pos-
 sint. Baptismus, & confirmatio, &
 chrismatis confectio, & viaticum, &
 pœnitentia (vt suprâ diximus) item ma-
 trimonium interdicto vigente non cen-
 sentur adempta. ^m

m c. sacro.

de senten.

Contra eos verò, qui interdicta non
 seruarint, siue clerici, siue laici sint, *excommu.*

Clemens V. prouide statuit, quid ob- *d. c. quod in*
 seruari debeat, & qua pœna sint mul- *te. Abb. c.*

ctandi: sicut etiam contra eos, qui ces- *non est de*
 sationem à diuinis iure factam *spons.*

fuerint transgressi. ⁿ de *n cle. i. ii.*

qua cessatione mox *& iii. de*

titulo sequenti *senten. exco*

dicemus. *com.*

De

De cessatione.

Tit. XIII.

a Sum. An-
gel. ver. i.

b c. quicun-
que. ubi gl.
ver. cessa-
re. et ver.
causa. de
offic. ordin.
in vi.

Cessatio igitur, quam clerici faciunt, cum diuina officia laicorum irritati iniurijs intermittunt, & si interdicto similis videatur, reuera tamen aliud quid ab interdicto diuersum est praefertim si specialiter facta sit. ^a Ea tamen interdicti exemplo non pro quavis offensa leui, sed pro grauioribus tantum fieri debet: puta, si onera clericis per laicos imponantur: si contra eorum libertatem statuta a laicis facta sint: si a Principe seculari clericus detineatur captiuus. haec quippe & similia possunt iustam causam cessationi praebere. pensionis autem subtractae causa nequaquam cessatio fieri potest. ^b

Et quid in cessatione facienda seruari debeat, duo Romani Pontifices, Gregor. IX. scilicet & Bonifacius praescripserunt. Quorum alter scilicet Bonifacius statuit, ut canonici, quibus a diuinis cessandi ius est id ne faciant, nisi omnibus canonicis vocatis, perinde ac si electio quaequam esset celebranda: & deliberatione inter se facta ab eo percontentur, qui cessationi causam praebet,

LIBER QVARTVS. 281

præbet, an velit irrogatam offensam
 sarcire: qui si velle se sarcire responde-
 rit, non cessabunt: sin contrà, cessare
 poterunt, ita quod intra mensem à
 cessatione vtraque pars vel per se vel
 per procuratores ad summum Ponti-
 ficem iter arripiat, nisi concordia inte-
 rim inter eos intercesserit, & quàm ce-
 lerrime poterunt, se coram Pontifice
 Maximo sistēt, vt ille negotium finiat,
 meritosque condignè puniat. quæ si
 pars cessare volens non seruarit, cessa-
 tio parui erit æstimanda. c

*c. c. quanto
 vis. de offic.
 ordin. in vi.*

Alter verò, id est, Gregorius hanc
 formam dedit, vt qui cessare volunt,
 propositi huius causam instrumento
 publico, vel literis patentibus exarent,
 suo aut alieno authentico sigillo signa-
 tis, illique edant, cuius odio cessare de-
 creuerint: quam si formam prætermi-
 serint, vel causam non legitimam præ-
 tulerint, quicquid medio tempore ab
 ea ecclesia tulerint, vel perceperint,
 restituere cogentur, nec aliquid dein-
 cept percipient, eique in cuius cessa-
 uerint, contumeliam de iniuria satisfi-
 cient. at si non iniuste eos cessasse
 confiterit, quicquid sua interfuerit, ab
 his repetent, quorum irritati iniurijs
 cessa-

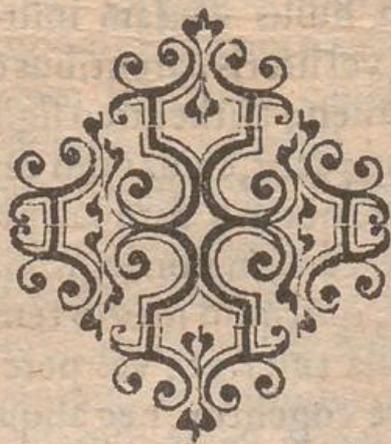
282

cessauerint, & certam præterea quan-
tatem, quam prælatus fuerit arbitra-
tus. eorumque reijcitur, & damnatur
consuetudo, qui in huiusmodi cessa-
tionibus crucem, aut virginis san-
ctæ, aliorumue sanctorum
imagines spinis vel
urticis obruere
consueue-
runt. d

*d c.ii.de
offic.ordin.
in vi.*

*

F I N I S.

IN
ST
le

ca
Absol
sit
Accu
Accu
no
Accu
re
Acol
Acto
Acto
h
Adu
Adu
Adu
Aeg
Aet

INDEX RERVM
STVDIOSISSIME COL-
lectus in Institutionibus iu-
ris Canonici.

A

Abbas quā cito professurum possit admittere.	95
Abbas quis possit Psalmis Stas creare.	25
Absolvere ab excommuni- catione qui possint.	272
Absolui ab anathemate quomodo quis pos- sit.	271
Accusatio legitima quæ.	226
Accusatores in simonia & serui & crimina nisi esse queunt.	235
Accusatus non potest procuratorem da- re.	227
Acoluthi.	19
Actores quando ordinentur.	28
Actor quomodo reum extra diocesim tra- hat.	70
Adulteria inquirere qui debeant.	59
Adulterii poena.	260
Aduocati hæreticorum poena.	241
Aegrotantium curam quis habeat.	80
Aetate qua ordines suscipiantur.	30
Affecta	

I N D E X.

<i>Affecta beneficia.</i>	122.125
<i>Affinitas.</i>	186.204
<i>Affinitas quid & eius gradus. 204. & seq.</i>	
<i>Alienantium bona Ecclesie pœna.</i>	163
<i>Alienatio ex quibus causis fieri possit.</i>	167
<i>Alienatio legitima quandoque rescindi potest</i>	168
<i>Alienationis nomine quæ cõtineantur.</i>	163
<i>Alienatio quæ valeat.</i>	165
<i>Altaria plura consecrari possunt in eadem Ecclesia.</i>	149
<i>Altaria viatica quæ sint.</i>	149
<i>Altarium consecratio quas solennitates habet & quando iteranda.</i>	148.149
<i>Anastasium Cardinalem cur deposuit Leo Tertius.</i>	113
<i>Anathema à quibus fiat.</i>	270
<i>Anathema quid sit.</i>	270
<i>Anathema quomodo fiat.</i>	270
<i>Animarum regimen est ars artium.</i>	127
<i>Apostatarum pœna.</i>	244
<i>Apostatarum tres species.</i>	245
<i>Appellatio quando & quomodo fiat. & seq.</i>	219.
<i>Arbitria.</i>	211
<i>Arbitri de qua re iudicent.</i>	217
<i>Archidiaconi quo nomine visitent.</i>	89
<i>Archidiaconus quis & eius officium.</i>	78.79
<i>Archiepiscopi qui sint.</i>	20
	Archie

I N D E X.

122.125	Archiepiscopi visitatio per totam prouinciam fieri potest.	89
86.204	Archiepiscopus ante pallium non habet plenam administrationem.	53.56
seq. 163	Archiepiscopus à quibus consecratur.	53
Tit. 167	Archiepiscopus. cōsecrare potest sine pallio.	56
Indi po 168	Archiepiscopus quando in aliena Ecclesia pallium induere possit.	55
ur. 163	Archiepiscopus quando in suffraganeorum subditos potestatem habeat.	60
165	Archiepiscopus visitans expensas accipere potest.	89
eadem 149	Archiepiscopus visitans expensas accipere potest.	89
149	Archiepiscopus visitans expensas accipere potest.	89
ates ha	Archipresbyter quis & eius officium.	80
48.149	Arma portantes Clerici.	105
uit Leo	Auupia à Clericis sunt aliena.	105
113	B	
270	Baptismi necessitas quanta.	175
270	Baptismi & circūcisionis collatio.	175
270	Baptismus solennis & simplex.	175
127	Baptismus à Iudæo vel Pagano recte collatum repeti non debere.	176
244	Baptizandus quis sit, & de cuius baptismo dubitatur.	176
245	Baptizare neminem seipsum posse.	176
219.	Baptizare neminem seipsum posse.	176
211	Basilica quæ sit.	158
217	Basilicarum custodes quis ponet.	83
89	Beneficia affecta.	122.125
78.79	Beneficia conferre iure legationis qui & quando possint.	64
20		
Archib		Benea

I N D E X.

<i>Beneficia coniungi quando possint.</i>	136
<i>Beneficia hereticorum commendatione accipientium poena.</i>	240
<i>Beneficia plura possidentis poena. 131. & seq.</i>	
<i>Beneficia plura quando quis habere possit & quando non.</i>	131. 133. 134. 136
<i>Beneficii collatio ei qui habet aliud quando irrita.</i>	68
<i>Beneficio Clericus in minoribus ordinibus post nuptias spoliatur.</i>	109
<i>Beneficiorum ademptio pro quibus delictis imponatur.</i>	266
<i>Beneficiorum interpretatio plena.</i>	128
<i>Beneficiorum multitudinem qui concedant.</i>	134
<i>Beneficiorum promissiones irritae.</i>	129
<i>Beneficium angustius quando dabitur.</i>	128
<i>Beneficium ante mortem possessoris non promittendum.</i>	128
<i>Beneficium opulentius quando dabitur.</i>	128
<i>Beneficium quando vacet.</i>	129. & seq.
<i>Beneficium unum à pluribus non possidetur.</i>	135
<i>Bigami non fiunt Sacerdotes.</i>	27
<i>Bigamus quis sit.</i>	27. 28
<i>Blasphemus & poena eius.</i>	262
<i>Bona hereticorum vel ante vel post mortem publicantur.</i>	238
<i>Bonifacii constitutio de interdicto.</i>	277

C

<i>Calcei aurei Archiepiscopi.</i>	56
<i>Calumnio</i>	

Calu
Camp
far
Cano
Cano
Cano
Cano
Cano
int
Cano
Cano
iu
Cātu
Cape
ri
Capi
Capi
Caro
Caro
T
Caro
Caro
Caro
Caro
Casi
Cat
t
Cat

I N D E X.

136	Calumniatores qua poena afficiantur.	226
ione acci	Campana interdicti tempore quando pul-	
240	sanda & quando non.	278
. & seq.	Canon quid significet.	14
re possit	Canones proprio nomine qui sint.	14
134.136	Canonici qui suffragii ius habeant.	21
d quam	Canonici Ecclesiae Cath. dignitatē habēt.	23
68	Canonici qui non intersunt Missae tempore	
dinibus	interdicti nō accipiēt distributiones.	278
109	Canonici fratres Episcoporum.	22
delictis	Canonicus Cathedralis Ecclesiae potest esse	
266	iudex delegatus. 69 Cantor quis.	82
128	Cātuariēsis Archiepis. est legatus natus.	64
nt. 134	Capellae non sunt exemptae etsi Monaste-	
129	rium sit exemptum.	146
ur. 128	Capituli sede Episcopali vacante potestas.	62
on pro	Capitulū quādo dabit lit. cōmēdatitias.	22
128	Carcerem ad perpetuum damnatio.	265
tur. 128	Cardinalem non residentem deposuit Leo	
& seq.	Tertius.	113
ur. 135	Cardinalatus dignitas non ordo est.	21
27	Cardinales qui creari possint.	21
27.28	Cardinalium iurisdictio qualis.	22
262	Cardinalium officium & potestas.	22
et moro	Cardinales fratres appellantur.	22
238	Castrati qui ordinentur qui non.	29
277	Catechismus spiritualem cognationem con-	
	trahit. 211 (intelligatur. 125	
56	Cathedralis Ecclesia quādo in promissione	
Calumo	Catho	

I N D E X.

<i>Catholici hæreticis nihil dare possunt.</i>	240
<i>Cessare iniuste quã pœnam mereatur.</i>	281
<i>Cessatio cur fieri possit.</i>	280
<i>Cessationis ab interdicto discrimen.</i>	280
<i>Cessatio quomodo seruanda.</i>	280
<i>Chirurgicam artem non exercebunt Clerici.</i>	105
<i>Chrismatis curam quis suscipiat.</i>	83
<i>Chrisma & signi crucis impressionem in Confirmatione ex Apostolica traditione adhiberi.</i>	177
<i>Christianorum genera duo.</i>	18
<i>Christianus & infidelis matrimonio iungi nequeunt.</i>	185
<i>Clerici alienanti subscribentis pœna.</i>	164
<i>Clerici cur quandoque à suis beneficiis abesse queant & quando reuocari.</i>	114-115.
<i>Clerici cur matrimonio aspirare non possint.</i>	108
<i>Clerici cur residere debeant.</i>	110
<i>Clerici contra Episcopum à laico ad Ecclesiam promoti pœna.</i>	142
<i>Clerici habentis concubinam pœna.</i>	106
<i>Clerici morientes quod relinquunt sine testamento id Altari cedit.</i>	171
<i>Clerici notis compungi possunt.</i>	266
<i>Clerici non dabunt operam mimis.</i>	101
<i>Clerici non dabunt operã loculatoribus.</i>	101

Clerici

I N D E X.

t. 240	Clerici non dabunt operã hystriõibus.	101
r. 281	Clerici non dabunt operam tabernis.	ibid.
280	Clerici non dabunt operam aleis.	ibidem
280	Clerici non dabũt operã taxillis, &c.	ibid.
280	Clerici priuati qui.	23
st Cler	Clerici qui dicantur.	18
105	Clerici vxorati qua priuilegia amittant.	
83	109	
sem in	Clericis minoribus deponẽdis proprii Episcopi	
ditio	sententia sufficit.	263
177	Clerico hæretico ab Episcopo ordines de-	
18	trahi debent.	242
iungi	Clericorum examinatio cuius sit officii.	78
185	Clericorum diuisiones.	18.22
t. 164	Clericorum nuptias contrahentium pœna.	
reficiis	108	
i. 114.	Clericorum nouem ordines.	18
in post	Clericorum vita quales esse debeat.	99
108	& seq.	
110	Clericos quis coërcebit.	82
Eccles	Clericum non accusat Laicus.	226
142	Clericum verberantis pœna.	272
106	Clericus intra minores ordines nuptiarum	
ne ter	non est incapax.	109
171	Clericus non residens quomodo puniendus.	111
266	Clericus de redditibus Ecclesie alieno nomi-	
101	ne nil emet.	169
es. 101	Clericus non habens patrimonium quic-	
Clerici		quid

N

quid

I N D E X.

<i>quid acquirat Ecclesiæ acquirat. ibid.</i>		Conj
<i>Clericus bona sua testamento nemini relin- quere potest. ibidem.</i>		Conj ne
<i>Clericus ægrotans omnes fructus accipit.</i>		Conj
II5		sp
<i>Clericus simplex ab Episcopo delegari po- test. 70</i>		Conj Conj
<i>Codicilli Pontificii quantifaciendi. 256</i>		ne
<i>Cœmeterium reconciliari potest. 148</i>		Coni
<i>Cœmeterio polluto Ecclesia non polluitur. ibidem.</i>		m Coni
<i>Cognitionis tres species. 186</i>		Conj
<i>Cognatio legalis. ibidem</i>		Conj
<i>Cognitionum gradus. 199. & dein.</i>		Conj
<i>Cognatio spiritualis. 209</i>		Cöse
<i>Cognatio spiritualis impediens matrimo- nium inter quos contrahatur. 209. 210</i>		Conj Conj
<i>Collatio beneficii quomodo fiat. 130</i>		p
<i>Collationis, presentationis & institutionis discrimen. 127</i>		Conj Conj
<i>Collator beneficiorum qualis esse debeat. 136</i>		Conj
<i>Comptur quis sit. 210</i>		Conj
<i>Compromissarii indignum aut inuitum eli- gendo non amittunt electionis ius. 41</i>		Conj Conj
<i>Cõpromissum in eligendo quod valeat. 40</i>		Conj
<i>Concubinam habentes non possunt denun- ciare. 228</i>		Conj Conj
<i>Confirmatio electi quare fiat. 48. 49</i>		Conj
<i>Confirmatio intra quod tempus petenda. 51</i>		1
		Confir

I N D E X.

ibid.	Confirmationem negligentis pœna. <i>ibidem</i>	
relin	Confirmationem qui habere nequit an pla	
idem.	nè reiciatur.	49
cipit.	Confirmationem sacramentū septiformem	
	spiritum sanctum conferre.	177
ri pos	Confirmationis minister.	<i>ibidem</i>
70	Confirmationem olim manuum impositio-	
256	ne celebratam.	<i>ibidem</i>
148	Coniugii religionem ingredienti quis ter-	
uitur.	minus præscribendus.	199
	Coniurationis pœna.	259
186	Consuetudo & eius auctoritas.	14
bidem	Consecrandus ordines non confert.	52.53
dein.	Consecratio Ecclesiæ non est iteranda.	147
209	Cōsecratio Ecclesiæ quādo fieri queat.	148
rimo	Consecratio Ecclesiæ vt fiat.	147
9.210	Consecratio Episcopi intra quot menses	
130	petenda.	53
tionis	Consecratio Episcopi quando fiat.	<i>ibidem</i>
127	Consecratio Episcopi quomodo fiat.	<i>ibidem</i>
at.130	Consecrationis in Episcopo necessitas.	52
210	Consecrationis opera & effectus.	50
um eli	Consecratio quid significet.	52
s. 41	Conseruatores qui & eorū officium.	76.77
t. 40	Conseruator quis esse possit.	76
enun	Conseruatorum officio abutentiū pœna.	77
228	Constitutionis cuiusuis proprium.	15
48.49	Conuersio coniugatorum quando & quo-	
da. 51	modo fieri queat.	198

I N D E X.

Corepiscopi qui sint.	21
Corpus deformatum habentes non ordinantur.	29
Crimen idem bis non cognoscendum.	226
Crimen quinque modis cognoscitur. <i>ibidem</i>	
Criminibus notati non ordinantur.	29
Criminis exceptione obiecti reus an puniatur.	230
Criminosi accusare possunt Simoniacos.	235
Criminum occultorum per inquisitionem fieri non potest excusio.	230
Crucem Christi spinis obruere an probandum.	282
Curatores quando ordinentur.	28
Custos Ecclesie quis sit.	83
Custos est inferior Sacrista.	<i>ibidem</i>
Custodis negligentis poena.	84

D

D amnatio ad perpetuum carcerem.	265
Decani & Archidiaconi an suo nomine visitent.	89
Decani curialis officium.	81
Decimae solvenda, & cur.	160
Decimae sunt duplices.	<i>ibidem</i>
Decimae de quibus solvantur.	<i>ibidem</i>
Decimas ut soluat quis compelli potest.	<i>ibid.</i>
Decimarum inter se distinctio.	<i>ibidem</i>
Decimae praeediales quò pertineant.	161
Decimae quae Episcopo solvantur.	<i>ibidem</i>
Decimae	

I N D E X.

21	Decima personales quò referantur. <i>ibidem</i>	
ordis	Decimarum solutio quando facienda.	162
29	Degradatio solennis quomodo fiat.	264
226	Degradatio quotuplex.	263
<i>ibidem</i>	Degradatio quæ sit.	<i>ibidem</i>
29	Delegato mortuo potest subdelegatus nego- tium definire.	74
230	Delegatorum potestas in sententia execu- tione ad annum vigebit.	75
cos. 235	Delegatus index quis esse possit.	69
tionem	Delegatio facta dignitati ad successionem transit.	70
230	Delegati iudicis potestas.	73
robans	Delegatus index qua pœna coget sibi mo- rem non gerentes.	74
282	Delegatus index à subdelegato causam ad se reuocare potest.	<i>ibidem</i>
28	Delegati iurisdictio quando finiatur.	75
83	Delegatum se esse credenti quando credi- mus.	75
<i>ibidem</i>	Delegatorum iurisdictio.	65
84	Delegatus index quis dicatur.	69
rè. 265	Delegati iudicis officium.	72
suo no	Denunciatio qualis sit.	228
89	Denunciatio falso impunè non habet. <i>ibid.</i>	
81	Denūciationem facere qui possint. <i>ibidem</i>	
160	Depositio pro quibus delictis inuri soleat.	
<i>ibidem</i>		
<i>ibidem</i>		
t. <i>ibid.</i>		
<i>ibidem</i>		
161	Depositio simplex qualis sit.	264
<i>ibidem</i>		
Decima		

I N D E X.

Diacono deponēdo quatuor Episcopi intero
erunt. 163

Dignitas quid. 22

Dignitatem an arbitrio suo quis possit des
ponere. 153

{ Episcopi. 22.23

{ Cardinales. ibidem

{ Archidiaconus. 23

{ Archipresbyter. ibi.

Dignitatem habent } Abbas. ibidem

{ Præpositus. ibidem

{ Prior. ibidem

{ Ecclesiæ Cathedralis

{ Canonici. ibidem

Dioecæsane legis & iurisdictionis discris
men. 59.60

Dioecæsane leges quæ sint. 59

Distributiones quotidiane. 113

Diuortium inter Christianos nullum reues
ra est. 197

Diuortium in quibus casibus locum ha
beat. 196

Dos mulieris quæ sciens cum heretico cons
traxit publicatur. 239

E

Eboracen. Archiepiscopus est legatus
natus. 64

Ecclesiæ decimas Papæ soluunt. 162

Ecclesiæ res alienare non licet. ibidem
Ecclesiæ

I N D E X.

intero	Ecclesie simplices rectores.	23
163	Ecclesie vnus terram ad aliam vertere	
22	nemini licet.	167
Rit des	Ecclesie cui subiecta Episcopo.	143
153	Ecclesie pleraque ab Episcopi iurisdictione	
22.23	immunes sunt.	145
ibidem	Ecclesia exempta an parochia sit exempta.	
23	ibidem	
. ibi.	Ecclesiam quando sanctificare liceat.	148
ibidem	Ecclesia quando iterum resarcienda.	147
ibidem	Ecclesias restituere & sarcire qui debeant.	
ibidem	149	
dralis	Ecclesia in aliena parochia quando liceat	
ibidem	edificare.	150
liferis	Ecclesiam erigens sibi pensionem ex ea re ser	
59.60	uare potest.	138
59	Ecclesiam facturus quas solennitates de	
113	beat seruare.	146
reue	Ecclesia polluta cœmeterium contiguum	
197	etiam pollutum existit.	148
1 has	Ecclesias effringentis pœna.	272
196	Ecclesiasticum ministerium cui conferen	
o cons	dum.	114
239	Ecclesiis praeficiendos quis examinet.	78
gatus	Electi à seculari potestate & consentientis	
64	pœna.	35
162	Electi confirmatio.	48
ibidem	Electi confirmatio cur fiat.	49
clesia	Electio quot modis fieri soleat.	34
	N 4	Electio

I N D E X.

<i>Electio quæ infirma sit.</i>	34
<i>Eligere qui possint.</i>	35
<i>Electiois & postulationis discrimen.</i>	47
<i>Electioem disturbat poena.</i>	42
<i>Electio Prælatorum ut fieri debeat.</i>	32
<i>Electio ex compromisso per unum proferenda.</i>	41
<i>Electio iterata tantum temporis habet quantum prima.</i>	ibidem
<i>Electio firmissima.</i>	34
<i>Electio quomodo infirmetur.</i>	37
<i>Electiois forma.</i>	34
<i>Electi consensus octo dierum spacio petendus.</i>	38
<i>Electus intra quod tempus assensum præstabit.</i>	ibidem
<i>Electio à superiori conferenda.</i>	39
<i>Electio intra quod tēpus fieri debeat.</i>	ibid.
<i>Electio quando ad proximum Episcopatum devoluatur.</i>	ibidem
<i>Electioem Episcopi quando Papa suppleat.</i>	40
<i>Electio ex compromisso.</i>	ibidem
<i>Episcopalia gubernacula quibus præsidere debeant.</i>	58
<i>Episcoporum potestas & officium.</i>	59
<i>Episcopali sede vacante nihil innouandum contra eam.</i>	62
<i>Episcopatus est ordo discretus.</i>	19
	Episcos

I N D E X.

34	Episcopatus præter ordinem dignitatem	
35	habet.	33.22
47	Episcopi alienos subditos non ordinabunt.	
42	24	
32	Episcopi consensus requiritur in vicario	
ferens	substituendo.	86
41	Episcopi potestas.	108
habet	Episcopi ius in Institutionibus præbenda-	
idem	rum.	142
34	Episcopus patronus Ecclesiæ, alios diocæses	
37	an possit instituere.	142. 143
34	Episcopi cur sic dicti.	19
etens	Episcoporum quot sint genera.	20
38	Episcopi qui dicantur.	ibidem
præ	Episcopi mulierem cædi mandantis pœ-	
idem	na.	105
39	Episcopi per hereditatem aut alias quid	
ibid.	acquirentes, donare cui volunt, possunt.	
atum	171	
idem	Episcopi ordines conferunt.	24
sup	Episcopi visitabunt.	88
40	Episcoporum iura præcipua.	59
idem	Episcopi transferendi potestatem quis ha-	
idere	beat.	57
58	Episcopus ab una in aliam Eccles. transfer-	
59	ri potest.	ibidem
dum	Episcopo & inquisitori liberum vel con-	
62	iunctim vel diuisim contra hereticos	
19	querere.	248
isco	N 5	Episcopo

I N D E X.

Episcopo tribus modis quis subest.	24
Episcoporum alienos subditos ordinatum pœna.	ibidem
Episcopo deponendo duodecim Episcoporum presentia opus est.	263
Episcopus subditos habens linguis & ritibus differentes ut regere debeat.	61
Episcopos duos quando Ecclesia licitè habet beat.	ibidem
Episcopi imperiti quomodo benè regent. ibi.	
Episcopali sede vacante qui munera subibunt.	63
	{ recusans virum idoneum à patrone presentatum, ei de competenti beneficio providebit. 143
	{ potest in quouis loco diœcesis pro tribunali sedere. 60
Episcopus	{ potius consecratur quàm ordinatur. 26
	{ indulget presbytero ut ministret qui digiti partem amisit. 29
	{ Inquisitor si non conveniunt rem ad sedem Apostolicam mittent. 248
	{ non residens quam pœnam incurrat. 112
	{ ad depositum Episcopatum ite

I N D E X.

24	rum assumi potest.	157
titium videm orum	Episcopus varios linguis & ritibus subdi- tos habens ut regere debeat.	25.26
263	Examinatio clericorum cuius sit officii.	78
ritio	Exceptione qua & quomodo crimina cog- noscantur.	230
61	Excipiens falsò in puniatur.	ibidem
è h videm	Excommunicatio minor qua permittat fa- cere.	269
t. ibi. subis	Excommunicatio maior à quibus irroge- tur.	250
63	Excommunicatio à quo auferatur.	271.272
à pa com	Excommunicationis maioris aliquot ca- sus.	ibidem
uide	Excommunicatio grauißima pœna.	288
143	Excommunicatio quid sit.	268
excessis	Excommunicatio duplex est.	ibidem
60	Excommunicationē qui incurrant per fa- miliaritatem.	269.272
ordis 26	Excommunicatio quibus mediis fiat.	271
ninis	Excōmunicantis non legitimè pœna.	ibid
amis	Exemptis ius dicere possūt legati Card.	67
29	Exempti qui sunt.	ibidem
siunt	Exilium est pœna.	267
icam	Exorcista.	19
248	Eucharistia in sacrario nunquam deerit.	
incut		80.182
112	Eucharistia sacramentum.	179
iteo	Eucharistiam solū conficere sacerdotem	
m	N 6	legis

I N D E X.

<i>legitimè ordinatum.</i>	179
<i>Eucharistiã in paschate ab omnibus Christianis sumendam esse.</i>	181
<i>Eucharistiã non nisi à ieiunis sumi debere.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Eucharistiã & Chrismatis repositio ob necessitatem repentinã sacerdotibus præcepta.</i>	80.182
F	
F <i>alsi crimen.</i>	255
<i>Falsi crimine qui ledantur.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Falsum quib⁹ modis debeat deprehēdi.</i>	256
<i>Falsitas quibus patrari solet.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Falso vtentes qua pœna afficiendi.</i>	258
<i>Falsi criminis aliquot casus.</i>	252
<i>Falsarii pœna.</i>	257
<i>Familiares Papæ fructus beneficiorum percipiant.</i>	114
<i>Fœnerari non esse peccatum dicentes sunt hæretici.</i>	255
<i>Fœnerator cum herede possunt ad restitutionem compelli.</i>	254
<i>Fœnerator quis sit existimandus vel non.</i>	250.251
<i>Fructus rei oppignorata in sortem accipiendi.</i>	250
<i>Fontium benedictio ad quem pertineat.</i>	81
<i>Fornicationis vitium in clerico vt puniatur.</i>	105
	Frater

I N D E X.

Frater & soror in primo gradu sunt in iure Canonico: in Cesareo non. 20. 201

Furti pœna. 259

Franciscanis magis paupertas seruãda. 99

G

Gradus affinitatis. 205

Gradus cognationum. 199. & dein.

Græci à latinis non ordinentur. 25

Gratia à Papa alicui facta & eius executores. 124

Gregoriana constitutio de interdicto. 278

H

Hæresis. 235

Hæreticus quis sit. 236

Hæreticorum diuersa secta. 236. & seq.

Hæretici omnes habent facies diuersas & caudas connexas. 237

Hæreticorum pœna varia. ibidem

Hæreticorum bona quibus cedant. 238

Homicida non ordinentur. 21

Homicidii pœna. 259

Hominum interdictum quotuplex. 274

Horas quis partiatur. 81

I

Ieiunia indicuntur quandoque pro pœna. 267

Imagines sanctorum spinis obruere num deceat. 282

N 7

Immune

I N D E X.

<i>Immunes sunt ab omni grauamine clerici.</i>	154
<i>Immunitatem clericorum impediens poena.</i>	155
<i>Immunitatum species.</i>	154. & deinceps.
<i>Immunis Ecclesia à quibus non sit.</i>	159
<i>Imperator cur elegatur.</i>	33
<i>Imperatorem cur admittat & repudiet Papa.</i>	ibidem
<i>Imperatorem quādo Pontifex elegat.</i>	ibid.
<i>Impuberem quem vocemus.</i>	189
<i>Impuberes matrimonia contrahere quando possunt.</i>	194
<i>Incendium facientis poena.</i>	261. 272
<i>Infantem non plures quam vir & mulier suscipient de baptisate.</i>	211
<i>Infantes cuius præcepto baptizandi.</i>	81
<i>Infidelis & Christianus matrimonio non iunguntur.</i>	185
<i>Innocentius Tertius.</i>	19
<i>Innocentius III. quomodo velit fieri visitationem.</i>	89. 90
<i>Inquisitione fieri non potest excusio criminum occultorum.</i>	230
<i>Inquisitio qualis existat.</i>	229
<i>Inquisitor & Episc. si non conueniunt rem ad sedem Apostolicam mittent.</i>	248
<i>Inquisitores contra Episcop. non habent ius.</i>	ibidem
	Inquisi

I N D E X.

cleri 154	Inquisitores hereticorum qui, quales & cur esse debeant. 246	
tis pœ 155	Inquisitorum heresium potestas. ibidem	
inceps. 159	Inquisitori & Episcopo liberum est vel coniunctim vel diuisim contra hereti- cos querere. 248	
33 pudiet	Institutionis, collationis & presentationis discrimen. 127	
ibidem	Institutio præbendarum ad quem perti- neat. 121	
. ibid. 189	Interdici qui soleant. 274	
quam 194	Interdicti à cessatione discrimen. 280	
61. 272 mulier	Interdicti aliquot distinctiones. 274	
211	Interdicti sententia quomodo pronuncian- da. 276	
81	Interdicti tempore ut oporteat facere Missam. 277	
io non 185	Interdicta non seruantes qua pœna mul- tandi. 279	
19 visitas	Interdicto stante que sacramenta admi- nistrare liceat. 277. 229	
89. 90	Interdictum pœna est. 268	
o cri 230	Interdictum quibus modis irrogatur. 276	
229	Interdictum quid sit. 274	
t rem 248	Intestatus non discedit, qui voluntatem suam in alterius dispositionem confert. 170	
abent idem quisi	Irregulares. 267 (104 Iudiciū sanguis in exercentis clerici pœna. Iudicis	

I N D E X.

<i>Iudicis delegati potestas.</i>	73
<i>Iudices plures ad eandem causam duplici forma dari possunt.</i>	70
<i>Iudiciorum multa genera.</i>	212
<i>Iudicium quid.</i>	211
<i>Index delegatus transferens onus suum in alium qua poena id faciet.</i>	73
<i>Index delegatus quis esse possit.</i>	69
<i>Iudaei ad restitutionem vsurarum possunt compelli.</i>	254
<i>Index delegatus potest in alium hoc onus transferre & compellere ad suscipien- dum.</i>	73
<i>Iudices Ecclesiastici secularem rogant ne clerico degradato mortem inferat.</i>	264
<i>Iudices plures constituti quando omnes si- mul, quando aliqui possint sententiam dicere.</i>	71.72
<i>Index delegatus quis dicatur.</i>	69
<i>Iudicis delegati officium.</i>	72
<i>Iudicis arbitrium in causis inquisitione cognitis quando valeat.</i>	229
<i>Iuramentum calumnie.</i>	217
<i>Iurisdictio in quibus cernatur.</i>	184
<i>Iurisditionis & Dioecesanae legis discris- men.</i>	59.60
<i>Iuris Canonici diuisio.</i>	17
<i>Iurisditionis lex qualis.</i>	60
<i>Ius Canonicum in qua re versetur.</i>	13
	Ius

I N D E X.

73	Ius Canonicum omnes astringit.	14
uplici	Ius provinciae aut diocesis.	ibidem
70	Ius patronatus quid sit.	139
212	Ius Canonicum quid sit.	13
211	Ius naturae quibus praefendum.	ibidem
um in	Ius Canonicum ex quibus constet.	14
73	Ius publicae honestatis.	196
69	L	
psunt	L aici conversi cum Clericis in Comis	
254	tiis non intererunt.	35
onus	Laici quando à Clericis aliquid percipere	
piens	possint.	155
73	Laici qui.	18
nt ne	Laicis quomodo bona Ecclesiae possint subis	
. 264	gi.	164
res si	Laicum necessitate exigente baptizare	
tiam	posse.	176
71.72	Laicus clericum non accuset.	226
69	Laicus decimas non habet.	161
72	Latini à Grecis non ordinentur.	25
tionem	Lectores.	19
229	Legati Apostolici cur mittantur.	63
217	Legatos Apostolicos non admittentium pœ	
184	na.	ibidem
iscri	Legati Apostolici triplicis sunt generis.	
9.60	ibidem.	
17	Legati nati qui sint.	64
60	Legati possunt delegare.	65
13	Legati Cardinales quibus cõparentur.	64
Ius	Legati	

I N D E X.

- Legati Cardinale inferioris potestas.* 64
Legatus à latere suae provinciae beneficia collationi suae quamdiu reseruet. 65
Legatus Cardinalis quosuis excommunicatos absoluit. 66
Legati qui quos excommunicatos ubi possint absolvere. 66. 67
Legatus ubique in suis locis officium exercet. 67
Legati Cardinales exemptis quoque ius dicunt. *ibidem*
Legato Cardinale presente inferioris Legati officium cessat. 68
Legati de causa aliqua examinatio quando desinat. 69
Legatus potestatem in quibus non habeat. 68
Legatum Apostolicum prohibentis poena. *ibidem.*
Legatus à latere beneficia confert. 122
Leges diuinae sunt naturales. 13
Leges Pontificiae poenam sanguinis exhorrent. 225
Leges seculares quando locum habeant. 14
Leo Tertius deposuit Cardinalem non resistentem. 113
Liber ad Ecclesiam confugiens quando sit ab ea ad poenam trahendus. 157. 158
Litterae commendatitiae Capituli. 25
Litterae commendatitiae Vicarii Episcopi. 25
Litterae

I N D E X.

64	Literæ defectu rescriptum non vitiatur.	15
65	Literas commendatitias ad ordines suscipiendos quis det.	87
66	Loca quot modis interdican- t.	275

M

66.67	M iestatis læsæ criminis pœna.	259
67	Maritus renitente uxore quando ingredi religionem queat.	199
67	Matriculam quis disponet.	83
68	Matrimonia sunt libera.	190
68	Matrimonii Christiani duæ leges.	184
69	Matrimonia contra legem Ecclesiæ contrahentium pœna.	191
69	Matrimonii impedimenta tam impedi- entia quàm dirimentia.	185
69	Matrimonium Clericis non permittitur.	108
69	Matrimonium contrahentium Clericorum pœna.	108
122	Matrimonium quid.	184
13	Mediatores in simonia patrandæ excommu- nicantur.	235
225	Mendicantium Monachorum iura propria in profitendo.	95
113	Merces famulis non soluenda ante deci- mas.	161
113	Metropolitani qui.	20
158	Minores quatuor ordines.	18.19
25	Minoribus monachis magis paupertas ser- uanda.	99
25		Missæ

I N D E X.

- Missæ celebrationem à Iacobo & Basilio dispositam.* 180
- Missam quoties vno die sacerdoti celebrare liceat.* ibidem
- Missam quiuis peccator excepto simoniaco canit.* 235
- Missam vt facere oporteat tempore interdicti.* 277
- Missam faciens in excommunicatione aut irregularitatem incurrat.* 269
- Missi Dominici qui.* 87
- Monachi ad physicã non admittuntur.* 102
- Monachi conductas possessiones non tenent.* ibidem
- Monachi mendicantes in alium ordinem non migrant.* 98
- Monachus ad arctiorem regulã venia prelati migrare potest.* 98
- Monachus non temerè monasterium mutabit.* 48
- Monasteria cui Episcopo subiecta.* 143
- Monasterio exẽpto Capellæ tamen eo subiecte exemptæ non sunt.* 146
- Monasterium pro delictis qui debeant.* 266
- Monialium electio.* 42
- Mulieres Clerici domi non habent.* 107
- Mulierũ frequens colloquium Clericis interdicitur.* 107

N

Nego

I N D E X.

	N egotiari Clerici non debent.	102
	Nominatio duplex.	47
	Nominatio simplex qua.	ibidem
	Nominatio solennis.	48
	Nominationis & postulationis discrimen.	ibidem
	Nominationis retractatio.	ibidem
	Notis compungi possunt clerici.	266
	Notoriū sine cognitione puniri potest.	231
	Nuptiæ inter quos affines contrahi non possint.	206
	Nuptiæ quando contrahi non possint.	190
	Nuptiis secundis non est benedicendum.	192
	O	
	O fficialis Episc. an possit esse conseruatur.	76
	Officiales Episc. quando commendatitias literas dare possint.	25
	Officiales qui.	87
	Officialis foraneus non potest esse iudex delegatus.	70
	Officialis potestates.	87
	Officium quid.	23
	Oratorium cur edificetur.	147
	Ordinantium & ordines recipientium non debito tempore poena.	31
	Ordinarii debent hareses inquirere & vindicare.	245
	Ordinarii qui sint.	58
	Ordinatio	

Basilio
180
lebra
bidem
niaco
235
inter
277
ne an
269
87
r. 102
tene
bidem
inem
98
pres
98
mus
48
143
sub
146
266
42
107
ins
107
ego

I N D E X.

Ordinarii potestas minor in beneficiis quã Pape.	123
Ordinarius confert beneficia mortuo Pa- pa.	122
Ordinarius quando viuẽte Papa beneficia conferat.	123
Ordinati à sum. Pontifice sine eius licentia ab alio vltcrius ordinari nequeant.	26
Ordinationum tempora.	30. & seq.
Ordines minores.	18. 19
Ordines plures eodem die conferentis pœ- na. 31	(pit. ibdem
Ordines plures eodem tempore nemo recis	
Ordines qua etate conferantur.	30
Ordines quatuor minores.	19
Ordines qui conferant.	24
Ordines quibus non conferantur.	26
Ordines sacros cõferens iis providebit qui- bus confert.	119
Ordines sacros nemo suscepit nisi cui sit prouisum de alimentis.	119
Ordinis sacramentum duplicẽ potestatem conferat.	184
Ordo sacramentum.	183
Ostiarium.	19
Ostiarium basilicarum quis constituat.	83

P

Papa indultum pro transferendo Episc- copo vt interpretandum.	58
Papa	

I N D E X.

iis quã 123 tuo Pa 122 neficia 123 centia t. 26 & seq. 18.19 is pœ abdem o recis 30 19 24 26 t qui 119 ui sit 119 atem 184 183 19 t. 83 Epif 58 Papa	Papa potestas etiam in beneficia aliena diocesis. 124 Papa potestas. 121 Papa vis in beneficiis conferendis maior ordinarii. 123 Papa antè hymnum angelicum consecra tur. 53 Papa mortuo Ordinarius confert benefi cia. 122 Papa omni tempore potest ordinare. 31 Papa pallio semper & ubique utitur. 55 Papa renunciare etiam potest. 154 Papa solus Episcopum transfert. 57 Pallii traditio quando criminis obiectio differatur. 56 Pallium quid sit. 54 Pallii conferendi potestas apud quem. 54 Pallium cui concedatur. ibidem Palliũ cur dicatur de Petri corpori sumi. 55 Pallio honestati sine testimonio discedentes in quam pœnam incurrant. 56 Pallium nemini commodandum. ibidem Pallium sepulchro cum persona traden dum. ibidem Pallio nouo exornandus, qui ad aliam Ec clesiam transfertur. ibidem Pallio vlti & quando vtendum. 55 Pallium induit etiam Archiepiscopus in aliena Ecclesia. 55 Pallium
--	---

I N D E X.

- Pallium non habens apud se Archiepiscopus consecrare potest.* 56
- Parochia inter se certantes de decimis ut distinguenda.* 161
- Parochus ab Ecclesia quis abesse possit.* 85
- Patriarcha qui nominentur.* 20
- Patriarcharum ordo quis.* *ibidem*
- Patriarcha Episcopum transferentis poena.* 57
- Patriarcha in subditos Episcopi subiectos quæ potestas.* 60
- Patriarcha non sine auctoritate Papæ pallium conferent.* 55
- Patronis litigantibus Epi. Ecclesiis proinde debet.* 143
- Patronatus iuri ius simile.* 144
- Patronus laicus cui ius suum dare possit.* 143
- Patronus non habet ius vendendi patronatum aut gravamen imponendi.* 141
- Patronus sine Episcopi auctoritate non potest ius suum exercere.* *ibidem*
- Patroni laici iure abutentis poena.* 142
- Patronatus quid sit.* 139
- Patronatus iura quis nancisci possit.* 140
- Patroni quid iuris habeant in Ecclesiam.* *ibidem.*
- Patronus Clericus ad Ecclesiam seipsum non offert.* 141
- Patrono*

I N D E X.

iepisca	Patrono duos presentante vter potius ius	
56	tenent.	173
imis vt	Pecuniariae mulctae irrogantur.	267
161	Pensio quid sit.	136
Bit. 85	Pensio extingui quomodo possit.	139
20	Pensiones quantitas.	137
ibidem	Pensio cur detur.	136
tis pae	Pensio per collusionem.	137
57	Pensio cuius auctoritate imponetur.	138
biectos	Percussor Clericus.	105
60	Periuri & poena eorum.	262
ba pal	Permutatio beneficii.	129
55	Permutationes rerum Ecclesiasticarum quan-	
prouis	do valeant. 167 Personatus quid. 23	
143	Petitorio iudicio quid agatur.	202
144	Philosophiam & leges seculares num le-	
possit.	gent prelati & clerici.	103
patro	Pisanus Archiepisco. est legatus natus.	64
141	Poena eius qui Eucharistiam & Chrismas	
non po	ta incautus custodierit.	182
ibidem	Poena Sacerdotis plures Missas vno die ce-	
142	lebrantis.	180
139	Poena peccantium Clericorum nunc lenior	
140	quam olim.	106
esiam.	Poena Sacerdotis, qui in celebratione sacris	
ipsum	ficii sacramentum non sumpserit.	180
141	Penarum varia genera.	262
tronu	Penitentis reconciliatio ad quem pertineat. 81	
	Penitentia 2. post naufragium tabula. 178	
	O Penitens	

I N D E X.

<i>Pœnitentiæ partes tres.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Pœnitentiæ vim in absolutione sacerdotis consistere.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Pœna eius qui peccata proprio sacerdoti quolibet anno cõfiteri neglexerit.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pœna Sacerdotis peccata reuelantis.</i>	179
<i>Pontifex ex subdiacono creari potest.</i>	19
<i>Põtifex Romanus Episcopus totius orbis.</i>	21
<i>Possessorio iudicio de qua re agatur.</i>	212
<i>Postulationis & nominationis discriminẽ.</i>	48
<i>Postulationis retractatio.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Postulationis & electionis differentia.</i>	47
<i>Postulatio quid sit.</i>	43.44
<i>Postulatus idem ius tenet quod electus.</i>	43
<i>Postulari quis soleat.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Postulatio duplex.</i>	44
<i>Postulatio simplex, quõ firma fiat.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Postulandi qui sint.</i>	45
<i>Postulandum à quo.</i>	45
<i>Postulationis forma quæ esse debeat.</i>	46
<i>Postulatio facta renocari non potest.</i>	47
<i>Præbendæ bona quæ appellentur.</i>	117.118
<i>Præbendæ quid.</i>	118.
<i>Præbendam viuentis possessoris, qui accēptat vt puniatur.</i>	129
<i>Præbendarũ institutio ad quẽ pertineat.</i>	121
<i>Præbenda quando in duas scindi possit.</i>	135
<i>Præbendarum collatores.</i>	120
<i>Præcentor quis.</i>	82.
	<i>Præbens</i>

I N D E X.

ibidem	Præbendas eorum qui in curia Apost. obiectantur Papa confert.	121
erdotis	Præfectus collegiatae Ecclesiae in suos incommunicandi habet.	58
ibidem	Prælati subditos ad alienos Episcopos non mittunt.	29
179		
19	Prælatos quis in sede locet.	80
bis. 21	Præsentandi tempus aliud Laico aliud Clerico.	142
212		
nē. 48	Præsentationis, collationis & institutionis discrimen.	127
ibidem		
ia. 47	Præbyteri bona sua & non Ecclesiae donare possunt cui volunt.	171
43. 44		
s. 43	Præbytero deponēdo sex Epis. intereunt.	261
ibidem	Præbyterorum filii quando ordinentur & ad quos gradus admittantur.	27
44		
ibidem	Præbyteri pœna cuius negligentia aliquis è vita decedit sine baptismo.	176
45		
45	Præbyter testamentum cōscribere valet.	170
46	Præbyterum hæresis damnatum solus Episc. suus potest degradare.	263
47		
7. 118	Prior claustralis non potest delegari.	70
118	Prior conuentualis potest esse index delegatus.	70
acces		
129	Præuilegia quæ sint.	14
f. 121	Præuilegia ad exemplum non trahenda. ibid.	
f. 135	Præuilegium adimitur quandoq; in pœnã.	267
120	Procuratores quando ad ordines admittantur.	28
82		
bens		

I N D E X.

<i>Procurator quomodo eliget.</i>	36
<i>Procuraciones quid sint.</i>	90
<i>Procuratiõib. nulla præscriptio derogat.</i>	90
<i>Procuraciones quando sumende.</i>	91
<i>Procuraciones an in pecunia numerata solui debeant.</i>	ibidem
<i>Procuracionem vnã vno die etiam in mul- tis locis visitans accipiet.</i>	ibidem
<i>Procuraciones moderate erunt.</i>	ibidem
<i>Professio quot modis fiat.</i>	93
<i>Professio solennis & expressa quæ.</i>	ibidem
<i>Professuri à professis vestium discrimine notantur.</i>	94
<i>Professurus annum integrum habet pro- bationis.</i>	ibidem
<i>Professio tacita quæ sit.</i>	96
<i>Professus ante 14. annũ etatis quãdo posset iterum egredi quãd non.</i>	97
<i>Professuri omnes puberes erunt.</i>	ibidem
<i>Professurum an Abbas intra probationis annum possit admittere.</i>	95. 96
<i>Pecunia quæ sit.</i>	20
<i>Prouisio certæ personæ quando expiret.</i>	124
<i>Prouisiones Apostolicæ variæ proponuntur.</i>	
<i>Psalmistæ qui.</i>	18 (125. & seq.)
<i>Psalmistes creare qui possint.</i>	25
<i>Psalmistas qui verberat excõmunicatur.</i>	18
<i>Pubertas in masculis & fœminis quãdo.</i>	97
<i>Pubertas plena quæ sit.</i>	98
	Raptor

I N D E X.

R

36	R Aptores cui poena subiaceant.	260
90	Reconciliatio Ecclesiae quid sit.	147
at. 90	Regulares Clerici.	18
91	Regulares Clerici unde dicti.	92
eratu	Regulares tria vota necessario praestant.	92
bidem	Regulae in Gradibus computandis.	202
n mul-	Relapsi haeretici qui sint.	242
bidem	Religionem intrantis beneficium quando	
bidem	conferendum.	98
93	Religionem novam instituere nemini licet.	99
bidem	Religiones probatae quae.	ibidem
imine	Religiosi dignitates plures possidentis poe-	
94	na.	133
t pro-	Religiosi quidam habent ius simile iuri	
bidem	patronatus.	144
96	Religiosorum ab alienantium & recipiens	
posset	tium poena.	164. 166
97	Remensis Archiepisc. est legatus natus.	64
bidem	Renunciatione non ultro facta, quid iuris	
tionis	habeat renuncians.	151
95. 96	Renunciatio per procuratorem.	153
20	Renunciatio beneficiorum quomodo fiet.	150
t. 124	Renuncians iterum repetere non potest.	151
ntur.	Renunciandi licentiam qui impetravit il-	
7 seq.	le cogetur renunciare.	ibidem
25	Repudium cur Moses permisit.	185
ur. 18	Repudium hodie non debet fieri.	ibidem
do. 97	Rescripti verborum ordo unde interpretatur.	16
98		
apton		

I N D E X.

- Rescriptum mendacio ad beneficia impetratum nullius momenti.*   *ibidem*
Rescriptum ad lites falso impetratum ut refellendum.   *ibidem*
Rescriptum posterius praefertur.   17
Rescriptum speciale praefertur.   *ibidem*
Rescriptum antiquius quod melius. *ibidem*
Rescripta plura quae inutilia.   *ibidem*
Rescripta quae dicantur.   15
Rescripta ius inter partes statuunt. *ibidem*
Rescriptorum prima lex quae.   *ibidem*
Rescriptum falsum quod.   *ibidem*
Rescriptum litera defectu non vitiatur. *ibid.*
Residere cur Clericos oporteat.   110
Residere nolens ut puniatur.   III. & seq.
Residere nolentem Card. deposuit Leo 3. 113
Romanus Pontifex Episcopus habetur. 21

S

- S**acerdos simulans se Eucharistiam conficere quantum peccet.   180
Sacerdotis coniuges contra legem iungentis poena.   192
Sacerdotium externum esse in Ecclesia. 184
Sacerdotium nisi per gradus Ecclesia non accipitur.   18
Sacramenta cur instituta.   173
Sacramenta quae administrare liceat stante interdicto.   277.279
Sacramenti definitio & etymologia. 173
Sacra

I N D E X.

impe	Sacramenta Ecclesie septem.	174
bidem	Sacramenta characterē imprimētium quæ	
um vt	& quot.	ibidem
bidem	Sacramenta alia esse necessitatis, alia dis-	
17	gnitatis.	ibidem
bidem	Sacramēta qualia vexilla sint & signa.	173
bidem	Sacrista custos inferior.	83
bidem	Sacrista quis sit.	ibidem
15	Sanctimonialium cœnobia Clericus non	
bidem	accedet.	107
bidem	Scelera inquirere qui debeant.	59
bidem	Scismatici qui & quæ eorum pœna.	243
ibid.	Scripturæ Canonica cōtraria, natura etiã	
110	repugnant.	13
& seq.	Scrutinium.	36
o 3. 113	Seculares Clerici.	18
r. 21	Sententia à quo & quō proferenda.	218. 223
	Sententia quibus noceat.	218
com	Sepelire vt liceat tempore interdicti.	229
180	Sepulturam vendere est simonia.	233
gens	Sepulchrum inter Christianos hæreticis	
192	non conceditur.	238
t. 184	Sepultura hæreticum tradens excommuni-	
e non	catur.	ibidem
18	Sepultura orthodoxi esse nequit vbi ali-	
173	quando hæreticus fuit positus.	278
pan	Serui accusare possunt simoniacos.	255
r. 279	Seruitus est pœna.	266
173	Seruus non ordinatur.	27

I N D E X.

<i>Simoniacus non canit Missam.</i>	235
<i>Simonie accusatus Missam non celebrat. ibid.</i>	
<i>Simonie crimen.</i>	231
<i>Simoniaci ut puniantur.</i>	234
<i>Simonie crimen qui incurrant.</i>	232
<i>Sortilegi qui dicantur & eorum poena.</i>	261
<i>Sponsalia à parentibus data liberos obligant.</i>	196
<i>Sponsalia infantes contrahere nequeunt.</i>	195
<i>Sponsalia quae dicantur.</i>	193
<i>Sponsi & sponsae appellatio unde. ibidem</i>	
<i>Sponsalibus datis quando fides praestari debeat & quando non sit necesse. ibid.</i>	
<i>Sponsalibus contrahendis apta aetas.</i>	194
<i>Spōsalia impuberibus quo habere liceat.</i>	195
<i>Statuta qui facere possint.</i>	63
<i>Stupri poena.</i>	260
<i>Stigmatibus compungi possunt Clerici.</i>	266
<i>Subdiaconi aliquando sacris ordinibus non annumerantur.</i>	19
<i>Subdiacono deponendo quatuor intererunt Episcopi.</i>	163
	(untur. 276
<i>Suburbia cum ciuitate interdicto subiecta</i>	
<i>Suffragia plura vincunt sed non semper.</i>	37
<i>Suffragium per literas non datur sed per procuratorem.</i>	36
<i>Summarium iudicium quod & quale & in eo processus.</i>	222
<i>Suspendi ab officiis qualis poena.</i>	267
	Tabelo

I N D E X.

T

235 ibid.	Tabellionatus Clericis interdicitur.	102
231	Tabellionum de alienatione instrumenta	
234	conficientium pœna.	163
232	Testamentum quid sit.	170
a. 261 s obli	Testamentum in iure Canonico quod sit	
	legitimum.	170
196	Testes duo in testamento sufficiunt. ibidem	
t. 195	Testes contra hereticos esse possunt inte-	
193	stabiles.	241
ibidem cstari	Testibus de simonia nulla crimina obiici	
ibid.	possunt.	135
194	Theologici studii causa absens presentias	
	non percipit.	113
t. 195	Thesaurarius quis.	83
63	Thus incendendum quis imperet. ibidem	
260	Tonsuram Clerici in capite ferant.	101
i. 266	Tonsura prima est ordo.	18
us nō	Tonsuram primā non capit illiteratus.	30
19	Tonsuram primā non capit cōiugatus. ibid.	
erunt	Transalpinus ab Italo Episcopo quando or-	
r. 276	dinabitur.	26
biici	Triumviri in Ecclesia qui sint.	84
er. 37	Tutores pupillorum quando ad ordines re-	
d per	cipiantur.	28

V

le et	V Enatiōes à Clericis alienae sint.	105
222	Verberibus fontes affici solent.	267
267	Vestes Clericorum.	101
abels	Vestis	

I N D E X.

Vestibus mollibus vtētis Clerici pœna.	101
Vicarii Pontificis potestas.	87
Vicarius an possit amoueri.	86
Vicarius an pluribus in Eccle. esse quis possit.	ibidem
Vicariorū non rectè se gerentiū pœna.	ibid.
Vicarii an alios sibi possint substituere.	87
Vicariorum in iurisdictione nomina.	ibid.
Vicarii qui sint & quotuplices.	85
Vicarius Episcopi quando dabit literas commendatitias.	25
Visitatio Archiepiscopi.	89
Visitatio cur facienda quolibet anno.	88
Visitationem qui facient.	ibidem
Visitatores generales qui & officium eorundem.	90
Visitor quid faciet.	88
Visitandi potestatem qui habeant.	89
Vnctio extrema sacramentum.	182
Vnctio infirmorum ad quem pertineat.	81
Vnctionis dua species Exterior & interior.	182
Vngendi in Ecclesia variae rationes & modi.	183
Vota quot à religiosis præstentur. 92. & seq.	
Votum castitatis pugnat cum matrimonio & est duplex.	185
Votum quid sit.	115
Votum quando consummatum. 115. & seq.	
	Votum

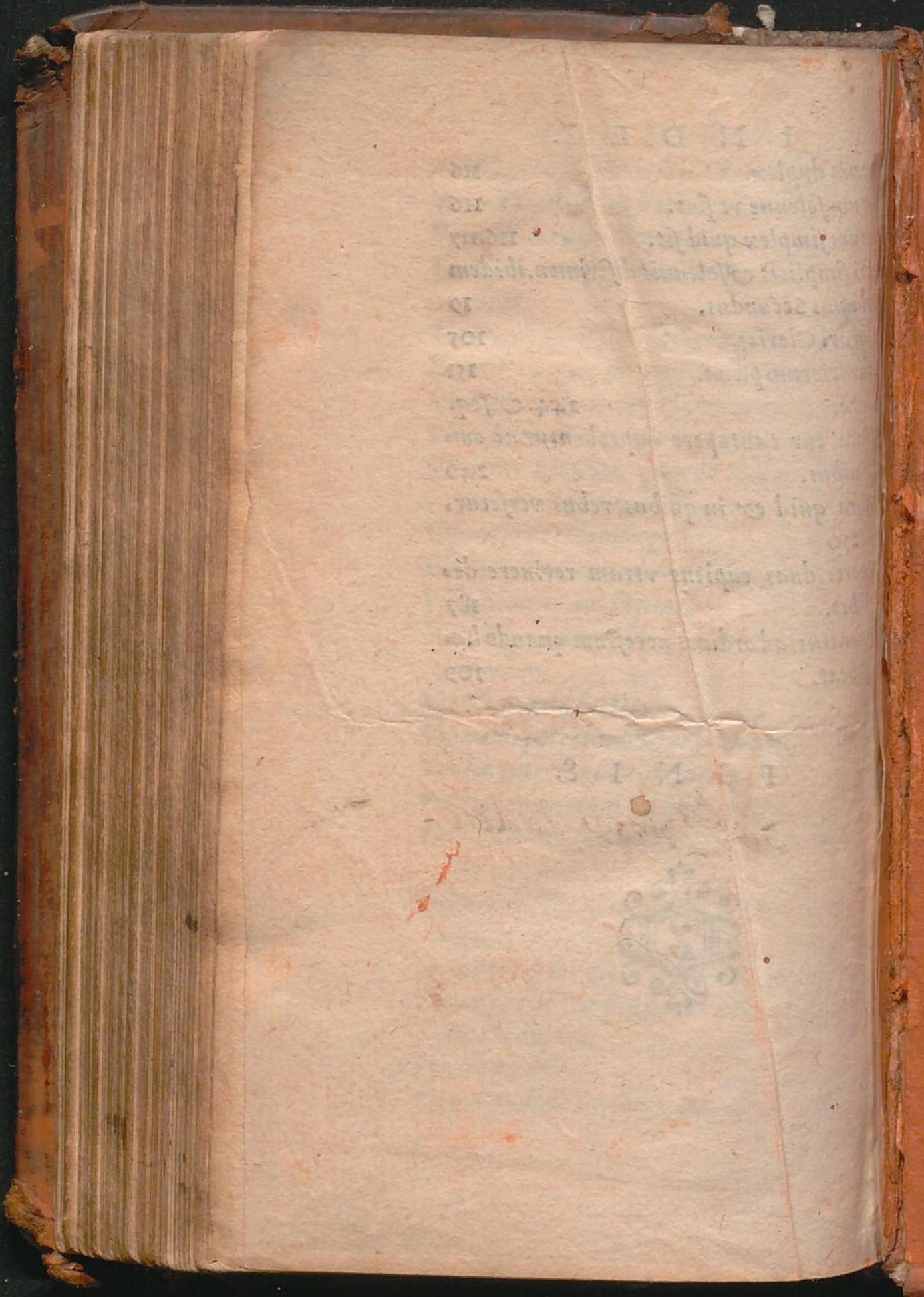
I N D E X.

na. 101	Votum duplex.	116
87	Votum solenne vt fiat.	116
86	Votum simplex quid sit.	116.117
e quis	Noti simplicis & solennis discrimen. ibidem	
ibidem	Urbanus Secundus.	19
a. ibid.	Vsurari Clerici.	105
re. 87	Vsurariorum poena.	151
ibid.	Vsuræ.	244. & seq.
85	Vsuræ cur tantopere improbentur ab om- nibus.	249
lteras	Vsuræ quid & in quibus rebus versetur.	
25		250
89		
88	Vxores duas capiens vtram retinere de- bet.	187
bidem		
m eos	Vxoratus ad ordines accessum quando ha- beat.	109
90		
88		
89		
182		
t. 81		
erior.		
r mos		
183		
r seq.		
onio		
185		
115		
r seq.		
otum		

F I N I S.

Solis J. W. Paderb.

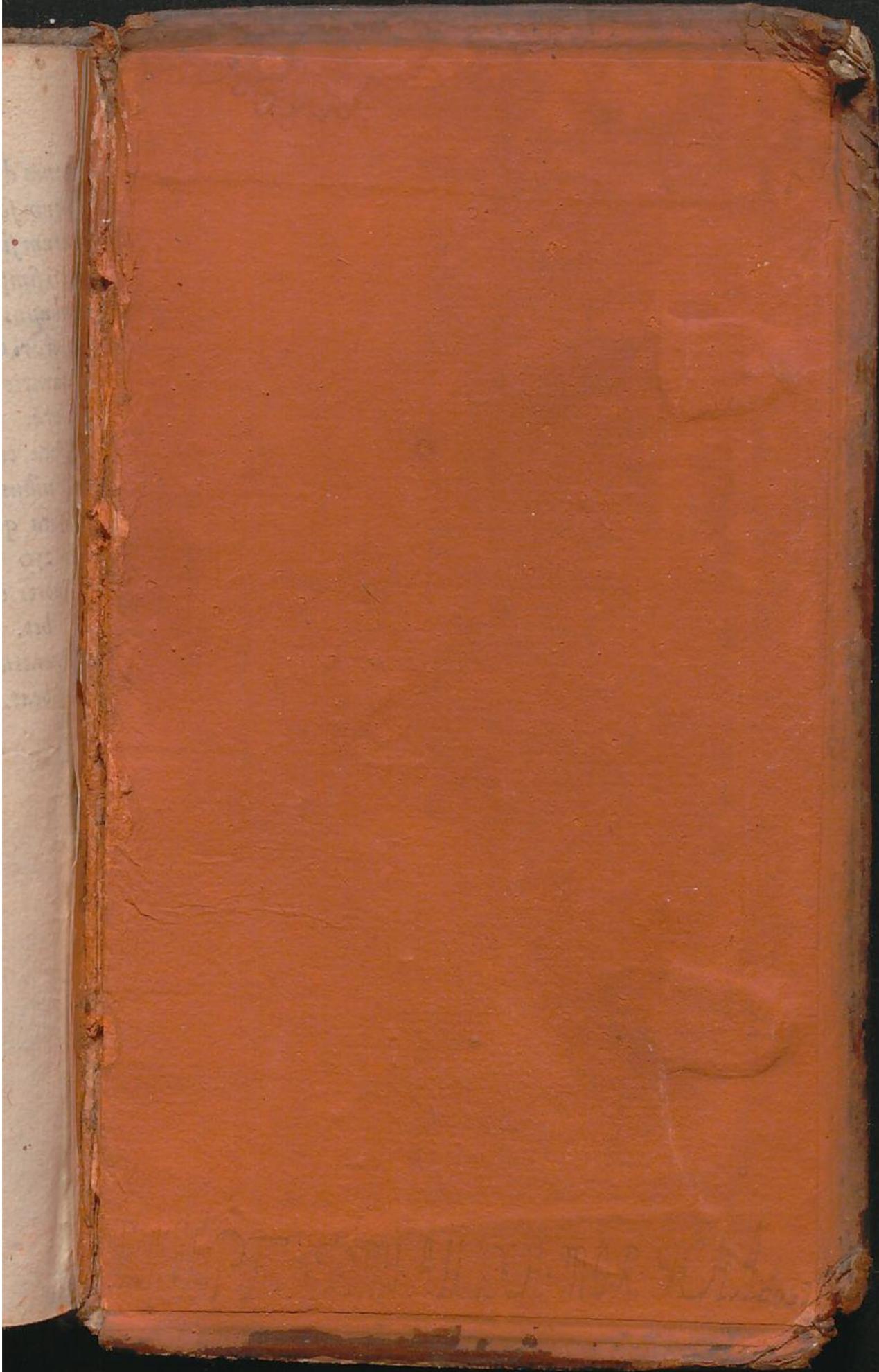

Faint, illegible text impressions on the right page, possibly bleed-through from the reverse side. Some words are barely discernible, such as "HOMINUM" and "SACRIFICII".

Faint, illegible text impressions on the right page, possibly bleed-through from the reverse side.

Th
4802